

EHDOTUS UUDEKSI SIVILIPALVELUSLAIKSI

Siviilipalveluslainsäädännön uudistaminen
–työryhmän mietintö

Julkaisija Työministeriö		Julkaisun päivämäärä	
Tekijä Siviilipalveluslakityöryhmä Puheenjohtaja: Heidi Nummela Lakimiessihteerit: Inka Douglas, Heidi Nummela		Julkaisun laji komiteamietintö	
		Toimeksiantaja työministeriö	
		Toimielimen asettamispvm. 28.9.2005	
Julkaisun nimi Ehdotus uudeksi siviilipalveluslaiksi. Siviilipalveluslakityöryhmän mietintö.			
Tiivistelmä Siviilipalveluslakityöryhmän mietintö sisältää ehdotuksen siviilipalveluslaiksi. Lailla kumottaisiin vuoden 1991 siviilipalveluslaki (1723/1991). Siviilipalvelus koskisi jatkossa myös poikkeusolojen aikaa. Liikekannallepanon aikana siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvolliset palvelukseen. Siviilipalvelusvelvollisten sijoituspaikkana toimisivat pelastuslaissa tarkoitettut pelastusviranomaiset ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvat viranomaiset. Palvelustehtävät olisivat siviililuonteisia, avustavia kriisitehtäviä. Siviilipalveluksen kokonaiskesto aika säilyisi ennallaan (395 vrk). Velvoite jakautuisi siten, että palvelusaika olisi 362 vuorokautta, minkä lisäksi siviilipalvelusvelvollisuuden kuuluisi korkeintaan 33 vuorokauden mittainen kertauskoulutus. Siviilipalvelun peruskoulutusjakson sisältö uusittaisiin käytännön kriisivalmiuksia painottaviksi. Peruskoulutuksella ja sitä tukevalla kertauskoulutuksella parannettaisiin siviilipalvelusvelvollisten sijoitusmahdollisuuksia poikkeusoloissa. Siviilipalvelushakemus hyväksyttäisiin normaaliaikana ilman vakaumuksentutkintaa. Liikekannallepanon aikana ja normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa jätetyn siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen edellyttäisi vakaumuksentutkintaa. Tutkinta toteutettaisiin vakaumuksentutkintalautakunnassa, joka olisi puolueeton asiantuntijaelin. Siviilipalveluskeskuksen tehtäviä lisättäisiin. Siviilipalveluskeskus käsitelisi jatkossa kaikki siviilipalveluspaikkahakemukset, kurinpitomenettelyt ja rikosilmoitukset. Siviilipalveluskeskus hoitaisi liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määräämisen ja sijoittelun sekä ylimääräisen harjoituksen järjestämisen normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa. Siviilipalveluskeskus toimisi siviilipalvelusvelvollisten osalta valvontaviranomaisena ja ratkaisisi työnantajilta tulevat liikekannallepanon aikaista palvelua koskevat vapautushakemukset. Palveluskelpoisuuden käsite määriteltäisiin nykyistä selkeämmin. Palveluskelpoisuuden arvioinnissa voitaisiin kiinnittää huomioita myös palvelusturvallisuuteen ja työturvallisuuteen liittyviin seikkoihin. Laissa säänneltäisiin velvollisuudesta toimittaa huumausainetestiä koskeva todistus siviilipalveluspaikalle. Siviilipalvelusrekisteriä koskevat säännökset kirjoitettaisiin nykyistä täsmällisemmin. Rekisterin käyttötarkoitusta laajennettaisiin koskemaan myös poikkeusolojen tehtäviä varten. Ulkosuomalaisten ja kaksoiskansalaisten palvelusvelvollisuuteen tulisi lisäjoustoja. Pitkään ulkomailla asuva kaksoiskansalainen voitaisiin tietyissä tilanteissa jättää määräämättä palvelukseen suoraan lain nojalla. Kuntoisuuslomien maksimimäärä putoaisi nykyisestä 30 päivästä 20 päivään. Isyysvapaa pitenis kuudella päivällä. Siviilipalvelusvelvollisella olisi mahdollisuus maksimissaan kahden kuukauden mittaiseen ulkomaanpalvelukseen. Yli kahden viikon pituinen ulkomaanpalvelus edellyttäisi siviilipalveluskeskuksen antamaa lupaa. Siviilipalvelusvelvollisen palvelusaikaiset asumiskustannukset siirrettäisiin jatkossa merkittävilta osin valtion kustannettaviksi. Uutena kurinpitorangeistuksena tulisi käyttöön henkilökohtaisten lomien menetys-seuraamus. Taloudellisille seuraamuksille säädettäisiin maksimimäärät. Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja kurinpitorangeistuksen pohjalta määräytyvä siviilipalvelusrikos olisivat jatkossa erillisiä rikoksia. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittava rangaistusasteikko sisältäisi jatkossa enemmän harkintavaltaa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2008 aikana.			
Avainsanat siviilipalvelus, asevelvollisuus, lainsäädäntö			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero HARE NRO. TM 017:00/2005		ISSN	ISBN 952-490-027-0
Kokonaissivumäärä 158	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja		Kustantaja työministeriö	

Utgivare Arbetsministeriet		Utgivningsdatum	
Författare Civiltjänstlagsarbetsgruppen Ordförande: Heidi Nummela Juristsekreterare: Inka Douglas, Heidi Nummela		Typ av publikation kommittébetänkande	
		Uppdragsgivare arbetsministeriet	
		Datum för tillsättande av organet 28.9.2005	
Publikation Förslag till ny civiltjänstlag. Civiltjänstlagsarbetsgruppens betänkande			
Sammandrag I civiltjänstlagsarbetsgruppens betänkande ingår ett förslag till civiltjänstlag. Lagen upphäver civiltjänstlagen av 1991 (1723/1991). Civiltjänstgöring kommer i fortsättningen att förekomma även vid undantagsförhållanden. Vid mobilisering förordnar civiltjänstcentralen de civiltjänstepliktiga till tjänstgöring. Som placeringsplatser för de civiltjänstepliktiga fungerar de i räddningslagen avsedda räddningsmyndigheterna och myndigheter som deltar i räddningsverksamhet och befolkningsskydd. Tjänstgöringsuppgifterna är av civil natur, assisterande uppgifter i kristider. Civiltjänstens totala längd förblir densamma (395 dygn). Civiltjänstplikten är uppdelad så att tjänstgöringstiden är 362 dygn, därtill hör en repetitionsutbildning på högst 33 dygn till tjänstgöringsplikten. Innehållet i civiltjänstens grundutbildningsperiod revideras så att de praktiska krisfärdigheterna betonas. Genom grundutbildningen och repetitionsutbildningen som stöder grundutbildningen förbättras också de civiltjänstepliktigas placeringsmöjligheter vid undantagsförhållanden. Ansökan om civiltjänst kan under normala tider godkännas utan undersökning om övertygelse. Vid mobilisering och vid svåra störningstillstånd under normala tider förutsätter godkännandet av en civiltjänstansökan undersökning om övertygelse. Undersökningen genomförs av den nämnd som utför övertygelseundersökningar, som är ett opartiskt sakkunnigorgan. Civiltjänstcentralens uppgifter utökas. Civiltjänstcentralen kommer i fortsättningen att behandla alla ansökningar om civiltjänstgöringsställe, disciplinära förfaranden och polisanmälningar. Vid mobilisering sköter civiltjänstcentralen om att de civiltjänstepliktiga förordnas till tjänstgöring och deras placering samt att extra övningar ordnas vid svåra störningstillstånd under normala tider. Civiltjänstcentralen fungerar för de civiltjänstepliktigas del som tillsynsmyndighet och avgör de ansökningar om befrielse från tjänstgöring som vid mobilisering inlämnas av arbetsgivare. Begreppet tjänsteduglighet definieras tydligare än för närvarande. Vid bedömningen av tjänsteduglighet kan uppmärksamhet också fästas vid frågor som hänför sig till säkerhet i tjänstgöringen och i arbetet. Lagen föreskriver om skyldigheten att inlämna ett intyg över narkotikatest till civiltjänstgöringsstället. De bestämmelser som gäller civiltjänstregistret formuleras precisare än för närvarande. Registrets användningsändamål utvidgas så att det också omfattar uppgifter vid undantagsförhållanden. Tjänstgöringsplikten för utlandsfinländare och personer med dubbelt medborgarskap kommer att inkludera mera flexibilitet. Under vissa omständigheter kan man direkt med stöd av lagen låta bli att förordna en person som långvarigt bor utomlands och har dubbelt medborgarskap till tjänstgöring. Den maximala längden på duglighetspermissioner sänks från nuvarande 30 dagar till 20 dagar. Faderskapsledigheten förlängs med sex dagar. En civiltjänstepliktig har möjlighet till maximalt två månaders tjänstgöring utomlands. Utomlandstjänstgöring som varar över två veckor förutsätter tillstånd från civiltjänstcentralen. De boendekostnader som civiltjänstepliktiga har under sin tjänstgöringstid överförs till betydande delar till staten för betalning. Som ett nytt disciplinärt straff införs att man som påföljd kan förlora sina personliga permissioner. För ekonomiska påföljder föreskrivs maximiantal. Vägran att fullgöra civiltjänst och civiltjänstgöringsbrott som bestäms utgående från disciplinärt straff är i fortsättningen två separata brott. Staffskalan för en person som döms för civiltjänstgöringsbrott omfattar i fortsättningen mera prövningsrätt. Lagen avses träda i kraft under 2008.			
Nyckelord civiltjänst, värnplikt, lagstiftning			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer HARE NRO. TM 017:00/2005		ISSN	ISBN 952-490-027-0
Sidoantal 158	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution		Förlag arbetsministeriet	

TYÖMINISTERIÖLLE

Työministeriö asetti 28. päivänä syyskuuta 2005 poikkihallinnollisen työryhmän selvittämään ne muutostarpeet, joita vireillä oleva asevelvollisuuslain uudistaminen aiheuttaa siviilipalveluslainsäädäntöön. Lisäksi työryhmän tuli selvittää mm. siviilipalvelusrekisteriuudistuksen aiheuttamat säädöstekniset muutostarpeet sekä tehdä ehdotus muista siviilipalveluslainsäädäntöön tarpeellisista rakenteellisista ja sisällöllisistä muutoksista. Työryhmän toimeksiantoon ei kuulunut palvelusajan pituutta koskevan kysymyksen selvittäminen.

Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin ylitarkastaja Heidi Nummela työministeriöstä. Varapuheenjohtajana toimi hallitussihteeri Jenni Honkonen (ent. Hyytinen) puolustusministeriöstä. Jäseniksi nimettiin johtaja Eero Soinio Lapinjärven koulutuskeskuksesta, apulaisosastopäällikkö Hanna Nordström pääesikunnasta, lainsäädäntösihteeri Liisa Vanhala oikeusministeriöstä, talouspäällikkö Paula Kämäräinen Arla-Instituutista (siviilipalveluslaitoksen edustaja) sekä lakiasiansihteeri Juha Keltti Aseistakieltäytyjäliitosta. Työryhmän jäseneksi nimettiin lisäksi 26.5.2006 alkaen ylitarkastaja Inka Douglas työministeriöstä ja vs. johtaja Sari Eskola Lapinjärven koulutuskeskuksesta. Lapinjärven koulutuskeskuksen edustajana toimineen Eero Soinion vaihdettua työryhmän toimikauden aikana työpaikkaa, hän siirtyi asiantuntijajäseneksi 1.8.2006 alkaen.

Työryhmän puheenjohtaja Heidi Nummela toimi samalla myös työryhmän valmistelevana lakimiessihteerinä. Toisena valmistelevana lakimiessihteerinä toimi työryhmän jäsen, ylitarkastaja Inka Douglas 26.5.2006 lukien.

Työryhmän sihteereiksi nimettiin suunnittelija Eeva Kiikkala työministeriöstä ja Oskar Aho työministeriöstä. Oskar Ahon tilalla sihteeriksi nimettiin Jussi Tamminen työministeriöstä 19.12.2005 alkaen.

Työryhmä otti nimekseen siviilipalveluslain uudistaminen –työryhmä. Työryhmä on kokoontunut 21 kertaa.

Työryhmä on työnsä aikana kuullut seuraavia asiantuntijoita:

Varapuheenjohtaja Thomas Hackman, Amnesty International,
Suomen osasto

Professori Jukka Kekkonen, Helsingin yliopisto

Komentajakapteeni Jyrki Kivelä, Pääesikunta

Professori Martin Scheinin, Åbo Akademi

Professori Veli-Pekka Viljanen, Turun Yliopisto

Pelastustarkastaja Matti Virpiaro, Etelä-Suomen lääninhallitus

Työryhmän määrääjäksi asetettiin 30.4.2006. Työryhmän pyynnöstä työministeriö pidensi määräaikaa 15.10.2006 asti.

Työryhmä on tutustunut Lapinjärven koulutuskeskuksen toimintaan 24.3.2006.

Saatuana mietintönsä valmiiksi, työryhmä luovuttaa sen kunnioittavasti työministeriölle. Mietintöön sisältyy eriävä mielipide.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2006

 Heidi Nummela	 Jenni Honkonen	 Inka Douglas
 Sari Eskola	 Juha Keltti	 Paula Kämäräinen
 Hanna Nordström	 Eero Soinio	 Liisa Vanhala
 Eeva Kiikkala	 Jussi Tamminen	

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi siviilipalveluslaki, jolla kumottaisiin vuoden 1991 siviilipalveluslaki.

Uudistuksen tavoitteena on selkeyttää siviilipalvelusvelvollisten asemaa poikkeusoloissa siten, että lain nykyistä paremmin voitaisiin katsoa toteuttavan perusoikeuksia ja kansainvälisten sopimusten mukaisia ihmisoikeuksia myös poikkeusolojen aikana.

Siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen kautta parannettaisiin siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa. Esityksen tavoitteena on myös poistaa nykyisen lain keskeisiä ongelmakohtia liittyen kurinpitomenettelyyn, palvelusrikkomusten rikosoikeudellisiin seuraamuksiin sekä siviilipalvelusvelvollisten palvelusaikaisten asumiskustannusten korvaamiseen. Uudistuksen tavoitteena on myös lain saattaminen soveltuville osin vastaamaan asevelvollisuuslakiin esitettyjä muutoksia.

Siviilipalvelus ehdotetaan jatkossa koskemaan myös poikkeusolojen aikaa. Siviilipalveluslaissa säädettäisiin siitä, että ylimääräisen harjoitusta koskevan päätöksen liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvolliset määrättäisiin palvelukseen siviilipalveluskeskuksen toimesta. Siviilipalvelusvelvollisten sijoituspaikkana liikekannallepanon aikana toimisivat pelastuslaissa tarkoitetut pelastusviranomaiset ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvat viranomaiset. Palvelustehtävät olisivat siviililuonteisia, avustavia kriisitehtäviä ja tarvittaessa palvelus voisi tapahtua myös siviilipalveluskeskuksen johdossa.

Siviilipalvelushakemus ehdotetaan nykyiseen tapaan normaaliaikana hyväksyttäväksi ilman vakaumuksentutkintaa. Puolustusvoimien joukkojen toimivuuden turvaamiseksi sekä mahdollisen vakaumukseen perustumattoman joukkohakeutumisen estämiseksi ehdotetaan kuitenkin liikekannallepanon aikana ja normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa jätetyn siviilipalvelushakemuksen hyväksymisen edellytykseksi vakaumuksentutkintaa. Vakaumuksentutkinta ehdotetaan toteutettavaksi erityisessä vakaumuksentutkintalautakunnassa, joka olisi puolueeton asiantuntijaelin.

Siviilipalveluksen kokonaiskestoaika ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan (395 vrk). Velvoite jakautuisi kuitenkin jatkossa siten, että siviilipalveluksen palvelusaika olisi 362 vuorokautta. Lisäksi uutena velvoitteena ehdotetaan kaikkia siviilipalvelusvelvollisia koskeva kertauskoulutusvelvollisuus, jonka maksimipituus olisi 33 vuorokautta.

Ehdotettu kertauskoulutus vastaisi asevelvollisuuslain puolella säänneltyä kertausharjoitusvelvoitetta. Siviilipalveluspuolella kertauskoulutuksen tarkoituksena olisi antaa, täydentää ja ajantasaistaa yleisiä kansalaisvalmiuksia sekä väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä valmiuksia. Mainittuihin valmiuksiin liittyviä perusteita annettaisiin siviilipalvelun peruskoulutusjaksolla, jonka sisältö ja painotukset uusittaisiin lain voimaantulon yhteydessä. Peruskoulutuksella ja sitä tukevalla kertauskoulutuksella parannettaisiin siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallisia sijoitusmahdollisuuksia liikekannallepanon aikaisissa siviililuonteisissa kriisitehtävissä. Lisäksi koulutuksesta ja valmiuksista olisi luonnollisesti hyötyä myös yhteiskunnan normaalioloissa.

Siviilipalveluskeskuksen tehtäviä ehdotetaan lisättäväksi siten, että siviilipalveluskeskus hyväksyisi jatkossa työministeriön sijasta kaikki siviilipalveluspaikkahakemukset. Siviilipalveluskeskukselle keskitettäisiin jatkossa myös kaikki kurinpitomenettelyt niihin liittyvine tutkintoineen ja rangaistusseuraamuksineen. Siviilipalveluspaikat eivät siten jatkossa enää

antaisi rangaistusseuraamuksia. Keskittämällä siviilipalveluskeskukseen varmistettaisiin menettelyn sujuvuutta ja kurinpitorangeistusten linjan yhdenmukaisuutta.

Siviilipalveluskeskukselle ehdotetaan laissa uutta merkittävää roolia koskien liikekannallepanon aikaista tehtävää siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrittämisessä ja sijoittelussa. Siviilipalveluskeskuksen tehtäviin kuuluisi myös ylimääräisen harjoituksen järjestäminen normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa. Siviilipalveluskeskus toimisi jatkossa siviilipalvelusvelvollisten osalta valvontaviranomaisena ja ratkaisisi työnantajilta tulevat liikekannallepanon aikaista palvelua koskevat vapautushakemukset ja pitäisi yllä niitä koskeva rekisteriä.

Palveluskelpoisuuden käsite määriteltäisiin laissa nykyistä selkeämmin. Palveluskelpoisuuden arvioinnissa voitaisiin kiinnittää huomioita myös palvelusturvallisuuteen ja työturvallisuuteen liittyviin seikkoihin.

Laissa säänneltäisiin myös velvollisuudesta toimittaa tarvittaessa huumausainetestiä koskeva todistus siviilipalveluspaikalle. Siviilipalvelusvelvollisen testaus tapahtuisi vapaaehtoisuuden pohjalta. Testistä ja testitodistuksen toimittamisesta kieltäytyminen voisi kuitenkin johtaa palveluskelpoisuuden arviointiin muulla perusteella ja palveluksen mahdolliseen keskeyttämiseen mikäli palvelusturvallisuus- tai työturvallisuustekijät sitä edellyttäisivät.

Siviilipalvelusrekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettavaksi nykyistä täsmällisemmin. Rekisterin käyttötarkoitusta laajennettaisiin koskemaan myös poikkeusolojen tehtäviä varten. Rekisterinpitäjien ja rekisterinkäyttäjien vastuut kuvattaisiin nykyistä täsmällisemmin samoin kuin siviilipalvelusrekisterin tietosisältö ja oikeudet saada ja luovuttaa tietoja.

Ulkosuomalaisten ja kaksoiskansalaisten palvelusvelvollisuuteen ehdotetaan vastaavia lisäjoustoja kuin asevelvollisuuslain puolella on ehdotettu. Ulkomailla asuva Suomen kansalainen, jolla olisi lisäksi toisen valtion kansalaisuus, jätettäisiin viran puolesta määräämättä palvelukseen rauhan aikana. Edellytyksenä olisi, että hän olisi asunut ulkomailla viimeksi kuluneet seitsemän vuotta ja asuisi siellä edelleen. Lisäksi käytössä olisi mahdollisuus myöntää vapautus hakemuksesta kuten nykyisin.

Kuntoisuuslomien maksimimäärä ehdotetaan pudotettavaksi nykyisestä 30 päivästä 20 päivään. Isyysvapaaseen esitetään kuuden päivän pidennystä. Muutokset vastaavat asevelvollisuuslain puolelle ehdotettuja muutoksia.

Siviilipalvelusvelvolliselle ehdotetaan mahdollisuutta maksimissaan kahden kuukauden mittaiseen ulkomaanpalvelukseen. Yli kahden viikon pituinen ulkomaanpalvelus edellyttäisi aina siviilipalveluskeskuksen antamaa lupaa ja palvelun tulisi tapahtua suomalaisen siviilipalveluspaikan palveluksessa. Ulkomaanpalvelus edellyttäisi aina erityisiä koulutukseen tai työtehtäviin liittyviä syitä.

Siviilipalvelusvelvollisen palvelusaikaiset majoituskustannukset ehdotetaan jatkossa siirrettäväksi pääosiltaan valtion kustannettaviksi. Nykyisessä laissa majoituskustannukset kuten kaikki muutkin ylläpitokustannukset ovat olleet täysimääräisesti siviilipalveluspaikan vastuulla.

Kurinpitorangeistuksia ehdotetaan muutettavaksi siten, että uutena seuraamuksena tulisi käyttöön henkilökohtaisten lomien menetykseuraamus. Taloudellisille seuraamuksille sää-

dettäisiin maksimimäärät. Kurinpitomenettely keskitettäisiin siviilipalveluskeskukseen ja menettelyä koskevia säännöksiä ja kuulemisvelvoitetta täsmennettäisiin.

Siviilipalveluskeskus tekisi jatkossa keskitetysti kaikki rikosilmoitukset. Siviilipalveluspaikkojen oikeus rikosilmoituksen tekemisen poistuisi. Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja kurinpitorangeistuksen pohjalta määräytyvä siviilipalvelusrikos olisivat jatkossa erillisiä rikoksia. Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraisi jatkossakin aina ehdoton vankeusrangaistus, jonka määrä olisi puolet jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittavaan rangaistukseen sen sijaan sisältyisi jatkossa harkintavaltaa ja rangaistukset voisivat lieventyä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2008 aikana.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	6
SISÄLLYSLUETTELO	9
YLEISPERUSTELUT.....	11
1. JOHDANTO	11
2. NYKYTILA.....	11
2.1. KEHITYS NYKYTILAAN.....	11
2.2. LAINSÄÄDÄNTÖ.....	12
2.3. KÄYTÄNTÖ.....	14
2.3.1. MAANPUOLUSTUSVELVOLLISUUDEN TÄYTTÄMINEN SIVIILIPALVELUSLAIN NOJALLA.....	14
2.3.2. KANSAINVÄLINEN KEHITYS JA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	25
2.3.3. MAANPUOLUSTUSVELVOLLISUUDEN TÄYTTÄMINEN ASEVELVOLLISUUS- LAIN NOJALLA.....	27
2.4. NYKYTILAN ARVIOINTIA	28
3. ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	32
3.1. TAVOITTEET.....	32
3.2. KESKEISET EHDOTUKSET	32
4. ESITYKSEN VAIKUTUKSET	34
4.1. TALOUDELLISET VAIKUTUKSET.....	34
4.2. VAIKUTUKSET VIRANOMAISTEN TOIMINTAAN.....	37
4.3. YHTEISKUNNALLISET VAIKUTUKSET	38
5. ASIAN VALMISTELU	40
5.1. VALMISTELUVAIHEET JA –AINEISTO.....	40
5.2. LAUSUNNOT JA NIIDEN HUOMIOON OTTAMINEN.....	40
6. RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	40
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	41
1 LUKU YLEISET SÄÄNNÖKSET	41
2 LUKU SIVIILIPALVELUSVIRANOMAISET	45
3 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN ALKAMINEN JA SIVIILIPALVELUSPAIKAN MÄÄRÄYTYMINEN.....	50
4 LUKU SIVIILIPALVELUSHAKEMUKSEN KÄSITTELY ERITYISOLOISSA.....	53
5 LUKU PALVELUSKELPOISUUS, VAPAUTTAMINEN JA LYKKÄYS SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMISESTA.....	58
6 LUKU SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMINEN JA SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN PÄÄTTYMINEN.....	66
7 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISEN YLLÄPITO JA ETUUDET	73
8 LUKU KERTAUSKOULUTUS	78
9 LUKU YLIMÄÄRÄINEN HARJOITUS JA PALVELUS LIIKEKANNALLEPANON AIKANA.....	81
10 LUKU PALVELUSRIKKOMUKSET JA KURINPITO.....	84
11 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN RIKKOMINEN.....	88
12 LUKU REKISTERIT JA TIETOSUOJA.....	97
13 LUKU MUUTOKSENHAKU.....	105
14 LUKU ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	107
15 LUKU VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET	108
LAKI ASEVELVOLLISUUSLAIN MUUTTAMISESTA.....	110
LAKI PELASTUSLAIN MUUTTAMISESTA	111

TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	112
SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	113
SIVIILIPALVELUSLAKI	122
1 LUKU YLEISET SÄÄNNÖKSET	122
2 LUKU SIVIILIPALVELUSVIRANOMAISET	123
3 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN ALKAMINEN JA SIVIILIPALVELUSPAIKAN MÄÄRÄYTYMINEN.....	124
4 LUKU SIVIILIPALVELUSHAKEMUKSEN KÄSITTELY ERITYISOLOISSA.....	126
5 LUKU PALVELUSKELPOISUUS, VAPAUTTAMINEN JA LYKKÄYS SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMISESTA.....	128
6 LUKU SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMINEN JA SIVIILIPALVELUKSEN PÄÄTTYMINEN.....	132
7 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISEN YLLÄPITO JA ETUUDET	135
8 LUKU KERTAUSKOULUTUS	137
9 LUKU YLIMÄÄRÄINEN HARJOITUS JA PALVELUS LIIKEKANNALLEPANON AIKANA.....	139
10 LUKU PALVELUSRIKKOMUKSET JA KURINPITO.....	141
11 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN RIKKOMINEN	142
12 LUKU REKISTERIT JA TIETOSUOJA.....	146
13 LUKU MUUTOKSENHAKU	150
14 LUKU ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	151
15 LUKU VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET	152
LAKI ASEVELVOLLISUUSLAIN 90, 98 JA 120 §:N MUUTTAMISESTA	154
LAKI PELASTUSLAIN 6 JA 52 §:N MUUTTAMISESTA.....	156
ERIÄVÄ MIELIPIIDE	157

YLEISPERUSTELUT

1. JOHDANTO

Maanpuolustus Suomessa kuuluu perustuslain nojalla koko kansalle ja sen ydin on yleisessä asevelvollisuusjärjestelmässä. Asevelvollisuuslain mukainen palvelus puolustusvoimissa joko aseellisissa tai aseettomissa tehtävissä on ensisijainen tapa suorittaa maanpuolustusvelvollisuus. Siviilipalveluslain tarkoituksena on asevelvollisen vakaumuksen huomioivan palvelusmuodon tarjoaminen ja uskonnon ja omantunnonvapauden huomioiminen maanpuolustusvelvollisuuden täyttämässä perustuslain ja Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset huomioon ottavalla tavalla. Siviilipalveluksen valitsee palvelusmuodokseen vuosittain n. 2 500 asevelvollista, mikä vastaa n. 7 % ikäluokasta.

Voimassa oleva siviilipalveluslaki (1723/1991) on vuodelta 1991. Voimassaoloaikanaan lakia on muutettu useita kertoja. Muutokset ovat kuitenkin olleet sisällöllisesti varsin suppeita. Siviilipalvelusjärjestelmään sisältyvien monien rakenteellisten ongelmien vuoksi lain kokonaisuudistus on tarpeellinen. Kokonaisuudistuksen tarvetta on lisännyt osaltaan myös vireillä oleva asevelvollisuuslain kokonaisuudistus (HE /).

2. NYKYTILA

2.1. KEHITYS NYKYTILAAN

Yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa maanpuolustusjärjestelmää alettiin kehittää Suomen itsenäistymisen jälkeen. Suomen Hallitusmuodon 75 §:ään kirjattiin maanpuolustuksen perusta, jonka mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan niin kuin laissa säädetään”.

Ensimmäinen Suomen itsenäisyyden aikana säädetty asevelvollisuuden suorittamista koskeva laki oli Suomen valtakunnan väliaikainen asevelvollisuuslaki (11/1919), joka annettiin vuonna 1919. Laissa ei ollut vakaumuksen suojaa koskevia säännöksiä. Vuonna 1922 annettiin uusi asevelvollisuuslaki (270/1922), joka mahdollisti aseettoman palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa. Perusteeksi hyväksyttiin lähinnä asevelvollisen esittämät uskonnolliset syyt.

Vuonna 1931 säädettiin laki asevelvollisista, joita omantunnon syyt estävät suorittamasta sotapalvelusta (186/1931). Lain tarkoituksena oli luoda vaihtoehtoinen palvelusmuoto, jonka säädösperusta erotettiin asevelvollisuuslaista. Mikäli uskonnolliseen tai muuhun siihen verrattavaan vakaumuksen perustuvat vakavat omantunnon syyt estivät normaalin asepalveluksen suorittamisen, saattoi palveluksen suorittaa aseettomana puolustuslaitoksessa tai muussa valtion laitoksessa. Vaihtoehtoinen palvelusmuoto oli käytettävissä vain rauhan aikana.

Laki asevelvollisuuden täyttämisestä aseettomana annettiin vuonna 1959 (219/1959). Sen nojalla perustettiin asevelvollisten tutkijatoimikunta, jonka tehtävänä oli arvioida asepalveluksesta kieltäytyvien vakaumuksen pätevyyttä. Totaalikieltäytyjiä varten perustettiin erillinen työlaitos, jossa palvelus suoritettiin.

Vuonna 1969 säädettiin laki aseettomasta siviilipalveluksesta (132/1969). Lain mukaan aseellisesta palveluksesta vapautetun tuli suorittaa aseetonta palvelusta puolustuslaitoksessa. Asevelvollisella oli kuitenkin mahdollisuus hakea oikeutta suorittaa palvelusvelvollisuutensa siviilipalvelusmiehenä. Hakemus käsiteltiin vakaumuksentutkimamenettelyssä ja se hyväksyttiin vain, mikäli asevelvollisen katsottiin osoittaneen vakavan uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen estävän palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa.

Vakaumuksen tutkinnasta luovuttiin vuonna 1985 säädetyllä väliaikaislailla (647/1985), joka oli voimassa vuosina 1987–1991. Lain mukaan asevelvollinen, jota uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, oli hakemuksesta vapautettava aseellisesta palveluksesta rauhan aikana. Ensisijaisena palvelusmuotona oli aseeton palvelus ja toissijaisena siviilipalvelus. Väliaikaislain säännöksillä sovitettiin yhteen uskonnon- ja omantunnon vapaus sekä maanpuolustusvelvollisuus. Jehovan todistajien asemaan otettiin nimenomaisesti kantaa säätämällä laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa (645/1985).

Nykyään voimassa olevan vuoden 1991 siviilipalveluslain (1723/1991) valmistelussa lähtökohtana oli kehittää siviilipalvelusta itsenäisenä palvelusmuotona. Hallituksen esityksessä (HE 149/1991 vp.) todetaan, että asevelvollisuuslaissa säädetty palvelus ja siviilipalvelus ovat vaihtoehtoisia tapoja täyttää maanpuolustusvelvollisuus. Yhdenvertaisuus eri palvelusmuotojen välillä ei enää edellyttänyt suoraan samojen säännösten soveltamista kumpaankin palvelusmuotoon, vaan käytännön erilaisuus oli mahdollista ottaa huomioon palvelusoloja järjestettäessä. Siviilipalveluksen suorittaminen edellytti edelleen, että asevelvollisen vakavat omantunnon syyt estävät palveluksen puolustusvoimissa rauhan aikana. Vakaumuksen toteaminen perustettiin asevelvollisen antamaan vakuutukseen. Siviilipalvelusta koskevien asioiden valmistelu siirrettiin työministeriölle ja täytäntöönpanosta tulivat vastaamaan siviilipalveluskeskukset. Aseetonta palvelusta koskevat säännökset siirrettiin asevelvollisuuslakiin.

2.2. LAINSÄÄDÄNTÖ

Perustuslaki

Suomen perustuslain 12 luvun 127 – 129 §:ssä on maanpuolustusta kokevat keskeiset säännökset. Maanpuolustusvelvollisuudesta säädetään 127 §:ssä, joka vastaa asiallisesti aiemmin voimassa ollutta Suomen hallitusmuodon 75 §:n 1 ja 3 momenttia.

Perustuslain 127 §:ssä säädetään Suomen kansalaisia koskevasta yleisestä maanpuolustusvelvollisuudesta. Sen mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Säännöksen 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Maanpuolustusvelvollisuuden sisältöä tai toteuttamistapaa ei ole perustuslais-
sa määritelty tarkemmin. Sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi maanpuolustusvelvollisuus kattaa myös muun isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Maanpuolustusvelvollisuuden ydin on yleisessä asevelvollisuudes-

sa, joka suoritetaan varusmiespalveluksena puolustusvoimissa tai tämän korvaavana siviilipalveluksena siviilipalveluslain nojalla. Lailla on siten mahdollista säätää korvaavasta palvelusvelvollisuudesta niille henkilöille, jotka ovat rauhan aikana vapautetut aseellisesta tai aseettomasta palveluksesta. Asevelvollisuuden suorittamisen korvaavasta palveluksesta on erityissäännös myös Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 12 §:ssä. Säännöstä sovelletaan henkilöihin, joilla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus.

Asevelvollisuuslaki

Perustuslaissa säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden täytäntöönpano on miesten osalta toteutettu ensisijaisesti asevelvollisuuslaissa (452/1950) säädettyssä järjestyksessä. Lakia täydentää asevelvollisuuslain soveltamisesta annettu asetus (63/1951).

Asevelvollisuuslain 1 §:n nojalla isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustukseksi on jokainen Suomen mies asevelvollinen. Asevelvollisuuslaissa säädetään varusmiespalveluksen suorittamisesta vakinaisessa väessä. Laki mahdollistaa varusmiespalveluksen suorittamisen myös aseettomana palveluksena.

Asevelvollisuuslaki sisältää säännökset kutsuntaviranomaisista, kutsunnan toimittamisesta ja palvelukseen määräämisestä, upseereiksi tai aliupseereiksi taikka erityisiin tehtäviin koulutettavista, vapaaehtoisena palvelukseen tulevista, asevelvollisten valvonnasta sekä varusmiespalvelukseen kuuluvista etuuksista ja velvollisuuksista. Laissa on myös muutoksenhakua ja rangaistuksia koskevia säännöksiä.

Siviilipalveluslaki

Perustuslaissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus on mahdollista täyttää siviilipalveluslain nojalla myös siviilipalveluksena. Siviilipalveluslain 1 §:n mukaan asevelvollinen, joka vakuuttaa uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnon syiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta.

Siviilipalveluslaki määrittelee siviilipalveluksen sisällön ja toteuttamistavan. Laissa on säännökset siviilipalvelukseen hakemisesta ja siihen määräämisestä, sen suorittamisesta sekä vapauttamis- ja lykkäysperusteista. Laki sisältää säännökset siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista, siviilipalvelusvelvolliselle maksettavista etuuksista, muutoksenhausta siviilipalvelusasiassa sekä kurinpidosta ja siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomisen aiheuttamista seuraamuksista ja toimenpiteistä. Laissa on säännelty myös varusmiespalveluksen suorittaneen määräämisestä täydennyspalveluun, mikäli asevelvollinen on varusmiespalveluksen suorittamisen jälkeen tehnyt laissa tarkoitetun siviilipalvelushakemuksen. Siviilipalveluslaki sisältää säännöksiä palveluspaikoista, siviilipalvelusviranomaisista sekä siviilipalvelusrekisteristä.

Siviilipalveluslakia täydentää siviilipalvelusasetus (1725/1991).

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta säädetään naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995). Asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalvelun yhteydessä ja se suoritetaan varusmiespalvelua vastaavalla tavalla. Palvelukseen astumismääräyksen saanut tai asepalvelusta suorittava nainen voi kuitenkin 45 päivän kuluessa palvelukseen astumispäivästä keskeyttää palveluksensa, jolloin hänet kotiutetaan. Määräajan jälkeen palvelustaan jatkavaa naista koskevat samat palvelusajan ja reserviajan velvoitteet kuin palvelusta suorittavaa varusmiestäkin. Määräajan jälkeen vapaaehtoista asepalvelusta jatkavalla naisella on mahdollisuus hakea siviilipalvelukseen.

Laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa

Asevelvolliselle, joka osoittaa kuuluvansa Jehovan todistajat -nimiseen rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan ja ilmoittaa, että uskonnolliseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuutta aseellisessa palveluksessa tai missään sitä korvaavassa palveluksessa, voidaan sen estämättä, mitä asevelvollisuuslaissa ja siviilipalveluslaissa säädetään, myöntää lykkäystä ja hänet voidaan vapauttaa asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana, siten kuin laissa Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa (645/1985) säädetään.

Ahvenanmaan itsehallintolaki

Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n nojalla henkilö, jolla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus, saa asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvella vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Edellä tarkoitetut henkilöt ovat vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta palvelun järjestämiseen saakka. Toistaiseksi korvaavaa palvelusta ei ole järjestetty. Vapautus asevelvollisuuden suorittamisesta ei kuitenkaan koske henkilöä, joka on muuttanut maakuntaan täytettyään 12 vuotta.

2.3. KÄYTÄNTÖ

2.3.1. MAANPUOLUSTUSVELVOLLISUUDEN TÄYTTÄMINEN SIVIILIPALVELUSLAIN NOJALLA

Yleistä siviilipalveluksen suorittamisesta

Nykyisin siviilipalvelukseen on hakenut keskimäärin 7 % palveluksen aloittavasta ikäluokasta. Siviilipalvelukseen hakevien miesten määrä on ollut vuodessa noin 2 500. Vuosittain siviilipalveluksen suorittaa keskimäärin 1 700 miestä. Asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittanut siviilipalvelusvelvollinen voi tietyin edellytyksin hakea takaisin asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen. Käytännössä vuoden aikana siviilipalveluksesta siirtyy asevel-

vollisuuslain mukaiseen palvelukseen keskimääriin 400 henkilöä. Vuonna 2004 siirtyvien lukumäärä oli 418 ja vuonna 2005 lukumäärä oli 370 henkilöä.

Työministeriön hyväksymiä siviilipalveluslaitoksia on noin 2 050. Siviilipalvelusvelvolliset hakevat omatoimisesti työpalveluspaikkansa. Käytännössä kaikilla siviilipalveluslaitoksilla ei kuitenkaan ole jatkuvasti avoinna olevia tehtäviä. Ne siviilipalvelusvelvolliset, jotka eivät löydä työpalveluspaikkaa, suorittavat työpalvelun siviilipalveluskeskuksessa. Vuonna 2005 ilman siviilipalveluspaikkaa jäi noin 450 siviilipalvelusvelvollista, joista suurin osa löysi siviilipalveluspaikan kuukauden kuluessa koulutusjakson päättymisestä. Vuonna 2005 koko palveluksen siviilipalveluskeskuksessa ilman työpalvelupaikan saamista suoritti 57 siviilipalvelusvelvollista

Palveluspaikatta jäämisestä aiheutuneet kustannukset valtiolle olivat 399 422 € vuonna 2005 ja 406 579 € vuonna 2004.

Siviilipalvelukseen hakeminen sekä lykkäys- ja vapauttamisperusteet

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen, jos uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta. Hakemuksen voi tehdä jo ennen asevelvollisuuslaissa tarkoitettua palvelusta, ei kuitenkaan ennen kutsuntoja. Asevelvollinen toimittaa hakemuksen kutsuntojen yhteydessä kutsuntalautakunnalle.

Kutsunnan tarkoituksena on asevelvollisten palveluskelpoisuuden määrittäminen sekä palvelusajan- ja paikan määrääminen. Kutsunnan järjestämisestä vastaa sotilasläänin esikunta ja sen toimittamisesta kutsuntalautakunta. Kutsuntaan ovat velvollisia tulemaan kutsuntavuonna 18 vuotta täyttävät miespuoliset Suomen kansalaiset. Kutsuntavelvolliselle lähetetään ennalta tietoa erilaisista palvelukseen vaikuttavista tekijöistä ja vaihtoehtoisista palvelusmuodoista. Kutsunnanalainen on velvollinen osallistumaan ennen kutsuntatilaisuutta järjestettävään terveystarkastukseen. Kutsuntatilaisuudessa annetaan tietoa myös siviilipalvelukseen hakeutumisesta.

Siviilipalvelukseen on mahdollista hakea myös asepalveluksen aikana. Hakemus toimitetaan joukko-osaston komentajalle, joka siirtää hakemuksen sotilasläänin esikuntaan hyväksyttäväksi. Muulloin siviilipalvelukseen haetaan joko siviilipalveluskeskukselle tai sotilasläänin esikunnalle toimitetulla hakemuksella.

Työministeriön vahvistamassa siviilipalveluksen hakemuslomakkeessa on siviilipalvelukseen hakevan vakuutus siitä, että vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa tarkoitettua palvelusta. Siviilipalvelushakemus tulee käsitellä viipymättä. Mikäli hakemus täyttää edellä mainitun muotovaatimuksen, on se hyväksyttävä. Hakija on hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamisesta rauhan aikana. Kutsuntalautakunta tai sotilasläänin esikunta ilmoittaa hakemuksen hyväksymisestä siviilipalveluskeskukselle.

Palveluksen alkamista koskeva määräys annetaan siviilipalvelusvelvolliselle tiedoksi todisteellisesti siviilipalveluskeskuksen toimesta. Määräys on toimitettava siviilipalvelusvelvolliselle hyvissä ajoin ennen palveluksen alkua. Siviilipalvelusasetuksessa säädetty vähimmäisaika on noin kaksi kuukautta. Siviilipalvelusvelvollisen antaman suostumuksen tai iän perusteella voidaan palvelukseen määrätä lyhyemmässäkin ajassa. Siviilipalvelusvelvollinen voi toimittaa siviilipalveluskeskukseen myös kirjallisen toiveen palveluksen alkamisajankohdasta. Koulutuserätoive tulee toimittaa siviilipalveluskeskukselle ennen palvelukseenastumismääräyksen vastaanottamista. Ulkomailla oleskelevalle määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen edustustoon, joka toimittaa sen siviilipalvelusvelvolliselle. Mikäli siviilipalvelusvelvollista ei tavoiteta, on siviilipalveluskeskuksen tarvittaessa pyydettävä poliisilta virka-apua määräyksen toimittamista varten. Käytännössä virka-apupyynnöjä on tehty vuosittain noin sata.

Pääsääntöisesti siviilipalvelus on aloitettava hakemuksen hyväksymisvuoden ja kahden sitä seuraavan vuoden kuluessa. Suurin osa siviilipalvelukseen hyväksytyistä aloittaa palveluksen suorittamisen hyväksymisvuotena tai sitä seuraavana vuotena. Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta antaa siviilipalveluksen suorittamisesta lykkäystä enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, jos lykkäys on erityisen tarpeellista ammattiin valmistumisen, opintojen harjoittamisen, taloudellisten olojen järjestämisen, tai niihin verrattavan muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi tai kansanedustajan tehtävän hoitamista varten. Lykkäystä voidaan antaa korkeintaan sen vuoden loppuun, jona palvelusvelvollinen täyttää 28 vuotta. Lykkäyksen päätyttyä siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa.

Siviilipalvelusvelvollinen voidaan terveydellisillä perusteilla vapauttaa siviilipalveluksen suorittamisesta määräajaksi tai kokonaan. Vapauttaminen perustuu lääkärinlausuntoon, jossa lääkäri arvioi palvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden eli tämän fyysiset ja psyykkiset edellytykset suoriutua palveluksesta. Määräaikaisen vapauttamisen päätyttyä siviilipalveluskeskus määrää palveluksen aloitettavaksi, jos siviilipalvelusvelvollinen on tuolloin palvelukseen kykenevä.

Siviilipalveluskeskus voi hakemusta vapauttaa osaksi tai kokonaan siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus, jos tämä on suorittanut toisessa valtiossa siviilipalvelusta tai varusmiespalvelusta vastaavaa palvelusta. Jos palvelusta on ollut kuitenkin vähintään kuuden kuukauden ajan, on siviilipalvelusvelvollinen vapautettava palveluksen suorittamisesta siviilipalvelusasetuksen 17 §:n nojalla. Tältä osin siviilipalveluskeskus ei voi siis käyttää harkintavaltaa. Erityisestä syystä siviilipalveluskeskus voi vapauttaa siviilipalveluksen suorittamisesta sellaisen Suomen ja muun valtion kansalaisen, jonka varsinainen asunto ja koti eivät ole Suomessa eikä hänellä ole tosiasiallisia siteitä Suomeen. Monikansalaisuustilanteiden varalta on tehty myös kansainvälisiä sopimuksia, joihin myös Suomi on liittynyt. Näin ollen Ruotsin, Norjan tai Tanskan kansalaisen osalta sovelletaan asiasta tehtyä sopimusta (SopS 44/1968). Suomi on tehnyt kahdenväliset sopimukset myös Amerikan Yhdysvaltojen (SopS 15/1939) ja Argentiinan kanssa (SopS 43–44/1963).

Palveluksen järjestäminen, keskeytyminen ja päättyminen

Siviilipalvelus muodostuu koulutusajan ja työpalvelun yhtenäisestä kokonaisuudesta. Siviilipalvelus aloitetaan siviilipalveluskeskuksessa suoritettavalla noin kuukauden mittaisella koulutusjaksolla, jonka tarkoituksena on antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle ja tukea yleistä kansalaisyhteiskuntaa. Koulutusaiheet ovat liittyneet kansainvälisyys-, rauhan- ja ympäristökysymyksiin sekä kansalaisvalmiuksiin. Myös työpalvelun suorittamiseen liittyviä koulutustarpeita on koulutusjakson aikana toteutettu. Koulutusjaksoja on järjestetty vuosittain 16 ja kuhunkin erään osallistuvien siviilipalvelusvelvollisten määrä on ollut keskimäärin 110.

Koulutusjakson jälkeen alkaa siviilipalveluslaitoksessa suoritettava työpalvelujakso. Tavoitteena on, että siviilipalvelusvelvollinen hakee työpalvelupaikan itse. Omatoiminen työpalvelupaikan etsiminen mahdollistaa aiemman kokemuksen ja koulutuksen hyödyntämisen sekä siviilipalvelusvelvollisen elämäntilanteen huomioon ottamisen, jolloin esimerkiksi työpalvelupaikkaa voi etsiä omalta asuinpaikkakunnalta. Siviilipalveluskeskus lähettää työpalvelupaikan hakemista koskevat ohjeet noin kahden kuukauden kuluessa siitä, kun siviilipalvelushakemus on jätetty. Työpalvelua suoritetaan lähinnä sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltoalalla, opetus- tai kulttuurialalla tai ympäristönsuojeluun tai pelastusalaan liittyvissä tehtävissä.

Työpalvelun voi suorittaa ainoastaan laissa säädetyissä yhteisöissä. Siviilipalveluslaitoksena voi toimia valtion hallintoviranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys, kunta tai kuntayhtymä tai näiden yhteistoimintaelin, Suomen evankelis-luterilaisen kirkko tai ortodoksinen kirkkokunta taikka niiden seurakunta tai yhteistoimintaelin sekä työministeriön hyväksymä suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö tai säätiö. Siviilipalveluslaitoksena toimivan yksityisoikeudellinen yhteisön tai säätiön toiminnan pääasiallisena tarkoituksena ei voi olla voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen. Siviilipalveluslaitoksena ei voi toimia puoluekisteriin merkitty puolue eikä työntekijä- tai työnantaja-etuja ajava yhteisö.

Siviilipalveluslaitokset hyväksyy hakemuksen perusteella työministeriö. Yksityisoikeudellisten yhteisöjen osalta työministeriö pyytää lausuntoa siviilipalvelusasiain neuvottelukunnalta ja puolustusministeriöltä. Hakemuksen hyväksymisen jälkeen työministeriö ja siviilipalveluslaitos sopivat kirjallisesti siviilipalveluksen järjestämisestä. Sopimus on voimassa toistaiseksi ja palveluspaikka voi halutessaan vapaasti purkaa sopimuksen.

Siviilipalveluslaitokset ilmoittavat avoinna olevista tehtävistä siviilipalveluskeskukselle, joka lähettää siviilipalvelusvelvolliselle tiedot siviilipalveluslaitoksista palvelukseenastumismääräyksen liitteenä. Tietoja siviilipalveluslaitoksista saa myös koulutusjakson aikana. Siviilipalveluskeskus pyrkii avustamaan sopivan työpalvelupaikan löytämisessä niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole siinä itse onnistuneet. Siviilipalveluskeskus voi viime kädessä määrätä paikan, jossa työpalvelu suoritetaan, mutta tätä vaihtoehtoa on käytetty äärimmäisen harvoin. Siviilipalveluksen voi suorittaa myös siviilipalveluskeskuksessa. Sen sijaan siviilipalvelusta ei voi suorittaa oman työnantajan palveluksessa eikä

sellaisessa paikassa, johon siviilipalvelusvelvollisella on kiinteä yhteys opiskelun, entisen työ- tai virkasuhteen tai jonkin muun syyn vuoksi.

Siviilipalvelusvelvollinen ja siviilipalveluslaitoksen vastuuhenkilö täyttävät sitoumuslomakkeen, joka toimitetaan siviilipalveluskeskukselle vahvistettavaksi. Siviilipalvelusvelvollinen ei ole työ- tai virkasuhteessa siviilipalveluslaitokseen. Mikäli siviilipalvelusvelvolliselle osoitettavat tehtävät ovat sellaisia, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa tai muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa, tulee siviilipalvelusvelvollisen toimittaa siviilipalveluskeskuksen nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (504/2002) tarkoitettu rikosrekisteriote. Menettelyä noudatetaan erityisesti päivähoito-, koulu- ja nuorisotoimen tehtäviin määrättäessä. Rikosrekisteriote palautetaan siviilipalvelusvelvolliselle välittömästi eikä siitä oteta jäljennöstä asiakirjoihin. Siviilipalvelusvelvollisen henkilökorttiin merkitään tieto siitä, että todistus on esitetty.

Siviilipalvelusvelvollisen äidinkieli tulee ottaa huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalvelus omalla äidinkielellä. Siviilipalvelus suoritetaan kotimaassa, mutta palveluun voi sisällyttää lyhyehköjä ja tilapäisiä komennusmatkoja ulkomaille.

Palvelustehtävien määräämisestä ja niihin perehdyttämisestä, valvonnasta ja kurinpidosta vastaa siviilipalveluslaitoksen päällikkö tai tämän määräämä henkilö. Palvelustehtävät eivät saa olla ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Palvelusta ei saa järjestää siviilipalvelusvelvollista syrjivästi rodun, syntyperän, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen taikka muun näihin rinnastettavien syiden perusteella. Siviilipalvelusvelvollista ei saa määrätä sellaiseen työhön, jota henkilöstö ei työriidan vuoksi suorita. Siviilipalvelusmies on velvollinen suorittamaan hänelle annetut työtehtävät tunnollisesti. Hänen tulee myös noudattaa työministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja palveluspaikan antamia määräyksiä.

Siviilipalvelusvelvollisella on mahdollisuus hakea siirtoa toiseen siviilipalveluslaitokseen. Hakemus toimitetaan siviilipalveluskeskukselle, joka tekee asiasta päätöksen kuultuaan ensin sekä nykyistä että toivottua siviilipalveluslaitosta. Myös siviilipalveluslaitos voi hakea siviilipalvelusvelvollisen siirtämistä toiseen siviilipalveluspaikkaan. Asiassa annettuihin päätöksiin voi hakea muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen.

Siviilipalveluksen suorittaminen saattaa keskeytyä, jos siviilipalvelusvelvollisen todetaan olevan pitkähkön ajan palvelukseen kykenemätön tai hänelle on siviilipalveluksen aikana myönnetty hakemuksesta lykkäystä. Näissä ja muissa siviilipalveluslaissa yksilöidyissä tilanteissa siviilipalveluslaitoksen on huolehdittava siviilipalvelusvelvollisen kotiuttamisesta.

Siviilipalveluksen suorittaminen päättyy, kun siviilipalvelusvelvollinen on suorittanut laissa säädetyin siviilipalveluksen kokonaisuudessaan tai hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa on laissa säädetyin perustein päätynyt. Tämän jäl-

keen siviilipalvelusvelvollinen kotiutetaan. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jonka aikana palvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

Siviilipalvelusvelvollinen voi hakea siirtoa takaisin asevelvollisuuslain alaiseen palvelukseen. Siirtoa haetaan kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta, mikäli siirrolle asetetut edellytykset täyttyvät. Hakemukseen on liitettävä siviilipalvelusvelvollisen ilmoitus siitä, ettei vakaumus enää estä asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamista. Edellytyksenä on lisäksi se, ettei siviilipalvelusvelvollista ole aiemmin määrätty vastaavan hakemuksen perusteella siviilipalveluksesta asevelvollislain mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei voida hyväksyä, jos siviilipalvelusvelvollinen on ehtinyt aloittaa siviilipalveluksen eikä enää sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika, lomat sekä palvelusajan laskeminen

Siviilipalvelusvelvollinen noudattaa hänelle siviilipalveluspaikan yleisen työajan puitteissa määräämää työaika. Säännöllinen viikkotyöaika on enintään 40 tuntia. Ylityö korvataan vastaavan pituisella vapaa-ajalla. Viikkovapaa järjestetään samoin perustein kuin siviilipalveluslaitoksessa vastaavissa tehtävissä työskenteleville. Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus riittävään vapaa-aikaan. Muu kuin työaika on vapaa-aikaa.

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus 20 päivän henkilökohtaiseen lomaan ilman erikseen esitettävää syytä. Tarkoituksena on, että loma jaetaan tasaisesti koko siviilipalvelusajalle. Lomaa myönnetään myös lapsen syntymän vuoksi yhdenjaksoisesti kuudelta päivältä. Jos siviilipalvelusvelvollinen on erityisesti kunnostautunut palveluksessa, voidaan hänelle antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää. Siviilipalveluslaitos voi hakemuksesta antaa painavista henkilökohtaisista syistä lomaa, jonka määrä siviilipalvelusaikana voi olla enintään kuusi kuukautta. Käytännössä lomaa on myönnetty taloudellisten tai perheiden perusteella.

Siviilipalvelusaika on 395 päivää. Palvelusaika lasketaan siitä päivästä, jona siviilipalveluskeskus on määrännyt palveluksen aloitettavaksi tai päivästä, jona palvelu tosiasiallisesti aloitetaan. Näin ollen siviilipalvelukseen saapumatta jättäminen ei kuluta siviilipalvelusaikaa. Siviilipalveluksen aloittamispäivän ja kotiuttamisen välillä pidetyt lomat lasketaan pääsääntöisesti palvelusajaksi. Poikkeuksena on kuitenkin siviilipalveluspaikan painavista henkilökohtaisista syistä myöntämä loma, jota ei lueta palvelusaikaan. Siviilipalveluksen suorittamisen keskeytyminen tai lykkääminen ei kuluta palvelusaikaa. Palvelusajaksi ei myöskään lueta aikaa, jonka siviilipalvelusvelvollinen on ollut luvatta poissa palveluksesta.

Jos varusmiespalvelusta suorittava hakeutuu siviilipalvelukseen, määrätään jäljellä oleva siviilipalvelusaika laskennallisesti määriteltujen suhdelukujen perusteella siten, että jo palveltu varusmies aika vähentää jäljellä olevaa siviilipalvelusaikaa.

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet

Siviilipalveluslaitos vastaa siviilipalvelusaikana siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja päivärahasta. Ylläpito käsittää siviilipalvelusvelvolliselle maksuttoman majoituksen, ruokailun, työtehtävien suorittamisessa mahdollisesti tarvittavan erityisvaatetuksen ja -varustuksen, terveydenhuollon sekä työmatkoista aiheutuvien matkakustannusten korvaamisen.

Siviilipalvelusvelvollisella on siviilipalvelusaikana oikeus ilmaiseen majoitukseen. Siviilipalveluslaitos voi osoittaa majoitukseen omia majoitukseen sopivia tilojaan tai vuokraamansa asunnon. Siviilipalvelusvelvollinen voidaan osoittaa majoittumaan myös kotonaan. Siviilipalveluslaitos vastaa edellä mainituista majoittumistavoista aiheutuneista kustannuksista, kuten vuokrasta. Jos siviilipalvelusvelvollinen ei ota vastaan osoitettua majoituspaikkaa, vaan haluaa majoittua esimerkiksi kotonaan, vastaa siviilipalvelusvelvollinen kuluista itse. Siviilipalveluslaitos vastaa myös komennusmatkan aikana tarvittavan majoituksen järjestämisestä.

Siviilipalveluslaitos vastaa siviilipalvelusaikana ruokailusta päivinä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on palveluksessa tai komennusmatkalla. Vastuu ruokailun järjestämisestä on myös viikkovapaan aikana, jos siviilipalvelusvelvollinen majoittuu viikkovapaan aikana siviilipalveluslaitoksen osoittamassa paikassa. Päivittäisiin aterioihin kuuluvat aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala. Jos ruokailua ei voida järjestää, maksaa siviilipalveluspaikka ruokarahaa. Mikäli aterioita ei tarjota lainkaan, on ruokarahan määrä 8,95 euroa. Jos päivittäisistä aterioista voidaan tarjota yksi lämmin ateriala, on ruokarahan määrä 5,05 euroa. Korvaus sisältää korvauksen aamupalasta, yhdestä lämpimästä aterialasta ja iltapalasta. Aamu- tai iltapalan ruokaraha on 1,20 euroa. Ruokarahaa maksetaan myös komennusmatkoilta käytettyyn matkustusaikaan perustuen.

Siviilipalvelusvelvollinen on oikeutettu palvelusaikaiseen ilmaiseen terveydenhuoltoon, joka kattaa palveluksen suorittamiseksi välttämättömät lääkärinpalvelut ja lääkkeet. Palveluskelpoisuus on tutkittava kahden viikon kuluessa siviilipalveluksen alkamisesta. Palvelusaikana terveydenhuoltokustannuksista vastaa siviilipalveluslaitos. Siviilipalveluslaitos myöntää lääkärintodistuksen perusteella sairausloman ja voi tarvittaessa vapauttaa tiettyjen palvelustehtävien suorittamisesta. Terveydenhuolto kattaa myös hammashuollon, jossa pääpaino on ehkäisevässä ja säilyttävässä hoidossa. Siviilipalvelusvelvolliselle tehdään tarvittaessa lääkärintarkastus myös siviilipalvelusajan päättyessä.

Siviilipalvelusvelvolliselle maksetaan päivärahaa kultakin palvelusajaksi laskettavalta päivältä porrastetusti palvelusajan perusteella. Päivärahan määrä on kuudelta ensimmäiseltä kuukaudelta 3,60 euroa, kolmelta seuraavalta kuukaudelta 5,75 euroa ja kolmelta viimeiseltä kuukaudelta 8,25 euroa. Päivärahaa ei suoriteta niiltä päiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen luvattomasti poissa palveluksesta tai lomalla, jota ei lueta palvelusajaksi. Jos siviilipalvelusvelvollinen on palvelukseen kykenemätön tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi, ei päivärahaa makseta. Päiväraha-oikeutta ei ole myöskään niiltä kausilta, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on ollut pidätettynä tai vangittuna teosta, josta hänet sittemmin tuomitaan vankeusrangaistukseen.

Matkakuluista siviilipalveluslaitoksen ja majoituksen välillä vastaa siviilipalveluslaitos. Korvattavana päivittäisenä työmatkana on pidetty yli viiden kilometrin yhdensuuntaista matkaa. Korvaus maksetaan halvimman julkisen kulkuvälineen perusteella. Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan myös lomamatkoista aiheutuvia kustannuksia. Vapaiden lomamatkojen lukumääristä ja vapaan matkan sijasta maksettavista korvauksista on säädetty työministeriön asetuksella. Suomessa asuvalla ja 395 vuorokautta palvelevalla siviilipalvelusvelvollisella on oikeus 35 edestakaiseen matkaan viikkovapaalleen tai lomalleen Suomessa. Vapailta lomamatkoilta ei suoriteta ruoka- ja majoitusrahaa. Matkakulut korvataan työministeriön määrärahoista. Muita työministeriön kustantamia matkoja ovat palvelukseenastumis- ja kotiuttamismatka, siviilipalveluslaitoksen siirtoon liittyvät matkat sekä matkat sairauslomalle kotihoitoon ja takaisin. Vakinaisesti muussa Pohjoismaissa asuvalle 395 vuorokautta palvelevalla siviilipalvelusvelvollisella vapaiden matkojen määrä on neljä. Muualla Euroopassa asuvalle 395 vuorokautta palvelevalla kuuluu kolme vapaamatkaa ja Euroopan ulkopuolella asuvalle kaksi. Matkakustannukset maksaa siviilipalveluslaitos, joka perii ne jälkikäteen työministeriöltä. Muualla Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella asuvalle voidaan edellä todettujen kiintiöiden lisäksi antaa ilmaismatkoja Suomessa siten, että vapaiden matkojen yhteismäärä on 35. Komennusmatkojen osalta kustannuksista vastaa siviilipalveluslaitos. Siviilipalvelusvelvollinen saa vapaiden matkojen lisäksi varusmiehille myönnettävän alennuksen kaukomatkoihin Suomessa rautateillä ja linja-autoissa.

Siviilipalvelusvelvollisella on tietyin edellytyksin mahdollisuus saada sotilasavustusta, jota Kansaneläkelaitos maksaa sotilasavustuslain (781/1993) nojalla.

Kurinpito ja rangaistusäännökset

Siviilipalveluslaissa on säännöksiä myös siviilipalvelusvelvolliseen kohdistettavista kurinpitotoimista ja rangaistuksista.

Palvelusvelvollisuuteen kuuluvat tehtävät tulee suorittaa tunnollisesti noudattaen siviilipalveluslaitoksen antamia tarpeellisia määräyksiä. Siviilipalvelusvelvolliselle, joka on toiminut vastoin palvelusvelvollisuuttaan tai on laiminlyönyt sen, voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena varoitus, työtä yli säännönmukaisen työajan tai päivärahan menetys. Samasta rikkomuksesta voidaan määrätä vain yhtä rangaistuslajia oleva kurinpitorangaistus. Kurinpitorikkomus voidaan jättää suullisen huomautuksen varaan, jos rikkomus on tehty anteeksi annettavasta huolimattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä tai, jos rikkomus on muutoin vähäinen.

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta siviilipalvelukseen, lopettaa sen tai kirjallisesti ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä sen suorittamisesta, tuomitaan hänet siviilipalvelusrikoksesta vankeuteen ajaksi, joka vastaa puolta siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusrikoksesta voidaan tuomita myös tilanteessa, jossa siviilipalvelusvelvollinen on hänelle määrätystä kurinpitorangaistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyönyt palvelusvelvollisuuttaan. Rikosilmoituksen tekee siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluslaitos. Ilmoituksen tekeminen on edellytyksenä sille, että virallinen syyttäjä voi nostaa syytteen. Siviilipalvelusvelvollinen kotiutetaan välittömästi rikosilmoituksen jälkeen.

Siviilipalvelusrikoksesta voi tuomita ainoastaan kerran. Vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta voida tuomita yhdyskuntapalvelua. Vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän ilmoittaa haluavansa ja voi suorittaa hänelle osoitetussa palveluslaitoksessa jäljellä olevan siviilipalveluksen asianmukaisesti loppuun. Koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Siviilipalvelusvelvollinen menettää ehdollisen vapautensa, mikäli hän sen aikana syyllistyy uuteen siviilipalvelusrikokseen. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyy, kun vankeusrangaistus on suoritettu kokonaan tai, jos vankeusrangaistus on rauennut siviilipalveluslaissa tarkoitetulla tavalla.

Jos siviilipalvelusvelvollista ei tuomita vankeusrangaistukseen, antaa siviilipalveluskeskus uuden palvelukseenastumismääräyksen. Tutkintavankeudessa kulunut aika luetaan osaksi palvelusaikaa siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Viranomaiset, päätöksenteko ja muutoksenhaku

Siviilipalvelusta johtaa, valvoo ja ohjeistaa työministeriö. Työministeriön alaisuudessa toimii siviilipalveluskeskus, jonka tehtävänä on huolehtia siviilipalveluksen toimeenpanosta ja siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta. Tällä hetkellä siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus. Siviilipalveluskeskuksen tehtävistä säädetään tarkentavasti siviilipalvelusasetuksessa.

Työministeriön yhteydessä toimii siviilipalvelusasiain neuvottelukunta, joka toimii työministeriön apuna siviilipalveluksen kehittämiseen ja seurantaan liittyvissä kysymyksissä. Neuvottelukunnan tehtävänä on muun muassa toimia yhteydenpitoelimenä siviilipalveluksen ja asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen järjestämisestä huolehtivien viranomaisten välillä. Se antaa myös lausuntoja ja ehdotuksia siviilipalveluksen ja täydennyspalveluksen kehittämisestä. Neuvottelukunnan jäsenet edustavat työministeriötä, puolustusministeriötä, pääesikuntaa, palveluspaikkoja ja siviilipalvelusvelvollisia.

Työpalvelun aikana siviilipalveluksen järjestämisestä ja valvonnasta huolehtivat siviilipalveluslaitokset.

Siviilipalveluslain nojalla annettavat päätökset ovat hallintopäätöksiä ja niitä käsiteltäessä noudatetaan hallintolakia. Kyseistä lakia sovelletaan myös tilanteissa, jossa asiaa käsittelee siviilipalveluslaitos, jossa ei muutoin sovelleta hallintolakia.

Kutsuntalautakunnan tai sotilasläänin esikunnan antamaan siviilipalvelushakemusta koskevaan päätökseen haetaan muutosta asevelvollisuuslaissa säädettyllä tavalla valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan, jonka asiassa antama päätös on lopullinen. Keskuslautakunta käsittelee muun muassa varusmiespalvelukseen ja kertausharjoituksiin liittyviä lykkäysasioita, naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyviä asioita ja kaksoiskansalaisten asevelvollisuutta koskevia asioita.

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluksen aloittamisesta sekä siviilipalveluslaitoksesta, jossa palvelus suoritetaan. Kyseisestä siviilipalveluskeskuksen päätöksestä voi hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta. Myös muu-

hun siviilipalveluskeskuksen antamaan päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätöksistä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mikäli asiassa myönnetään valituslupa.

Kurinpitopäätöksestä haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Kurinpitopäätöksestä ei saa panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Jos siviilipalvelusvelvollinen on valittanut kurinpitopäätöksestä hallinto-oikeuteen, voidaan rangaistus panna täytäntöön hallinto-oikeuden annettua päätöksensä. Kurinpitopäätöksestä voidaan panna välittömästi täytäntöön, jos täytäntöönpano muutoin estyisi jäljellä olevan palvelusajan pituuden vuoksi. Hallinto-oikeuden antamaan päätökseen voi hakea myönnetyn valitusluvan perusteella muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Siviilipalvelusrekisteri

Siviilipalvelusrekisteristä säädetään siviilipalveluslain 8 luvussa. Siviilipalveluskeskus pitää alaisuudessaan olevista siviilipalvelus- ja täydennyspalvelusvelvollisista rekisteriä, joka sisältää valvonnan ja palveluksen järjestämiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin merkitään palvelusvelvollisen tunnistetiedot, osoitetiedot, koulutus ja ammattitiedot, siviilipalvelusvelvollisen mahdollinen toinen kansalaisuus, palveluskelpoisuus, siviilipalveluslaitokseen ja –aikaan liittyvät tiedot, tiedot rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksista ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta sekä kotiuttamisen ja siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen perusteet.

Rekisteriin liitetään manuaalisessa muodossa siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamiseen liittyviä asiakirjoja, joita ovat siviilipalvelushakemukset, lääkärinlausunnot, rikosilmoituksiin liittyvät asiakirjat sekä siviilipalvelusvelvollisen henkilökortti ja lääkärintarkastuskortti.

Rekisteriin voidaan myös kirjata tietoja siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksesta, perhesuhteista ja sosiaalisesta ja taloudellisesta tilanteesta. Edellä mainittuja tietoja voidaan kirjata vain, mikäli ne ovat välttämättömiä palveluksen alkamisajankohdan tai siviilipalveluslaitoksen määrittämiseksi.

Rekisteritietoja kerätään siviilipalvelusvelvollisen täyttämästä hakemuksesta. Osan rekisteröitävistä tiedoista toimittaa sotilasläänin esikunta.

Siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot poistetaan rekisteristä viimeistään sen vuoden lopussa, jona hän täyttää 50 vuotta. Tämän jälkeen siviilipalvelusvelvollisen henkilö- ja lääkärintarkastuskortti siirretään sotilasläänin esikunnalle arkistoitavaksi. Jos siviilipalveluskeskus lopettaa toimintansa, luovutetaan rekisteri työministeriölle. Uuden siviilipalveluskeskuksen aloitettua toimintansa siirretään rekisteri sen ylläpidettäväksi.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada tietoja myös laissa säädetyiltä muilta rekisterinpitäjiltä. Valvontaa varten siviilipalveluskeskus voi pyytää osoitetietoja väestörekisterikeskukselta, sotilasviranomaiselta tai yksittäistapauksissa myös poliisi- tai muulta viranomaiselta. Salassapitosäännösten estämättä siviilipalveluskeskus voi pyytää sotilasviranomaiselta ja palveluskelpoisuuden tut-

kineelta lääkäriltä terveydentilatietoja, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden tarkistamista koskevaa asiaa käsiteltäessä.

Siviilipalveluslaitos pitää palveluksessaan olevista siviilipalvelusvelvollisista rekisteriä, johon sisältyy siviilipalveluksen järjestämiseksi ja suorittamiseksi tarvittavat tiedot. Henkilö- ja lääkärintarkastuskortin tiedot liitetään rekisteriin, joka voi sisältää tietoja siviilipalvelusvelvollisen palveluksen suorittamiseen liittyvästä terveydentilasta, kurinpidosta sekä siviilipalvelusrikoksia ja täydennyspalvelusrikkomuksia koskevista rikosilmoituksista. Siviilipalveluslaitoksella on oikeus saada lääkäriltä lausunto siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta siltä osin kuin sillä on merkitystä palveluskelpoisuuden arvioinnissa.

Siviilipalvelusrekisterin henkilötietoja voidaan antaa tai luovuttaa ainoastaan laissa säädetyissä tilanteissa. Pääsääntöisesti siviilipalvelusviranomaiset eivät ilman siviilipalvelusvelvollisen suostumusta saa ilmaista terveydentilaa, taloudellista tai sosiaalista asemaa tai vakaumusta kuvaavia eikä muita henkilökohtaisia oloja kuvaavia tietoja.

Asianosaisella on oikeus saada tietojaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain ja henkilötietolain nojalla. Työministeriölle, siviilipalveluskeskukselle, siviilipalveluspaikoille ja sotilasläänin esikunnalle voidaan henkilötietoja luovuttaa siviilipalveluslain säännösten ja asevelvollisuuslain soveltamisesta annetun asetuksen 12 luvussa tarkoitetun liikekannallepanon perusteella. Muiden viranomaisten osalta tietojensaantioikeuden on perustuttava lain säännökseen.

Täydennyspalvelus varusmiespalveluksen suorittaneelle

Asevelvollisella on mahdollisuus hakeutua siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen suoritettuaan. Asevelvollista ei voida tällöin määrätä asevelvollisuuslain mukaiseen kertausharjoitukseen. Sen sijaan siviilipalveluskeskus voi määrätä asevelvollisen suorittamaan täydennyspalvelusta. Jos siviilipalvelushakemus jätetään kertausharjoituskutsun saavuttua tai kertausharjoitusten aikana, on määräys täydennyspalvelukseen tehtävä ensisijaisesti 18 kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä. Täydennyspalvelusvelvollisuus voidaan tarvittaessa määrätä alkamaan 18 kuukauden jälkeen, kuitenkin viimeistään ennen sen vuoden päättymistä, jolloin palvelusvelvollinen täyttää 50 vuotta.

Täydennyspalvelusaika on enintään 40 päivää. Siviilipalveluskeskus voi myöntää lykkäystä palveluksen suorittamisesta, jos lykkäys katsotaan erittäin tarpeelliseksi siviilipalvelusvelvollisen perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen liittyvien syiden vuoksi. Lykkäysperusteena voivat olla myös toimeen tai ammattiin valmistuminen ja opiskelu, jos palvelusvelvollisen kehitys tuntuvasti kärsisi ilman lykkäystä. Mikäli täydennyspalvelus aiheuttaa palvelusvelvollisen työnantajalle olennaista haittaa tai vahinkoa, voidaan lykkäystä myöntää myös tällä perusteella.

Täydennyspalvelus järjestetään siviilipalveluskeskuksen toimesta siviilipalveluskoulutuksena ja työharjoitteluna. Koulutusteemoina ovat olleet muun muassa ensiapu sekä palo- ja pelastustoimi. Siviilipalveluskeskus voi myöntää täydennyspalvelusta suorittavalle lomaa ainoastaan painavista henkilökohtaisista

syistä. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen ei osallistu hänelle määrättyyn siviilipalvelukseen, voidaan hänelle tuomita sakkoa täydennyspalvelusrikkomuksesta.

Täydennyspalvelusta suorittavalle maksetaan päivärahan lisäksi täydennyspalveluspalkkaa, jonka suuruus määräytyy reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettavan miehistön reserviläispalkan mukaan. Täydennyspalvelusvelvollisuuteen ja sen suorittamiseen sovelletaan soveltuvien osin muun muassa vapauttamisperusteita, ylläpitoa ja etuuksia, kurinpitoa ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Täydennyspalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona palvelusvelvollinen täyttää 50 vuotta.

Siviilipalvelusvelvollisuus liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen on vapautettu asevelvollisuuslaissa tarkoitetusta palveluksesta rauhan aikana. Sen sijaan siviilipalvelusvelvollisen sodanaikaisista tehtävistä ei ole siviilipalveluslaissa säännöksiä. Käytännössä siviilipalvelusvelvollisen asemasta ja tehtävistä sodan aikana päättää puolustusvoimat. Siviilipalvelusvelvollisten sodan ajan asemaa ja tehtäviä koskeva sääntely on jossain määrin avointa.

2.3.2. KANSAINVÄLINEN KEHITYS JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Yleistä

Euroopan alueella yleiseen asevelvollisuuteen perustuvat maanpuolustusjärjestelmät ovat olleet voimakkaan muutoksen kohteena 2000-luvulla. Yleisinä muutoksina on ollut palveluksen keston lyhentäminen, palvelukseen kutsuttavien määrän vähentäminen ja useissa maissa on luovuttu yleiseen asevelvollisuuteen perustuvista järjestelmistä ja siirrytty ammattiarmeijaan.

Luopumista yleisestä asevelvollisuudesta kuvaa alla oleva taulukko, joka on koostettu War Resisters' Internationalin materiaalista.

Luopuminen	yleisestä	asevelvollisuudesta	vuonna:
Iso-Britannia	1960		
Luxemburg	1967		
Belgia	1993		
Hollanti	1997		
Tshekki	2001		
Ranska	2001		
Espanja	2002		
Slovenia	2003		
Italia	2003		
Unkari	2004		
Slovakia	2006		

Lisäksi Latviassa on suunnitteilla siirtyä palkka-armeijaan vuonna 2007.

Virossa on käytössä vakaumuksen tutkinta siviilipalvelukseen haluaville. Tutkinta suoritetaan kutsuntaviranomaisen toimesta kuulemalla asianomaista ja hänen lähipiiriään. Siviilipalvelukseen hakeutuvien määrä Virossa on kuitenkin

erittäin pieni ja tämä johtuu pääosin siitä, että asepalvelukseen kutsutaan vain noin 33 % ikäluokasta.

Norjassa siviilipalvelus suoritetaan yleishyödyllisissä tehtävissä ja Virossa sisäministeriön tai sosiaaliministeriön laitoksissa. Saksassa siviilipalvelus suoritetaan pääosin sosiaalialalla tai ympäristönsuojelutehtävissä. Saksan järjestelmä mahdollistaa myös palveluksen suorittamisen ulkomailla kehitystyöntekijänä.

Ase- ja siviilipalveluksen kesto

Euroopan unionissa ei ole laadittu oikeudellisesti jäsenvaltiota sitovia normeja aseistakieltäytymisestä vaan asevelvollisuus- ja siviilipalvelusasiat kuuluvat ensisijaisesti jokaisen jäsenvaltion itsensä päätettäväksi. Kuitenkin Euroopan parlamentti on ottanut päätöslauselmassaan (Official Journal of The European Communities 14.2.1994, No C 44/103—105) kannan, että siviilipalveluksen keston on oltava samanpituisen kuin asepalvelun kesto, jotta kesto ei pidettäisi rangaistuksena. Vastaavansisältöisiä ovat myös päätöslauselmat A3—0025/92 ja A4—0223/96.

YK:n ihmisoikeussopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus sisältävät kansalaisen yhdenvertaiseen kohteluun liittyvän syrjintäkiellon. Sopimusten valvontaelinten tulkinnan mukaan sopimukset eivät takaa oikeutta siviilipalvelukseen, eivätkä aseta valtiolle juridista velvoitetta järjestää tällaista palvelua, mutta jos sellainen on sisällytetty valtion oikeusjärjestykseen, se ei saa olla pituudeltaan tai luonteeltaan syrjivää tai rangaistuksenluonteista

Aseellisen palvelusajan ja vaihtoehtoisen palvelusajan suhdetta eräissä Euroopan maissa kuvaa oheinen taulukko.

	Asevelvollisuus (kk)	Vaihtoehtoinen palvelus (kk)	
Ruotsi	7,5-15	4,5-10	(palvelukseen kutsutaan n. 27 % ikäluokasta)
Saksa	9	9	
Puola	3-10	6-12	
Itävalta	8	9	
Viro	8-11	16-24	(palvelukseen kutsutaan n. 33 % ikäluokasta)
Liettua	12	18	
Kypros	26	42	
Kreikka	24	36	
Tanska:	yhtä pitkät;		(palvelukseen kutsutaan n. 24 % ikäluokasta)
Norja:	12	12	(palvelukseen kutsutaan n. 52 % ikäluokasta)

Taulukon lähteet:

- Turunen Ismo, 2003: Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteiden ja kehittämistarpeiden selvitystyö
- Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien johtokomitean teettämä, 29 päivänä marraskuuta 1999 julkaistu selvitys (Steering Committee for Human Rights: Comparative study of the laws governing conscientious objection to military service in the member states of the Council of Europe)
- War Resisters' International

Palvelusajan pituudesta annetut tiedot vaihtelevat hieman lähteestä riippuen osittain sen vuoksi, että asevelvollisuusjärjestelmä ja/tai siviilipalvelusjärjestelmä on monissa maissa muutosten kohteena. Itävallassa siviilipalvelusaika lyheni 12 kuukaudesta 9 kuukauteen vuoden 2006 alusta. Norjassa siviilipalvelusaika lyheni vuoden 2006 alusta 12 kuukauteen.

2.3.3. MAANPUOLUSTUSVELVOLLISUUDEN TÄYTTÄMINEN ASEVELVOLLISUUSLAIN NOJALLA

Perustuslaissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus suoritetaan pääsääntöisesti varusmiespalveluksena. Palvelus voi ajoittua 18 – 30 ikävuoden välille vapaaehtoisena hakeutumisen ja lykkäyksien vuoksi, mutta tavallisimmin varusmiespalvelus suoritetaan 19 – 20 -vuotiaana. Vuosittain koulutettavien varusmiesten määrä on hieman alle 30 000.

Varusmiespalvelus alkaa kahdesti vuodessa, tammikuussa ja heinäkuussa. Palvelusaika on sidottu tehtävien vaativuuteen. Johtajien ja vaativimpia erityistehtäviä suorittavien palvelusaika on 362 vuorokautta. Muuta erityistaitoa ja ammattimaista osaamista vaativiin tehtäviin koulutetaan 270 vuorokautta ja muun miehistön koulutusaika on 180 vuorokautta. Varusmiesten keskimääräinen palvelusaika on 8,55 kuukautta.

Varusmiespalveluksen tavoitteena on antaa koulutettaville riittävät tiedot ja taidot toimia koulutuksen mukaisissa tehtävissä osana joukkoaan. Opetuksessa perehdytään maamme turvallisuuspolitiikkaan ja siihen liittyen erityisesti sotilaalliseen maanpuolustukseen. Koulutuksessa annetaan opetusta myös sotilaalliseen toimintaan sovellettavista kansainvälisistä säännöksistä. Varusmiespalvelukseen kuuluu myös koulutettavien fyysisen kunnon kehittäminen ja ylläpitäminen.

Varusmiespalvelus jakautuu perus- ja erikoiskoulutuskauteen. Peruskoulutuskauden tavoitteena on antaa kaikille yhdenmukainen taistelijankoulutus sekä opettaa toimimaan sotilasorganisaatiossa ja ymmärtämään sotilaallisen järjestyksen merkitys joukoille. Erikoiskoulutuksen päämääränä on antaa koulutettavalle koulutushaaran mukaiset erikoistiedot ja -taidot.

Varusmieskoulutuksen päätyttyä miehistöön kuuluva asevelvollinen kuuluu reserviin sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 50 vuotta ja johtajaksi koulutettu sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta. Reservissä olevien sotilaallisia tietoja ja taitoja ylläpidetään, täydennetään ja kehitetään reservin kertausharjoituksilla. Asevelvollinen, joka ei kuulu vakinaiseen miehistöön tai reserviin, kuuluu nostoväkeen. Yleisen liikekannallepanon aikana nostoväki voidaan kutsua palvelukseen, mikäli eduskunta antaa siihen suostumuksensa.

Asevelvollisia voidaan tarvittaessa käyttää puolustusvoimien ulkopuolella tapahtuviin maanpuolustusta tai sotilaallista koulutusta edistäviin tehtäviin ja myös annettaessa virka-apua suurissa onnettomuustapauksissa ihmishenkien pelastamista koskevissa etsintä- ja pelastustoiminnoissa taikka suurpalon torjunnassa. Virka-avusta poliisille annettussa laissa (781/1980) säädetään lisäksi asevelvollisten käyttämisestä puolustusvoimien antaessa virka-apua poliisille.

Asevelvollinen saa ylläpidon ja etuuksia vastaavalla tavalla kuin siviilipalvelusvelvollinen.

Palvelusvelvollisuus on mahdollista täyttää puolustusvoimissa myös aseettomana. Edellytyksenä on asevelvollisen uskonnollinen tai eettinen vakaumus, joka estää aseellisen palveluksen suorittamisen. Asevelvollinen vapautetaan tällöin aseellisesta palveluksesta rauhan aikana ja hän suorittaa varusmiespalveluksen aseettomana. Palveluksen kesto on 330 päivää. Aseeton palvelus tulee järjestää siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa vakaumuksen kanssa. Aseetonta palvelusta suorittavan ei tarvitse käyttää asetta tai ampumatarvikkeita tai osallistua niiden käytön harjoitteluun ja huoltamiseen. Muutoin palvelusta suoritettavaan sovelletaan mitä sotilaasta säädetään.

2.4. NYKYTILAN ARVIOINTIA

Yleistä

Voimassa oleva siviilipalveluslaki on säädetty vuonna 1991. Säädöstä on joiltain osin uudistettu, mutta laissa on lakitekniisiä ja sisällöllisiä muutostarpeita. Asevelvollisuuslain kokonaisuudistus vaikuttaa myös merkittäväällä tavalla siviilipalveluslain uudistamiseen.

Siviilipalvelusvelvollisten asemaa poikkeusoloissa tulisi täsmentää siten, että lain nykyistä paremmin voitaisiin katsoa toteuttavan perusoikeuksia ja kansainvälisten sopimusten mukaisia ihmisoikeuksia myös poikkeusolojen aikana. Lisäksi nykyisen lain keskeisiin ongelma-kohtiin kuten kurinpitomenettelyyn, palvelusrikkomusten rikosoikeudellisiin seuraamuksiin sekä siviilipalvelusvelvollisten palvelusaikaisten asumiskustannusten korvaamiseen liittyviä säännöksiä tulisi täsmentää.

Suhde perustuslakiin

Perustuslain 127 §:n säännös maanpuolustusvelvollisuudesta tarkoittaa velvollisuutta osallistua isänmaan puolustukseen tai avustaa sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Säännöksen 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Maanpuolustusvelvollisuus on suoritettava joko asevelvollisuuslaissa tarkoitettussa palveluksessa tai siviilipalveluslaissa säädettyssä siviilipalveluksessa. Siviilipalveluslaissa säädetään palveluksen ajallisesta ulottuvuudesta ja palvelukseen määräämisestä. Laissa säädetään siviilipalveluksen tarkoituksesta ja tavoitteista, mutta palvelun varsinaisesta sisällöstä on vähän säännöksiä. Siviilipalveluksen sisältöä on pyritty täsmentämään työministeriön antamissa ohjeissa.

Siviilipalvelusvelvollisten poikkeusoloja koskeva sääntely on jäänyt avoimeksi ja täsmentymättömäksi. Siviilipalvelusvelvolliset ovat vapautettuja puolustusvoimien alaisesta palveluksesta ainoastaan rauhan aikana. Poikkeusolojen aikana siviilipalvelusvelvollisten asemasta ja velvollisuuksista päättää puolustusvoimat. Kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ja niiden toimielimet ovat kiinnittäneet sääntelyyn huomiota todeten, että vakaumuksen perusteella myönnettävän vapautuksen tulisi koskea myös sodan aikaa. Myös perustuslaillista toi-

meksiantoa on tulkittu siten, että se edellyttäisi sotilaallisesta maanpuolustuksesta kieltäytymisen mahdollistamista myös sodan aikaan.

Siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty osin myös asetustasoisesti. Näiltä osin säädöstasoa ei voida pitää riittävänä. Säädöstöimivallan delegointia koskevat säännöksiä olisi syytä täsmentää vastaamaan perustuslain 80 §:n asettamia vaatimuksia.

Nykyinen siviilipalvelusaika (395 vrk) on herättänyt arvostelua yhdenvertaisuusnäkökulmasta sekä myös uskonnon ja omantunnon vapauden näkökulmasta. Vertailukohteena on käytetty varusmiesten yleisintä palvelusaikaa (6 kuukautta) sekä varusmiesten keskimääräistä palvelusaikaa (8,55 kuukautta). Siviilipalveluksen huomattavan pitkää kestoa on pidetty rangaistuksenomaisena ja vakaumuksellisia asevelvollisia syrjivänä.

Yhdenvertaisuusnäkökulmasta on todettu ongelmalliseksi myös se, että siviilipalvelusvelvollisten palvelusaikaisten asumiskustannusten korvaamisessa on runsaasti ongelmia. Asiaan ovat kiinnittäneet huomiota mm. eduskunnan apulaisoikeusasiamies, oikeuskansleri sekä eduskunnan valtiovarainvaliokunta.

Sääntelyssä havaitut muutostarpeet

Säädöshuollon ohella siviilipalveluslakiin tulisi tehdä asiasisältöä koskevia uudistuksia. Nykyiseen lakiin sisältyvät ongelmakohdat olisi pyrittävä poistamaan ja laki saatettava vastaamaan soveltuvin osin asevelvollisuuslakiin esitettyjä muutoksia.

Nykyisen lain perustavana ongelma-kohtana on pidetty sitä, että siviilipalvelusvelvolliset ovat vapautettuja puolustusvoimien alaisesta palveluksesta ainoastaan rauhan aikana. Siviilipalvelusvelvollisten sodan ajan sijoittamisvastuu on ollut puolustusvoimilla, mutta heidän sodan ajan asemastaan ja tehtävistään ei ole säännöksiä. Näin ollen siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanon aikainen sijoittelu on jäänyt avoimeksi ja suunnittelemattomaksi eikä vakaumuksen huomioon ottamista ole voitu turvata.

Yleisessä keskustelussa on esitetty kritiikkiä siitä, että liikekannallepanotilanteessa täysin kouluttamattomat henkilöt olisi mahdollista määrätä aseellisiin tehtäviin. Myös kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ovat arvostelleet asesta-kieltäytyjien kriisiolojen aikaisen aseman sääntelemättömyyttä. YK:n ihmisoikeuskomitea on 2.12.2004 antanut Suomen valtion toimittaman määräaikaisselityksen johdosta lausunnon (CCRP/CO/82/FIN), jossa pahoitellaan sitä, että oikeus kieltäytyä aseellisesta palveluksesta tunnustetaan vain rauhan aikana. Ihmisoikeuskomitea katsoo, että Suomen valtion tulisi taata oikeuden toteutuminen sekä rauhan että sodan aikana. Lausunnossa toistetaan myös huoli siitä, että Jehovan todistajien erityiskohtelua ei ole ulotettu koskemaan myös muita vakaumuksellisista syistä kieltäytyvien ryhmiä.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu on 19.9.2001 antanut raportin Suomen ihmisoikeustilanteesta lainsäädännön ja käytännön kannalta arvioituna. Elokuussa 2005 Euroopan neuvoston Ihmisoikeusvaltuutetun toimisto perehtyi edellä mainitun lausunnon antamisen jälkeen Suomen lainsäädännössä tapahtuneeseen kehitykseen ja antoi 29.3.2006 asiasta seurantaraportin. Ra-

portissa viitataan muun muassa YK:n ihmisoikeuskomitean näkökantaan Jehovan todistajien erityiskohtelusta ja todetaan, että Jehovan todistajiin sovellettua poikkeusta ase- ja siviilipalveluksen suorittamisesta tulisi soveltaa myös muihin vakaumuksen perusteella ase- ja siviilipalveluksesta kieltäytyviin henkilöihin. Seurantaraportissa todetaan myös, että yksityisoikeudelliset järjestöt ovat ilmaisseet näkemyksinään, etteivät monet aseistakieltäytyjät pidä siviilipalvelusta todellisena vaihtoehtona, koska sen suorittaneet ovat vapautettuja aseellisista palveluksesta vain rauhan aikana.

Siviilipalvelusjärjestelmän yhtenä suurimpana ongelmana on ollut siviilipalvelusvelvollisten palvelusenaikaisten asumiskustannusten korvaaminen. Siviilipalveluslain 23 a §:n mukaan asumiskustannusten korvaaminen kuuluu siviilipalveluspaikoille. Käytännössä kuitenkin vain noin puolet siviilipalveluspaikoista hoitaa asumiskustannuksiin liittyvät velvoitteensa moitteetta. Merkittävä osa siviilipalveluspaikoista pyrkii tavalla tai toisella välttämään asumiskustannusten korvaamisen ja lukuisissa tapauksissa siviilipalvelusvelvolliselta on jäänyt siviilipalveluspaikka saamatta yksinomaan sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen ei ole suostunut tai pystynyt itse maksamaan asumiskustannuksiaan. Siviilipalveluspaikat laiminlyövät tai välttelevät asumiskustannusten korvaamista taloudellisista syistä, sillä asumiskustannukset voivat jopa kaksinkertaistaa siviilipalvelusvelvollisesta siviilipalveluspaikalle aiheutuvat ylläpitokustannukset.

Asumiskustannusten korvaamiseen liittyvät ongelmat heijastuvat myös muuhun viranomaistoimintaan ja yksityisten henkilöiden elämään. Siviilipalveluspaikan kieltäytyessä maksamasta asumiskustannuksia haetaan asumiskulujen korvaamiseen tukea sosiaali- tai kansaneläkelaitoksen toimistoilta, jotka useimmiten kieltäytyvät tukien myöntämisestä vedoten siviilipalveluspaikan lakisääteiseen korvausvastuuseen. Käytännössä asumiskustannusten korvaaminen saattaa jäädä siviilipalvelusvelvollisen itsensä tai tämän omaisen maksettavaksi.

Asumiskustannusten korvaamiseen liittyvät kysymykset ovat ongelmallisia myös siviilipalvelusvelvollisten ja varusmiesten yhdenvertaisuuden kannalta. Edellä mainitussa Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun toimiston seurantaraportissa todetaan, että siviilipalvelusvelvollisten sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet tulisi turvata samalla tavalla kuin asevelvollisten vastaavat oikeudet. Siviilipalvelusvelvollisten asumiskustannusongelmaan on kiinnitetty huomiota ja tilanteen korjaamista varusmiesten ja siviilipalvelusvelvollisten yhdenvertaisen kohtelun saavuttamiseksi on edellytetty myös muun muassa eduskunnan valtiovarainvaliokunnan lausunnossa vuonna 2005, oikeuskanslerin 13.6.2002 antamassa päätöksessä, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 18.12.2002 antamassa lausunnossa ja selvitysmies, professori Jukka Kekkonen marraskuussa 1999 antamassa selvityksessä.

Vastuu asumiskustannusten korvaamisesta saattaa vaikuttaa siviilipalveluspaikaksi hakeutumiseen tavalla, jota ei voida pitää suotavana kehityksenä. Siviilipalveluspaikkoja on siviilipalvelusvelvollisten määrään nähden liian vähän, joten siviilipalveluspaikaksi hakeutumisen tosiasiallisia esteitä tulisi pyrkiä purkamaan.

Nykyisen siviilipalveluslain kurinpito- ja rikosoikeusseuraamusjärjestelmää on pidetty joustamattomana ja on katsottu, että rangaistukset eivät joiltain osin ole oikeassa suhteessa teon haitallisuuteen ja moitittavuuteen nähden. Erityisen ongelmallisena on pidetty sitä, että hyvin lievien kurinpitokeinojen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välissä ei ole vaihtoehtoisia rangaistusseuraamuksia. Kohtuuttomana on pidetty myös sitä, että suhteellisen vähäisistä, mutta toistuvista siviilipalvelusrikkomuksista on seurannut lopulta ehdoton vankeusrangaistus. Tämän lisäksi kritiikkiä on aiheuttanut se, että siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraa poikkeuksetta ehdoton vankeusrangaistus. Kurinpitomenettelyn ja kurinpitorangeistusten määräämisen osalta ongelmaksi on koettu myös se, että yksityisoikeudelliset siviilipalveluspaikat, kuten yhdistykset ja säätiöt, ovat tällaisissa tilanteissa käyttäneet merkittävää yksilöön kohdistuvaa julkista valtaa, jota perustuslain 124 §:n mukaisesti tulisi voida delegoida vain viranomaiselle.

Nykyinen siviilipalveluslaki on saanut runsaasti kritiikkiä eri tahoilta siviilipalvelusajan pituuden vuoksi. Kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ja toimielimet ovat katsoneet siviilipalveluksen kestoaltaan syrjiväksi ja rangaistuksen omaiseksi. Euroopan neuvoston Sosiaalisten oikeuksien komitea totesi vuonna 2004 antamassaan päätöslauselmassa, että siviilipalvelusvelvollisten yli kaksinkertainen palvelusaika yleisimpään varusmiespalvelusaikaan verrattuna ei ole Euroopan sosiaalisen peruskirjan 1§ 2 artiklan mukainen. Artiklan mukaan sopimuksen allekirjoittajat sitoutuvat suojelemaan tehokkaasti työntekijän oikeutta ansaita elantonsa itse valitsemassaan ammatissa. Komitea toteaa, että pitkä palvelusaika merkitsee tämän oikeuden epäsuhtaista rajoittamista. Amnesty International on jo usean vuoden ajan adoptoinut suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielipidevankeina, koska katsoo siviilipalveluksen keston rangaistuksen luonteiseksi.

Siviilipalvelusvelvollisten terveydentilatietojen luovuttamista puolustusvoimille kotiuttamistilanteessa on pidetty tarpeellisena. Tietoja on luovutettu puolustusvoimille siviilipalveluskeskuksesta ja siviilipalveluslaitoksista, koska tiedoilla on oleellinen merkitys suunniteltaessa ja järjestettäessä asevelvollisten valvontaa ja sijoittelua liikekannallepanossa sekä poikkeusoloissa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kuitenkin 29.4.2005 antamassaan päätöksessä todennut, että kotiuttamisvaiheessa tapahtuva terveystietojen luovuttaminen puolustusvoimille ei ole perustunut lakiin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi lausunnossaan, että asevelvollisuuslain 42 c §:ssä ei ole erikseen säädetty asevelvollisrekisterin pitäjän oikeudesta saada siviilipalvelusviranomaisilta siviilipalvelusvelvollisen salassa pidettäviä henkilötietoja. Säännöksen mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muiltakin kuin pykälässä mainituilta viranomaiselta asevelvollisia tietoja sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Lainsäädäntöön oli kuitenkin jäänyt aukko, sillä mainitun valtuutussäännöksen perusteella ei ollut annettu sellaisia säännöksiä, joiden nojalla siviilipalvelusvelvollisen terveydentilatietoja olisi voitu jo kotiuttamisvaiheessa luovuttaa. Kyseinen menettely on ollut käytäntönä ja lainsäätäjän tarkoituksena ja asia todetaan myös mainittua pykälää koskevassa hallituksen esityksessä (HE 133/1991).

Tietojen luovuttamista koskevia säädöksiä on jo täydennetty siten, että puolustusvoimat muutti asevelvollisuuslain soveltamisesta annetun asetuksen 113 §:ää (8.6.2005/397) joka tuli voimaan 15.6.2005. Tietojen luovutusta koskevat

säännökset tarkistettiin myös asevelvollisuuslakia uudistaneen työryhmän mie-
tinnössä. Tarvittavat tarkistukset on tarpeen tehdä myös siviilipalveluslakiin.

3. ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET

3.1. TAVOITTEET

Siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen tavoitteena on että lain nykyistä paremmin voitaisiin katsoa toteuttavan perusoikeuksia ja kansainvälisten sopimusten mukaisia ihmisoikeuksia myös poikkeusolojen aikana. Tavoitteena on selkeyttää siviilipalvelusvelvollisten asemaa poikkeusoloissa ja siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen kautta parantaa siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa. Esityksen tavoitteena on myös poistaa nykyisen lain keskeisiä ongelmakohtia liittyen mm. kurinpitomenettelyihin ja palvelusrikkomusten rikosoikeudellisiin seuraamuksiin sekä siviilipalvelusvelvollisten palvelusai-
kaisten asumiskustannusten korvaamiseen. Uudistuksen tavoitteena on myös lain saattaminen soveltuvilta osin vastaamaan asevelvollisuuslakiin esitettyjä muutoksia.

3.2. KESKEISET EHDOTUKSET

Nykyisestä laista poiketen siviilipalvelus ehdotetaan jatkossa koskemaan myös poikkeusolojen aikaa. Siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen asemasta olisi säännökset siviilipalveluslaissa ja liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvolliset määrättäisiin palvelukseen siviilipalveluskeskuksen, ei puolustusvoimien toimesta. Liikekannallepanon aikaisena sijoituspaikkana toimisivat siviilipalvelusvelvollisten osalta pelastuslaissa tarkoitetut pelastusviranomaiset ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvat viranomaiset. Siviilipalvelusvelvollisia koskisi jatkossa myös velvollisuus osallistua ylimääräiseen harjoitukseen vastaavasti kuin asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia.

Siviilipalvelushakemus ehdotetaan nykyiseen tapaan jatkossakin normaaliaikana hyväksyttäväksi ilman vakaumuksentutkintaa. Vakaumuksen laatua (uskonnollinen tai eettinen) ei jatkossa enää tarvitsisi eritellä. Puolustusvoimien joukkojen toimivuuden turvaamiseksi ja vakaumukseen perustumattoman joukkohakeutumisen ehkäisemiseksi ehdotetaan kuitenkin liikekannallepanotilanteessa ja normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa jätetyn siviilipalvelushakemuksen hyväksymisen edellytykseksi vakaumuksentutkintaa. Vakaumuksentutkinta ehdotetaan toteutettavaksi erityisessä vakaumuksentutkintalautakunnassa, joka olisi puolueeton asiantuntijaelin.

Siviilipalveluksen kokonaiskesto aika ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan (395 vrk). Siviilipalveluksen palvelusajaksi ehdotetaan jatkossa nykyisen 395 vuorokauden sijasta 362 vuorokautta, minkä lisäksi kuitenkin uutena velvoitteena ehdotetaan kaikkia siviilipalvelusvelvollisia koskeva kertauskoulutusvelvollisuus, jonka maksimipituus olisi 33 vuorokautta.

Kertauskoulutus vastaisi asevelvollisuuslaissa säänneltyä kertausharjoitusvelvoitetta. Siviilipalveluspuolella kertauskoulutuksen tarkoituksena olisi antaa, täydentää ja ajantasaistaa yleisiä kansalaisvalmiuksia sekä väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä valmiuksia. Mainittuihin valmiuksiin liittyviä perusteita annettaisiin siviilipalvelusvelvollisen noin kuukauden mittaisella peruskoulutusjaksolla, jonka sisältö ja painotukset uusittaisiin myös

lain voimaantulon yhteydessä. Peruskoulutuksella ja sitä tukevalla kertauskoulutuksella parannettaisiin siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallisia sijoitusmahdollisuuksia liikekannallepanon aikaisissa siviililuonteisissa tehtävissä minkä lisäksi koulutuksesta ja valmiuksista olisi luonnollisesti hyötyä myös yhteiskunnan normaalioloissa.

Siviilipalveluskeskuksen tehtäviä ehdotetaan lisättäväksi siten, että siviilipalveluskeskus hyväksyisi jatkossa työministeriön sijasta kaikki siviilipalveluspaikkahakemukset. Päätösvallan siirto ministeriötasolta keskukselle on tarkoituksenmukaista sekä organisatoriselta kannalta että prosessin sujuvuuden kannalta.

Siviilipalveluskeskukselle keskitettäisiin jatkossa myös kaikki kurinpitomenettelyt niihin liittyvine tutkintoineen ja rangaistusseuraamuksineen. Siviilipalveluspaikat eivät siten jatkossa enää saisi tehdä kurinpitomenettelyyn liittyvää tutkintaa ja antaa rangaistusseuraamuksia. Keskittämällä siviilipalveluskeskukseen voidaan varmistaa menettelyn sujuvuutta ja oikeellisuutta sekä annettavien kurinpitorangeistusten linjan yhdenmukaisuutta. Samalla poistuu perustuslain 124 §:n valossa ongelmallinen tilanne, jossa kurinpitorangeistusten antamista on voitu toteuttaa myös yksityisoikeudellisten yhteisöjen toimesta.

Siviilipalveluskeskukselle ehdotetaan laissa uutta merkittävää roolia koskien liikekannallepanon aikaista tehtävää siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määräämisessä ja sijoittelussa. Siviilipalveluskeskuksen tehtäviin kuuluisi myös palvelukseen määrääminen ja ylimääräisen harjoituksen järjestäminen normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa, mikäli tarvetta ilmenisi. Siviilipalveluskeskus toimisi jatkossa myös palveluksensa suorittaneiden siviilipalvelusvelvollisten osalta valvontaviranomaisena ja ratkaisisi työnantajilta tulevat liikekannallepanon aikaista palvelua koskevat vapautushakemukset ja pitäisi yllä niitä koskeva rekisteriä.

Palveluskelpoisuuden käsite määriteltäisiin laissa nykyistä selkeämmin. Palveluskelpoisuus määriteltäisiin lähtökohtaisesti siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan sekä fyysisen ja psyykkisen suorituskyvyn perusteella kuten nykyisin. Lisäksi huomiota voitaisiin kiinnittää palvelusturvallisuuteen ja työturvallisuuteen liittyviin seikkoihin. Palveluksesta vapauttamisen perusteista palveluskelpoisuuden puuttumisen vuoksi säädettäisiin nykyistä lakia selkeämmin.

Nykyisessä laissa ei ole säännöksiä huumausainetestauksesta. Ehdotetussa laissa säänneltäisiin tarkkarajaisten edellytysten täytyessä toteutuvasta velvollisuudesta toimittaa huumausainetestä koskeva todistus siviilipalveluspaikalle. Todistuksen toimittamisvelvollisuus perustuisi palvelus- ja työturvallisuuden varmistamiseen. Siviilipalvelusvelvollisen testaus tapahtuisi vapaaehtoisuuden pohjalta. Testistä ja testitodistuksen toimittamisesta kieltäytyminen voisi kuitenkin johtaa palveluskelpoisuuden arviointiin muulla perusteella ja palveluksen mahdolliseen keskeyttämiseen mikäli palvelusturvallisuus tai työturvallisuus sitä edellyttäisi. Huumausainetestausta koskeva sääntely vastaisi hyvin pitkälle yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaista työntekijän testausta koskeva sääntelyä.

Siviilipalvelusrekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettavaksi nykyistä täsmällisemmin. Rekisterin käyttötarkoitusta laajennettaisiin koskemaan myös poikkeusolojen tehtäviä. Rekisterinpitäjien ja rekisterinkäyttäjien vastuut kuvattaisiin nykyistä täsmällisemmin samoin kuin siviilipalvelusrekisterin tietosisältö ja oikeudet saada ja luovuttaa tietoja.

Ulkosuomalaisten ja kaksoiskansalaisten palvelusvelvollisuuteen ehdotetaan vastaavia lisäjoustoja kuin asevelvollisuuslakiin on ehdotettu. Ulkomailla asuva Suomen kansalainen, jolla olisi lisäksi toisen valtion kansalaisuus, jätettäisiin viran puolesta määräämättä

palvelukseen rauhan aikana. Edellytyksenä olisi, että hän olisi asunut ulkomailla viimeksi kuluneet seitsemän vuotta ja asuisi siellä edelleen. Lisäksi käytössä olisi mahdollisuus myöntää vapautus hakemuksesta kuten nykyisin.

Kuntoisuuslomien maksimimäärä ehdotetaan pudotettavaksi nykyisestä 30 päivästä 20 päivään. Isyysvapaaseen esitetään kuuden päivän pidennystä. Muutokset vastaavat asevelvollisuuslain puolelle ehdotettuja muutoksia.

Siviilipalvelusvelvolliselle ehdotetaan mahdollisuutta maksimissaan kahden kuukauden mittaiseen ulkomaanpalvelukseen. Ulkomaanpalvelus tapahtuisi aina siviilipalveluskeskuksen antaman luvan puitteissa ja suomalaisen siviilipalveluspaikan palveluksessa. Ulkomaanpalvelus edellyttäisi aina erityisiä koulutukseen tai työtehtäviin liittyviä syitä.

Siviilipalvelusvelvollisen palvelusaikaiset asumiskustannukset ehdotetaan jatkossa siirrettäväksi pääosiltaan valtion kustannettaviksi. Nykyisessä laissa asumiskustannukset kuten kaikki muutkin ylläpitokustannukset ovat olleet täysimääräisesti siviilipalveluspaikan vastuulla. Korkeat asumiskustannukset ovat johtaneet siviilipalveluspaikkapulaan sekä kustannusten kiertämisyrittäisiin, joista on aiheutunut siviilipalvelusvelvollisille taloudellisia menetyksiä ja ongelmia.

Kurinpitorangaistuksia ehdotetaan muutettavaksi siten, että uutena seuraamuksena tulisi käyttöön henkilökohtaisten lomien menetys-seuraamus. Taloudellisille seuraamuksille säädettäisiin maksimimäärät. Kurinpitomenettely keskitettäisiin siviilipalveluskeskukseen ja menettelyä koskevia säännöksiä ja kuulemisvelvoitetta täsmennettäisiin.

Siviilipalveluskeskus tekisi jatkossa keskitetysti kaikki rikosilmoitukset ja siviilipalveluspaikkojen oikeus rikosilmoituksen tekemisen poistuisi. Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja kurinpitorangaistuksen pohjalta määräytyvä siviilipalvelusrikos olisivat jatkossa erillisiä rikoksia. Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraisi jatkossakin aina ehdoton vankeusrangaistus, jonka määrä olisi puolet jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittavaan rangaistukseen sen sijaan sisältyisi jatkossa harkintavaltaa ja rangaistukset voisivat lieventyä, sillä seuraamus voisi jatkossa olla vankeutta enintään puolet jäljellä olevasta palvelusajasta.

4. ESITYKSEN VAIKUTUKSET

4.1. TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Yleistä

Siviilipalvelusvelvollisen 395 vuorokauden mittainen palvelus maksaa nykyään keskimäärin n. 11.000 euroa. Valtion osuus kustannuksista on n. 20 %. Valtio maksaa peruskoulutusjakson aikaiset ylläpitokustannukset ja koulutuksen sekä siviilipalvelusvelvollisten palvelus- ja lomamatkat. Yli 80 % siviilipalveluksen kustannuksista maksavat nykyisin siviilipalveluspaikat, joista suurin osa on kuntasektorilla. Siviilipalveluspaikalle siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset vaihtelevat vuositasolla n. 6.000 € - 13.000 € välillä.

Peruskoulutusjakso

Siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusjakso on nykyisin 28 vuorokauden mittainen. Ehdotetussa laissa nykyistä koulutusjaksoa uudistettaisiin ja ajankäyttöä tehostettaisiin. Lakiehdotuksessa ei sidota koulutusjakson vuorokausien määrää vaan se muotoutuisi käytännön tarpeiden ja tarkoituksenmukaisuuden pohjalta siinä vaiheessa kun uudistetun koulutuksen tarkka sisältö muotoutuu. Uudistetun koulutuksen pituus tulisi jatkossa olemaan todennäköisesti 28–35 vuorokauden mittainen. Mikäli koulutusjakso pitenisi jatkossa seitsemällä vuorokaudella, aiheuttaisi se lisäkustannuksia valtiolle n. 615 000 euroa vuodessa. Kustannukset on laskettu oletuksella, että koulutettavia siviilipalvelusvelvollisia olisi 1.600 vuodessa. Lukuun on laskettu mukaan myös 65.000 euroa lisääntyneinä matkakustannuksina.

Kertauskoulutus

Siviilipalvelukseen sisältyisi jatkossa kertauskoulutusvelvollisuus. Kertauskoulutus voitaisiin sisältönsä puolesta järjestää pitkälti siviilipalveluskeskuksen toimesta ja henkilökuntaa hyödyntäen. Mikäli siviilipalvelukseen hakeutuvien määrä pysyy ennallaan, n. 2 500 miestä/vuosi, on oletettavaa, että suurin osa kertauskoulutuksista voidaan järjestää myös siviilipalveluskeskuksen majoituskapasiteettia käyttäen jolloin tarvetta koulutuksen järjestämiseen ulkopuolisisa tiloissa olisi ainoastaan poikkeuksellisesti.

Kertauskoulutuksen riittävän laadun ja monipuolisuuden varmistamiseksi erityiskoulutusta ja osaamista jouduttaisiin kuitenkin ostamaan jossain määrin myös keskuksen ulkopuolisena ostopalveluna, millä olisi kustannuksia lisäävä vaikutus.

Kertauskoulutusta alettaisiin järjestää heti lain voimaantullessa vuonna 2008, jolloin koulutettavina olisivat lähinnä asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittaneet siviilipalvelusvelvolliset (ns. reservin kieltäytyjät). Kertauskoulutettavien määrä olisi asteittain kasvava siten, että arviolta vuodesta 2013 alkaen koulutukseen saapuisivat ensimmäiset uuden siviilipalvelusjärjestelmän mukaisen peruskoulutuksen saaneet kertauskoulutettavat.

Kertauskoulutuksen järjestäminen aiheuttaisi valtiolle vuosina 2008 – 2012 suuruusluokaltaan n. 187 500 euron kustannukset vuodessa. Laskelman perustana on 150 asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen siirtynyttä reserviläistä. Laskelma on tehty 10 kertauskoulutuspäivän mukaisesti á 125 €/vuorokausi. Nykyisen lain mukaan täydennyspalvelusta järjestetään vuodessa n. 150 henkilölle viiden päivän ajan ja sen aiheuttamat kustannukset valtiolle ovat n. 100 000 €. Kertauskoulutuksen tehostamisesta ja pidentämisestä aiheutuisi valtiolle siten vuositasolla n. 87 500 euron lisäkustannukset.

Vuodesta 2013 eteenpäin lisäkustannuksia tulisi paitsi reservin kieltäytyjien kouluttamisesta, myös uuden siviilipalvelusjärjestelmän mukaisen peruskoulutuksen saaneiden siviilipalvelusvelvollisten kertauskoulutuksesta. Voidaan arvioida että kertauskoulutukseen olisi tarkoituksenmukaista kutsua n. 60 % siviilipalveluksen suorittaneista ja kertauskoulutuksen kesto olisi keskimäärin 10 vuorokautta. Kertauskoulutuksen aiheuttamat kustannukset valtiolle olisivat

edellä mainituilla luvuilla laskettuna n. 1,387 miljoonaa euroa vuodesta 2013 eteenpäin.

Mikäli kertauskoulutuksen pituus olisi keskimäärin 6 vuorokautta, olisivat lisäkustannukset valtiolle arviolta n. 833.000 euroa vuodesta 2013 eteenpäin. Laskelmissa on mukana myös 150 reservin kieltäytyjän kertauskoulutus.

Asumiskustannukset

Asumiskustannusten siirtäminen osittain palveluspaikoilta valtiolle aiheuttaisi valittavasta ratkaisusta riippuen arviolta n. 1,8 miljoonan euron - 3,9 miljoonan euron lisäkustannukset vuodessa. Laskelma on tehty kyselyyn perustavalla oletuksella, että keskimäärin 67 % siviilipalvelusvelvollisista asuu palvelusaikanaan sellaisessa asunnossa, josta hänelle itselleen aiheutuu kustannuksia. Loput 33 % siviilipalvelusvelvollisista asuisi vanhempiensa luona, jolloin korvattavia asumiskustannuksia ei syntyisi. Mikäli valtio korvaisi asumiskustannukset kokonaisuudessaan palveluspaikalle, olisivat kustannukset n. 3,9 miljoonaa euroa vuodessa. Toinen ratkaisuvaihtoehto voisi olla se, että palveluspaikka maksaisi aina omavastuuosuuden asumiskustannuksista, esim. 180 € kuukaudessa, jolloin valtiolle aiheutuvat kustannukset asumiskustannusten loppuosuudesta olisivat n. 1,8 miljoonaa euroa. Laskelmien perustana on 1.600 koulutettavaa siviilipalvelusvelvollista vuodessa.

Siviilipalveluskeskuksen henkilöstövaikutukset

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät lisääntyvät ehdotetussa laissa. Siviilipalveluskeskukseen keskitettäisiin jatkossa kaikkien palveluksessa olevien siviilipalvelusvelvollisten rikosilmoitukset, kurinpitorangeistukset ja tutkinnot. Rikosilmoituksia on tehty vuositason n. 80 kappaletta, joista palveluspaikat ovat tehneet n. 10. Kurinpitomenettelyjä on tehty vuositason siviilipalveluskeskuksessa n. 120 kappaletta ja siviilipalveluspaikoissa arviolta n. 40 kappaletta. Kurinpitomenettelyssä edellytetään aina suullista kuulemistä, joten keskittäminen tulee edellyttämään tehtävää hoitavalta henkilöltä myös jossain määrin matkustamista eri siviilipalveluspaikkoihin. Keskittämisen edellyttämien tehtävien hoitaminen edellyttäisi arviolta 0,5 htv:n lisäystä verrattuna keskuksen nykyiseen henkilöstöön.

Siviilipalveluspaikkahakemusten ratkaiseminen siirtyisi uudessa laissa työministeriöltä siviilipalveluskeskukselle. Samoin siviilipalvelusvelvollisia koskeva ns. vap-varausrekisterin pito eli työnantajien hakemukset koskien liikekannalleanon aikaisia vapautuksia. Siviilipalveluskeskuksen käsiteltäväksi siirtyvien hakemusten määräksi arvellaan n. 150 kappaletta vuodessa.

Edellä mainittujen hakemusten hoitamisen sekä siviilipalveluskeskuksen tehtäviin jatkossa sisältyvien asumiskustannusten korvausten käsittelyn arvioidaan vaativan yhteensä 1 htv:n lisäystä.

Kertauskoulutusmääräysten ja siihen liittyvien hakemusten käsittely sekä kertauskoulutusten käytännön informointi ja järjestelyt olisi myös keskukselle siirtyvä uusi työ, jonka voidaan arvioida työllistävän yhden henkilön kokopäiväisesti vuodesta 2010 lukien.

Yhteenveto

Esityksen mukainen peruskoulutusjakson pidennys ja siviilipalveluskeskuksen tehtävien lisääntyminen aiheuttaisi n. 675 000 euron lisäkustannukset nykytilanteeseen verrattuna vuodesta 2008 lukien.

Kertauskoulutuksesta aiheutuisi nykytilanteeseen verrattuna arviolta 87 500 euron lisäkustannukset vuosina 2008 - 2012 ja n. 833 000 € - 1 387 000 euron lisäkustannukset vuodesta 2013 lukien.

Asumiskustannusten korvaaminen aiheuttaisi valtiolle valittavasta korvaamistavasta riippuen arviolta 1,8 - 3,9 miljoonan euron lisäkustannukset vuodesta 2008 lukien.

Kokonaiskustannusten lisäys vuodesta 2008 lukien olisi arviolta n. 2,5 – 4,6 miljoonaa euroa ja vuodesta 2013 lukien n. 3,3 – 6 miljoonaa euroa.

4.2. VAIKUTUKSET VIRANOMAISTEN TOIMINTAAN

Siviilipalveluskeskuksen asema vahvistuisi ja tehtävät laajenisivat ehdotetussa laissa. Siviilipalveluskeskus olisi jatkossa yhteiskunnallisesti avainasemassa myös poikkeusolojen aikana. Siviilipalveluskeskuksessa on tällä hetkellä palveluksessa 28 henkilöä, minkä lisäksi siviilipalveluskeskus käyttää avustavissa tehtävissä runsaasti siviilipalvelusvelvollisia. Lakiehdotuksen mukaiset uudet tehtävät työllistävät arviolta noin kolme henkilötyövuotta. Toisaalta siviilipalvelusrekisterin uudistamisella tulee olemaan työmäärää vähentävä vaikutus ja samaan suuntaan vaikuttaa koulutettavien siviilipalvelusvelvollisten lukumäärän todennäköinen laskeminen lähivuosina. Koulutettavien siviilipalvelusvelvollisten määrän lasku oletus perustuu kiristyviin palveluskelpoisuuskuoreihin.

Puolustusvoimien osalta lakiehdotus tarkoittaa sitä, että puolustusvoimien määräysvalta siviilipalvelusvelvollisiin poistuisi liikekannallepanon aikana lukuun ottamatta vakaumusentutkinnan kautta puolustusvoimien palvelukseen tuolloin mahdollisesti siirrettäviä siviilipalvelusvelvollisia. Puolustusvoimilta siirtyisi pois myös siviilipalvelusvelvollisia koskeva valvonta ja liikekannallepanon aikaisen vapautusrekisterin pito.

Siviilipalveluspaikoilta poistuisi itsenäiset kurinpito-oikeudet ja mahdollisuus rikosilmoituksen tekemiseen. Näiden käyttö on toisaalta nykyisenkin lain aikana ollut palveluspaikoissa hyvin vähäistä ja keskittäminen koetaankin todennäköisesti useimmissa palveluspaikoissa positiivisena asiana. Palveluspaikoille tulisi huomattava taloudellinen helpotus asumiskustannusten siirtyessä osittain valtion vastuulle. Asumiskustannusten siirrolla voidaan olettaa olevan positiivinen vaikutus nykyisten palveluspaikkojen mahdollisuuksiin ottaa nykyistä enemmän siviilipalvelusvelvollisia palvelukseensa. Samalla voidaan olettaa että kustannusten jaon myötä kiinnostus siviilipalveluspaikkojen tarjoamiseen lisääntyy. Lakiehdotuksessa työpalvelujakson pituus lyhenisi noin kuukaudella nykyisestä eli noin 11 kuukauteen. Työpalvelun lyhyehköllä muutoksella ei todennäköisesti ole merkittäviä vaikutuksia palveluspaikoille.

Työministeriöstä poistuisi lakiehdotuksen myötä siviilipalveluspaikkahakemusten käsittely. Hakemusten käsittelyyn on työministeriössä käytetty arviolta n. 0,2 htv, joten tehtävän

poistuminen on hoidettavissa asiaa hoitavan henkilön tehtäväkuvan tarkistuksella eikä muutoksella siten ole henkilö- tai organisaatiovaikutusta työministeriön toimintaan.

Pelastuslain mukaisten pelastusviranomaisten ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien eri viranomaisten osalta lakiehdotus toisi liikekannallepanotilanteessa käyttöön huomattavan potentiaalisen apujoukon, joka voitaisiin nopeasti harjoituttaa ja määrätä siviililuonteisiin kriisitehtäviin. Siviilipalvelusvelvollisia olisi jatkossa mahdollista määrätä myös palveluksensa aikana äkillisiin, yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeisiin siviililuonteisiin kriisitehtäviin, esimerkiksi tulvan tai metsäpalon avustaviin torjuntatehtäviin.

4.3. YHTEISKUNNALLISET VAIKUTUKSET

Asumiskustannukset

Asumiskustannusten siirtäminen siviilipalveluspaikalta osittain valtiolle vähentäisi siviilipalvelusvelvollisesta siviilipalveluspaikalle aiheutuvia kuluja ja lisäisi siten siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen ottamisen houkuttelevuutta ja siviilipalveluspaikkojen määrää sekä julkisella sektorilla että yhdistysten ja säätiöiden puitteissa.

Asumiskustannusten uudelleenjakamisella nykyinen siviilipalveluspaikkapula lievenisi ja ratkaisu lisäisi huomattavasti siviilipalvelusjärjestelmän toimivuutta. Siviilipalvelusvelvollisten edullinen työpanos hyödyttäisi niitä palkkaavia sektoreita. Toisaalta se saattaisi lisätä entisestään kilpailua työmarkkinoilla, jossa työttömät työnhakijat ja tukitoimien avulla työllistettävät jo kilpailevat rajoitetuista paikoista.

Asumiskustannusten korvaamiskäytännön muutos poistaisi käytännössä lain rikkomisesta ja kiertämisestä aiheutuneet ongelmat ja maksamisvelvollisuuden tulkintaongelmat siviilipalveluspaikan, Kelan ja siviilipalvelusvelvollisen välillä. Muutoksen negatiivinen seuraus olisi, että valtion kustannukset siviilipalveluksen järjestämisestä lisääntyvät huomattavasti.

Palvelusaika

Siviilipalvelus rajoittaa yksilön toimintamahdollisuuksia, katkaisee työuran ja pidentää opiskeluaikaa. Valtion kannalta haittanäkökulma on erityisen suuri työelämässään ja opinnoissaan aktiivisten nuorten kohdalla, kun valtio menettää verotuloja ja siviilipalvelusvelvollisen valmistuminen oppilaitoksista viivästyy.

Siviilipalveluksen lyhentäminen käytännössä 362 vuorokauteen vähentäisi niiden opiskelijoiden määrää, jotka maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisen takia menettävät kaksi opintovuotta ja pienentäisi siten omalta osaltaan edellä mainittuja haittavaikutuksia.

Toisaalta järjestelmä edesauttaisi työttömien, syrjäytymisvaarassa olevien nuorten sopeutumista yhteiskuntaan. Siviilipalvelus tutustuttaisi heidät kädestä pitäen työnhakuun ja työelämään sekä mahdollistaisi lähes koko miesten ikä-

luokan kattavat terveystarkastukset, terveysvalistukset ja suppeahkon yleissivistävän koulutuksen.

Aseistakieltäytymisoikeuden laajentaminen

Lakiehdotuksessa esitetään siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanon aikaista sijoittamista aina puolustusvoimien ulkopuoliseen palvelukseen. Ehdotus parantaisi Suomen ihmisoikeustilannetta ja vaikuttaisi tältä osin vähentävästi kansainvälisten ihmisoikeusjärjestöjen Suomea koskevaan kritiikkiin.

Siviilipalvelusvelvollisten poistaminen toisen luokan nostoväestä pienentäisi liikekannallepanon aikaisia aseistettuja joukkoja. Toisaalta se ohjaisi aseistakieltäytyjät suunnitellusti poikkeusolojen aikana puolustusvoimien ulkopuoliseen, yhteiskuntaa hyödyttävään työhön, sen sijaan että puolustusvoimat joutuisi käyttämään resursseja armeijainstituutioon vastahakoisesti suhtautuvien miesten sijoittamiseen.

Lakiehdotuksessa ei ole selvitetty Jehovan Todistajien erityisasemaa suhteessa muihin vakaumuksellisiin aseistakieltäytyjiin. Jehovan todistajien erityiskohtelu jäisi siten voimaan. Jehovan todistajia koskeva sääntely on ongelmallinen sen vuoksi, että se asettaa yhden uskonnollisen ryhmän muihin nähdessä eri asemaan. Jehovan Todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain (645/1985) tarpeellisuus tulisi selvittää erikseen.

Tasa-arvo

Tasa-arvon kannalta muutosehdotus ei toisi merkittäviä muutoksia. Vain miehiin kohdistuvalla yleisellä asevelvollisuudella olisi tasa-arvoa heikentävä vaikutus, koska se asettaisi miehet ja naiset eriarvoiseen asemaan.

Koulutusjakso

Kriisioloihin valmistautumisen sisällyttäminen koulutusjaksoon monipuolistaisi nykyistä teoriapainotteista koulutusjaksoa ja toisi siviilipalvelukseen konkreettista vaikuttavuutta ja tuloksia. Kaikkien siviilipalvelusvelvollisten käymä ensiapu- ja kriisikoulutus parantaisi yhteiskunnan valmiutta sekä siviilioloissa että kriisitilanteissa.

Väestönsuojelutehtäviin ja pelastustoimintaan keskittyvillä kertauskoulutuksilla olisi samankaltainen vaikutus. Toisaalta myös kertauskoulutukset rajoittaisivat yksilön toimintamahdollisuuksia ja elinoloja.

Koulutuksella voitaisiin jatkossakin omalta osaltaan tukea yhteiskunnan suvaitsevaisuutta, opettaa nuorille miehille väkivallattomia konfliktiratkaisumalleja ja herättää heidän mielenkiintoa yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

5. ASIAN VALMISTELU

5.1. VALMISTELUVAIHEET JA –AINEISTO

Työministeriö asetti 28.9.2005 poikkihallinnollisen työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ne muutostarpeet, joita vireillä oleva asevelvollisuuslain uudistaminen aiheuttaa siviilipalveluslainsäädäntöön. Lisäksi työryhmän tuli selvittää siviilipalvelusrekisteriuudistuksen aiheuttamat säädöstekniset muutostarpeet sekä tehdä ehdotus muista siviilipalveluslainsäädäntöön tarpeellisista rakenteellisista ja sisällöllisistä muutoksista. Työryhmän mietintö valmistui 16.10.2006.

5.2. LAUSUNNOT JA NIIDEN HUOMIOON OTTAMINEN

Lisätään jatkovalmistelussa

6. RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ

Esityksellä on runsaasti yhtymäkohtia eduskunnan käsiteltävänä olevaan asevelvollisuuslakiin. Ehdotettu laki liittyy vuoden 2008 talousarvioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 LUKU YLEISET SÄÄNNÖKSET

Lakiehdotuksen 1 luku sisältäisi siviilipalvelusvelvollisuutta koskevat yleiset säännökset. Luvussa säädettäisiin lain soveltamisalasta, siviilipalvelusvelvollisuuden perusteista, siviilipalveluksen sisällöstä, siviilipalvelusajan kestosta ja siviilipalvelusvelvollisuuden henkilöllisestä ja ajallisesta ulottuvuudesta.

1 § Soveltamisala

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluslaissa säädettäisiin perustuslain 127 §:n mukaiseen maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta. Perustuslain 127 §:ssä säädetään jokaiselle Suomen kansalaiselle velvollisuus osallistua isänmaan puolustukseen tai avustamaan siinä sen mukaan kuin laissa säädetään. Perustuslain 127 §:n mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Asevelvollisuuslain mukainen palvelus puolustusvoimissa joko aseellisissa tai aseettomissa tehtävissä olisi edelleen ensisijainen tapa suorittaa maanpuolustusvelvollisuus. Siviilipalveluslain tarkoituksena on asevelvollisen vakaumuksen huomioivan palvelusmuodon tarjoaminen ja uskonnon ja omantunnonvapauden huomioiminen maanpuolustusvelvollisuuden täyttämiseksi. Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset huomioon ottavalla tavalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asevelvollisen mahdollisuudesta vakaumukseen perustuvien syiden perusteella hakeutua siviilipalvelukseen, mikäli hänen vakaumuksensa estää asevelvollisuuslain mukaisen aseellisen ja aseettoman palveluksen. Samalla hän vapautuisi asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta.

Voimassa olevista säännöksistä poiketen siviilipalvelukseen hakemisen perusteeksi ei lakiehdotuksessa enää edellytettäisi eritellysti joko uskonnollista tai eettistä vakaumusta. Siviilipalvelukseen hakeutuneiden vakaumuksen laatua ja syvyyttä ei vuoden 1986 jälkeen ole tutkittu. Kaikkia siviilipalvelusvelvollisia normaaliaikana koskevaa vakaumuksentutkimusta ei siitä saatujen huonojen kokemusten perusteella ole pidetty tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona.

Voimassa olevan lain mukaan on riittänyt, kun hakija kirjallisessa siviilipalvelushakemuksessaan on vakuuttanut lain mainitsemien vakaumuksellisten perusteiden olevan kohdallaan olemassa. Jaottelu uskonnolliseen ja eettiseen vakaumukseen on koettu sekä hakijoiden että hakemuksen hyväksyjien puolelta keinotekoiseksi. Tosiasiassa siviilipalvelukseen hakeutuneiden ja hyväksytyjen vakaumus onkin perustunut merkittävässä määrin muihin kuin laissa mainittuihin syihin. Siviilipalvelukseen hakeutuneiden vakaumuksessa, joka on estänyt asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen, on usein ollut kysymys erilaisista arvoperusteista, jotka voivat liittyä esimerkiksi ekologisiin, taloudellisiin tai individualistisiin ja yksilön oikeutta korostaviin näkemyksiin.

Lakiehdotuksessa ei enää mainittaisi erikseen vakavia omantunnonsyitä. Vakaumuksen käsitteen voidaan jo itsessään katsoa pitävän sisällään sekä syyn vakavuuden että sen perustumisen omaantuntoon.

Siviilipalvelus ja vapauttaminen asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta ovat voimassa olevan lain mukaan koskeneet ainoastaan rauhan aikaa. Lakiehdotuksessa poistettaisiin ajallinen rajausta ja vapautus asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta koskisi jatkossa myös poikkeusoloja. Samalla tiukennettaisiin kuitenkin kriteerejä siviilipalvelushakemuksen hyväksymiselle ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen ja liikekannallepanon aikana. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen edellä tarkoitettujen erityisolujen aikana edellyttäisi perusteltua vakaumusta, jonka vakaumuksentutkintalautakunta olisi hyväksynyt. Tiukennettu hyväksymismenettely olisi tarpeen estämään mahdollinen vakaumukseen perustumaton joukkohakeutuminen siviilipalvelukseen ja turvaamaan puolustusvoimien joukkojen toimivuus ääritilanteissa.

Vapautuksen laajentamisella poikkeusoloihin vastattaisiin kansainvälisten ihmisoikeuselinien Suomea kohtaan esittämään kritiikkiin kun uskonnon ja omantunnon vapauden luonne ehdottomana oikeutena huomioitaisiin myös poikkeusoloissa ihmisoikeussopimusten edellyttämällä tavalla. Siviilipalvelusvelvollisten asema ja palvelusvelvollisuus ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana säädettäisiin jatkossa asevelvollisuuslain sijasta siviilipalveluslaissa. Lisäksi siviilipalvelusvelvollisiin tulisivat luonnollisesti sovellettavaksi kaikkia kansalaisia poikkeusoloissa koskevat, mm. valmiuslaista, pelastuslaista ja puolustustilalaista johdettavat säännöt ja toimintavelvoitteet.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin erikseen siitä, että lakia sovellettaisiin myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen sen jälkeen kun hän on suorittanut asepalvelusta naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 § 1 momentissa mainitun määräajan, 45 päivää. Säännös on tarpeen, koska asepalvelusta suorittanut nainen rinnastetaan mainitun katumusajan jälkeen velvoitteiltaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavaan mieheen.

2 § Siviilipalveluksen sisältö

Siviilipalveluksen laajentaminen 1 §:ssä esitetyin tavoin myös poikkeusolujen aikaan aiheuttaisi siviilipalveluksen sisältöön merkittäviä laajennuksia. Nykyisen lain mukaan siviilipalvelukseen on kuulunut ainoastaan koulutusjakso ja työpalvelu, joiden suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollisuus on päättynyt. Siviilipalvelusvelvollisten tiedot on tuolloin siirretty puolustusvoimien ylläpitämään asevelvollisrekisteriin ja siviilipalvelusvelvolliset ovat siirtyneet puolustusvoimien sijoitusvastuulle mahdollisen sota- ja kriisitilanteen varalle. Reservissä siviilipalvelukseen hakeutuneille siviilipalveluskeskus on järjestänyt kertausharjoituksia vastaavaa täydennyspalvelusta.

Lakiehdotuksen mukaan siviilipalvelusvelvollisten sijoitus poikkeusoloissa määräytyisi aina siviilipalveluskeskuksen toimesta. Siviilipalveluksen sisällössä tämä huomioitaisiin siten, että koulutusjaksoa uudistettaisiin enemmän yleisiä kansalaisvalmiuksia, väestönsuojelua ja pelastustoiminnan yleisiä valmiuksia tukevaksi, minkä lisäksi siviilipalvelukseen sisällytettäisiin uutena osiona kertauskoulutusvelvollisuus. Kertauskoulutuksen tarkoituksena olisi mm. peruskoulutusjaksolla jo opittujen perusvalmiuksien ja kansalaisvalmiuksien täydentäminen ja ylläpitäminen.

Työpalvelu säilyisi ehdotetussa laissa nykyisenkaltaisena, noin 11 kuukauden mittaisena yhteiskunnalle hyödyllisenä työnä, joka voitaisiin suorittaa valtion, kunnan, uskonnollisen yhdyskunnan tai yleishyödyllisen yhteisön palveluksessa. Työpalvelu suoritettaisiin aina siviililuonteisissa tehtävissä. Työpalvelupaikkoja ei olisi rajattu mihinkään tiettyyn sektoriin, vaan voimassa olevan lain mukaisesti työpalvelu voitaisiin suorittaa hyvin erityyppisissä tehtävissä. Tavoitteena olisi, että siviilipalvelusvelvollisia sijoittuisi mahdollisimman paljon

etenkin pelastustoimen, väestönsuojelun, ympäristönsuojelun ja sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin.

Lakiehdotuksen 9 lukuun sisältyisivät säännökset liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta ja säännökset tätä välittömästi edeltävästä ylimääräisestä harjoituksesta.

Siviilipalvelukseen kuuluvan peruskoulutusjakson tavoitteena olisi jatkossa nykyistä selvemmin yleisten kansalaisvalmiuksien luominen ja kehittäminen. Koulutusjakson pituus olisi arviolta neljän – viiden viikon mittainen. Koulutusjakson ajankäyttöä tehostettaisiin nykyisestä. Koulutusjakson työaika määräytyisi lakiehdotuksen 37 §:n mukaisesti ollen vähintään 36 ja enintään 40 viikkotuntia. Yleissivistävää teoria- ja luento-osuutta vähennettäisiin ja peruskoulutukseen sisällytettäisiin nykyistä enemmän ja tiiviimmin käytännön koulutusta, joka hyödyttäisi siviilipalvelusvelvollisia ja yhteiskuntaa yleisesti niin normaalioloissa kuin mahdollisen kriisitilankin aikana. Koulutuksen sisältöä ei säänneltäisi säädösten tasolla, mikä jättäisi riittävästi väljyyttä koulutuksen suunnittelulle ja muokkaukselle palvelusvelvollisten valmiuksien ja yhteiskunnallisten tarpeiden mukaisesti. Koulutus sisältäisi lähtökohtaisesti kuitenkin aina merkittävässä määrin ainakin ensiapuvalmiuksiin, palo- ja pelastuspalveluun ja väestönsuojeluun liittyvää koulutusta. Koulutusjaksoon sisältyisi aina myös perustietojen antaminen siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista siviilipalvelusvelvollisena sekä koulutus työpalvelujaksoa varten tarpeellisista työelämän perussäännöistä.

Koulutuksen suunnittelu tapahtuisi työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen yhteistyönä minkä lisäksi koulutuksen sisältöä tulisi säännöllisesti käsitellä myös siviilipalvelusasioiden yhteistyöelimenä toimivassa siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa. Lähtökohtana koulutuksen suunnittelulle olisi sen yhteiskunnallinen hyödyllisyys.

3 § Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusajan kestoksi esitettäisiin lakiehdotuksessa 362 vuorokautta. Lisäksi siviilipalvelusvelvollisia koskisi jatkossa nykyisestä laista poiketen myös kertauskoulutusvelvollisuus, jonka yhteenlaskettu enimmäisaika olisi 33 vuorokautta. Siviilipalveluksen kokonaiskesto, 395 vuorokautta, säilyisi siten ennallaan.

Varusmiesten palvelusaika määräytyy yksipuolisesti sotilaskäskynä. Varusmies voi kuitenkin omalla käyttäytymisellään ja hakeutumisellaan pyrkiä vaikuttamaan hänelle määräytyvään palvelusaikaan. Lyhyin varusmiespalvelusaika on 180 vuorokautta. Lyhyimmän ajan palvelee 47 % varusmiehistä. 270 vuorokauden mittaisen palveluksen suorittaa 17 % varusmiehistä ja 362 vuorokauden mittaisen palveluksen suorittaa 36 % varusmiehistä.

Aseeton palvelu puolustusvoimissa kestää voimassa olevan lain mukaan 330 vuorokautta. Aseettoman varusmiespalveluksen suorittaa vuosittain noin 200 asevelvollista. Uuden asevelvollisuuslakiesityksen mukaan aseeton palvelu olisi yleensä 270 vuorokautta, mutta koulutuksen niin edellyttäessä aseetonta palvelusta voitaisiin jatkossa määrätä suorittamaan myös 362 vuorokautta

Keskimääräinen varusmiespalvelusaika on 8,55 kuukautta.

Varusmiespalvelukseen sisältyy kertausharjoitusvelvollisuus, jonka enimmäiskesto on miehistöllä 40 päivää, miehistön erityistaitoa vaativiin koulutetuilla 75 päivää ja aliupseerilla, opistoupseerilla ja upseerilla 100 päivää.

Perustuslaissa ilmaistun yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti eri palvelumuotojen tulee olla keskenään yhdenvertaiset kokonaisrasittavuudeltaan. Kokonaisrasittavuuden kannalta merkityksellisiä seikkoja ovat mm. palveluksen fyysinen ja psyykinen rasittavuus, palvelusajan pituus, työ- ja koulutusajan menetys, perheestä erottaminen, palvelukseen liittyvät asuinpaikan ja liikkumavapauden rajoitukset.

Palvelumuotojen rasittavuutta vertailtaessa on otettava huomioon niiden erilaiset lähtökohdat ja toteuttamistapa. Varusmiespalvelus suoritetaan suljetuissa varuskuntaolosuhteissa, joista poistuminen myös vapaa-ajalla on aina luvanvaraista. Siviilipalvelus suoritetaan kokonaisuudessaan siviiliolosuhteissa ja palvelusvelvollisella on palveluksen ajan mahdollisuus normaalin viikkotyöajan (max. 40 tuntia) mahdollistamaan vapaa-aikaan, jolloin liikkumista tai muutakaan toimintaa ei ole millään osin rajoitettu. Varusmies asuu palvelusaikanaan kasarmilla. Lomat myönnetään erikseen ja niiden ajankohtaan voi vaikuttaa vain rajallisesti. Viikkovapaita ei myönnetä säännöllisesti. Siviilipalvelusvelvollinen voi useimmiten asua kotonaan, yhdessä mahdollisen perheensä kanssa ja hänellä on yleensä mahdollisuus säännöllisiin viikkovapaisiin. Siviilipalvelusvelvollisen mahdollisuudet työn tekoon, opiskeluihin, perhesuhteiden ja sosiaalisen verkoston ylläpitämiseen palvelusaikana ovat varusmiehiä paremmat.

Palvelumuotojen hyvin erilaisista suorittamisolosuhteista huolimatta siviilipalveluksen kokonaiskestolla tulisi olla merkittävin painoarvo punnittaessa palvelumuotojen kokonaisrasittavuutta. Palveluksen kokonaiskesto ratkaisee sen, miten pitkään asianomainen on sidoksissa palveluksen suorittamiseen ja poissa normaalin kokoaikatyön tai opiskelun piiristä. Palvelusajan pituudella on myös merkittävä vaikutus taloudellisten asioiden hoitamisen ja mm. velkojen maksukyvyn kannalta.

Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten perusteella varusmiespalvelusta huomattavasti pidempää siviilipalvelusaikaa saatetaan pitää rangaistuksenluonteisena.

Lakiehdotuksen mukainen palvelusaika lyhentäisi siviilipalveluksen yhtäjaksoista peruspalvelusaikaa nykyisestä yhdellä kuukaudella. Siviilipalvelusaika olisi jatkossa yhtäläinen varusmiespalveluksen pisimmän palvelusajan kanssa. Samoin siviilipalvelusaika olisi samanniminen kuin aseettomasta palveluksesta jatkossa säädetty pisin palvelusaika. Siviilipalvelusaika olisi kuitenkin edelleen kaksinkertainen yleisimpään varusmiesten palvelusaikaan nähden ja noin 1,5-kertainen varusmiesten keskimääräiseen palvelusaikaan nähden.

4 § Siviilipalvelusvelvollisuus

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisuuteen sisältyvistä erilaisista ajallisista statuksista. Siviilipalvelusvelvollinen olisi joko palveluksessa, siviilivarannossa tai lisävarannossa. Erittely vastaisi asevelvollisuuslain puolella olevaa erittelyä, jonka mukaan asevelvollinen on joko palveluksessa, reservissä tai varareservissä. Siviilipalveluslain koskiessa jatkossa myös poikkeusolojen aikaa ja lain velvoitteiden kohdistuessa eri tavalla eri asemassa oleviin siviilipalvelusvelvollisiin, ehdotetaan myös siviilipalveluslakiin sisällytettäväksi oma vastaava termistö. Reservi-sanan käyttöä ei siviilipalvelusvelvollisten osalta monestakaan syystä voida pitää hyvänä sen jo vakiinnuttua puolustusvoimien käyttöön, joten korvaaviksi termeiksi ehdotetaan siviilivarantoa ja lisävarantoa.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisuus päättyisi peruskoulutuksen ja työpalvelun osalta sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta. Siviilipalvelusvelvollinen olisi siten määrättävä aloittamaan palveluksensa riittävän ajoissa

ennen mainitun vuoden loppua. Tämän jälkeen häntä ei enää velvoitettaisi aloittamaan siviilipalvelusta. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyisi ja siviilipalvelusvelvollinen olisi kotiutettava sen vuoden lopussa, jona hän on täyttänyt 30 vuotta vaikka palvelusta olisi silloin vielä suorittamatta. Vastaavasti asevelvollisuuslain mukaan velvollisuus suorittaa varusmiespalvelusta päättyy asevelvollisuuslain mukaan sen vuoden lopussa, jona palvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

Pykälän 3 momentin mukaan asevelvollinen, joka on suorittanut siviilipalveluksen samoin kuin asevelvollinen, joka varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittuaan on hakeutunut siviilipalvelukseen, kuuluisi siviilivarantoon sen vuoden loppuun asti, jona hän täyttää 50 vuotta.

Siviilivarantoon kuuluva henkilö olisi velvollinen osallistumaan kertauskoulutukseen, ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Siviilivarantokäsite vastaisi asevelvollisuuslain puolella olevaa reservi-käsitettä ja siitä seuraavat velvollisuudet olisivat yhtenevät reserviin kuuluvien kanssa. Siirtymäsäännöksissä säädettäisiin kuitenkin, että kertauskoulutusvelvoitetta ei olisi niillä siviilivarantoon kuuluvilla siviilipalvelusvelvollisilla, jotka ovat ennen tämän lain voimaantuloa jo aloittaneet siviilipalveluksen tai kokonaan suorittaneet siviilipalveluksen. Kertauskoulutusvelvoitetta ei olisi myöskään niillä siviilipalvelusvelvollisilla, jotka ovat reservissä ollessaan hakeutuneet siviilipalvelukseen ja jotka ovat suorittaneet ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleen siviilipalveluslain mukaista täydennyspalvelusta.

Siviilipalvelusvelvollinen, joka ei vielä ole lainkaan aloittanut siviilipalveluksen suorittamista sekä 50 vuotta täyttänyt siviilipalvelusvelvollinen kuuluisi lisävarantoon sen vuoden loppuun asti, jona hän täyttää 60 vuotta. Lisävarantokäsite vastaisi asevelvollisuuslain puolella olevaa varareservi-käsitettä ja siitä seuraavat velvollisuudet olisivat yhtenevät varareserviin kuuluvien kanssa. Velvollisuus osallistua liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen päättyisi lisävarantoon kuuluvan osalta sen vuoden lopussa, jona palvelusvelvollinen täyttää 60 vuotta.

Siviilipalveluslakiin ehdotetut ikäraajat olisivat yhtenevät miehistöön kuuluvien reserviläisten ja varareserviläisten kanssa.

2 LUKU SIVIILIPALVELUSVIRANOMAISET

Luvussa säädettäisiin siviilipalveluksesta vastaavista eri viranomaisista ja kunkin viranomaisen vastuista ja roolista siviilipalveluksen järjestämisessä. Sääntely ja vastuut säilyisivät pääpiirteittäin samoina kuin nykyisessä laissa.

5 § Työministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta

Siviilipalveluksen johdon ja valvonnan ehdotetaan kuuluvan nykyiseen tapaan työministeriölle. Työministeriön tehtäviin kuuluisivat lähinnä siviilipalveluksen kehittämis- ja suunnittelutehtävät, johtovastuu siviilipalvelusviranomaiselle kuuluvista poikkeusoloihin varautumisesta ja valmiuksista, siviilipalvelusrekisteriin liittyvä tekninen ja sisällöllinen kehittämis- ja omistajuusvastuu, säädösvalmistelu, siviilipalvelusjärjestelmän resursseista vastaaminen sekä siviilipalveluskeskuksen ohjausvastuu. Vastuu yksittäisten siviilipalveluspaikkojen

hyväksymisestä siirrettäisiin työministeriöltä siviilipalveluskeskukselle, joka on yksittäisissä hakemusasioissa ministeriötä tarkoituksenmukaisempi ratkaisutaso. Vastuu yksittäisiä siviilipalvelusvelvollisia koskevissa asioissa on jo nykyisessä laissa kokonaisuudessaan siirretty siviilipalveluskeskukselle.

Siviilipalveluksen lainvalmisteluvastuun siirryttyä työministeriölle eduskunta edellytti, että lainsäädännön valmistelussa ja siviilipalveluksen kehittämisessä varmistetaan jatkossa kiinteä yhteistoiminta puolustusministeriön ja työministeriön kesken. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyisen sääntelyn mukaisesti erityisesti tätä tarkoitusta varten toimivasta siviilipalvelusasiain neuvottelukunnasta. Neuvottelukunnan tarkemmista tehtävistä, kokoonpanosta samoin kuin toimikaudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

6 § Siviilipalveluskeskus

Siviilipalveluskeskus vastaisi nykyiseen tapaan työministeriön alaisuudessa siviilipalveluksen toimeenpanosta. Toimeenpanotehtäviin kuuluisi yleistoimivalta siviilipalvelusvelvollisia koskevissa asioissa kuten koulutuksen järjestäminen, palvelukseen ja työpalveluun määrääminen sekä palveluskelpoisuutta, palveluksesta vapauttamista ja lykkäystä koskeva päätöksenteko. Siviilipalveluskeskuksen tehtäviä lisättäisiin lakiehdotuksessa joiltakin osin merkittävästi. Lakiehdotuksen 10 luvun mukaan tehtäviin lisättäisiin aikaisemmin siviilipalveluspaikoille kuuluneita kurinpitorangaistuksiin kuuluvia vastuita keskittämällä kurinpitomenettelyyn liittyvä tutkinta ja päätösvalta sekä rikosilmoitusten tekeminen siviilipalveluskeskukselle. Siviilipalveluskeskukseen siirrettäisiin myös aiemmin työministeriölle kuuluneita siviilipalveluspaikkojen hyväksymiseen liittyviä tehtäviä. Siviilipalveluskeskuksen siviilipalveluspaikkoja ohjaavaa ja valvovaa roolia korostetaan useissa ehdotetuissa säännöksissä. Siviilipalveluskeskuksella olisi lakiehdotuksen 9 luvun mukaan jatkossa myös merkittävä asema normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa ja liikekannallepanotilanteessa siviilipalveluskeskuksen toimiessa siviilipalvelusvelvollisten osalta liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen määrääjänä ja tarvittaessa myös ylimääräisen harjoituksen toimeenpanijana. Siviilipalveluskeskukselle siirtyisi myös aiemmin sotilasviranomaisille kuulunut valvontavastuu siviilipalvelusvelvollisten osalta sekä siviilipalvelusvelvollisiin kohdistuvien työnantajien liikekannallepanon ajan varaushakemusten (ns. VAP-varaukset) ratkaiseminen.

Siviilipalveluskeskuksia voisi ehdotuksen mukaan olla jatkossa ainoastaan yksi. Nykyinen sääntely on mahdollistanut usean keskuksen olemassaolon, mutta todellisuudessa järjestelmä on jo yli kymmenen vuotta toiminut yhden keskuksen järjestelmällä, joka on koettu toimivaksi, helposti valvottavaksi ja hallinto- ja ratkaisukäytännön yhdenmukaisuuden kannalta oikeaksi ratkaisuksi.

Siviilipalveluskeskuksessa käytetään yksilöihin kohdistuvaa merkittävää julkista valtaa jota perustuslain 124 §:n mukaan voidaan antaa vain viranomaiselle. Siviilipalveluskeskuksen laajat toimivaltuudet ja rooli julkisen vallan käyttäjänä edellyttävät, että keskuksena voi toimia vain valtion, kunnan tai kuntayhtymän viranomainen. Merkittävän juridisen asemansa vuoksi siviilipalveluskeskustoiminnon toteuttajaviranomainen yksilöitäisiin lain tasolla.

Työministeriö vastaisi siviilipalveluksen toimeenpanon toteuttamisesta nykyiseen tapaan ostopalveluperiaatteella. Työministeriö ja siviilipalveluskeskus sopisivat keskenään siviilipalveluslain ja -asetuksen mukaisten tehtävien hoitamisesta suoritettavista korvauksista. Koska kyseessä olisi toiselta hankintayksiköltä (viranomaiselta) ostettava yksinoikeuspalveluhankinta, ei ostettavaan palveluun sovellettaisi lakia julkisista hankinnoista. Työminis-

teriö voisi kuitenkin harkintansa mukaan toteuttaa palvelun ostossa myös tarjousmenettelyä ja hankinnan luonteen huomioivaa soveltavaa kilpailutusta.

7 § Siviilipalveluspaikat

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluspaikkojen tehtävistä ja organisatorisista edellytyksistä. Siviilipalveluspaikan tehtävänä olisi 1 momentin mukaan ensinnäkin siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtävien määrääminen ja tehtäviin liittyvän perehdyttämisen järjestäminen. Velvollisuus pitää sisällään mm. töiden organisoinnin, työajoista sopimisen, työtilojen osoittamisen sekä esimiessuhteiden ja työnjohdollisten suhteiden selvittämisen. Siviilipalveluspaikan tehtävänä olisi myös siviilipalvelusvelvollisen ylläpito, johon sisältyy vastuu lakiehdotuksen 7 luvussa yksilöidyistä etuuksista, mm. päivärahojen maksusta, työmatkakustannusten korvaamisesta, ruokailun tai ruokarahan järjestämisestä, terveydenhuollon järjestämisestä ja asumiskustannusten korvaamisesta. Siviilipalveluspaikan tulisi huolehtia myös siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtäviin liittyvästä valvonnasta ja työnjohdosta ja palvelun aikaisten rekisteritietojen ylläpidosta.

Siviilipalveluspaikkana voisi toimia 2 momentin 1 kohdan mukaan ensinnäkin siviilipalveluskeskus. Siviilipalveluskeskuksella olisi siviilipalveluspaikkana toimimisessa useita rooleja. Kaikki siviilipalvelusvelvolliset suorittaisivat palveluksensa alussa noin kuukauden mittaisen peruskoulutusjakson siviilipalveluskeskuksessa, jolloin siviilipalveluskeskus toimii koulutuksen ajan heidän siviilipalveluspaikkanaan. Peruskoulutusjakson jälkeen osa siviilipalvelusvelvollisista jää siviilipalveluskeskukseen suorittamaan varsinaista työpalvelustaan eri työpisteisiin sijoitettuina. Peruskoulutusjakson jälkeen siviilipalveluskeskukseen jää myös vaihtelevankokoinen joukko palveluspaikattomia siviilipalvelusvelvollisia, jotka työpalvelupaikan löytymistä odottaessaan suorittavat siviilipalveluskeskuksessa työpalvelua, osa mahdollisesti koko loppupalveluksensa.

Siviilipalveluspaikkoina voisi toimia 2 momentin 2 kohdan mukaan valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen laitos tai julkisoikeudellinen yhteisö. Kohdassa tarkoitettuja valtion itsenäisiä laitoksia ovat esimerkiksi Kela ja Suomen Pankki. Julkisoikeudellinen yhteisö olisi esimerkiksi ylioppilaskunta. Kohdan 3 mukaan siviilipalveluspaikkana voisi toimia kunnan viranomainen, kuntayhtymä tai niiden yhteistoimintaelin kuten esimerkiksi Pääkaupunkiseudun Yhteistyövaltuuskunta YTV.

Kohdan 4 mukaan siviilipalveluspaikkana voisi toimia uskonnonvapauslain (453 / 2003) 2 §:n tarkoittama uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta. Pykälän muotoilu on tältä osin nykyiseen lakiin nähden uusi ja tarkoituksena on siviilipalveluksen kannalta yhdenvertaistaa uskonnollisten yhdyskuntien ja seurakuntien keskinäinen asema siten, että evankelis-luterilaiset ja ortodoksiset seurakunnat eivät olisi enää hakijoina etuoikeutetussa lain-säädännöllisessä asemassa muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin verrattuna.

Kohdan 5 mukaan siviilipalveluspaikkana voisi toimia yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö. Sääntely vastaisi nykyistä lakia. Julkissektori, erityisesti kunnat, mutta myös valtio on viime vuosina pitkälti siirtänyt perustuotantonsa yksityisen sektorin hoidettavaksi (mm. vanhustenhuolto, päivähoito). Ulkoistettujen toimintojen puitteissa on runsaasti siviilipalvelusvelvollisille sopivia palvelustehtäviä, joten yksityisoikeudellisten siviilipalveluspaikkojen hyväksyminen olisi edelleen perusteltua. Ehdottomana kriteerinä yksityisoikeudellisen yhteisön hyväksymiselle olisi aina yleishyödyllisyys. Siviilipalvelusta suorittavien palkkaamisella ei saisi syntyä kilpailullista etua eikä siviilipalvelusvelvollisten käyttämisen tulisi myöskään johtaa yhteisön muun henkilökunnan lomautuksiin tai irtisanomisiin.

Siviilipalveluspaikkana ei voisi toimia puolurekisteriin merkitty puolue eikä työnantaja- ja työntekijäjärjestöt. Sääntely vastaisi nykyistä. Kieltoa voidaan perustella sillä, että kyseiset järjestöt toimivat selkeästi tietyn ryhmän etujärjestönä ja toiminnassa painottuu omien intressien ajaminen. Varusmiesten puolella asepalveluksen suorittaminen ja etujärjestötoiminnan yhdistäminen ei ole mahdollista. Siviilipalveluksen ollessa yksi asevelvollisuuden suorittamisen muoto, olisi siviilipalveluspaikkojen ja tehtävien osalta perusteltua pitää myös mahdollisimman puolueeton linja.

Nykysäännösten mukaisesti ehdotetaan, että kilpailua vääristävien vaikutusten välttämiseksi voittoa sääntöjensä tai organisaatiomuotonsa mukaisesti tavoittelevat yhteisöt, kuten osakeyhtiöt, toiminimet, kommandiittiyhtiöt ja avoimet yhtiöt eivät voisi toimia siviilipalveluspaikkana.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin virkavastuusta, joka koskisi siviilipalveluspaikan ja siviilipalveluskeskuksen kaikkia henkilöitä siltä osin kuin he osallistuvat siviilipalveluslain mukaisten tehtävien hoitamiseen ja toimeenpanoon. Virkavastuu siviilipalvelusasioiden hoitamisessa koskisi siten myös yksityisoikeudellisten siviilipalveluspaikkojen henkilöstöä, joka ei muutoin kuulu virkavastuun piiriin.

8 § Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden poistaminen

Siviilipalveluspaikkahakemusten käsittelyyn esitetään muutoksia, koska nykysäännösten mukainen hakemusten käsittely on osoittautunut asian laatuun nähden turhan monimutkaiseksi ja aikaa vieväksi. Hakemusten hitaasta käsittelyprosessista on aiheutunut valtiolle myös taloudellisia menetyksiä, kun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluksen aloittamisajankohta on käsittelyprosessin vuoksi viivästynyt.

Siviilipalveluspaikkahakemukset hyväksyisi tai hylkäisi jatkossa työministeriön sijasta siviilipalveluskeskus. Päätöksenteko siirtyisi siten alemmalle ja asian laatuun nähden tarkoituksenmukaisemmalle organisaatiotasolle. Muutoksen myötä palvelukseen määrääminen nopeutuisi ja tiedonkulkuun liittyvät ongelmat vähenisivät, kun siviilipalveluspaikkahakemuksen ratkaisijana ja siviilipalvelusvelvollisen työpalvelumääräyksen antajana toimisi sama organisaatio.

Siviilipalveluspaikkahakemukset ratkaistaisiin kirjallisen hakemuksen perusteella. Hakemuksessa olisi ennen sen ratkaistavaksi ottamista oltava aina yksilöity tieto hakijan nimeästä vastuuhenkilöstä virka- tai tehtävänimikkeineen. Nimetyn vastuuhenkilön tehtävänä olisi vastata kaikkien siviilipalveluspaikassa palvelevien siviilipalvelusvelvollisten asianmukaisesta valvonnasta ja kurinpidosta. Hakemuksesta tulisi myös riittävän selkeästi ilmetä hakijan mahdollisuudet vastata siviilipalveluspaikkana toimimiselta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista vastuista. Käytännössä tämä tarkoittaisi nykyiseen tapaan mm. taloudellisen aseman tarkistamista ja henkilökunnan riittävyyden ja ympärivuotisen työnjohtovastuun varmistamista sellaisilta hakijoilta, jotka eivät ole osa julkista organisaatiota.

Siviilipalveluspaikkahakemusta ei tulisi hyväksyä, mikäli sen edellytykset vastata taloudellisista, valvonnallisista tai muista velvoitteista siviilipalveluslain mukaisesti olisivat epävarmat tai puutteelliset.

Siviilipalveluskeskuksen olisi ennen uskonnollisen yhdyskunnan tai sen seurakunnan hakemuksen hyväksymistä samoin kuin ennen yleishyödyllisen yhteisön, yhdistyksen tai sää-

tiön hakemuksen hyväksymistä pyydettyä hakemuksesta pääesikunnan lausunto. Muut siviilipalveluspaikkahakemukset siviilipalveluskeskus ratkaisisi itsenäisesti ilman lausuntomenettelyä. Lausunnon hankkimisessa noudatettavat käytännön menettelytavat siviilipalveluskeskus ja pääesikunta voisivat sopia keskenään. Lausuntomenettelyn myötä myös yksityisoikeudellisten yhteisöjen hakemusten käsittely nopeutuisi ja helpottuisi huomattavasti nykyiseen verrattuna. Voimassa olevan lain mukaan yksityisoikeudellisten yhteisöjen hakemukset on käsitelty siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa, joka on kokoontunut tarpeen vaatiessa, yleensä 4-5 kertaa vuodessa. Neuvottelukuntakäsittelyn jälkeen hakemuksista on vielä pyydetty erikseen lausunto puolustusministeriöltä. Ehdotetun lausuntomenettelyn myötä puolustushallinnolla säilyisi kuitenkin jatkossakin mahdollisuus lausua siviilipalveluspaikoiksi hakeutuvista yksityisoikeudellisista palveluspaikoista ja seurata ja vaikuttaa aktiivisesti hyväksymiskriteerien kehittämiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalveluskeskuksen toimivallasta hallinnollisella päätöksellä poistaa siviilipalveluspaikalle myöntämänsä palveluspaikkaoikeudet. Oikeuksien poistaminen tulisi kyseeseen äärimmäisissä tilanteissa, joissa siviilipalveluspaikka on olennaisesti laiminlyönyt sille kuuluvat veloitteensa esimerkiksi siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvien taloudellisten etuuksien korvaamisen tai siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtävien määräämisen osalta, eikä tilannetta ole saatu ohjauksellisin keinoin korjattua. Poistopäätös tulisi tehdä kirjallisesti ja siviilipalveluspaikalle tulisi ennen sen tekemistä varata mahdollisuus tulla kuulluksi. Päätös olisi kertaluonteinen eikä se estäisi uuden siviilipalveluspaikkahakemuksen tekemistä myöhemmin.

9 § Siviilipalvelusvelvollisten sijoitusvelvollisuus

Sääntely vastaisi nykyisessä laissa olevaa sijoitussäännöstä ja toteuttaisi valtion viimekätistä vastuuta siviilipalveluspaikkojen riittävydestä. Koulutusjakson jälkeen ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrä on vuosittain ollut noin 450, joista noin 60 on suorittanut koko palveluksensa siviilipalveluskeskuksessa löytämättä työpalvelupaikkaa. Loput palveluspaikattomista ovat löytäneet työpalvelupaikan lyhyemmän tai pidemmän odottelujakson aikana. Siviilipalveluspaikkojen lukumäärän ja niiden tarjoamien palvelustehtävien kehittymisen kannalta on ratkaisevaa se, miten siviilipalvelusvelvollisesta aiheutuvat ylläpitokustannukset jatkossa kehittyvät. Ylläpitokustannusten jatkuva nousu saattaa johtaa tilanteeseen, jossa valtion on turvattava siviilipalvelusvelvollisuuden asianmukainen suorittaminen ottamalla nykyistä enemmän vastuuta työpalvelupaikkojen järjestämisestä ja niihin sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten ylläpitokustannuksista. Säännös sijoitusvelvollisuudesta tulisi sovellettavaksi ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa, mikäli ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrä kasvaisi niin suureksi, että siviilipalveluskeskus ei kohtuudella pystyisi järjestämään kaikille siviilipalvelusvelvollisille majoitusta ja työpalvelutehtäviä. Valtioneuvosto määräisi tällöin eri ministeriöiden hallinnonaloille sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten määrän työministeriön tekemän esityksen perusteella.

10 § Tarkemmat säännökset ja määräykset

Pykälä sisältäisi valtuuden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä siviilipalveluskeskuksena toimivasta organisaatiosta, siviilipalveluskeskuksen henkilökunnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista sekä siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan tehtävien toimeenpanosta, siviilipalveluspaikkahakemusten käsittelystä ja teknisluonteisista menettelysäännöksistä.

3 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN ALKAMINEN JA SIVIILIPALVELUS- PAIKAN MÄÄRÄYTYMINEN

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen vireillepanoon ja käsittelyyn liittyvistä edellytyksistä. Siviilipalvelushakemusten määrä on vuosittain noin 2 500 kappaletta. Hakemusten määrän voidaan lakiuudistuksen jälkeen arvioida pysyvän suunnilleen ennallaan tai hieman laskevan. Luvussa säädettäisiin myös siviilipalvelukseen määräämisestä, siviilipalveluspaikan määräytymisestä sekä siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuudesta.

11 § Siviilipalvelukseen hakeminen

Siviilipalvelushakemuksen voisi nykyiseen tapaan jättää aikaisintaan kutsunnassa. Kutsuntojen säilyttäminen hakemuksen jättämisen alkurajana on tarkoituksenmukaista, sillä kutsunnoissa suoritettava terveystarkastus ja siihen liittyvä ennakkotarkastus tai -kysely toimii kaikkien asevelvollisten osalta yhteismitallisesti ja karsii joukosta jo valmiiksi sekä varusmies- että siviilipalvelukseen kykenemättömiä hakijoita.

Hakemuksen siviilipalvelukseen voisi kutsuntojen jälkeen jättää missä palveluksen vaiheessa tahansa aina sen vuoden loppuun asti jona palvelusvelvollinen on täyttänyt 60 vuotta ja siviilipalvelusvelvollisuus on lopullisesti päättynyt.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen muodosta ja sen toimittamisesta. Siviilipalvelushakemus tulisi nykyiseen tapaan tehdä kirjallisesti työministeriön vahvistamalle lomakkeelle ja hakemuksesta tulisi ilmetä vakuutus vakaumukseen perustuvista syistä. Koska hakemuksessa olisi erityinen vakaumuksen vakuuttamiseen liittyvä elementti pidettäisiin allekirjoitusvaatimusta asian laadun vuoksi edelleen tarpeellisena. Sääntely mahdollistaisi kuitenkin sen, että lomake voitaisiin jatkossa täyttää myös sähköisessä muodossa ja allekirjoitus voitaisiin toteuttaa myös varmennetulla sähköisellä allekirjoituksella.

12 § Siviilipalvelushakemuksen käsittely

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen hyväksymismenettelystä. Siviilipalvelushakemuksen käsittelystä ja hyväksymisestä ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen ja liikekannallepanon aikana säädettäisiin erikseen lakiehdotuksen 4 luvussa. Asianmukainen hakemus siviilipalvelukseen ei normaaliaikana olisi hylättävissä ja viranomaisen olisi tarvittaessa aloitteellisesti pyydettävä täydennystä puutteelliseen hakemukseen. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen tapahtuisi sotilasviranomaisen toimesta joko kutsuntalautakunnassa tai puolustusvoimien aluetoimistossa. Siviilipalvelushakemuksen käsittely ja myös sen hyväksymisestä ilmoittaminen siviilipalveluskeskukselle tulisi tapahtua ilman viivytystä.

Hakija olisi siviilipalvelushakemuksen hyväksymisen jälkeen vapautettu asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palvelun suorittamisesta. Pykälän 3 momentin mukaan poikkeuksen tästä muodostaisivat kuitenkin ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen ja liikekannallepanon aikana ne siviilipalvelusvelvolliset, jotka ovat alun perin suorittaneet varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja joiden hakemus siviilipalvelukseen olisi hyväksytty ennen ylimääräistä harjoitusta koskevaa päätöstä tai liikekannallepanon alkamista siten, että heitä ei

vielä oltaisi ehditty siviilipalvelusviranomaisten toimesta kertauskouluttaa. Tämän ryhmän osalta sovellettavasta vakaumuksentutkinnasta säädettäisiin lakiehdotuksen 4 luvussa.

13 § Siviilipalvelukseen määrääminen

Siviilipalvelusvelvollinen määrättäisiin aloittamaan palveluksensa nykyiseen tapaan siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden ja kahden sitä seuraavan vuoden kuluessa, ellei hänelle ole myönnetty lykkäystä tai vapautusta palveluksesta määräajaksi terveydentilan perusteella.

Määräys palveluksen alkamisajankohdasta tulisi ehdotuksen mukaan toimittaa siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkamista. Nykyisen lain mukaan määräys tulee toimittaa hyvissä ajoin ennen palveluksen alkua ja asetuksessa on täsmennetty aikarajaa kahdeksi kuukaudeksi. Ehdotuksessa määräyksen toimittamisajankohtaa koskevaa edellytystä täsmennettäisiin lain tasolle. Kyse on siviilipalvelusvelvolliselle varsin merkittäviä velvoitteita asettavasta määräyksestä, joka yleensä edellyttää myös henkilökohtaisten asioiden ja elämäntilanteen järjestämistä, joten on perusteltua lain tasolla säätää tarkka aikaraja valmistautumisajasta, joka siviilipalvelusvelvolliselle minimissään tulee jäädä määräyksen toimittamisen ja palveluksen suorittamisvelvollisuuden alkamisen välille. Käytännössä siviilipalveluksen aloittamista koskevat määräykset on nykyään lähetetty noin kolme kuukautta ennen palveluksen alkamista ja tavoitteena on jatkossakin, että määräykset lähetettäisiin siviilipalvelusvelvollisille niin aikaisessa vaiheessa kuin se on mahdollista. Tavoitteellinen aika olisi noin 3-5 kuukautta ennen palveluksen alkua.

Kahden kuukauden määräajasta voitaisiin nykyiseen tapaan poiketa siviilipalvelusvelvollisen oman suostumuksen perusteella, esimerkiksi hänen itse ilmoittamansa palveluserätoiveen perusteella samoin kuin siinä tilanteessa, että siviilipalvelusvelvollinen on jo täyttänyt tai on samana vuonna täyttämässä 29 vuotta. Iän perusteella säädetty poikkeusmahdollisuus on tarpeen sen turvaamiseksi, että siviilipalvelusvelvollisuus tulee suoritetuksi ennen palvelusvelvollisuuden päättymistä 30 ikävuoden perusteella.

Koska määräys palveluksen aloittamisesta on asianosaista toiminnallisesti velvoittava päätös, tulisi se aina toimittaa siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti. Siviilipalveluskeskuksen tulisi nykyiseen tapaan varmistaa määräyksen perillemeno tarvittaessa pyytämällä poliisilta virka-apua.

14 § Siviilipalveluspaikan määrääminen

Siviilipalveluspaikka työpalvelun suorittamiselle määräytyisi nykyiseen tapaan siten, että siviilipalvelusvelvollisella olisi omaan aktiivisuuteen perustuen mahdollisuus vaikuttaa siviilipalveluspaikan määräytymiseen. Siviilipalvelusvelvollinen voisi hankkia palveluspaikan itsenäisesti jo ennen peruskoulutusjakson alkua tai hän voisi etsiä sitä itsenäisesti tai siviilipalveluskeskuksen avustuksella myös myöhemmin palveluksen jo alettua. Siviilipalveluspaikan tulisi aina täyttää lakiehdotuksen 7 §:ssä ja 8 §:ssä asetetut organisatorista asemaa, yleishyödyllisyyttä ja hyväksymisen edellytyksiä koskevat kriteerit.

Siviilipalvelusvelvolliselle annetusta valintamahdollisuudesta huolimatta yksipuolinen päätösvalta siviilipalveluspaikan suhteen olisi aina siviilipalveluskeskuksella. Siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa olisi aina kuultava ennen työpalvelumääräyksen antamista. Työpalvelumääräyksen antamisen perusedellytyksenä olisi aina siviilipalveluspaikan ilmoittama tahto ja sitoumus ottaa yksilöity siviilipalvelusvelvollinen palvelukseensa. Käytännössä siviilipalvelusvelvollisen ja siviilipalveluspaikan yhteisellä käsityksellä työpalvelun suorit-

tamisesta olisi lähes aina ratkaiseva merkitys työpalvelupaikkaa määrättäessä. Määräys muuhun kuin siviilipalvelusvelvollisen itse esittämään siviilipalveluspaikkaan perustuisi erityisiin syihin, jotka voisivat liittyä esim. siviilipalvelusvelvollisen erityisosaamiseen kohdistuvaan tarpeeseen siviilipalvelusorganisaatiossa.

Siviilipalveluspaikkaa määrättäessä olisi nykyiseen tapaan otettava huomioon siviilipalvelusvelvollisen äidinkieli ja vakaumus. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella olisi aina oikeus suorittaa palvelus omalla äidinkielellään. Vakaumus huomioitaisiin siviilipalveluspaikkaa määrättäessä siten, että siviilipalvelusvelvollista ei määrättäisi sellaisiin työtehtäviin tai työpaikkaan jonka hän perustellusti ilmoittaa olevan vakaumuksensa vastainen. Siviilipalvelusvelvolliselle etsittäisiin tällaisessa tapauksessa toinen siviilipalveluspaikka. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että siviilipalvelusvelvollisen ilmoittamaa vakaumusta ja sen palveluksen estävää vaikutusta voidaan objektiivisesti arvioiden pitää todellisena ja ymmärrettävänä ja että tilanne on työtehtävien tai siviilipalveluspaikan vaihdolla ratkaistavissa.

Pykälän 4 momentin mukaan siviilipalveluksen suorittamiseen siviilipalveluspaikalla ei saisi yhdistää työntekoa eikä minkäänlaisen taloudellisen vastikkeen maksamista. Palkanmaksu kiellon lisäksi siviilipalvelusvelvolliselle ei siten saisi maksaa esim. virkamiehille maksettavia päivärahoja, kokouspalkkioita, ylityökorvauksia tms. Siviilipalvelusvelvollinen voisi tehdä palvelusaikanaan töitä vapaa-ajallaan ilman aikarajoituksia, mutta ei kuitenkaan oman siviilipalveluspaikkansa palveluksessa. Työntekokiello palvelusaikana koskisi koko siviilipalveluspaikan organisaatiota sen koosta ja yksikköjen erillisyydestä riippumatta. Säännöksen mukaan siviilipalvelusvelvollinen ei saisi olla työ- tai virkasuhteessa siviilipalveluspaikkaan. Tämä merkitsisi sitä, että siviilipalvelus olisi suoritettava muun kuin oman työnantajan palveluksessa. Siviilipalvelusta ei olisi mahdollista suorittaa oman työnantajan palveluksessa, vaikka siviilipalvelusvelvolliselle olisi myönnetty omasta toimestaan siviilipalveluksen suorittamisen ajaksi virkavapaata.

15 § Siviilipalveluspaikan siirto

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluspaikan siirrosta palveluksen aikana. Aloite siviilipalveluspaikan siirrolle voisi tulla siviilipalvelusvelvollisen omasta aloitteesta, siviilipalveluspaikan aloitteesta tai pykälän 2 momentin mukaan erityisissä tilanteissa myös siviilipalveluskeskuksen aloitteesta. Siirtohakemus tulisi tehdä kirjallisesti ja ennen sen ratkaisemista siviilipalveluskeskuksen tulisi aina kuulla kaikkia osapuolia.

Nykyiseen sääntelyyn nähden muutoksena olisi siviilipalveluskeskuksen itsenäinen aloiteoikeus siviilipalveluspaikan siirrolle. Menettely olisi poikkeuksellinen, mutta palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi se voisi olla välttämätön esimerkiksi tilanteissa, joissa ilmenisi, että siviilipalveluspaikka tai siviilipalvelusvelvollinen laiminlyö vahvasti velvoitteitaan. Siviilipalveluspaikan laiminlyönti voisi ilmetä esimerkiksi taloudellisten etuuksien maksamattomuutena tai piittaamattomuutena huolehtia siviilipalvelusvelvollisen työllistämistä tai valvonnasta. Siviilipalvelusvelvollisen osalta siirtopäätöksen aiheuttavassa laiminlyönnissä voisi olla kyse lähinnä tilanteista, joissa tilanne ei korjautuisi kurinpitörangaistuksilla ja harkittavaksi tulisi myös palveluksen keskeyttäminen lakiehdotuksen 42 §:n perusteella. Siviilipalveluspaikan siirto käytännössä siten, että siviilipalvelusvelvollinen siirtyisi loppupalveluksen ajaksi siviilipalveluskeskukseen, voisi olla etenkin palveluksen loppuvaiheessa palveluksen keskeytystä tarkoituksenmukaisempi ratkaisu.

Siviilipalveluskeskukselle ehdotetaan oikeutta siirtää siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluspaikkaa omasta aloitteestaan myös merkittävän yleisen edun perusteella. Sääntely olisi

nykyiseen nähden uusi. Siviilipalvelusvelvollisten koulutus uusittaisiin lain voimaantullessa siten, että se nykyistä paremmin antaisi valmiuksia vastata erilaisiin yleisiin pelastus- ja onnettomuustarpeisiin. Esimerkkinä tilanteista, joissa siviilipalveluskeskus voisi harkintansa mukaan määrätä palveluksessa oleville siviilipalvelusvelvollisille lyhytaikaisen siirron omasta aloitteestaan, olisivat esimerkiksi tulvatilanteet, öljyonnettomuudet, etsintätehtävät tai maastopalot.

Siviilipalveluspaikan siirto edellyttäisi normaalitilanteissa aina siviilipalvelusvelvollisen ja hänen palveluspaikkansa sekä ehdotetun uuden siviilipalveluspaikan kuulemista. Kuulemisvelvoitetta ei kuitenkaan olisi, mikäli siirto olisi kiireellinen ja tapahtuisi siviilipalveluskeskuksen aloitteesta merkittävän yleisen edun perusteella.

16 § Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuudesta. Pykälä vastaisi asiasisällöltään nykyistä siviilipalvelusvelvollisiin sovellettavaa asevelvollisuuslain valvontasäännöstä. Siviilipalveluksen ulottuessa jatkossa myös poikkeusolojen aikaan, olisi valvontasääntely jatkossa siviilipalveluslaissa ja valvontaviranomaisena toimisi siviilipalveluskeskus. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi pykälän 1 momentin mukaan huolehtia siitä, että hänen yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteen vaikuttavat seikat ovat siviilipalvelusviranomaisen tiedossa. Siviilipalvelusviranomaisilla tulisi jatkossa olla ajan tasalla olevat tiedot kaikista siviilipalvelusvelvollisista myös palveluksen päätyttyä. Tiedot ovat tarpeen koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen sekä poikkeusolojen tehtäviin sijoittamisen ja valmiuden kannalta.

Keskeisiä tietoja valvonnan kannalta olisivat yhteystiedot, jotka tosin normaalisti saadaan väestötietojärjestelmästä, mikäli muuttoilmoitus on tehty asianmukaisesti. Lisäksi keskeisiä tietoja olisivat palveluskelpoisuustiedot, jotka viranomaisen voi yleensä saada vain siviilipalvelusvelvolliselta itseltään.

Tiedonsaannin varmistamiseksi 2 momentissa säädettäisiin, että siviilipalvelusvelvollisen olisi annettava tarpeelliset tiedot siviilipalvelusviranomaisen niitä tiedustellessa. Siviilipalvelusvelvollisen olisi vastattava siviilipalvelusviranomaisen tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa siitä päivästä, jona hän on saanut siitä tiedon.

Tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta säädettäisiin rangaistus lakiehdotuksen 11 luvussa.

4 LUKU SIVIILIPALVELUSHAKEMUKSEN KÄSITTELY ERITYISOLOISSA

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen käsittelystä normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa sekä liikekannallepanon aikana. Ehdotuksessa normaaliajan vakavaa häiriötilaa ja liikekannallepanon aikaa kuvattaisiin yhteisellä käsitteellä erityisolot.

Ehdotetun lain 9 luvussa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen velvollisuuksista ja palvelusmuodoista edellä tarkoitetuissa erityisolouissa. Siviilipalvelusvelvollisten erityisoloujen aikaisesta palvelukseen määrittämisestä ja sijoittamisesta päättäisi jatkossa puolustusvoimien sijasta siviilipalveluskeskus. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena olisi korjata vallitseva tilanne, joka on johtanut siihen, että siviilipalvelusvelvollisten erityisoloujen aikainen sijoitus ja tehtävät ovat käytännössä jääneet avoimeksi eikä vakaumuksen huomioon ottamista ole voitu turvata.

Siviilipalveluksen ulottuessa jatkossa myös erityisoloihin on siviilipalveluslain sääntelyssä otettava huomioon se riski, että erityisoloihin siviilipalvelukseen haettaisiin suuremmassa määrin kuin normaalissa yhteiskuntatilanteessa. On myös mahdollista, että varusmiespalveluksesta tai puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen siirtyvien määrä olisi erityisoloihin normaalia suurempi. Hakeutumista siviilipalvelukseen voisi etenkin erityisoloihin olla myös muista kuin vakaumukseen liittyvistä syistä. Jotta puolustusvoimien erityisolojen toimintakyky voitaisiin turvata, ehdotetaan siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloihin säänneltävän tavallisesta menettelystä poikkeavalla tavalla. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen edellyttäisi vakaumuksentutkintaa, joka suoritettaisiin tätä tarkoitusta varten erikseen perustettavan vakaumuksentutkintalautakunnan toimesta.

Vakaumuksentutkintamenettelyä sovellettaisiin sen jälkeen, kun tasavallan presidentti olisi antanut ehdotetun asevelvollisuuslain 85 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä harjoituksesta tai osittaisen tai yleisen liikekannallepanon alettua. Sen sijaan siviilipalvelusvelvoitteista erityisolojen aikana säädettäisiin ehdotetun lain 9 luvussa.

Ehdotetussa luvussa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen ja vakaumusta koskevan selvityksen käsittelystä, vakaumuksentutkintalautakunnasta, sen asettamisesta ja kokoonpanosta sekä asian käsittelystä vakaumuksentutkintalautakunnassa.

17 § Siviilipalvelukseen hakeminen erityisoloihin

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksesta, joka on jätetty sen jälkeen, kun tasavallan presidentti on antanut ehdotetun asevelvollisuuslain 85 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä harjoituksesta tai hakemuksesta, joka on jätetty osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikana. Ehdotuksen mukaan siviilipalvelushakemus tulisi edellä mainituissa erityisoloihin käsitellä vakaumuksentutkintamenettelyssä. Käytännössä siviilipalvelushakemukset tutkittaisiin ehdotetun pykälän 1 momentin nojalla sekä niiden asevelvollisten osalta, jotka ovat hakeneet siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen sijasta että niiden osalta, jotka ovat hakeneet siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen tai naista koskevan asepalveluksen keskeyttämisen tai kokonaan suoritettua varusmiespalveluksen tai naista koskevan asepalveluksen jälkeen. Erityisolojen aikana käytettäisiin erityistä hakemuslomaketta, jossa vakaumuksen luonteesta, pysyvyydestä ja sen vaikutuksesta puolustusvoimien alaisen palvelun suorittamiseen pyrittäisiin saamaan mahdollisimman yksityiskohtainen selvitys. Erityisen hakemuslomakkeen käyttö joustavoittaisi menettelyä ja lisäisi yhdenvertaisuutta hakijoiden välillä.

Jotta puolustusvoimien kouluttamien ja erityisoloihin tarvitsemien joukkojen riittävyys voitaisiin turvata, ehdotetaan pykälän 2 ja 3 momenteissa vakaumuksentutkintaa sovellettavaksi myös niihin varusmiespalveluksen ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneisiin siviilipalvelusvelvollisiin, joille siviilipalvelukseen hyväksymisen jälkeen ei olisi vielä ehditty antaa ehdotetun siviilipalveluslain mukaista kertauskoulutusta tai voimassa olevan lain mukaista täydennyspalvelusta. Vakaumuksentutkintaa sovellettaisiin myös niihin asevelvollisiin, jotka olisivat jättäneet siviilipalvelushakemuksen juuri ennen ylimääräisestä harjoituksesta tai liikekannallepanosta annettua päätöstä ja joiden siviilipalvelushakemusta ei vielä olisi ehditty hyväksyä. Säännösten tavoitteena olisi turvata puolustusvoimien suorituskyky, sillä sotilaallisten uhkatilanteiden ennakointi saattaisi lisätä varusmiespalveluksen suorittaneiden henkilöiden hakeutumista siviilipalvelukseen jo ennen ylimääräistä harjoitusta ja liikekannallepanotilannetta.

Pykälän 2 momentin soveltaminen merkitsisi sitä, että vakaumuksentutkintaa sovellettaisiin myös niihin varusmiespalveluksen suorittaneisiin henkilöihin, jotka olisi jo mahdollisesti

ehditty hyväksyä siviilipalvelusvelvollisiksi. Ryhmä olisi kuitenkin rajattu niihin henkilöihin, joita ei olisi vielä kertauskoulutettu eli kyse olisi alle vuoden sisällä siviilipalvelukseen hakeutuneista. Nämä henkilöt olisivat velvollisia toimittamaan vakaumuksentutkintalautakunnalle tarkemman selvityksen vakaumuksestaan ja siitä, minkä vuoksi vakaumus estää palveluksen puolustusvoimissa. Selvityksen pyytamisestä vastaisi vakaumuksentutkintalautakunta. Käytännössä vakaumuksentutkintalautakunta voisi olla yhteydessä puolustusvoimiin selvittääkseen puolustusvoimien erityisolujen aikaiset henkilöstötarpeet mainitun ryhmän osalta. Yhtenäisen käytännön turvaamiseksi selvitys vakaumuksesta tulisi antaa työministeriön vahvistamalla lomakkeella ja annettua selvitystä käsiteltäisiin uutena siviilipalvelushakemuksena. Näin ollen vakaumuksentutkintalautakunnan asiassa antama päätös kumoaisi aiemmin annetun päätöksen siviilipalvelukseen hyväksymisestä.

Pykälän 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa asevelvollinen olisi jättänyt siviilipalvelushakemuksen jo ennen erityisolujen alkamista, mutta hakemusta ei olisi vielä ehditty hyväksyä. Myös näiden siviilipalvelukseen hakeneiden asevelvollisten tulisi antaa tarkempaa selvitystä vakaumuksestaan. Selvityksen pyytamisestä vastaisi 2 momentissa ehdotetulla tavalla vakaumuksentutkintalautakunta. Yhtenäisen käytännön vuoksi selvitys annettaisiin edellä tarkoitettulla lomakkeella.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettu siviilipalvelushakemus toimitettaisiin ehdotetun lain 11 §:ssä säädetylle viranomaiselle, jonka tulisi välittömästi siirtää hakemus tai vakaumuksesta annettu selvitys asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan ratkaistavaksi. Näin meneteltäisiin myös niiden siviilipalvelushakemusten osalta, jotka olisi jätetty ennen erityisolujen alkamista ja joita ei olisi vielä ehditty ratkaista.

18 § Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta

Vakaumuksentutkintalautakunta toimisi työministeriön yhteydessä ehdotetun asevelvollisuuslain 85 ja 88 §:ssä tarkoitettujen ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen ja osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikana. Vakaumuksentutkintalautakuntia olisi lähtökohtaisesti yksi. Mikäli tilanne ja siviilipalvelushakemusten määrä esimerkiksi joukkohakeutumistilanteessa niin edellyttäisi, voisi tutkintalautakuntia kuitenkin olla myös useita. Vakaumuksentutkintalautakuntia olisi mahdollista sijoittaa myös alueellisesti eri paikkakunnille esimerkiksi TE-keskusten yhteyteen.

Vakaumuksentutkintalautakunnan tehtävänä olisi käsitellä ja ratkaista ehdotetun lain 17 §:n 1 momentin mukaiset erityisolussa jätetyt siviilipalvelushakemukset. Lisäksi vakaumuksentutkintalautakunta suorittaisi vakaumuksentutkinnan niiden puolustusvoimien kouluttamien siviilipalvelusvelvollisten osalta, jotka reservissä ollessaan olisivat hakeutuneet siviilipalvelukseen ja joille ei olisi vielä annettu siviilipalveluslain mukaista kertauskoulutusta tai nykyisen lain mukaista täydennyspalvelusta ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen antamishetkeen mennessä tai ennen liikekannallepanon alkamista. Vakaumuksentutkintalautakunta suorittaisi vakaumuksen tutkinnan myös niiden asevelvollisten osalta, joiden siviilipalvelushakemusta ei olisi ehditty käsitellä ennen edellä mainittua hetkeä tai ennen osittaisen tai yleisen liikekannallepanon alkamista.

19 § Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan asettaminen ja sen jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Ehdotetun säännöksen mukaan valtioneuvosto nimittäisi yhden tai useamman vakaumuksentutkintalautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua ehdotetun asevelvollisuuslain 85 §:ssä tarkoitettua päätöksen ylimääräisestä harjoituksesta ja puolustusvoimien

osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikana. Nimittämispäätös olisi voimassa toistaiseksi kuitenkin siten, että nimittämispäätös olisi sidottu ylimääräisestä harjoituksesta annetun päätöksen voimassaoloon. Nimittämispäätös raukeaisi myös liikekannallepanon päättyessä.

Vakaumuksentutkintalautakunnan jäseninä toimisivat puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrisen erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Uskonnollisiin ja eettisiin asioihin perehtynyt jäsen voisi olla esimerkiksi teologi tai henkilö, jonka opintojen pääaineena olisi ollut filosofia tai etiikka. Tutkintalautakunnan kokoonpano pyrittäisiin perustamaan laaja-alaiseen asiantuntemukseen siten, että kukin jäsenistä olisi alansa asiantuntija. Kokoonpanossa olisi huomioitu myös elimen riippumattomuus. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta muille jäsenille määrättäisiin varajäsenet, joita voisi olla myös useampi.

Vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpanossa tulisi olla ainakin puolustushallinnon, siviilipalvelusviranomaisien ja oikeushallinnon edustus. Käytännössä puolustushallintoa edustaisi kokoonpanon sotilasjäsen. Siviilipalvelusviranomaisista edustaisi siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, joka voitaisiin osoittaa työministeriöstä tai siviilipalveluskeskuksesta. Oikeushallintoa edustaisivat puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen ja esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta edellytettäisiin tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittamista sekä tuomarintehtäviin perehtyneisyyttä. Kokoonpanossa pyrittäisiin mahdollisimman laajaan neutraliteettiin. Ehdotetussa pykälässä todettaisiinkin nimenomaisesti, että puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja lakimiessihteeri eivät voisi edustaa asevelvollisuus- ja siviilipalvelusviranomaisia. Vakaumuksentutkintalautakunta olisi päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lakimiessihteeri ja vähintään puolet muista jäsenistä olisi paikalla. Sen sijaan muu edellä mainittu edustus ei olisi päätösvaltaisuuden edellytyksenä. Vakaumuksentutkintalautakunnan jäsenet toimisivat tuomarin vastuulla.

Siviilipalvelukseen hakeutuvan oikeusturvan ja puolustusvalmiuteen kohdistuvien vaatimusten vuoksi siviilipalvelushakemukset tulisi erityisolojen käsillä ollessa käsitellä viivytyksettä. Käytännössä tämä edellyttäisi myös sitä, että vakaumuksentutkintalautakunnan käytettävissä olisi riittävästi avustavaa henkilökuntaa.

20 § Siviilipalvelushakemuksen käsittely vakaumuksentutkintalautakunnassa

Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993) mukaan aseistakieltäytymistä koskevan perustuslainsäädännön ulottuminen myös sodan aikaan ei merkitse, että aseistakieltäytymisoikeuden olisi oltava täydessä rauhan aikaisessa laajuudessaan voimassa myös sodan aikana. Hallituksen esityksen mukaan perustuslaki ei estä asettamasta laissa joitakin vakaumuksen sisältöä tai pysyvyyttä koskevia ehtoja vapautusmahdollisuuden perusteeksi, kunhan erilaisia vakaumuksia kohdellaan tasapuolisesti.

Vakaumuksentutkintalautakunnan olisi hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaisi vakaumuksensa luonteeltaan pysyväksi ja todelliseksi ja, että tämä vakaumus estää palveluksen puolustusvoimien alaisuudessa. Vakaumuksentutkinnon suorittaminen olisi tehtävänä haasteellinen ja vaativa; hakijan subjektiivista vakaumus käsitystä tulisi pyrkiä arvioimaan objektiivisesti ottaen huomioon vakaumuksen luonne ja merkitys puolustusvoimissa suoritettavan palveluksen kannalta. Arvioinnissa tulisi myös ottaa huomioon

käsillä olevan uhkatekijän luonne ja kesto sekä sen vaikutus yhteiskuntaan. Vaikka riittävän perustelluksi katsottavan vakaumuksen sisältöä ei voida tarkemmin määritellä, tulisi sen kuitenkin tosiasiallisesti olla sidoksissa puolustusvoimissa suoritettavaan palveluun siten, että sen voitaisiin todeta estävän palveluksen nimenomaan puolustusvoimissa. Tutkintalautakunnan tulisi kiinnittää huomiota vakaumuksen kestoon ja todellisuuteen ja siihen, miten vakaumus on ilmennyt hakijan arjessa ja elämäntavoissa jo aiemmin.

Vaikka hakemukset tulisi käsitellä ja ratkaista viivytyksettä, olisi tosiallista käsittelyaikaa vaikea arvioida. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan säännöstä hakijan asemasta hakemuksen käsittelyn aikana. Ehdotuksen mukaan hakija voitaisiin käsittelemiseksi ajaksi siirtää joko puolustusvoimiin aseettomiin tehtäviin tai siviilipalvelustehtäviin riippuen hakijan hakuhetken statuksesta. Koska vallitsevat olosuhteet hakuhetkellä saattaisivat vaihdella suuresti, olisi siirtäminen tarkoituksenmukaisinta jättää harkinnanvaraiseksi ja arvioitavaksi tilannekohtaisesti.

Hakemukset käsiteltäisiin vakaumuksentutkintalautakunnassa lakimiessihteerin esittelystä. Lakimiessihteerin tehtävänä olisi valmistella asia ratkaisukelpoiseksi, tehdä esitys tutkintalautakunnan päätökseksi ja laatia päätösasiakirjat. Esittelijällä olisi mahdollisuus käyttää asian valmistelussa apuna avustavaa henkilökuntaa.

Tutkintalautakunnan päätös perustuisi enemmistön kantaan. Äänten mennessä tasan päätös olisi puheenjohtajan kannan mukainen.

Päätös tulisi antaa tiedoksi välittömästi hakijalle, puolustusvoimien aluetoimistolle sekä siviilipalveluskeskukselle. Hakijalle päätös annettaisiin tiedoksi todisteellisesti.

Säännöksessä ehdotetaan, että vakaumuksentutkintalautakunnan päätöksestä ei voisi hakea muutosta valittamalla. Yleistä muutoksenhakuoikeutta tulee yleensä pitää pääperiaatteena. Oikeus hakea muutosta on kirjattu perustuslain 21 §:ään. Sen mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytyksiä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perusoikeuksista voidaan kuitenkin poikkeusoloissa poiketa perustuslain 23 §:n nojalla säätämällä asiasta lailla. Säännöksen mukaan poikkeusten tulee olla tilapäisiä ja välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen lain mukaan rinnastettavien, kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana ja poikkeusten tulee olla Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia.

Erityisolioissa yhteiskunnan normaalitoiminnot voivat olla uhattuina ja puolustusvoimien suorituskyvyn varmistaminen saattaa vaatia poikkeuksellisia resursseja. Aseellisen tai muun uhan kesto voi vaihdella ja tilanteen vaatimat toimenpiteet voivat olla kiireellisiä. Jotta puolustusvoimien toimintavalmius saataisiin järjestettyä viivytyksettä ja yhteiskunnan toimintakelpoisuus varmistettua, tulisi myös vakaumuksentutkinta suorittaa mahdollisimman joustavasti ja joutuisasti ja palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä ilman viivytyksiä. Tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttää, että vakaumuksentutkinta voidaan suorittaa jo ensiasteessa asiassa vaadittavalla asiantuntemuksella ja varmuudella. Tavoitteen toteutumisen varmistamiseksi vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpano perustuisi laaja-alaiseen erityisasiantuntemukseen. Erityisolojen aikana vastaavan erityiskokoonpanon omaavaa muutoksenhakuelintä olisi vaikea, ellei mahdotonta taata. Lisäksi muutoksenhakuasteen käsittelyajan tulisi vakaumuksentutkinnan osalta olla äärimmäisen lyhyt, koska palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä viivytyksettä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 37/1997 vp.) käsitellyt asevelvollisuusasiain muutoksenhakuelimenä toimivan kutsunta-asiain keskuslautakunnan kokoonpanoa ja riippumattomuutta valituskiellon näkökulmasta aiemmin voimassa olleen hallitusmuodon 16 §:n 1 momentin perusteella. Lausunnossa viitataan edellä mainittuihin perusoikeusuu- distuksen perusteluihin, jossa lainkäyttöelimen riippumattomuusvaatimuksella on tarkoitettu paitsi toimielimen riippumattomuutta suhteessa toimeenpanovaltaan, myös sen puolueettomuutta suhteessa asian eri osapuoliin. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota keskuslautakunnan kokoonpanoon todeten, että riippumattomuusvaatimus asian eri osapuoliin ei keskuslautakunnan osalta täysin täyty. Tämä johtui siitä, että kokoonpanosääntely avoimuudessaan jätti sen mahdollisuuden, että jopa puolet lautakunnan jäsenistä olisi tullut puolustushallinnosta. Perustuslakivaliokunta ehdotti valitusmahdollisuuden avaamista tai keskuslautakunnan kokoonpanosäännösten muuttamista niin, että ne takaavat puolustushallinnon ulkopuolisille jäsenille enemmistön. Ehdotetun vakaumuksentutkintalautakunnan päätösvaltainen kokoonpanon voitaisiin tässä suhteessa katsoa olevan eri osapuolista riippumaton.

Siviilipalvelushakemuksen epääminen ei estäisi uuden siviilipalvelushakemuksen jättämistä. Edellä todettujen näkökohtien vuoksi ehdotetaan kuitenkin, että uuden hakemuksen jättäminen ei miltei osin estäisi hylkävään päätökseen liittyviä mahdollisia täytäntöönpano- ja sijoitustoimia puolustusvoimien taholta.

21 § Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tutkintalautakunnasta ehdotetaan annettavaksi valtioneuvoston asetuksella.

5 LUKU PALVELUSKELPOISUUS, VAPAUTTAMINEN JA LYKKÄYS SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMISESTA

Lukuun on koottu säännökset siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden määräytymisestä, siviilipalveluksesta vapauttamisesta sekä siviilipalveluksen aloittamista koskevista lykkäysperusteista. Luvussa olisi lisäksi säädökset siviilipalvelusvelvollisen palveluksen aikaisesta terveystarkastuksesta ja huumausainetestauksesta. Monikansalaisuuden vaikutuksista siviilipalvelusvelvollisuuteen säädettäisiin luvun 26 – 29 §:ssä.

22 § Palveluskelpoisuus

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin palveluskelpoisuuden yleisestä merkityksestä siviilipalveluksen kannalta. Siviilipalvelukseen voitaisiin määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Toimivalta palveluskelpoisuus päätöksen tekemiseen olisi koko siviilipalveluksen ajan siviilipalveluskeskuksella. Palveluskelpoisuus määritettäisiin siviilipalvelusvelvollisen osalta palveluksen alussa suoritettavassa terveystarkastuksessa ja tarpeen vaatiessa myös palveluksen myöhemmässä vaiheessa. Sääntely vastaisi nykyistä käytäntöä.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin siitä mitä palveluskelpoisuudella tarkoitetaan. Keskeisiä tekijöitä palveluskelpoisuutta määritettäessä olisivat asianomaisen terveydentila sekä hänen fyysinen ja henkinen suorituskykynsä. Palveluskelpoisuutta arvioitaisiin kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon se, että siviilipalvelusvelvollisen tulee kyetä suoriutumaan siviilipalvelukseen kuuluvasta koulutuksesta, joka koostuu oppituntimaisista luennoista ja käytännön harjoituksista sekä työpalvelujaksosta, joka edellyttää työn mahdollisten fyysis-

ten vaatimusten lisäksi sopeutumista ja valmiuksia toimia normaalin työelämän säännösten alaisuudessa työpaikalla.

Palveluskelpoisuutta arvioitaisiin jatkossa myös palvelus- ja työturvallisuusnäkökohdilla, mikä merkitsisi palveluskelpoisuusmääritelmän laajennusta nykyiseen nähden. Käytännössä siviilipalvelusta suorittavien joukossa on ilmennyt tapauksia, (esim. henkirikoksista tuomitut, mielenterveyshäiriöt, huumeriippuvuus) joissa lääketieteellistä estettä palvelukselle ei välttämättä ole osoitettavissa, mutta asianomaisen palvelukseen hyväksyminen olisi selkeä riski sekä palvelustovereille että työyhteisölle, johon hänet sijoitettaisiin. On tarkoituksenmukaista, että laissa on säännös, joka mahdollistaa tällaisessa tilanteessa asianomaisen vapauttamisen palveluksesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tiedoista, joiden perusteella palveluskelpoisuus määritetään ja lähteistä, joista siviilipalveluskeskus voisi saada tarvittavat tiedot. Keskeisimmässä asemassa olisivat siviilipalvelusvelvolliselta itseltään saadut tiedot.

Siviilipalvelusvelvolliselta voitaisiin saada terveydentilatietoja hänen siviilipalvelusviranomaiselle toimittamiensa lääkärinlausuntojen muodossa. Terveystilaa koskevat tiedot voivat myös perustua asevelvollisena suoritettuun ennakkotarkastukseen, kutsuntatilaisuudessa toimitettuun lääkärintarkastukseen tai palveluksen alkaessa toimitettuun terveystarkastukseen. Siviilipalvelusvelvollisella olisi myös nimenomainen velvollisuus antaa palveluskelpoisuuteensa liittyviä tietoja lakiehdotuksen 16 §:n nojalla.

Lisäksi siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus palveluskelpoisuuden arviointia varten saada siviilipalvelusvelvollista koskevia tietoja eri viranomaisilta lakiehdotuksen 91 §:n mukaisesti. Terveystilatietojen ohella merkitystä palveluskelpoisuudelle voisi olla etenkin vankilaviranomaisilta ja oikeushallinnon tietojärjestelmistä saaduilla tiedoilla, joilla tiedoilla voi olla kiinteä liittymä palvelusturvallisuusarvioinnin kannalta.

23 § Terveystarkastus

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudesta osallistua terveystarkastukseen sekä palveluksessa olevan terveydentilan tarkistamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollinen olisi siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen määräyksestä velvollinen osallistumaan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen. Edellytyksenä määräämiselle olisi että tutkimus tai tarkastus on siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen käsityksen mukaan tarpeen palveluskelpoisuuden määrittämiseksi tai tarkistamiseksi tai sen selvittämiseksi onko siviilipalvelusvelvollinen kykenevä hoitamaan hänelle määrättyjä palvelustehtäviä. Palveluskelpoisuuden ja terveydentilan asianmukainen selvittäminen on tärkeää sekä siviilipalvelusvelvollisen itsensä kannalta että yleisen palvelusturvallisuuden kannalta. Lakiehdotuksen 22 §:n mukaan siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään riippuu, millaisiin työtehtäviin ja koulutukseen hänet voidaan määrätä tai millaisissa tehtävissä häntä voidaan pitää. Siviilipalveluspaikan ja siviilipalveluskeskuksen esimiehellä on siten oltava tieto siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta ja palveluskelpoisuuteen liittyvistä seikoista myös silloin, kun palveluskelpoisuus tai kyky suoriutua työtehtävistä on tilapäisesti heikentynyt sairauden tai muun syyn takia. Mikäli siviilipalveluspaikan esimiehellä tai siviilipalveluskeskuksella olisi syytä epäillä siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan tai suorituskyvyn heikentyneen, olisi sillä esityksen mukaan yksipuolisesti oikeus määrätä siviilipalvelusvelvollinen terveystarkastukseen.

Vaikka siviilipalveluspaikan esimies tai siviilipalveluskeskus voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen tai tutkimukseen, ei sillä olisi oikeutta määrätä miltä osin ja mitä tutkimuksia siviilipalvelusvelvolliselle on suoritettava. Terveystarkastuksessa noudatettaisiin lakia potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992), jonka mukaisesti potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Potilaan itsemääräämisoikeuden mukaisesti siviilipalvelusvelvolliselle tehtävät tutkimukset ja hoitotoimenpiteet edellyttäisivät hänen suostumustaan. Siviilipalvelusvelvollisen esimies tai siviilipalveluskeskus voisi kuitenkin konsultoida lääkärinä tai muuta terveydenhuollon ammattihenkilöä siitä, mistä syystä siviilipalvelusvelvollinen on määrätty tarkastukseen.

Säännöksen tarkoituksen toteutuminen ja siviilipalveluspaikan vastuiden asianmukainen toteuttaminen edellyttää, että siviilipalvelusviranomaisen saa tiedon terveystarkastuksen tuloksista siltä osin kuin sillä on vaikutusta siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuteen, palvelus- tai työturvallisuuteen tai siviilipalvelusvelvollisen kykyyn hoitaa hänelle määrättyjä palvelustehtäviä. Tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin ehdotetun lain 91 §:ssä, jonka mukaisesti siviilipalveluspaikalla ja siviilipalveluskeskuksella olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä tai terveyskeskukselta lausunto terveydentilatiedoista siltä osin, kuin niillä on merkitystä palveluskelpoisuusarvioinnin kannalta.

Siviilipalvelusvelvollisen esimiehelle tai siviilipalveluskeskukselle toimitettavaa lääkärin- tai muuta terveydentilalausuntoa annettaessa ja laadittaessa olisi huomioitava potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §, jonka mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä. Siviilipalveluskeskukselle palveluskelpoisuuden arviointia varten laadittava lääkärinlausunto tulisivatkin aina laatia siten, että siinä otettaisiin perustellusti kantaa siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuteen ja mahdollisuuksiin ja edellytyksiin hoitaa palvelustehtäviä ilman, että lausuntoon liitetään sen käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomia potilaan terveydentilaa koskevia tietoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalvelukseen määrätyn siviilipalvelusvelvollisen pakollisesta terveydentilan tarkistamisesta. Siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus olisi selvitettävä viimeistään kolmen viikon kuluttua palveluksen aloittamisesta. Palveluksen alkuun sijoittuva terveystarkastus olisi kaikille siviilipalvelusvelvollisille pakollinen ja tarpeesta riippumaton. Kolmen viikon tarkastusaikaa voidaan pitää riittävänä, koska siviilipalveluksessa ei ensimmäisten palvelusviikkojen aikana joudu vastaaviin fyysisiin rasituksiin kuin varusmiespalvelun puolella, jossa tarkastusaika on kaksi viikkoa palveluksen aloittamisesta. Siviilipalveluksen jatkuessa ja sen päättyessä samoin kuin kertauskoulutukseen, ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen määrättyjen osalta terveydentilatarkastus tehtäisiin ainoastaan siviilipalvelusvelvollisen niin pyytäessä tai siviilipalveluspaikan havaitseman tarpeen perusteella. Siviilipalveluksen päättyessä siviilipalvelusvelvolliselta otettaisiin kuitenkin aina terveydentilaa koskeva kirjallinen kuittaus vaihtoehtona terveystarkastukselle.

24 § Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksessa olevan osalta huumausainetestiä koskevan todistuksen toimittamisvelvollisuudesta sekä siitä, että huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus voisi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella olla osa lakiehdotuksessa tarkoitettua terveystarkastusta.

Siviilipalveluslaissa ei ole aikaisemmin ollut lainkaan säännöksiä huumausainetestauksesta. Huumausaineiden käyttö on viime vuosina yleistynyt palvelusikäisten nuorten keskuudessa. Tutkimusten mukaan huumausaineiden käyttö siviilipalvelusvelvollisten puolella on prosentuaalisesti vielä yleisempää kuin varusmiespalvelusta suorittavien puolella. Vaikka siviilipalvelusvelvollisia koskeva nimenomainen testaus sääntely on toistaiseksi puuttunut, on siviilipalvelusvelvollisten palvelus- ja työturvallisuuden turvaamiseksi huumausaineiden käyttöä koskevia tutkimuksia jonkin verran tehty siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikkojen toimesta. Testaus on perustunut siviilipalvelusvelvollisten suostumukseen.

Ehdotettu sääntely huumausainetestauksesta nojautuisi pitkälti samoihin edellytyksiin kuin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) 8 §:n mukainen työntekijän testaus. Mainittu laki ei soveltamisalajauksensa vuoksi sellaisenaan koske siviilipalvelusta suorittavia, joten asiasta on säädettävä siviilipalveluslaissa erikseen. Siviilipalvelus suoritetaan peruskoulutusjaksoa lukuun ottamatta normaaleissa työpaikoissa ja työtehtävissä, joten toisin kuin varusmiespalvelusta suorittavien osalta ovat yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaiset periaatteet seuraamuksia lukuun ottamatta hyvin sovellettavissa myös siviilipalvelusvelvolliseen.

Pykälän 1 momentissa viitattaisiin huumausainelain 2 §:n mukaiseen huumausaineen määritelmään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä joiden täytyessä siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voisi velvoittaa siviilipalvelusvelvollisen esittämään huumausainetestin koskevan todistuksen. Esitettävän todistuksen sisällön ja laajuuden osalta viitattaisiin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 6 §:ään, jonka 2 momentissa on säädetty todistuksen sisällöstä. Huumausainetestin koskevalla todistuksella tarkoitettaisiin kyseisen lainkohdan mukaan työnantajan osoittaman terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratorion antamaa todistusta, josta ilmenee, että työntekijälle on tehty testi huumausainelain 2 §:ssä tarkoitetun huumausaineen käytön selvittämiseksi sekä testin perusteella laadittu selvitys siitä, onko työntekijä käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen työ- tai toimintakykynsä on heikentynyt.

Siviilipalveluspaikka saisi käsitellä huumausainetestin merkittäviä tietoja ainoastaan silloin, kun siviilipalvelusvelvollinen on itse toimittanut todistuksen siviilipalveluspaikalle. Siviilipalveluspaikalla ei siten olisi oikeutta oma-aloitteisesti saada kyseisiä tietoja terveydenhuollosta. Huumausaineiden käyttöä koskevat testitiedot ovat terveydentilaa koskevia, arkaluonteisia tietoja ja niitä on todistuksen esittämisen jälkeen käsiteltävä ja säilytettävä samalla tavalla kuin siviilipalvelusvelvollisen muitakin terveydentilaa koskevia tietoja. Testitietoa ei kuitenkaan rinnastettaisi lääkärintietoihin, vaan lakiehdotuksen 88 § 3 momentin mukaisesti palveluskelpoisuuden määrittämiseksi tarpeellisiin terveystietoihin, jotka poistettaisiin viiden vuoden kuluttua kotiuttamisesta.

Edellytyksenä todistuksen toimittamisvelvollisuudelle olisi ensinnäkin, että siviilipalvelusvelvollinen olisi palveluksessa. Todistusta ei siten voitaisi velvoittaa toimittamaan ennakkoon ennen varsinaisen palveluksen aloittamista tai esimerkiksi määräaikaisen vapautuspäätöksen voimassaolon aikana.

Momentissa säädettäisiin lisäksi yksityiskohtaisesti testattavan siviilipalvelusvelvollisen työtehtäviin liittyvistä erityisistä edellytyksistä ja niistä intresseistä joita mainittujen työtehtävien suorittaminen huumausaineiden vaikutuksen alaisena voisi vaarantaa. Suojeltavina intresseinä olisivat ensinnäkin siviilipalvelusvelvollisen oma tai toisten henkilöiden henki, terveys, palvelusturvallisuus ja työturvallisuus. Lisäksi suojeltavana intressinä olisi liiken-

neturvallisuus, tietojen suoja ja tietoturvallisuus. Useat näistä eduista ovat joko välittömästi tai välillisesti perusoikeussidonnaisia.

Testin toimittamisvelvoite edellyttäisi myös, että siviilipalveluspaikalla tulisi olla perusteltu epäily siitä, että siviilipalvelusvelvollinen on huumausaineiden vaikutuksen alaisena palveluksessa tai, että hänellä on riippuvuus huumausaineista ja, että testaaminen on välttämätöntä palveluskelpoisuuden selvittämiseksi. Perusteltu epäily ei kuitenkaan tarkoittaisi, että huumausaineiden käyttö olisi näytettävä toteen, vaan epäily voisi perustua esimerkiksi siviilipalvelusvelvollisen esimiehen tai työtovereiden tekemiin havaintoihin siviilipalvelusvelvollisen käyttäytymisestä ja palvelustehtävien suorittamisesta.

Huumausainetestiä koskevan todistuksen toimittamisesta kieltäytymisen seurauksista säädettäisiin 6 momentissa. Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaiset seuraamukset eivät ole käyttökelpoisia siviilipalvelusvelvollisten kohdalla, koska siviilipalveluksen osalta kyse on pakollisesta velvollisuudesta eikä testistä kieltäytymisen seurauksena voi olla helpotuksen saaminen palvelustehtävistä tai palvelusvelvollisuuden välttäminen kokonaan.

Mikäli siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyisi todistuksen toimittamisesta ja siviilipalveluspaikalla olisi edelleen perusteltu syy epäillä, että siviilipalvelusvelvollinen on riippuvainen huumausaineista tai että hän suorittaa palvelusta huumausaineiden vaikutuksen alaisena, tulisi siviilipalveluspaikan välittömästi määrätä siviilipalvelusvelvollinen tämän lain 23 §:n tarkoittamaan terveystarkastukseen. Siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuus tulisi terveystarkastuksessa arvioida niiden muiden havainnoitavissa ja tutkittavissa olevien seikkojen perusteella, joiden osalta suostumus tutkimukseen saadaan.

Riippumatta palveluskelpoisuustuloksesta siviilipalveluskeskus voisi kotiuttaa siviilipalvelusvelvollisen, mikäli tämän käytös ja toiminta olisi luonteeltaan sellaista, että se objektiivisesti arvioiden vakavasti vaarantaisi palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta. Kotiuttaminen voisi perustua myös siviilipalveluspaikan aloitteeseen. Kotiuttamismahdollisuus on tarpeen, koska siviilipalveluspaikalla ja siviilipalveluskeskuksella tulisi olla mahdollisuus reagoida nopeasti tilanteissa, joissa siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyisi tutkimuksista ja mahdollisesti terveystarkastuksesta ja siellä suoritettavista tutkimuksista. Huumausaineet vaikuttavat keskushermostoon ja niiden vaikutuksen alaisena toimiminen saattaa aiheuttaa hyvinkin ennakoimatonta ja arvaamatonta käytöstä. Siviilipalvelusvelvollisen oma ja muiden palvelusvelvollisten palvelusturvallisuus ja työpaikan työturvallisuus edellyttävät, että myös siviilipalvelusvelvollisen osalta tilanteisiin voidaan työpaikalla puuttua vastaavasti kuin työ- ja virkasuhteessa olevienkin osalta. Siviilipalvelusvelvollisen kotiuttaminen ei kuitenkaan johtaisi siviilipalvelusvelvollisuuden päättymiseen, vaan siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvollisen suorittamaan jäljellä olevan palvelusajan myöhemmin. Palveluksen jatkaminen alkuperäisessä siviilipalveluspaikassa ei yleensä olisi mainitussa tilanteessa tarkoituksenmukaista, joten siviilipalveluksen jatkaminen tapahtuisi lähtökohtaisesti siviilipalveluskeskuksessa tai sen määräämässä muussa siviilipalveluspaikassa.

Huumausainetestiin ja sitä koskevaan todistukseen sovellettaisiin työterveyshuoltolain (1383/2001) 19 §:n ja sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen säädöksiä. Testaus tapahtuisi siten samoilla menetelmillä ja varmistuksilla kuin työntekijöiden ja työnhakijoidenkin osalta on yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain nojalla säädetty.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi siitä, että siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka, joka on velvoittanut siviilipalvelusvelvollisen toimittamaan huumaus-

ainetestiä koskevan todistuksen, olisi velvollinen vastaamaan todistuksen hankkimisesta ja sen perusteena olevasta tutkimuksesta aiheutuvat kustannukset.

25 § Vaputtaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella

Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla siviilipalvelusvelvollinen vapautettaisiin palveluksesta rauhan aikana sillä perusteella, että hän ei ole palveluskelpoinen.

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluskeskus voisi vapauttaa siviilipalvelusvelvollisen palveluksesta kokonaan tai määräajaksi mikäli hänellä olisi sellainen vaikea vamma tai sairaus, joka estäisi siviilipalveluksen tai mikäli hän suoritetun palveluskelpoisuustarkastuksen perusteella ei omaa riittäviä terveydellisiä edellytyksiä siviilipalveluksen suorittamiselle. Koska velvollisuus suorittaa siviilipalvelusta päättyy sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta, vaikuttaisi vapautuksen keston arviointiin myös siviilipalvelusvelvollisen ikä tarkastushetkellä.

Mikäli siviilipalvelusvelvollinen ei olisi palveluskelpoisuustarkastuksessa palveluskelpoinen, mutta puute katsottaisiin tilapäiseksi, vapautettaisiin siviilipalvelusvelvollinen palveluksesta määräajaksi ja siviilipalveluskeskus määräisi ajankohdan jolloin hänen olisi tultava uudelleen palveluskelpoisuustarkastukseen. Määräaikainen vapautus ja määräys uuteen palveluskelpoisuustarkastukseen voitaisiin antaa yhden tai useamman kerran. Määräys uuteen palveluskelpoisuustarkastukseen tulisi antaa siten, että edellisestä palveluskelpoisuuspäätöksestä olisi kulunut enintään kolme vuotta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa vapauttamispäätös tehtäisiin sillä perusteella, että siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 25 vuotta ja häntä ei ole jo toistetussa palveluskelpoisuustarkastuksissa kertaakaan todettu palveluskelpoiseksi. Vapauttamisen edellytyksenä olisi aina että siviilipalvelusvelvollinen on osallistunut hänelle määrättyihin palveluskelpoisuuden tarkistamiseksi tarpeellisiin lääkärintarkastuksiin. Tällaisen toistuvasti palveluskelvottomaksi todetun henkilön velvoittaminen tulemaan yhä uudelleen palveluskelpoisuustarkastuksiin ei olisi tarkoituksenmukaista henkilön itsensä eikä siviilipalvelusviranomaisten kannalta.

Ehdotetun pykälän mukainen vapautus palveluksesta koskisi rauhan aikaa. Siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin vapautuksesta huolimatta määrätä poikkeusolojen aikana tarkastettavaksi ja palvelukseen, mikäli hänet tuolloin todettaisiin palveluskelpoiseksi. Asiasta säädettäisiin lakiehdotuksen 9 luvussa.

Ehdotettu sääntely vastaa asevelvollisuuslain mukaista sääntelyä.

26 § Vaputtaminen toisessa valtiossa suoritetun palveluksen perusteella

Asevelvollisuus ja siten myös siviilipalvelusvelvollisuus liittyy kansalaisuusasemaan. Yhä useampi asevelvollinen asuu nykyään muussa valtiossa, kuin siinä, jonka kansalainen hän on. Kansalaisuuden saaminen ei nykyisin myöskään enää välttämättä tarkoita toisen kansalaisuuden menettämistä, joten monikansalaisuus on lisääntynyt. Asevelvollisuuden suorittaminen aiheuttaa monikansalaisuustilanteissa usein monia käytännön ongelmia, minkä lisäksi velvollisuus saattaa kohdistua moneen eri valtioon. Monikansalaisuustilanteiden varalta on solmittu kansainvälisiä sopimuksia. Suomi on mukana pohjoismaisessa sopimuksessa minkä lisäksi Suomi on tehnyt kahdenväliset sopimukset Amerikan Yhdysvaltojen ja Argentiinan kanssa. Kaksinkertaisen asevelvollisuuden välttämiseksi myös Euroopan Neuvoston piirissä on vuonna 1997 tehty kansalaisuutta koskeva Euroopan Neuvos-

ton yleissopimus. Suomi ei ole ratifioinut kyseistä sopimusta. Kansainvälisissä sopimuksissa sovitun lisäksi asevelvollisuutta koskevassa lainsäädännössä, myös siviilipalvelulaisissa on tarpeen säätää monikansalaisuuden vaikutuksesta palvelusvelvollisuuteen. Säännöksiä sovellettaisiin henkilöihin, joiden kotivaltio ei ole Suomea sitovan sopimuksen osapuoli. Pyrkimyksenä olisi sääntely, jolla saavutettaisiin sama tulos kuin sopimuksilla.

Siviilipalveluskeskus voisi hakemuksesta vapauttaa siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluksen suorittamisesta, jos hänellä olisi myös toisen valtion kansalaisuus ja jos hän olisi suorittanut asevelvollisuutta vastaavan palveluksen muussa valtiossa. Hakemus tulisi tehdä kirjallisesti. Vapautus koskisi rauhan aikaa. Korvaavaksi palveluksi voitaisiin katsoa sekä aseellinen että aseeton palvelu samoin kuin siviilipalvelu. Ehdotettua säännöstä voitaisiin soveltaa riippumatta siitä, soveltuuko tapaukseen jokin kansainvälinen sopimus. Vapautus voitaisiin myöntää, mikäli henkilö olisi suorittanut palveluksen muussa valtiossa kokonaan tai jos palvelus olisi kestänyt vähintään neljä kuukautta. Ehdotettu säännös vastaisi asevelvollisuuslain mukaista sääntelyä.

27 § Vapauttaminen monikansalaisuuden perusteella

Siviilipalveluskeskus voisi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa siviilipalveluksesta henkilön, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus. Säännös soveltuisi myös tilanteisiin joissa vapauttamisen perusteeksi ei löydy sovellettavaa kansainvälistä sopimusta samoin kuin tilanteisiin joissa siviilipalvelusvelvollinen ei ole suorittanut asevelvollisuutta tai sitä vastaavaa palvelusta muussa valtiossa.

Vapauttamisen edellytyksenä olisi, että asianomainen osoittaa, että hänen tosiasialliset henkilökohtaiset siteensä ovat muualle kuin Suomeen. Sidosten tarkastelussa otetaan huomioon mm. siviilipalvelusvelvollisen asumista, perhesuhteita, työpaikkaa ja opiskelua koskevat sidonnaisuudet ja olosuhteet kokonaisuutena. Harkinnassa olisi annettava merkitystä erityisesti ulkomailla oleskelun kestolle ja vakiintuneisuudelle.

Pykälän 2 momentin mukaan vapauttamis päätös voitaisiin viran puolesta kumota, jos vapauttamisen edellytyksissä olisi tapahtunut merkittävä muutos sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen on muuttanut asumaan Suomeen ennen sen vuoden loppua jona hän täyttää 30 vuotta. Tällöin siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin aiemmin annettusta vapauttamispäätöksestä huolimatta määrätä palvelukseen. Ehdotettu 1 ja 2 momentin mukainen sääntely vastaisi asevelvollisuuslain mukaista sääntelyä.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin asevelvollisuuden suorittamista koskeviin Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin, joiden merkitystä palvelusvelvollisuuden kannalta on käsitelty edellä 26 §:n perusteluissa.

28 § Ulkomailla asuvan monikansalaisen velvollisuus tulla palvelukseen

Ulkomailla pysyvästi asuvien Suomen kansalaisten määrääminen siviilipalvelukseen ei ole tarkoituksenmukaista mm. kustannussyistä. Pykälässä säädettäisiin asevelvollisuuslain sääntelyä vastaten, ettei siviilipalvelusvelvollisella olisi velvollisuutta tulla palvelukseen jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja mikäli hänen asuinpaikkansa ei ole seitsemän viimeisen tarkasteluvuoden aikana ollut Suomessa.

Palvelukseen kutsumatta jättäminen tapahtuisi siviilipalveluskeskuksen aloitteesta ja toimesta siviilipalvelusrekisterissä olevien rekisteritietojen perusteella. Asia olisi tarkoituksenmukaista hoitaa viranomaisaloitteisesti ilman hakemusmenettelyä silloin kun vapaut-

tamisen edellytykset selkeästi täyttyisivät. Siviilipalvelusvelvollisten osalta palvelukseen kutsumatta jättäminen tapahtuisi useimmiten kuitenkin jo sotilasviranomaisten toimesta, koska palvelusvelvollista ei määrättäisi ehdotetun asevelvollisuuslain mukaan myöskään kutsuntaan.

Jos siviilipalvelusvelvollinen muuttaisi Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta, siviilipalveluskeskus voisi kuitenkin määrätä hänet siviilipalvelukseen.

29 § Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Mikäli asianomainen haluaisi vedota kansainväliseen sopimukseen, jonka nojalla hänet voidaan vapauttaa siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta Suomessa, tulisi hänen esittää oikeudestaan tarvittaessa siviilipalvelusviranomaiselle selvitys. Lisäselvitys voisi olla tarpeen sen vuoksi että toisen valtion kansalaisuus ei aina näy Suomen rekistereistä. Asianomaisen selvitysvelvollisuus koskisi säännönmukaisesti myös tilanteita, joissa siviilipalvelusvelvollinen vetoaa toisessa valtiossa suorittamaansa asepalvelukseen tai siviilipalvelukseen.

30 § Lykkäyksen hakeminen

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksen aloittamisajankohdan lykkäysperusteista vastavansisältöisesti kuin nykyisessä laissa. Lykkäyksen perusteet olisivat myös yhtenevät asevelvollisuuslaissa säädetyin kanssa.

Siviilipalveluskeskus voisi siirtää siviilipalveluksen alkamisajankohtaa enintään kolme vuotta kerrallaan. Siirto tapahtuisi siviilipalvelusvelvollisen toimittaman kirjallisen hakemuksen perusteella. Tavoitteena olisi että lykkäyshakemukset tehtäisiin siviilipalveluskeskukselle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen siviilipalveluksen alkamista. Lykkäyshakemusten saapuminen siviilipalveluskeskukselle juuri ennen palveluserän aloittamista aiheuttaa hankaluuksia palveluserien suunnittelussa ja siviilipalvelukseen kutsumisessa. Lakiehdotuksen 33 §:n mukaisesti vireille laitettu, mutta vielä ratkaisematon lykkäyshakemus ei olisi laillinen este olla saapumatta palvelukseen.

Perusteeksi lykkäykselle kävisivät ehdotuksen mukaan siviilipalvelusvelvollisen perustellusti osoittamat syyt jotka liittyisivät ammattiin valmistumiseen, opiskeluihin, taloudellisten asioiden järjestämiseen tai muuhun erityiseen henkilökohtaiseen syyhyn, esimerkiksi huoltajuuteen tai elinkeinon harjoittamiseen. Lykkäyksen myöntäminen edellyttäisi, että se olisi siviilipalvelusvelvolliselle mainituista syistä erittäin tarpeellinen ja palvelusajan siirrolla voitaisiin olettaa olevan asian järjestämisen kannalta positiivinen vaikutus. Lykkäysperusteita ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi ja säännös jättäisi lykkäyshakemusten ratkaisijalle myös tapauskohtaista harkintavaltaa.

31 § Lykkäyspäätös

Pykälässä säädettäisiin lykkäyspäätöksen sisällöstä ja muodosta. Lykkäystä ei saisi antaa pidemmäksi ajaksi kuin sen vuoden loppuun, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 28 vuotta. Ikäraja on tarpeen asettaa sen turvaamiseksi että siviilipalvelusvelvollinen ehtii asianmukaisesti suorittamaan loppuun siviilipalveluksensa ennen 30 vuoden yläikärajan täyttymistä.

32 § Lykkäyksen keskeyttäminen

Siviilipalvelusvelvollinen voisi perustellusta syystä olosuhteiden muuttuessa hakea jo myönnetyn lykkäyksen keskeyttämistä. Hakemus tulisi tehdä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen olisi vapautettu palveluksesta määräajaksi terveydellisillä perusteilla voisi siviilipalveluskeskus siviilipalvelusvelvollisen pyynnöstä ja tämän toimittaman lääketieteellisen selvityksen perusteella arvioida terveydentilan uudelleen jo ennen määräajan päättymistä.

33 § Palveluksen aloittamisvelvollisuus

Pykälässä säädettäisiin nykyiseen tapaan siitä, että lykkäys- tai vapauttamishakemuksen jättäminen ei olisi laillinen este saapua palvelukseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalveluskeskuksen velvollisuudesta lykkäys- ja vapautusmääräaikojen loppuessa määrätä mahdollisimman pian siviilipalvelusvelvolliselle palveluksen aloittamispäivä, jotta siviilipalvelusvelvollisuuden suorittaminen ei turhaan pitkittyisi.

6 LUKU SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMINEN JA SIVIILIPALVELUSVELVOLLI- SUUDEN PÄÄTTYMINEN

34 § Vakaumuksen suoja

Siviilipalveluksen tavoitteena on tarjota vaihtoehtoinen tapa suorittaa perustuslaissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus. Palvelusmuoto mahdollistaa henkilökohtaisen vakaumuksen huomioon ottamisen maanpuolustusvelvollisuutta toteutettaessa. Vakaumuksen suoja on keskeinen osa ehdotettua lainsäädäntöä, joten on selvää, että vakaumus tulee ottaa huomioon myös määrättäessä siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalveluspaikkaa ja -tehtäviä.

Siviilipalvelus olisi järjestettävä siten, etteivät siviilipalveluspaikka ja siviilipalvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen perustellun vakaumuksen kanssa. Siviilipalvelusvelvollinen voisi ilmoittaa siviilipalveluskeskukselle mahdollisesta ristiriidasta vakaumuksensa ja hänelle määrätyn tai suunnitellun siviilipalveluspaikan välillä, jolloin siviilipalveluskeskuksen tulisi lähtökohtaisesti määrätä siviilipalvelusvelvolliselle uusi siviilipalveluspaikka. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen perustellusti ilmoittaisi siviilipalveluspaikan määräämien työtehtävien olevan vakaumuksensa vastaisia, määräisi siviilipalveluspaikka siviilipalvelusvelvollisen toisiin tehtäviin.

Arvioitaessa mahdollista ristiriitaa vakaumuksen ja siviilipalveluspaikan tai palvelustehtävien välillä tulisi arvioinnin lähtökohtana olla siviilipalvelusvelvollisen oma näkemys asiasta. Siviilipalvelusvelvollisen esittämien näkökohtien tulisi kuitenkin olla myös objektiivisesti arvioiden ymmärrettäviä ja hyväksyttäviä. Siviilipalveluspaikan ja palvelustehtävien vaihtamista harkittaessa merkityksellistä olisi myös se, onko ristiriita ylipäättään korjattavissa siviilipalveluspaikan tai työtehtävien merkittävälläkään vaihdolla vai kohdistuuko vakaumuksellinen ristiriita tai vastustus koko siviilipalvelusjärjestelmään.

Siviilipalveluspaikkaa vaihdettaessa tulisi ottaa huomioon ehdotetun lain 15 §:ssä säädetyt menettelyvaatimukset.

Ehdotetun lain 4 luvussa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen käsittelystä erityisolojen aikana ja 9 luvussa siviilipalvelusvelvollisten erityisolojen aikaisista palvelusmuodoista. Ehdotetussa laissa säädettäisiin nyt ensimmäisen kerran siviilipalveluksen ulottamisesta myös poikkeusolojen ja mahdollisen sotatilan aikaan. Erityisolojen aikana asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta voisi kuitenkin pyytää ehdotetun lain 17 §:ssä tarkoitetuilta siviilipalvelukseen hakeneilta tai hyväksytyiltä henkilöiltä tarkempaa selvitystä vakaumuksesta ja sen vaikutuksesta puolustusvoimien alaiseen palvelukseen. Vakaumuksentutkintalautakunnan tehtävänä olisi erityisoloissa tutkia vakaumuksen todellisuus ja pysyvyys sekä päättää siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Vakaumuksentutkintalautakunnan hyväksymän siviilipalvelusvelvollisen määräämisestä ylimääräiseen harjoitukseen ja osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikaisesta sijoittamisesta määräisi siviilipalveluskeskus. Siviilipalvelus pyrittäisiin myös erityisolojen aikana järjestämään aina siten, etteivät siviilipalvelusvelvolliselle annettavat palvelustehtävät olisi ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen perustellun vakaumuksen kanssa. Poikkeuksellisen yhteiskuntatilanteen vallitessa vakaumusta ei kuitenkaan kyettäisi aina ottamaan palvelustehtäviä määrättäessä huomioon samassa laajuudessa kuin normaalioloissa. Yhteiskunnan toimintojen turvaaminen saattaisi etenkin aseellisissa selkkauksissa edellyttää varsin kiireellisiä toimenpiteitä ja kaikkien kansalaisten, myös siviilipalvelusvelvollisten, toimimista puolustusvoimia ainakin välillisesti avustavissa siviililuonteisissa tehtävissä. Yksittäisten vakaumusten täysimääräinen huomioon ottaminen palvelustehtäviä määrättäessä voisi tällaisessa tilanteessa aiheuttaa ongelmia yhteiskunnan toimintojen turvaamisen ja kriisitilanteesta selviytymisen kannalta, joten vaikka lähtökohta palvelustehtäviä määrättäessä olisi aina vakaumuksen huomioon ottaminen, olisi sitä voitava tulkita suppeammin yhteiskunnan ääriolojen niin vaatiessa.

35 § Syrjinnän kieltö

Lakiin ehdotetaan säännöstä syrjinnän kiellosta. Säännöksen taustalla ovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä Suomen perustuslain yhdenvertaisuutta koskeva 6 §. Ehdotetun säännöksen mukaan siviilipalvelusta ei saa järjestää siten, että siviilipalvelusvelvollinen ilman hyväksyttävää syytä asetetaan eri asemaan iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolen, seksuaaliseen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain mukaisten syrjintäperusteiden lisäksi säännöksessä mainittaisiin kiellettyinä syrjinnän perusteena myös seksuaalinen suuntautuminen, jolla annettaisiin selkeä viesti yksilön seksuaali-identiteetin syrjintäsuojasta. Syrjintäperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä, joten siviilipalvelusvelvollista ei voisi ilman perusteltua syytä asettaa eri asemaan muullakaan säännöksessä mainittuihin seikkoihin rinnastettavalla perusteella.

36 § Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvolliseen kohdistuvista velvoitteista nykyistä lakia vastaavalla tavalla. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi noudattaa työministeriön siviilipalveluksesta antamia säädöksiä ja ohjeita sekä siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan antamia, siviilipalveluksen järjestämiseksi ja suorittamiseksi tarpeellisia työnjohdollisia määräyksiä. Siviilipalvelusvelvolliselle annettavien määräysten olisi liityttävä välittömästi palvelusvelvollisuuden suorittamiseen. Siviilipalveluspaikan antamat työnjohdolliset määräykset voisivat koskea esimerkiksi palvelustehtäviä, työtiloja ja työaika.

Siviilipalvelusvelvollisen toiminta vastoin annettuja määräyksiä saattaisi johtaa lakiehdotuksen 10 luvussa säänneltyyn kurinpitomenettelyyn tai toistuvana menettelyyn täyttää myös ehdotetun lain 11 luvun mukaisen siviilipalvelusrikoksen tunnusmerkistön.

Siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus kieltäytyä vakaumuksensa vastaisesta työtehtävästä, mikäli hän ilmoittaa siitä välittömästi esimiehelleen ja ristiriita olisi perustellusti todettavissa. Lisäedellytyksenä olisi, että tilanne olisi ylipäättänsä mahdollista korjata palvelustehtäviä vaihtamalla. Mikäli vakaumus ja vastustus kohdistuisivat koko siviilipalvelusjärjestelmää ja yhteiskunnan hallintokoneistoa vastaan, ei siviilipalveluspaikan ja palvelustehtävien vaihdollakaan kuitenkaan voitaisi korjata tilannetta.

Lakiehdotuksen 9 luvussa tarkoitettujen erityisolojen aikana siviilipalvelusvelvollisella ei vakaumuksen perusteella välttämättä olisi oikeutta kieltäytyä hänelle osoitettujen palvelustehtävien suorittamisesta. Siviilipalveluspaikalla olisi erityisoloissa edellä 34 §:n perusteissa todetulla tavalla oltava mahdollisuus käyttää laajemmin tilannekohtaista harkintaa palvelustehtäviä määrättäessä. Lähtökohtana palvelustehtäviä määrättäessä olisi kuitenkin myös erityisolojen aikana aina vakaumuksen huomioon ottaminen.

37 § Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Säännöksen mukaan siviilipalvelusvelvollisen työajasta päättäisi siviilipalveluspaikka. Voimassa olevia säännöksiä täydennettäisiin jatkossa siten, että siviilipalvelusvelvolliselle ehdotetaan 36 viikkotunnin vähimmäistyöaika enimmäistyöajan ollessa edelleen 40 viikkotuntia.

Tavoitteena on varmistaa siviilipalvelusta suorittavien yhdenmukainen kohtelu, korostaa työpalvelun merkitystä ja rinnastaa siviilipalvelusvelvollisen työaika siviilipalveluspaikan samaa tai vastaavaa työtä tekevän työntekijän työaikaan. Käytännössä samaa työaika ei kuitenkaan olisi mahdollista soveltaa niissä töissä, joissa samaa työtä tekevän säännöllinen viikkotyöaika olisi alle 36 tuntia. Pykälässä ehdotetut viikkotyöajat eivät kuitenkaan estäisi työajan tasaamista sovituille tasausjaksoille. Näin ollen työaika olisi mahdollista järjestää myös periodiluonteisesti, jos kyseistä työaikajärjestelmää noudatettaisiin asianomaisessa siviilipalveluspaikassa. Koska siviilipalvelusvelvollinen ei olisi työ- tai virkasuhteessa siviilipalveluspaikkaan, ei siviilipalvelusvelvolliseen sovellettaisi miltään osin työ tai virkaehtosopimuksia.

Siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus lepoa ja virkistystä varten tarpeelliseen riittävään vapaa-aikaan. Käytännössä määrättyä 36 – 40 tunnin palvelusaikaa lukuun ottamatta muu aika olisi siviilipalvelusvelvollisen vapaa-aikaa. Siviilipalvelusvelvollisen säännöllinen viikkovapaa määräytyisi samoin perustein kuin siviilipalveluspaikassa samaa tai vastaavaa tehtävää suorittavalla työntekijällä.

Siviilipalvelusvelvollisen työturvallisuuteen sovellettaisiin nykyisen lain tavoin työturvallisuuslakia (738/2002). Työterveyshuoltolaki (1383/2001) tulisi sovellettavaksi siltä osin kuin ehdotetussa laissa ei toisin säädettäisi. Soveltamisalarajoitus on tarpeen sen vuoksi, että ehdotetussa laissa säädettäisiin osin työterveyshuoltolain säännöksistä poikkeavalla tavalla.

Työterveyshuoltolain 13 §:ssä säädetään työntekijän velvollisuudesta osallistua työterveyshuoltolaissa säädettyyn terveystarkastukseen. Siviilipalvelusvelvollista koskevista terveystarkastuksista säädettäisiin kuitenkin myös ehdotetun lain 23 §:ssä. Säännöksen mukaan siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen

lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen, jos se olisi tarpeen palvelustehtävistä suoriutumisen selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus olisi tarkistettava kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Näin ollen työterveyshuoltolain säännöksestä poiketen siviilipalvelusvelvollinen ei voisi kieltäytyä terveystarkastuksesta. Tarkastuksen suorittamiselle säädettäisiin siviilipalveluslain puolella myös määräaika.

Työterveyshuoltolain 18 §:ssä säädetään salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta. Säännöksen mukaan salassa pidettäviä tietoja voidaan tietyissä säännöksessä luetelluissa tilanteissa luovuttaa potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) salassapitosäännösten estämättä. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Lain 13 §:n 3 momentin kohdan 1 mukaan potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja saadaan kuitenkin antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Siviilipalvelussuhteen erityisluonteen vuoksi lakiehdotuksen 91 §:ssä säädettäisiin siviilipalveluspaikan oikeudesta saada salassa pidettäviä, palveluskelpoisuusarvioinnin kannalta tarpeellisia terveydentilatietoja salassapitosäännösten estämättä ja ilman siviilipalvelusvelvollisen suostumusta. Siviilipalveluspaikka ja siviilipalveluskeskus saattavat tarvita siviilipalvelusvelvollisen terveydentilaan liittyviä tietoja palveluksen aikana arvioidessaan siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta. Näin ollen ehdotetun lain säännökset poikkeaisivat myös tältä osin työterveyshuoltolain säännöksistä.

Työterveyshuoltolain 21 §:n mukaan terveydenhuollon potilasasiakirjojen laadinnasta ja säilyttämisajoista sovelletaan lakia potilaan asemasta ja oikeuksista. Siviilipalveluksen suorittamiseen liittyvien lääkärintarkastuskortin ja terveydentilatietojen säilyttämisestä säänneltäisiin edellä mainitun säännöksen ohella myös ehdotetussa laissa.

38 § Lomat

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta saada lomaa palvelusaikanaan. Siviilipalvelusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka tulisi myöntää ilman erikseen esitettävää syytä. Loma olisi tarkoitettu käytettäväksi siviilipalvelusmiehen henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen. Samoin siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään isyysvapaaan, jota ehdotetaan pidennettäväksi 6 päivästä 12 päivään. Siviilipalvelusta suorittavan naisen oikeus raskauden, synnytyksen ja äitiyden perusteella myönnettäviin vapaisiin määräytyisi vastaavin perustein kuin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) 7 §:ssä on säädetty.

Pykälässä säädettäisiin myös palveluksessa erityisesti kunnostautuneelle siviilipalvelusvelvolliselle myönnettävästä kuntoisuuslomasta. Siviilipalveluspaikka voisi myöntää siviilipalvelusvelvolliselle kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 20 päivää. Lomaa myönnettäisiin siviilipalveluspaikan aloitteesta ja loman myöntämistä harkittaessa tulisi kiinnittää huomiota siviilipalvelusvelvollisen henkilökohtaiseen suoritukseen ja siviilipalveluksen tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen. Voimassa olevan lain mukaan kuntoisuuslomien määrä on enintään 30 päivää. Asevelvollisuuslakia koskevassa uudistuksessa kuntoisuuslomien määrää ehdotetaan vähennettävän 20 päivään. Tilastojen mukaan varusmiespalvelusta suorittaville on vain harvoissa tapauksissa myönnetty yli 20 päivää kuntoisuuslomaa ja kuntoisuuslomien keskimääräinen määrä on ollut 5-6 päivää. Siviilipalvelusvelvollisten puolella myönnettyjen kuntoisuuslomien määrä on vaihdellut paljolti myös palveluspaikka-

kohtaisesti, mutta yleisesti voidaan sanoa, että kuntoisuuslomia on siviilipalvelusvelvollisille myönnetty hieman runsaammin kuin varusmiesten puolella. Asevelvollisuuslain ehdotus perustuu muiden lomien huomioon ottamiseen, keskimääräisen palvelusajan lyhenemiseen ja käytännössä tiiviimpään koulutusrytmiin. Yhdenvertaisen kohtelun vuoksi ehdotetaan kuntoisuuslomien määrän vähentämistä myös siviilipalvelusvelvollisten osalta.

Henkilökohtainen loma, isyysvapaa ja kuntoisuusloma laskettaisiin palvelusaikaan, joten ne eivät vaikuttaisi palvelusajan pituuteen. Siviilipalvelusta suorittavan naisen äitiyden, raskauden ja synnytyksen ajalta annettavia lomia ei laskettaisi palvelusaikaan, vaan palvelus keskeytyisi mainittujen lomien ajaksi vastaavasti kuin asepalvelusta suorittavan naisen osalta.

Siviilipalvelusvelvolliselle olisi mahdollista painavien henkilökohtaisten syiden perusteella myöntää lomaa enintään 180 päivää. Käytännössä lomaa on myönnetty taloudellisten tai perhesyiden sekä oikeudellisten asioiden tai luottamustehtävien hoitamisen vuoksi. Painavan henkilökohtaisen syyn perusteella myönnettyä lomaa ei luettaisi palvelusaikaan.

Loman ja vapaan myöntämisestä ja sen ajankohdasta päättäisi siviilipalveluspaikka, käytännössä siviilipalvelusvelvollisen esimies. Painaviin henkilökohtaisiin syihin perustuvan loman myöntäisi kuitenkin ehdotetun lain 43 §:ssä määritelty vastuuhenkilö. Kyseisen loman myöntäminen sisältäisi tarkoituksenmukaisuusharkintaa, joten siitä päättämisen tulisi olla virkavastuulla toimivan vastuuhenkilön tehtävänä.

39 § Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla

Maanpuolustusvelvollisuuden on katsottu tarkoittavan lähtökohtaisesti osallistumista Suomen alueella tapahtuvaan toimintaan. Nykyistä käytäntöä vastaavalla tavalla pykälässä säädettäisiin siitä, että siviilipalvelus suoritettaisiin Suomessa.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 18/1995 vp. ja 37/1997 vp. todennut, että lyhytaikainen ja asevelvollisen vapaaehtoisuuteen perustuva ulkomailla tapahtuva palvelus ei ollut ristiriidassa silloisen Hallitusmuodon 75 §:ssä säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden kanssa. Sotilaallista kriisinhallintaa koskevassa lausunnossaan PeVL 54/2005 vp. perustuslakivaliokunta esitti kantanaan asevelvollisten ulkomaanpalvelusta koskevasta säännöksestä, joka vastaa myös ehdotettua asevelvollisuuslain 62 §:n säännöstä, että ehdotus ei valiokunnan aiemman käytännön valossa muodostu ongelmalliseksi perustuslain 127 §:n 1 momentin asevelvollisuussäätelyn tai perustuslain 7 §:ssä turvatun henkilökohtaisen vapauden näkökulmasta.

Siviilipalvelukseen olisi mahdollista sisällyttää lyhyehköjä komennusmatkoja ulkomaille. Komennusmatkoihin liittyvää menettelyä ehdotetaan säänneltävän aiempaa yksityiskohtaisemmin yhdenmukaisen soveltamiskäytännön, palvelusturvallisuuden ja valvonnan vuoksi.

Siviilipalveluspaikka voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen ulkomaan komennusmatkalle ainoastaan tämän antaman nimenomaisen suostumuksen perusteella. Näin ollen ulkomaanpalvelus perustuisi siviilipalvelusvelvollisen vapaaehtoisuuteen. Komennusmatkan pituus voisi enimmillään olla 14 vuorokauden mittainen. Komennusmatkojen määrää palvelusaikana ei rajoitettaisi, mutta tarkoituksenmukaisena voitaisiin pitää enintään kolmesta neljään komennusmatkaa.

Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluspaikalla olisi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella mahdollisuus kirjallisesti hakea siviilipalveluskeskuksesta lupaa

määrätä siviilipalvelusvelvolliselle enintään kahden kuukauden mittainen ulkomaankomennusmatka. Lupaa ulkomaankomennukselle olisi haettava aina, kun matkan pituus ylittäisi 14 vuorokautta. Komennusmatka tulisi suorittaa ehdotetun lain 7 pykälässä tarkoitetun siviilipalveluspaikaksi hyväksytyyn yhteisön palveluksessa.

Luvan myöntäminen edellyttäisi siviilipalvelusvelvollisen työ- tai koulutustehtäviin liittyvää erityistä syytä. Lähinnä kyseeseen voisivat tulla siviilipalveluspaikan toimialaan olennaisesti kuuluvat tai siihen läheisesti liittyvät humanitääriset ja kehitysaputehtävät. Siviilipalveluskeskukselle toimitettavaan hakemukseen tulisi liittää siviilipalvelusvelvollisen antama kirjallinen suostumus komennukseen sekä selvitys työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta. Siviilipalveluskeskus myöntäisi luvan kokonaisuutensa perusteella ottaen huomioon palveluksen tarkoituksenmukaisen suorittamisen niin siviilipalvelusvelvollisen kuin siviilipalveluspaikan näkökulmasta, palvelusturvallisuuteen ja valvonnan järjestämiseen liittyvät seikat sekä 34 §:ssä säädetyn vakaumuksen suojan. Etenkin riskien riittävään selvittämiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Edellä tarkoitettu ulkomailla suoritettava siviilipalvelus katsottaisiin komennusmatkaksi ja sen aikaisista matkakustannuksista ja ylläpidosta vastaisi siviilipalveluspaikka.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) mukaan Suomi voi katastrofitilanteissa lähettää toisen valtion tai kansainvälisen järjestön pyynnöstä pelastus- tai avustustoimintayksiköitä ja pelastustoimen asiantuntija-apua ulkomaille. Tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, niistä aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttamiseksi, suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventämiseksi ja Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittämiseksi. Katastrofitilanne voisi olla esimerkiksi ympäristö- tai luonnononnettomuus, poliittinen tai sotilaallinen konflikti tai terroristien aiheuttama tuho. Toimeenpanotehtävistä vastaavat ulkoasiain- ja sisäasianministeriö.

Siviilikriisinhallinnassa työskentelevät henkilöt toimivat yleensä oman alansa asiantuntijoina poliisi- ja pelastustoimessa ja oikeus- ja siviilihallinnossa. Siviilikriisinhallinnan tehtäviin osallistuvilta edellytetään erittäin pitkää koulutuksen jälkeistä työkokemusta; poliisitehtäviin osallistuvilla on yleensä kahdeksan vuoden työkokemus ja pelastushenkilöstöllä 10–15 vuoden työkokemus. Oikeus- ja siviilihallinnon asiantuntijat ovat yleensä korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä, joilla on usean vuoden kokemus vaativista asiantuntija- tai esimiestehtävistä. Siviilikriisinhallinta perustuu vapaaehtoisuuteen. Työskentely tapahtuu usein kriisialueilla, joissa henkilön terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen kohdistuu haitalliseksi katsottavia vaikutuksia. Siviilipalvelusvelvolliset on siviilipalvelusta suorittaessaan nuoria ja useimmiten vailla ammattia tai koulutusta. Koska siviilipalveluksen suorittaminen perustuu perustuslaissa säädettyyn maanpuolustusvelvollisuuteen eikä vapaaehtoisuuteen, ei siviilipalveluksen suorittamista ulkomailla kriisiolosuhteissa voida pitää perusteltuna. Edellä esitettyjen seikkojen vuoksi siviilipalvelusvelvollisten käyttämistä siviilikriisinhallintatehtävissä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

40 § Palvelustehtävistä vapauttaminen

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluspaikan oikeudesta myöntää siviilipalvelusvelvolliselle vapautus palvelustehtävistä ja oikeus poistua lyhyehköksi ajaksi siviilipalveluspaikasta.

Siviilipalvelustehtävistä voitaisiin vapauttaa sairaudesta tai vammautumisesta toipumisen, lähimaisen kuolemantapauksen tai äkillisen vakavan sairauden tai muun henkilökohtai-

sen pakottavan syyn takia. Lähiomaisella tarkoitettaisiin lähinnä siviilipalvelusvelvollisen puolisoa ja lapsia, vanhempia, ottovanhempia, sisaruksia ja isovanhempia. Palvelustehtävistä vapauttaminen edellyttäisi myöntämisperusteelta yleensä jonkinlaista äkillisyyttä, vakavuutta, pakottavuutta ja tilapäisyyttä. Palvelustehtävistä vapauttamista ei siten olisi tarkoitettu käytettävän esim. toistuviin oman lapsen sairastumistilanteisiin.

Siviilipalvelustehtävistä vapauttamisen merkitys korostuu tilanteessa, jossa siviilipalvelusvelvollisella ei olisi enää käytettävissään lomapäiviä. Siviilipalvelusvelvollisella ei olisi velvollisuutta korvata mainittujen perusteiden vuoksi myönnettyä palvelusvapaa-aikaa normaalin kotiuttamispäivän jälkeisellä siviilipalveluksella.

41 § Palvelusajan laskeminen

Pykälässä säädettäisiin palvelusajan laskemisesta ja palvelusajan laskentaan vaikuttavista poissaoloista.

Siviilipalvelusvelvollisen tulisi aloittaa siviilipalveluksen suorittaminen siviilipalveluskeskuksen määräämänä päivänä. Palvelusajan laskettaisiin alkavan palveluksen aloittamispäivästä. Ratkaisevana pidettäisiin tosiasiallista palveluksenaloittamispäivää. Palvelusajaksi laskettaisiin myös kotiuttamispäivä.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin niistä päivistä, joita ei laskettaisi palvelusajaksi. Pykälässä mainittuja poissaoloaikoja ei voitaisi katsoa palvelusajaksi, koska poissaolo aiheutuu siviilipalvelusvelvollisesta itsestään. Momentin mukaan palvelusajaksi ei laskettaisi niitä päiviä, joina siviilipalvelusvelvollinen on ollut luvattomasti poissa palveluksesta. Palvelusaikaa ei olisi liioin ehdotetun lain 38 § 2 momentissa tarkoitettu painavista henkilökohtaisista syistä myönnetty loma-aika. Sama koskisi aikaa, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on ollut palvelukseen kykenemätön tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi ja aikaa, jona siviilipalvelusvelvollinen on ollut pidätettynä tai vangittuna rikoksesta epäiltynä.

Palvelusaikaa laskettaessa edellä tarkoitetut poissaoloajat vähennettäisiin palvelusajasta vain täysien vuorokausien osalta eli poissaolon tulisi olla vähintään 24 tuntia. Yksittäisiä poissaolotunteja ei voisi kerryttää ja laskea yhteen, vaan poissaolona vähennettäisiin vain yhdenjaksoinen vähintään 24 tunnin poissaolo.

42 § Kotiuttaminen

Siviilipalveluspaikan velvollisuutena olisi siviilipalvelusvelvollisen kotiuttaminen ehdotetussa pykälässä säädetyissä tilanteissa. Kotiuttamisperusteina olisivat täysin suoritettu palvelusvelvollisuus ja palvelusvelvollisuuden päättymisen siviilipalvelusvelvollisen iän vuoksi. Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta. Siviilipalveluspaikan olisi kotiutettava siviilipalvelusvelvollinen myös niissä tilanteissa, joissa hänet on ehdotetun lain 25 §:ssä mainittujen terveydellisten syiden perusteella vapautettu palveluksen suorittamisesta. Myös Suomen kansalaisuuden menettäminen, palveluksen aikana myönnetty lykkäys, siviilipalveluksesta kieltäytymisen tai siviilipalvelusrikoksen vuoksi tehty rikosilmoitus sekä muusta kuin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpano olisivat perusteena siviilipalvelusvelvollisen kotiuttamiselle.

Ehdotetun pykälän toisessa momentissa säädettäisiin niistä tilanteista, joissa siviilipalveluskeskus voisi harkintaan perustuen päättää siviilipalvelusvelvollisen kotiuttamisesta. Si-

viilipalvelusvelvollinen olisi mahdollista kotiuttaa, jos hän tulisi olemaan pitkähkön ajan palvelukseen kykenemätön. Pitkähköksi ajaksi voitaisiin katsoa vähintään kahden viikon mitaista palveluskyvyttömyyttä. Kotiuttamisen tulisi perustua lääkärinlausuntoon. Vastaavasti harkinnanvarainen kotiuttaminen olisi mahdollista, jos siviilipalvelusvelvollinen olisi tehnyt siviilipalveluspaikkaan, sen henkilökuntaan, asiakkaaseen tai omaisuuteen kohdistuvan vakavan rikoksen tai jos hän käyttäytyisi palvelus- tai työturvallisuutta vakavasti vaarantavalla tavalla. Teon vakavuutta tulisi arvioida suhteuttamalla teko siitä aiheutuneisiin seurauksiin ja siihen, voitaisiinko siviilipalveluspaikalta kohtuudella edellyttää palvelussuhteen jatkamista. Siviilipalveluskeskuksen olisi ennen kotiuttamista kuultava siviilipalveluspaikkaa ja siviilipalvelusvelvollista. Kuulemisen muoto olisi vapaasti harkittavissa, joten kirjallista kuulemistä ei edellytettäisi.

Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan olisi annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamisen yhteydessä kotiuttamispäätös, josta ilmenisi suoritettu siviilipalvelusaika ja kotiuttamisperuste. Päätökseen olisi mahdollista hakea muutosta lakiehdotuksen 94 §:n nojalla.

43 § Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen

Ehdotuksen mukaan siviilipalveluspaikan tulisi nimetä siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta ja kurinpidosta vastaava henkilö, joka yksilöitäisiin ehdotetun lain 8 §:ssä tarkoitetussa hakemuksessa. Siviilipalveluspaikka olisi velvollinen ilmoittamaan vastuuhenkilön muutoksista ja mahdollisen uuden vastuuhenkilön yhteystiedot siviilipalveluskeskukselle. Vastuuhenkilön tehtäviin kuuluisi julkisen vallan käyttöä, joten hän toimisi ehdotetun lain 7 §:n 4 momentin nojalla virkavastuulla riippumatta siviilipalveluspaikan oikeudellisesta muodosta.

Säännöksen mukaan vastuuhenkilön tehtäviin kuuluisivat myös palvelustehtävien määrääminen ja työpalveluun liittyvän perehdyttämisen järjestäminen, ellei vastuuhenkilö määrää näitä tehtäviä siviilipalveluspaikan muulle henkilölle. Pykälässä mainitaan voimassa olevasta laista poiketen nimenomaisesti myös siviilipalvelusvelvollisen perehdyttämismallista. Työtehtäviin ja työpaikan toimintatapoihin perehdyttämisen voidaan katsoa edesauttavan onnistuneen työpalvelun suorittamista. Perehdyttämiseen kuuluisi myös siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvoitteista tiedottaminen. Työtehtäviä määrättäessä olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että siviilipalvelusvelvollinen ei ole työ- tai virkasuhteessa palveluspaikkaan eikä hän näin ollen voisi hoitaa tehtäviään virkavastuulla.

7 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISEN YLLÄPITO JA ETUDET

44 § Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus palvelusaikanaan maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, siviilipalvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja – varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan ja maksuttomiin palvelusmatkoihin sekä lomamatkoihin. Maksuton ylläpito koskisi kaikkia palveluspäiviksi laskettavia päiviä, mukaan lukien viikkovapaat. Siviilipalvelusvelvollisen ylläpitoetuuksien taso ja laajuus olisivat yhtenevät asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kanssa.

45 § Ylläpitokustannusten jakautuminen valtion ja palveluspaikkojen välillä

Siviilipalvelusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus maksuttomiin palvelusmatkoihin, joiden kustannuksista vastaisi valtio. Muista siviilipalvelusvelvollisen peruskoulutusjakson

ja työpalvelun aikaisista ylläpitokustannuksista vastaisi siviilipalveluspalveluspaikka. Kertauskoulutuksen, ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikaisista kustannuksista vastaisi kaikilta osin valtio. Käytännössä valtio vastaisi myös kustannuksista peruskoulutusjakson aikana, koska jakso suoritetaan siviilipalveluskeskuksessa, jonka toiminnan kustannukset valtio maksaa.

Siviilipalvelusvelvollisen majoituksesta aiheutuneista kustannuksista vastaisi siviilipalveluspaikka. Siviilipalveluspaikalla olisi oikeus määrätä siviilipalvelusvelvolliselle majoituspaikka. Jos siviilipalveluspaikka ei kykenisi majoitusta järjestämään, voisi siviilipalvelusvelvollinen järjestää palveluksen aikaisen majoituksensa myös itsenäisesti, kuitenkin siten, että majoitusosoite ja siitä aiheutuvat asumiskustannukset tulisi etukäteisesti hyväksyttävä siviilipalveluspaikalla, joka vastaisi asumiskustannuksista myös tässä tapauksessa. Jos siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyisi siviilipalveluspaikan tarjoamasta majoituksesta, ei siviilipalveluspaikka olisi velvollinen korvaamaan siviilipalvelusvelvollisen valitseman majoituksen aiheuttamia kustannuksia.

Pykälän neljännen momentin mukaan siviilipalveluspaikalla olisi oikeus saada hakemuksen perusteella korvausta siviilipalvelusvelvollisen majoituksesta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista. Ehdotettu säännös on uusi ja sen tavoitteena on poistaa nykyisessä käytännössä ilmenneitä ongelmia.

Tällä hetkellä asumiskustannukset kuten kaikki muutkin ylläpitokustannukset ovat olleet täysimääräisesti siviilipalveluspaikan vastuulla. Asumiskustannukset voivat jopa kaksinkertaistaa siviilipalvelusvelvollisesta siviilipalveluspaikalle aiheutuvat ylläpitokustannukset. Tilanne on johtanut siihen, että merkittävä osa siviilipalveluspaikoista pyrkii tavalla tai toisella välttämään asumiskustannusten korvaamisen ja lukuisissa tapauksissa siviilipalvelusvelvolliselta on jäänyt siviilipalveluspaikka saamatta yksinomaan sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen ei ole suostunut tai pystynyt itse maksamaan asumiskustannuksiaan.

Asumiskustannusten korvaamiseen liittyvät ongelmat heijastuvat myös muuhun viranomaistoimintaan ja yksityisten henkilöiden elämään. Siviilipalveluspaikan kieltäytyessä maksamasta asumiskustannuksia haetaan asumiskulujen korvaamiseen tukea sosiaali- tai kansaneläkelaitoksen toimistoilta, jotka useimmiten kieltäytyvät tukien myöntämisestä vedoten siviilipalveluspaikan lakisääteiseen korvausvastuuseen. Käytännössä asumiskustannusten korvaaminen saattaa jäädä siviilipalvelusvelvollisen itsensä tai tämän omaisen maksettavaksi.

Siviilipalvelusvelvollisen majoittamisesta aiheutuvat keskimääräiset asumiskustannukset ovat noin 329 euroa kuukaudessa. Asumiskustannusten siirtäminen osittain valtion korvattavaksi aiheuttaisi valittavasta korvaamismallista riippuen arviolta noin 1,8 - 3,9 miljoonan euron lisäkustannukset vuodessa. Laskelma on tehty kyselyyn perustuvalla oletuksella, että keskimäärin 67 % siviilipalvelusvelvollisista asuu asunnossa, joista aiheutuu asumiskustannuksia. Loput 33 % siviilipalvelusvelvollisista asuisi vanhempiensa taloudessa, jolloin korvattavia asumiskustannuksia ei aiheutuisi. Mikäli valtio korvaisi asumiskustannukset siviilipalveluspaikoille kokonaisuudessaan, olisivat asumiskustannukset arviolta noin 3,9 miljoonaa euroa vuodessa. Toinen malli asumiskustannusten korvaamiseksi voisi olla se, että siviilipalveluspaikka vastaisi asumiskustannuksista omavastuuosuudella. Jos siviilipalveluspaikan omavastuuosuus olisi esimerkiksi 180 euroa kuukaudessa, olisi valtion osuus asumiskustannusten korvaamisesta noin 1,8 miljoonaa euroa vuodessa. Laskelmat perustuvat siihen oletukseen, että koulutettavien siviilipalvelusvelvollisten määrä olisi vuodessa 1 600.

Asumiskustannusten korvaamiseen liittyvästä menettelystä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

46 § Päiväraha ja ruokaraha

Siviilipalvelusta suorittavalla olisi oikeus päivärahaan, joka yhdenvertaisuussyistä määräytyisi suoraan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle maksettavan päivärahan mukaan. Asevelvollisuuslain mukainen päivärahan määrä on porrastettu palvelusajan mukaan ja päivärahan määrästä ja maksamismenettelystä on säädetty puolustusministeriön asetuksella. Siviilipalveluksen puolella päivärahan määrä ja siihen kohdistuvat muutokset seuraisivat välittömästi varusmiesten puolella tapahtuvia muutoksia.

Pääsääntöisesti siviilipalveluspaikan tulisi järjestää siviilipalvelusvelvolliselle mahdollisuus ruokailuun. Mikäli ruokailua ei olisi mahdollista järjestää, tulisi siviilipalveluspaikan maksaa siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha, joka määräytyisi vastaavalla tavalla kuin varusmiehen komennusmatkalle maksettava ruokaraha. Ruokarahaa ei maksettaisi niiltä täysiltä vuorokausilta, joita ei lueta palvelusaikaan ehdotetun lain 41 §:n nojalla. Ruokarahaa ei myöskään maksettaisi lomamatkoilta siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ulkopuolelle. Ruokarahan maksamisen tarkoituksena on saattaa siviilipalvelusvelvollinen samaan asemaan kuin varusmies. Varusmies on palveluksessa ollessaan oikeutettu saamaan aamu- ja iltapalan sekä kaksi lämmintä ateriaa päivässä. Siviilipalvelusvelvollisten palveluspäivät ovat yleensä lyhyempiä ja siviilipalveluspaikka tarjoaa useimmiten vain yhden lämpimän aterian. Ruokarahalla siviilipalvelusvelvollinen voi täydentää päivän ruokakiintiönsä puuttuvat ateria. Lomamatkojen ajalta siviilipalvelusvelvollinen ei kuitenkaan olisi oikeutettu ruokaraahan. Sääntely olisi tältä osin yhdenvertainen varusmiesten kanssa, koska kasarmialueelta lomille poistuessaan myöskään varusmies ei saa ilmaisia aterioita.

47 § Terveystarkastus

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusta suorittavan oikeudesta terveydenhuoltoon, jonka järjestämisestä vastaisi siviilipalveluspaikka. Siviilipalvelusvelvollisen terveystarkastuksesta ja palveluskelpoisuustarkastuksesta säädettäisiin erikseen ehdotetun lain 23 §:ssä. Selvyyden vuoksi oikeudesta terveyden huoltoon säädettäisiin myös etuuksia koskevassa luvussa.

Siviilipalvelusvelvollisella olisi halutessaan oikeus päästä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilöstön tarkastukseen ja saada lääkärin määräämää palveluksen suorittamisen kannalta tarpeellista hoitoa. Edellä tarkoitettu oikeus olisi sidottu palvelusaikaan.

Valtiokonttori voi suorittaa siviilipalveluksen suorittamisesta aiheutuneesta ruumiinvammasta tai sairaudesta korvausta siviilipalvelusvelvolliselle tai hänen omaisilleen sotilastapaturmalaisissa (1211/90) säädettyjen edellytysten täytyessä.

48 § Kertauskoulutusta suorittavan päiväraha ja kertauskoulutuspalkka

Kertauskoulutusta suorittavalla sekä ylimääräisessä harjoituksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevalla on oikeus ehdotetun lain 46 §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, joka määräytyy reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettavan miehistön reserviläispalkan mukaan. Reserviläispalkasta säädetään asevelvollisuuslaissa ja sen nojalla annetussa puolustusministeriön asetuksessa.

Kertauskoulutuspalkan maksamiseen sovellettaisiin ehdotetun lain 46 §:n 3 momenttia, joten kertauskoulutuspalkkaa ei suoritettaisi päiviltä, joita ei lasketa palvelusaikaan.

49 § Työmatkat

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluspaikan velvollisuudesta vastata kustannuksista, joita aiheutuu siviilipalveluspaikan määräämistä komennusmatkoista. Mainituilla komennusmatkoilla tarkoitettaisiin työ- ja virkamatkoja vastaavia matkoja. Komennusmatkoihin ei kuitenkaan sovellettaisi valtion matkustussääntöä. Mikäli komennusmatka edellyttäisi majoitusta, tulisi siviilipalveluspaikan se mahdollisuuksiensa mukaan järjestää. Jos majoitusta ei voida järjestää, on siviilipalveluspaikan maksettava siviilipalvelusvelvolliselle majoitusraha, joka määräytyy kuten vastaava korvaus varusmiehen komennusmatkalla.

Siviilipalveluspaikka vastaisi myös päivittäisistä työmatkakustannuksista palveluspaikan osoittaman majoituspaikan ja siviilipalveluspaikan välillä. Kustannukset korvattaisiin edullisimman matkustusmuodon mukaisesti.

Työministeriön asetuksella säädettäisiin tarkemmin työmatkakustannusten korvaamisen edellytyksistä ja käytännön menettelyistä.

50 § Palvelusmatkojen korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisella olisi säännöksen mukaan tietyissä tilanteissa oikeus saada valtion kustantama matka tai korvaus matkakustannuksista, kun kysymyksessä olisi siirtyminen palveluspaikasta toiseen tai koti- tai asuinpaikan ja palveluspaikan välinen matka. Edellä tarkoitetun matkan tarkoituksena tulisi olla siviilipalvelukseen, kertauskoulutukseen, ylimääräiseen harjoitukseen tai liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen saapuminen tai näistä kotiuttaminen tai vapauttaminen. Matkakustannukset ulkomailta ja ulkomaille korvattaisiin kuitenkin vain, jos palvelusvelvollinen asuu ulkomailla vakinaisesti.

Siviilipalvelusvelvollisella olisi myös oikeus saada korvaus yhdestä Suomessa tehdyn matkan kustannuksista silloin, kun kyseessä on ollut siviilipalvelukseen määräämiseen jälkeen tehty matka siviilipalveluspaikkahaastatteluun. Säännös on uusi ja sen tavoitteena olisi kannustaa ja motivoida siviilipalvelusvelvollisia oma-aloitteiseen siviilipalveluspaikan haakuun. Matkakustannusten korvaaminen saattaisi myös vähentää ilman palveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrää. Matkakustannukset korvattaisiin vain, mikäli haastattelu suoritettaisiin siviilipalvelusvelvollisen asuin- tai kotipaikan ulkopuolella. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi esittää luotettavaa selvitystä haastattelussa käynnistä ja matkasta aiheutuneista kustannuksista. Käytännössä selvityksenä pidettäisiin siviilipalveluspaikan antamaa todistusta. Selvitys tulisi toimittaa siviilipalveluskeskukselle, joka vastaisi kustannusten korvaamisesta. Matkakustannukset korvattaisiin valtion varoista ja ainoastaan Suomessa tehdyistä matkoista. Näin ollen ulkomaanmatkasta aiheutuneita kustannuksia ei korvattaisi.

Matkakustannukset korvattaisiin edullisimman julkisen kulkuneuvon hintatason mukaan. Matkakustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädettäisiin tarkemmin työministeriön asetuksella. Asetuksenantovaltuuden nojalla säädettäisiin ainoastaan hallintolain sääntelyä täydentävistä teknisluonteisista seikoista.

51 § Maksuttomat lomamatkat

Siviilipalvelusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus saada maksuton edestakainen lomamatka vähintään kaksi kertaa kuussa. Maksuttoman lomamatkan voisi saada pääsääntöisesti vain koti- tai asuinpaikkakunnalle. Jos siviilipalvelusvelvollisella olisi erityisiä siteitä muulle Suomessa sijaitsevalle paikkakunnalle, voitaisiin erityisestä syystä korvata matkakulut myös tälle paikkakunnalle. Tältä osin matkakustannusten korvaaminen olisi harkinnanvaraista. Matkaa myönnettäessä tulisi kiinnittää huomiota siviilipalvelusvelvollisen olosuhteisiin kokonaisuutena ja yhdenmukaiseen lomamatkojen myöntämiskäytäntöön varusmiespalvelusta suorittavien kanssa.

Ulkomailla vakinaisesti asuvalla siviilipalvelusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus vähintään yhteen lomamatkaan koti- tai asuinpaikkakunnalleen ulkomailla.

Matkat olisi tehtävä olosuhteet huomioon ottaen valtiolle edullisimmalla tavalla.

Maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä ja matkakustannusten korvaamisesta säädettäisiin entiseen tapaan työministeriön asetuksella. Sääntelyssä tulisi ottaa huomioon varusmiesten lomamatkojen lukumäärät.

52 § Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta saada siviilipalveluskeskukselta neuvontaa sosiaaliturvaa koskevissa asioissaan. Säännös olisi merkityksellinen, sillä siviilipalvelusvelvollisella ei olisi siviilipalveluksen suorittamisen aikana välttämättä mahdollisuutta normaaliin toimeentuloon ja palvelusajalle on tyypillistä monenlaisten taloudellisten, opintoihin, työnhakuun ym. liittyvien ongelmien kasautuminen. Neuvontaa tulisi pyrkiä järjestämään sekä puhelin- että henkilökohtaisena vastaanottopalveluna.

53 § Siviilipalvelusvelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen osalta ehdotuksessa viitattaisiin palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annettuun lakiin (570/1961).

54 § Muut siviilipalvelusvelvollisen taloudelliset ja sosiaaliset etuudet

Siviilipalvelusvelvollisella voisi olla oikeus myös muun lainsäädännön perusteella myönnettäviin taloudellisiin ja sosiaalisiin etuuksiin. Selvyyden vuoksi lakiin ehdotetaan asiasta nimenomaista säännöstä. Siviilipalvelusvelvolliseen sovellettaisiin muuta lainsäädäntöä, jollei ehdotetussa laissa toisin säädettäisi.

Keskeinen etuuksia koskeva säädös on sotilasavustuslaki (781/1993), jota sovelletaan asevelvollisen ohella myös siviilipalvelusvelvolliseen. Laissa säädetään sotilasavustuksena maksettavasta asumisavustuksesta ja opintolainojen korkojen maksamisesta. Sotilasavustusta voidaan myöntää myös siviilipalvelusta suorittavan omaiselle, jos siviilipalvelus on heikentänyt omaisen toimeentulomahdollisuuksia ja omaisen on katsottava olevan avustuksen tarpeessa.

55 § Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat ennakoimattomat kustannukset

Siviilipalveluspaikka vastaa siviilipalveluksen suorittamisesta aiheutuvista kustannuksista. Lakisääteiset ylläpitovelvoitteet aiheuttavat siviilipalveluspaikoille vuodessa noin 10.000

euron kustannukset siviilipalvelusvelvollista kohti. Yleensä suurimman menoerän muodostavat asumiskustannukset.

Siviilipalveluksen aikana voi kuitenkin syntyä tilanteita, joissa siviilipalvelusvelvollisesta aiheutuu keskimääräistä suuremmat kulut. Lähinnä kysymys on yleensä vakavan sairastumisen tai tapaturman aiheuttamista kustannuksista. Jotta pelko yllättävistä ja suurista kustannuksista ei vaikuttaisi halukkuuteen hakeutua siviilipalveluspaikaksi, ehdotetaan säännöstä, jonka perusteella siviilipalveluspaikalla olisi mahdollisuus hakea työministeriöltä korvausta siviilipalvelusvelvollisesta aiheutuneista poikkeuksellisista ja ennakoimattomista kustannuksista. Korvausta voitaisiin myöntää, jos kustannukset muodostuisivat siviilipalveluspaikan taloudellisiin resursseihin nähden kohtuuttomiksi.

Työministeriön määrärahaa ei kuitenkaan voitaisi käyttää asumiskustannusten korvaamiseen asumiskustannusten suuruudesta huolimatta. Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä.

8 LUKU KERTAUSKOULUTUS

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelukseen sisältyvästä kertauskoulutusvelvollisuudesta. Kertauskoulutusvelvollisuus koskisi kaikkia ehdotetun lain mukaisen siviilipalvelusvelvollisuuden suorittaneita. Lisäksi kertauskoulutusvelvollisuus koskisi myös kaikkia niitä asevelvollisia, jotka ovat hakeneet siviilipalvelukseen reservissä ollessaan, eli sen jälkeen kun he ovat jo suorittaneet varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen. Kertauskoulutukseen sisältyvät etuudet ja velvoitteet olisivat vastaavat kuin asevelvollisuuslaissa on säädetty kertausharjoitusvelvollisuuden osalta.

56 § Kertauskoulutuksen tarkoitus

Kertauskoulutuksen tarkoituksena olisi antaa siihen osallistuville siviilipalvelusvelvollisille valmiuksia jotka liittyvät erityisesti väestönsuojeluun, pelastustoimintaan ja yleisiin kansalaisvalmiuksiin. Kertauskoulutusta varten siviilipalvelusvelvolliset jaettaisiin erilaisiin eriin mm. koulutustaustansa ja erityisesti peruskoulutusjaksolla saamansa koulutuksen mukaisesti. Kertauskoulutuksen teema ja annettava koulutus riippuisivat kulloinkin koulutettavan erän taustasta. Kertauskoulutus voisi sisältää esimerkiksi palo- ja sammutusvalmiuksia, ensiapua tai öljyntorjuntaharjoituksia. Kertauskoulutuksella pyrittäisiin antamaan lisäkoulutusta ja ajantasaistamaan ja täydentämään niitä valmiuksia joita siviilipalvelusvelvollinen on jo saanut peruskoulutusjakson aikana.

Nykyiseen lakiin nähden kertauskoulutus lisättäisiin siviilipalvelukseen uutena osiona. Kertauskoulutuksen lisääminen ja sen tehokkaasti kohdennettu toteuttaminen olisi olennainen osa siviilipalveluksen kokonaisuudistusta johon sisältyy siviilipalvelusvelvollisuuden laajeneminen myös poikkeusolojen aikaan.

Kertauskoulutuksella lisättäisiin ja täydennettäisiin siviilipalvelusvelvollisten kriisivalmiuksia ja konkreettisia sijoittamismahdollisuuksia erilaisiin avustaviin kriisitehtäviin liikekannallepanon aikaisessa tilanteessa. Lisäksi valmiuksien antamisella ja kertaamisella olisi yksilöä ja yhteiskuntaa yleisesti hyödyttävä vaikutus myös normaaliaikana. Kertauskoulutussääntely vastaisi velvoitteiltaan ja etuuksiltaan asevelvollisuuslaissa säädettyä kertausharjoitusvelvoitetta.

57 § Kertauskoulutusvelvollisuus

Pykälässä säädettäisiin velvollisuudesta osallistua kertauskoulutukseen. Kertauskoulutusvelvollisuus koskisi kaikkia ehdotetun lain 4 §:n mukaiseen siviilivarantoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia. Kertauskoulutusvelvollisuus koskisi siviilipalvelusvelvollisia siten sen vuoden loppuun asti, jona hän on täyttänyt 50 vuotta. Kertauskoulutusvelvollisuus koskisi siviilipalveluksen suorittaneiden lisäksi myös niitä asevelvollisia, jotka ovat hakeneet siviilipalvelukseen reservissä ollessaan eli jo suoritettuaan varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen. Kertauskoulutusvelvoitteen ikäulottuvuus olisi sama kuin miehistöön kuuluvalla reserviläisellä. Siirtymäsäännöksissä säänneltäisiin kuitenkin erikseen, että kertauskoulutusvelvollisuus ei koskisi niitä siviilipalvelusvelvollisia jotka ovat aloittaneet siviilipalveluksen tai jo kokonaan suorittaneet siviilipalveluksen ennen nyt ehdotetun lain voimaan tuloa. Kertauskoulutusvelvollisuus ei koskisi siirtymäsäännösten mukaan myöskään niitä siviilipalvelusvelvollisia jotka ovat jo suorittaneet aiemmin voimassa olleen lain mukaista täydennyspalvelusta.

Kertauskoulutusaika olisi enintään 33 päivää. Siviilipalveluskeskus järjestäisi kertauskoulutuksen joko koulutuksena tai käytännön harjoitteluna tai näiden yhdistelmänä. Kertauskoulutuksen minimiaikaa, sisältöä tai toteutustapaa ei säänneltäisi lakitasolla tarkemmin vaan siviilipalveluskeskuksella olisi harkintavalta koulutuksen käytännön järjestelyjen suhteen. Koulutus voisi tapahtua yhdessä tai useammassa jaksossa. Tavoitteena voitaisiin pitää kestoaltaan noin 5-10 vuorokauden mittaisia kertauskoulutusjaksoja riippuen annettavan koulutuksen sisällöstä ja tavoitteista.

Kertauskoulutuksen pituuteen ja sisältöön vaikuttaisi mm. siviilipalvelusvelvollisen palvelusaikanaan saama koulutus, koulutusjaksosta kulunut aika, siviilipalvelusvelvollisen mahdollisesti muutoin saama koulutus ja työkokemus sekä mahdollinen vapaaehtoinen osallistuminen erilaisille väestönsuojelun, pelastustoiminnan ja yleisiä kansalaisvalmiuksia edistävälle kursseille.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin nykyisen lain periaatteiden mukaisesti siitä, että vasta reservissä siviilipalvelusvelvolliseksi hakeutunut asevelvollinen määrättäisiin aina kertauskoulutukseen viimeistään 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Säännös olisi ehdoton ja sillä halutaan poissulkea se mahdollisuus, että asevelvollinen voisi helposti kiertää puolustusvoimien kertausharjoitusvelvoitetta hakeutumalla välteilytarkoituksessa siviilipalvelusvelvolliseksi varusmiespalveluksensa jälkeen. Reservissä hakeutuneiden osalta kertauskoulutuksessa ei luonnollisestikaan olisi valmiina sellaista peruskoulutusta, jota voitaisiin kerrata. Kertauskoulutuksen sisältö ja kesto tulisikin sopeuttaa siten, että siinä annetaan vastaavanlaisia perusvalmiuksia kuin siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusjaksolla.

58 § Kertauskoulutukseen määrääminen

Pykälässä säädettäisiin kertauskoulutukseen määräämisestä. Määräys osallistua kertauskoulutukseen lähetettäisiin 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvolliselle vähintään kolme kuukautta ennen kertauskoulutuksen alkua, koska kyseessä olisi velvoittava määräys, jolla on myös merkitystä palvelusvelvollisen ajankäyttöön ja asioiden suunnitteluun tulisi se lähettää hallintolain (434/2003) 60 §:n mukaisesti aina todisteellisesti. Määrärajavaikosta voitaisiin kuitenkin siviilipalvelusvelvollisen omalla suostumuksella poiketa. Poikkeamismahdollisuus olisi perusteltua koska vapautusta erityisistä syistä haettuaan osa siviilipalvelusvelvollisista ei voi osallistua hänelle alun perin määrättyyn kertauskoulutukseen mutta toisaalta seuraavalla hänelle sopivalla kertauskoulutusjaksolla saattaisi olla tilaa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin määräyksen peruuttamismahdollisuudesta siinä tilanteessa että kertauskoulutukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla. Säännös on nykyiseen lakiin nähden uusi ja vastaa asevelvollisuuslaissa ehdotettua. Kertauskoulutuksen kutsuminen ulkomailta ei ole järjestelmän kokonaisuuden kannalta perusteltua. Siviilipalvelusviranomaisilla olevat yhteystiedot eivät kuitenkaan aina ole ajan tasalla, joten määräys voitaisiin peruuttaa myös jos käy ilmi että Suomen osoitteeseen lähetetty määräys ei ole saavuttanut vastaanottajaa ulkomaille muuton takia.

59 § Kertauskoulutuksesta vapauttaminen

Kertauskoulutuksen osalta kertauskoulutusjaksosta vapauttaminen toimisi vastaavasti kuin varsinaisen palveluksen osalta lykkäyksen hakeminen. Siviilipalveluskeskus voisi myöntää kertauskoulutusjaksosta vapautusta vastaavin perustein kuin varsinaisen palveluksen osalta myönnetään lykkäyksiä. Kertauskoulutukseen kutsuttavien ikärakenteen vuoksi vapautusperusteena tulisivat korostetusti esille opiskeluihin liittyvien syiden lisäksi taloudelliset ja ammatin ja elinkeinon harjoittamiseen liittyvät asiat. Vapautusperusteena voisi olla myös se, että kertauskoulutukseen osallistuminen aiheuttaisi tuntuva haittaa tai vahingoittaisi vakavasti siviilipalvelusvelvollisen työnantajan toimintaa. Kertauskoulutukset olisivat kuitenkin yleensä lyhyitä, viikon tai korkeintaan kahden mittaisia, joten kertauskoulutuksesta vapauttaminen työnantajan kokeman haitan perusteella olisi varsin poikkeuksellinen peruste. Vapauttamisperusteena se voisi koskea lähinnä yrityksen avainhenkilöitä ja kooltaan pieniä yrityksiä, joissa siviilipalvelusvelvollisen työpanos on merkittävä ja huonosti korvattavissa. Vapautus kertauskoulutuksesta voitaisiin myöntää myös ulkomailla muutoin kuin pysyvästi asuvalle, mikäli kertauskoulutukseen osallistuminen aiheuttaisi hänelle tuntuva haittaa tai kustannuksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tiukennetuista vapautusperusteista jotka koskisivat varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelusvelvolliseksi hakeutuneita. Näille hakijoille tulisi 57 §:ssä ehdotetun mukaisesti antaa ensimmäinen määräys kertauskoulutukseen 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelukseen hyväksymisestä. Kertauskoulutuksesta voisi saada tällaisessa tilanteessa vapautusta ainoastaan poikkeuksellisesti.

Kertauskoulutusjaksosta vapauttamisesta päättäisi siviilipalveluskeskus siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella. Hakemukseen tulisi liittää riittävät selvityksen vapautushakemuksen perusteista.

60 § Lomat kertauskoulutuksen aikana

Siviilipalvelusvelvollinen voisi kertauskoulutuksen aikana saada isyysvapaata sekä lomaa painavasta henkilökohtaisesta syystä vastaavin perustein kuin varsinaisen palveluksensa aikana. Kertauskoulutuksessa siviilipalvelusvelvollisella ei olisi oikeutta henkilökohtaisiin lomiin eikä kuntoisuuslomiin.

61 § Kertauskoulutukseen sovellettavat muut säännökset

Pykälässä säädettäisiin kertauskoulutukseen ja kertauskoulutusvelvolliseen sovellettavista siviilipalveluslain säännöksistä.

Siltä osin kuin ehdotetun 8 luvun kertauskoulutusta koskevissa erityissäännöksissä ei olisi toisin säädetty, noudatettaisiin kertauskoulutuksessa soveltuvien osin samoja säännöksiä kuin varsinaisen siviilipalveluksen osalta. Kertauskoulutukseen ei kuitenkaan sovellettaisi

lakiehdotuksen 30 – 32 §:n säännöksiä lykkäyksestä eikä 72–73 §:n siviilipalveluksesta kieltäytymistä ja siviilipalvelusrikosta koskevia säännöksiä. Kertauskoulutukseen ei myöskään sovellettaisi lakiehdotuksen 37 § 1 momentissa säädettyä viikoittaista työaikaa koskevaa rajoitusta. Tarkoituksena on, että kertauskoulutus voitaisiin viedä läpi tehokkaasti sekä ajankäytön että kustannusten suhteen, jolloin tarkoituksenmukaista on, että esimerkiksi 50 tuntia kestävä koulutus voidaan tarvittaessa antaa yhden viikon aikana viikkotuntirajoitusten estämättä. Tuntirajoituksen poistamisesta huolimatta kertauskoulutuksessakin noudatettaisiin luonnollisesti 37 § 3 momentin säännöstä siitä, että siviilipalvelusvelvollisella on oikeus riittävään vapaa-aikaan lepoa ja virkistystä varten.

9 LUKU YLIMÄÄRÄINEN HARJOITUS JA PALVELUS LIIKEKANNALLEPANON AIKANA

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen asemasta ja velvollisuuksista valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa, puolustustilain soveltamistilanteissa sekä normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa. Sääntely olisi nykyiseen lakiin nähden uutta ja korjaisi vallitsevan ongelman, jossa siviilipalvelusvelvollisten sijoittaminen poikkeusolojen aikana on puolustusvoimien vastuulla. Tosiasiassa nykyinen tilanne on johtanut siihen, että siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen ja sodan ajan sijoittelu on jäänyt avoimeksi ja suunnittelemattomaksi eikä sillä ole voitu turvata vakaumuksen huomioimista.

Ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanopalveluksen ajalliset soveltamedellytykset ehdotetaan yhteneviksi ehdotetun asevelvollisuuslain kanssa. Siviilipalvelusvelvollisten ja asevelvollisuuslain alaisten asevelvollisten velvoitteet palvelukseen on tässä luvussa käsiteltävänä olevissa kriisitilanteissa oltava yhtenevät. Kriteerinä siviilipalvelusvelvollisten määräämisessä ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen käytettäisiin siten ehdotetussa asevelvollisuuslaissa tarkoitettu tavoin normaaliajan vakava häiriötilannetta ja valmiuslain mukaista poikkeusolokäsitettä. Ehdotetun asevelvollisuuslain perusteluissa todetaan, että normaaliajan vakavia häiriötilanteita arvioitaisiin puolustusvoimilla olevan tiedustelutiedon perusteella. Normaaliajan vakavasta häiriötilanteesta ei kuitenkaan olisi kysymys silloin kun jännittynyt yhteiskunnallinen tilanne koskisi ainoastaan Suomen sisäistä järjestystä ja turvallisuutta. Normaaliajan vakavista häiriötilanteista on joitakin erityissäännöksiä, mm. huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 1 §:ssä (688/2006) sekä viestintämarkkinalain (393/2003) 90 §:ssä. Siviilipalveluslaissa ei olisi omia erityisperusteluja mainittujen tilanteiden kriteereiksi tai toteutamedellytyksiksi. Poikkeusolojen ja normaaliajan vakavan häiriötilanteen käsilläolo, sovellettavuus ja sen tuomat velvoitteet määräytyisivät siviilipalvelusvelvollisten osalta samoilla perusteilla ja samanaikaisesti kuin asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevilla.

62 § Ylimääräinen harjoitus

Pykälässä säädettäisiin ylimääräisestä harjoituksesta, sen tarkoituksesta ja ylimääräiseen harjoitukseen määräämisestä. Sääntely vastaisi soveltuvin osin asevelvollisuuslain puolelle ehdotettua sääntelyä ylimääräisestä harjoituksesta. Sääntely olisi nykyiseen siviilipalveluslakiin nähden kokonaan uutta johtuen ehdotetusta siviilipalveluksen laajenemisesta koskemaan myös poikkeusolojen aikaa.

Asevelvollisuuslain puolella ylimääräisellä harjoituksella valmistetaan ja harjoitetaan reserviläisjoukot toimimaan niille sotatilanteessa suunnitellussa kokoonpanossa ennen aseelliseen selkkaukseen lähettämistä. Harjoitusta tarvitaan, koska joukot eivät muutoin ole kyseisessä tilanteessa välttämättä toimintakykyisiä. Reserviläiset on siten voitava määrätä palvelukseen ja harjoitukseen jo normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa.

Siviilipalvelusvelvollisten osalta ylimääräisen harjoituksen tarkoituksena olisi normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa nopeasti harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia. Harjoituksen tarkempi sisältö määräytyisi kulloisenkin häiriötilanteen edellyttämät erityistarpeet ja vaatimukset huomioiden. Ylimääräisellä harjoituksella voitaisiin varmistaa sitä, että siviilipalvelusvelvolliset ovat toimintakykyisiä ja heillä olisi vallitsevan häiriötilanteen mukaiset riittävät taidot ja valmiudet toimia liikekannallepanon aikaisissa siviililuonteisissa avustavissa kriisitehtävissä.

Velvollisuus osallistua ylimääräiseen harjoitukseen koskisi siviilivarantoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia. Määräyksen ylimääräiseen harjoitukseen antaisi siviilipalveluskeskus sen jälkeen kun Tasavallan presidentti olisi tehnyt siviilipalvelusvelvollisia koskevan valtuutuspäätöksen ylimääräiseen harjoitukseen määräämisestä. Siviilipalvelusvelvollisten osalta Tasavallan presidentin päätöksenteko tapahtuisi valtioneuvoston esittelystä ja sen tulisi ajallisesti seurata välittömästi asevelvollisuuslain soveltamisalaan kuuluville annettua määräystä. Päätöksentekomenettely poikkeaisi tältä osin asevelvollisuuslaissa säädetystä koska siviilipalvelusvelvollisten osalta presidentti ei voisi tehdä päätöstä puolustusvoimien ylipäällikön ominaisuudessa.

Koska kyseessä olisi jo vakava häiriötilanne tai poikkeusolot, saisi siviilipalveluskeskus määrätä siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan ylimääräisen harjoituksen välittömästi tämän saatua määräyksen. Ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen keston, peruuttamisen samoin kuin ylimääräisestä harjoituksesta vapauttamisen ja kotiuttamisen osalta sovellettaisiin vastaavasti mitä asevelvollisuuslain 85 – 87 §:ssä säädetään. Siviilipalvelusvelvollisten osalta vapauttamis- ja kotiuttamispäätökset tekevänä viranomaisena toimisi siviilipalveluskeskus.

63 § Liikekannallepanon aikainen palvelus

Siviilipalvelusvelvollisen liikekannallepanon aikainen palvelus säänneltäisiin ehdotetussa laissa tapahtuvan siviililuonteisissa tehtävissä siten, että se turvaisi vakaumuksen huomioiden myös poikkeusoloissa.

Tasavallan presidentti tekisi ehdotuksen mukaan valtioneuvoston esityksestä päätöksen siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta. Päätöksen tulisi ajallisesti seurata välittömästi puolustusvoimien liikekannallepanopäätöstä. Siviilipalvelusvelvollisten määrääminen liikekannallepanon aikana palvelukseen tapahtuisi koko valtakunnan osalta keskitetysti siviilipalveluskeskuksen toimesta. Liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen voitaisiin määrätä tarvittaessa myös työministeriön kuulutuksella. Säännös olisi tarpeen, koska henkilökohtaisten määräysten antamiseen ei poikkeusoloissa välttämättä olisi aina mahdollisuutta. Palvelukseen olisi astuttava tarvittaessa välittömästi.

Määräysten keskittäminen siviilipalveluskeskukseen olisi käytännön syistä välttämätöntä jotta voitaisiin varmistaa palvelukseen määräämiseen liittyvä osaaminen, siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja siviilipalvelusrekisterin koordinoitu hallinta. Liikekannallepanon aikaiset tehtävät ja riittävän henkilöstön varaaminen niiden hoitamiseen varmistettaisiin työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen valmiussuunnittelussa. Siviilipalveluskeskuksella olisi liikekannallepanotilanteessa aina myös mahdollisuus määrätä tarpeellinen määrä siviilipalvelusvelvollisia avustamaan liikekannallepanon aikaisissa tehtävissä, minkä lisäksi siviilipalveluskeskukseen voitaisiin tarvittaessa määrätä henkilöitä työvelvollisena.

Pykälän 4 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisen palvelus voisi tapahtua siviilipalveluskeskuksen johdossa ja alaisuudessa keskuksen osoittamissa tehtävissä. Vaihtoehtoisesti liikekannallepanon aikainen palvelus voisi tapahtua pelastuslain (468/2003) 4 §:ssä tarkoitettujen pelastusviranomaisten tai pelastuslain 6 §:n 5-10 kohdissa tarkoitettujen pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien viranomaisten johdossa ja alaisuudessa. Pelastuslain 4 §:ssä tarkoitettuja viranomaisia ovat valtion pelastusviranomaisina sisäasiainministeriön ja lääninhallituksen tehtävään määräämät virkamiehet sekä pelastustoimen alueen pelastusviranomaiset.

Pelastuslain 6 §:n 5-10 kohdassa luetellut viranomaiset sisältävät mm. sosiaali- ja terveysministeriön, ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön sekä niiden alaisuuteen kuuluvia useita virastoja. Luettelossa on lisäksi lääninhallitus sekä kunnan eri toimialoista vastaavia virastoja ja laitoksia.

Edellä mainittujen viranomaisten tehtävät pelastustoimen ja väestönsuojelun osalta määräytyvät kunkin toimialan omien säännösten tai muun lainsäädännön mukaisesti. Yhteistä mainittujen viranomaisten tehtäville on kuitenkin se, että ne voidaan joitakin mahdollisia erityistehtäviä lukuun ottamatta katsoa siviililuonteisiksi. Siviilipalvelusvelvollisia voitaisiin siten heidän vakaumustaan kunnioittaen sijoittaa niihin suorittaman liikekannallepanon aikaista palvelusta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin puolustusvoimien mahdollisuudesta sijoittaa liikekannallepanon aikana joukkoihinsa sellainen siviilipalvelusvelvollinen tai siviilipalvelukseen hakeutunut, joka lakiehdotuksen 17 §:n mukaisesti on velvollinen toimittamaan selvityksen vakaumuksestaan ja jonka mainituin tavoin tutkittu vakaumus ei estä hänen sijoittamistaan puolustusvoimien palvelukseen. Sääntely muodostaisi poikkeuksen siitä pääsäännöstä, jonka mukaisesti siviilipalvelusvelvollisen poikkeusolojen aikainen sijoitus määräytyisi aina siviiliviranomaisen toimesta. Lakiehdotuksen 17 §:n mukainen vakaumuskentutkinta koskisi kuitenkin varsin rajattua joukkoa ja sääntelyn tarkoituksena olisi kriisitilanteessa uhkaavan vakaumuksettoman joukkopaon ehkäiseminen ja puolustusvoimien joukkojen toiminnan turvaaminen.

Pykälän 6 momentin mukaan viranomaisen, joka liikekannallepanotilanteessa katsoisi tarvitsevansa lisäapua, lähettäisi siviilipalveluskeskukselle yksilöidyn pyynnön koskien tarvittavaa henkilömäärää ja sijoitettavia tehtäviä. Pyyntö voisi tulla miltä tahansa laissa mainitulta viranomaiselta. Olosuhteet ja lähettäjätaho huomioon ottaen pyynnölle ei ole tarkoituksenmukaista asettaa muotovaatimuksia. Siviilipalveluskeskus käsittelee pyynnöt välittömästi. Siviilipalveluskeskuksen tulisi vallitseva tilanne huomioon ottaen harkita pyyntöjen tärkeysjärjestys, tehtävien soveltuvuus siviilipalvelusvelvollisten osaamiseen ja valmiuksiin ja lähetettävien siviilipalvelusvelvollisten määrien sijoittelu eri pyyntöjen perusteella. Siviilipalveluskeskuksella olisi liikekannallepanotilanteessa oikeus yksipuolisesti määrätä siviilipalvelusvelvollisen sijoittamisesta uuteen siviilipalveluspaikkaan mahdollisesti jo antamastaan määräyksestä huolimatta. Siviilipalveluskeskus pitää siviilipalvelusvelvollisista rekisteriä, jossa on tiedot heidän saamastaan peruskoulutuksesta ja kertauskoulutuksesta niissä harjoitettuine valmiuksineen, koulutuksesta ja ammatista. Rekisterin tietoja päivitetäisiin säännöllisesti mm. kertauskoulutusten yhteydessä, jolloin rekisteritietoja voitaisiin aktiivisesti hyödyntää liikekannallepanon aikaisessa sijoittelussa.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin myös liikekannallepanotilanteessa sovellettavasta etusijajärjestyksestä mahdollisten päällekkäisten varausten suhteen. Tarkoituksena on, että siviilipalveluslain mukaiseen liikekannallepanopalvelukseen määrääminen ei estäisi muiden lakisääteisten varausten ja velvollisuuksien täyttämistä. Siviilipalveluslain mukai-

seen palvelukseen ei siten määrättäisi siviilipalvelusvelvollista, joka on ehdotetun lain 65 §:n mukaisesti työnantajansa hakemuksesta vapautettu palveluksesta (ns. VAP-varaus). Siviilipalvelukseen ei määrättäisi myöskään henkilöä, joka on varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin tai, joka on määrätty valmiuslain mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta tai terveydenhuollon työvelvollisuutta. Voidaan katsoa, että mainittujen säännösten mukaista työtä tai velvollisuutta suorittaessaan siviilipalvelusvelvollisen osaaminen ja työpanos on jo yhteiskuntaa sillä hetkellä parhaiten hyödyttävässä käytössä eikä määräämistä siviilipalveluslain nojalla avustaviin tehtäviin voida pitää tarkoituksenmukaisena. Pällekkäisten määräysten välttämiseksi lain 12 luvussa säädettäisiin että siviilipalveluskeskuksella olisi poikkeusoloissa oikeus saada tieto työvelvollisuusrekisteristä niistä siviilipalvelusvelvollisista, joille on annettu valmiuslain mukainen työmääräys työvelvollisena.

64 § Ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettaisiin yleisiä palvelusta koskevia säännöksiä lukuun ottamatta viikoittaista työaikaa ja ulkomaanpalvelusta koskevia säännöksiä.

Poikkeusoloissa kaikkia siviilipalveluslain säännöksiä ei kuitenkaan voitaisi sellaisenaan soveltaa. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin 2 momentin mukaan säätää poikkeuksia koskien palvelusaikaa, lomien ja vapaan myöntämisen perusteita ja kestoja, sekä palvelukseen liittyviä etuuksia, maksumenettelyjä ja maksuperusteita.

65 § Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi

Pykälässä säädettäisiin perusteista, joiden nojalla työnantaja voisi hakea työntekijänsä vapauttamista palvelukseen määräämisestä liikekannallepanon varalta. Hakemuksen voisi tehdä normaaliaikana. Käytännössä vapauttaminen tarkoittaisi, ettei asianomaista kutsuttaisi myöskään kertauskoulutukseen eikä ylimääräiseen harjoitukseen. Palveluksesta vapauttamisen perusteena tulisi kyseeseen yhteiskunnan kannalta tärkeä yleinen etu. Palveluksesta voitaisiin vapauttaa esimerkiksi siviilipalvelusvelvollinen, joka toimii merkittävässä julkisessa tehtävässä tai sellaisessa yrityksessä, jonka toiminnan turvaaminen liikekannallepanon aikana on yhteiskunnan kannalta ehdottoman välttämätöntä.

Sääntely vastaisi asevelvollisuuslain puolella säänneltyä. Siviilipalvelusvelvollisten osalta vapautushakemukset ratkaisisi kuitenkin jatkossa siviilipalveluskeskus.

10 LUKU PALVELUSRIKKOMUKSET JA KURINPITO

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisten palvelusrikkomuksia koskevasta tutkintamenettelystä ja kurinpitoseuraamuksista. Siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangeistuksia ei voida perustaa varusmiesten tavoin rikoslain 45 luvun sotilasrikkoksia koskeviin säännöksiin. Toisaalta siviilipalvelus poikkeaa myös normaalista työ- tai virkasuhteesta siinä, että siviilipalveluspaikalla on velvollisuus valvoa siviilipalvelusvelvollisuuden asianmukaista suorittamista eikä palvelussuhteeseen voida vakavienkaan laiminlyöntien ja rikkomusten tapahtuessa käyttää irtisanomista tai palvelussuhteen purkua. Siviilipalvelusvelvollisille ehdotettu kurinpitomenettely olisi aikaisempaan tapaan paljolti rinnasteinen valtion virka-

mieslain mukaiselle virkavelvollisuuksien vastaisesta toiminnasta tai niiden laiminlyönnistä virkamiehen osalta noudatettavalle tutkinta- ja kuulemismenettelylle.

66 § Palvelusrikkomus

Siviilipalvelusvelvollisen kurinpitomenettelyn perustana olisi nykyiseen tapaan siviilipalveluspaikan toteama palvelusvelvoitteiden rikkominen. Siviilipalvelusvelvollisen palvelusvelvoitteet määriteltäisiin lakiehdotuksen 36 §:ssä, jonka mukaisesti siviilipalvelusvelvollisen velvollisuutena olisi suorittaa tunnollisesti hänelle määrätty palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpisteessä. Lisäksi siviilipalvelusvelvollisen tulisi noudattaa työministeriön antamia, siviilipalveluksen suorittamiseksi tarpeellisia säädöksiä ja ohjeita. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi lisäksi noudattaa siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan antamia työnjohdollisia määräyksiä, jotka voisivat olla sekä kirjallisia että suullisia. Käytännössä suurin osa määräyksistä olisi konkreettisia, suullisesti annettuja määräyksiä mm. työajoista, työn suorituspaikasta ja työn suoritustavasta. Kurinpitomenettelyyn johtavien palvelusvelvoitteiden rikkomisten tyyppitapauksina voidaan jatkossakin olettaa olevan nykyiseen tapaan luvattomat poissaolot ja siviilipalvelusvelvolliselle määrättyjen työtehtävien laiminlyönnit.

Palvelusvelvoitteiden rikkomisen johdosta siviilipalveluspaikan kurinpitoasioista vastaava henkilö harkitsisi, tuleeko asiassa tehdä kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus siviilipalveluskeskukselle tai voiko asia sen vähäisyyden vuoksi jäädä sillensä tai siviilipalveluspaikan suullisen huomautuksen varaan. Kurinpitoasiaan liittyvä mahdollinen jatkotutkinta ja rangaistuksen määrääminen tapahtuisi lakiehdotuksen mukaan jatkossa aina siviilipalveluskeskuksen toimesta. Siviilipalveluspaikka suorittaisi kuitenkin edelleen palvelusrikkomuksen ensi vaiheessa itsenäisen harkinnan palvelusrikkomuksen edellyttämistä mahdollisista toimenpiteistä. Siviilipalveluspaikalla tapahtuva suullinen puhuttelu ja siviilipalvelusvelvolliselle siinä mahdollisesti annetut huomautukset olisivat edelleen vapaamuotoisia työnjohdollisia toimenpiteitä, joita ei tarvitsisi tehdä kurinpitomenettelyn muotomääräysten mukaisesti. Palvelusrikkomusilmoituksen minimisisällöstä ei säädettäisi tarkemmin lain tasolla. Käytännössä asia voidaan hoitaa työministeriön tarkoitusta varten muotoilemalla yhtenäisellä lomakkeella, josta tulisi vähimmäistietona ilmetä ainakin siviilipalvelusvelvollisen nimi, rikkomuksen teko-aika ja -tapa sekä siviilipalveluspaikan nimi ja kurinpitoasioista vastaavan henkilön yhteystiedot.

67 § Palvelusrikkomusten tutkinta

Palvelusrikkomuksiin liittyvä tutkinta ja kurinpitorangeistuksesta määrääminen ehdotetaan keskitettäväksi kokonaisuudessaan siviilipalveluskeskukseen. Nykyisten säännösten mukaan sekä rikkomuksen tutkinta että kurinpitorangeistuksen määrääminen ovat olleet kunkin siviilipalveluspaikan kurinpitoasioista vastaavan henkilön vastuulla. Siviilipalveluspaikat ovat kuitenkin kokeneet kurinpitomenettelyn menettelyllisesti vaikeaksi toteuttaa ja tämän vuoksi kurinpitoja on jäänyt osaamisen puutteen vuoksi toteuttamatta sellaisissakin tilanteissa joissa niihin ryhtyminen olisi ollut ehdottoman tarpeellista. Kurinpitomenettelyn keskittämisellä siviilipalveluskeskukseen varmistettaisiin prosessin hoitamisen osaamistaso ja tutkinta- ja rangaistuskäytännön yhtenäistyminen. Nykyinen hajautettu käytäntö on ollut ongelmallinen myös perustuslain 124 §:n valossa. Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Kurinpitomenettelyn osalta kyseessä on yksilöä koskeva julkisen vallan käyttö, jossa rangaistus-sääntely jättää päätöksentekijälle varsin laajan harkintavallan. Siviilipalveluspaikkoina ja mahdollisina kurinpitorangeistuksen määrääjinä on kuitenkin ollut myös yksityisoikeudellisia yhteisöjä, yhdistyksiä, säätiöitä ja yleishyödyllisiä osakeyhtiöitä. Kurinpitomenettelyn

keskittäminen lakiehdotuksen mukaisesti viranomaisena toimivaan siviilipalveluskeskukseen poistaisi edellä mainitun perustuslaillisen ongelman.

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluskeskuksen tulisi palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan ryhtyä toimiin palvelusrikkomuksen selvittämiseksi. Selvittämistoimiin kuuluisi kaiken sellaisen aineiston hankkiminen siviilipalveluspaikalta ja ilmoituksen kohteena olevalta siviilipalvelusvelvolliselta, jolla voi olla vaikutusta asian ratkaisemisessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tutkinnassa noudatettavasta menettelystä. Tutkinnasta olisi aina pidettävä kirjallista pöytäkirjaa. Rikkomuksen kohteena olevaa siviilipalvelusvelvollista olisi aina kuultava suullisesti. Kuulemisen suorittaisi siviilipalveluskeskus. Siviilipalveluskeskuksella olisi yksipuolinen määräysvalta kuulemistilaisuuden ajankohdan osalta. Siviilipalveluskeskus voisi määrätä myös siitä, pidettäisiinkö kuulemistilaisuus keskuksessa vai siviilipalvelusvelvollisen palveluspaikassa. Mikäli kuuleminen tapahtuisi siviilipalveluskeskuksessa, antaisi keskus siviilipalvelusvelvolliselle komennusmatkamääräyksen kuulemistilaisuuteen.

Kutsu kuulemistilaisuuteen annettaisiin siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti. Käytännössä kutsu toimitettaisiin useimmiten siviilipalvelusvelvollisen esimiehen toimesta kuitausta vastaan, mutta myös muut todisteellisen tiedoksiannon tavat olisivat käytettävissä. Kutsussa tulisi yksilöidä kuulemistilaisuuden tarkoitus ja käsiteltävä asia sekä siviilipalvelusvelvollisen asema kuulemisessa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalvelusvelvolliselle varattavasta mahdollisuudesta lausua asiassa kertyneestä aineistosta ennen lopullista ratkaisuntekoa. Käytännössä asiaan liittyvä aineisto olisi pyrittävä saamaan mahdollisimman kattavasti kasaan jo siihen mennessä, kun siviilipalveluskeskus kuulee siviilipalvelusvelvollista suullisesti, jolloin tämä ns. loppulausuma voitaisiin ottaa varsinaisen kuulemisen yhteydessä. Mikäli asiassa kuitenkin jouduttaisiin suullisen kuulemisen jälkeen hankkimaan vielä lisäselvitystä, olisi siviilipalvelusvelvolliselle varattava vielä tilaisuus antaa lopullinen käsityksensä asiassa. Säännös ei edellyttäisi suullista kuulemistä, ellei sitä asian laadun vuoksi olisi muutoin katsottava tarpeelliseksi, joten lausuma voisi olla myös vapaamuotoisesti toimitettu ja siviilipalvelusvelvollinen voisi luonnollisesti jättää lausuman myös antamatta.

68 § Kurinpitorangaistukset

Pykälässä säädettäisiin palvelusrikkomuksen johdosta määrättävistä kurinpitorangaistuksista. Siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangaistusten tulisi olla merkityksellisiä, käytännössä toimeenpantavissa ja niiden tehoa tulisi myös pystyä valvomaan. Kurinpitorangaistusten tulisi myös olla oikeassa suhteessa rikkomuksen laatuun nähden eivätkä ne voi sisältää kovin ankaria sanktioita ottaen huomioon että perustuslain 7 § 3 momentin mukaan vapaudenmenetyksen sisältämän rangaistuksen voi määrätä vain tuomioistuin. Siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangaistusten tulisi olla myös yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti suhteessa varusmiesten osalta annettaviin seuraamuksiin.

Sotilaskurinpitolain mukaisia kurinpitorangaistuksia ovat aresti (1-30 vrk), kurinpitosakko (1-30 vrk), poistumisrangaistus (11–15 vrk) ja varoitus. Arestirangaistusta käytetään äärimmäisen vähän, koska sen määrää tuomioistuin ja asian käsittelyn aikana varusmies ehtii useimmiten jo kotiutua. Poistumisrangaistuksen voimassa ollessa varusmies saa mennä mm. sotilaskotiin, mutta ei poistua kasarmialueelta. Varusmiesten osalta kurinpitorangeistus voidaan määrätä myös oikeudenkäyntimenettelyssä. Rikoslain 45 luvun sotilasrikoksia koskeva sääntely kattaa mm. palvelus-, vartio-, poissaolo-, kuuliaisuus-, esimies-

ja muut rikokset. Seuraamuksena edellä mainituista teoista voi olla kurinpitorangaistus tai vankeutta, joissakin vakavimmissa tapauksissa vain vankeutta. Sotilaskurinpitolain mukaisia kurinpito-ojennuksia ovat poistumiskielto (1-10 vrk), ylimääräinen palvelus (1-5 kertaa) ja muistutus.

Lakiehdotuksen mukaisista siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangaistuksista varoitus, työtä yli säännönmukaisen työajan ja päivärahan menetys säilyisivät nykyisen sääntelyn mukaisena ennallaan. Mainitut seuraamukset on koettu toimiviksi ja myös käytännössä toteuttamiskelpoisiksi. Työ yli säännönmukaisen työajan on tosin käytännössä ollut varsin harvinaisen seuraamus ja sitä on käytetty lähinnä vain siviilipalvelukeskuksessa. Seuraamusmuotona se on kuitenkin varsin konkreettinen ja myös valvonnallisesti järjestettävissä mikä puoltaa sen säilyttämistä yhtenä rangaistusvaihtoehtona.

Uutena kurinpitorangaistuksena otettaisiin käyttöön henkilökohtaisten lomaoikeuksien menettäminen. Henkilökohtaisten lomaoikeuksien määrä palvelusaikana on ehdotuksen 38 §:n mukaisesti 18 päivää. Lomaoikeuksien menettämisseuraamusta voidaan pitää konkreettisenä ja toimivana rangaistuksena. Lomien vähentämisen käytännön merkitystä siviilipalvelusvelvollisella lieventää kuitenkin se, että suurimmalla osalla siviilipalvelusvelvollisista ovat illat ja viikonloput säännönmukaisesti vapaita.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan rangaistusten yhdistämisen kiellosta. Kustakin palvelusrikkomuksesta voitaisiin määrätä ainoastaan yksi rangaistusseuraamus.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin rangaistusten enimmäismääristä. Siviilipalvelusta suorittavan osalta päiväraha on yleensä ainoa säännöllinen tulonlähde josta siviilipalvelusvelvollisen perustoimeentulo on riippuvainen. Taloudellisten rangaistusten kohtuuttoman kasaantumisen estämiseksi päivärahan menetys voitaisiin palvelusaikana määrätä korkeintaan kaksi kertaa ja kullakin kerralla korkeintaan 30 päiväksi kerrallaan. Ylityön osalta maksimirangaistus olisi enintään 4 tuntia päivässä enintään viiden päivän ajan. Lomaoikeuksien menetyksen osalta maksimirangaistus olisi enintään neljän lomapäivän menetys kerrallaan. Ylityörangaistuksen ja lomaoikeuksien menetyksen osalta rangaistuskertojen lukumäärää palvelusaikana ei olisi rajoitettu.

69 § Kurinpitorangaistuksen määrääminen

Pykälässä säädettäisiin kurinpitorangaistuksen määräämismenettelystä. Edellä 67 §:n perusteluissa esitetyin tavoin kurinpitorangaistusten määrääminen keskitettäisiin jatkossa kaikkien siviilipalvelusvelvollisten osalta siviilipalveluskeskukseen. Siviilipalveluskeskus määräisi kurinpitorangaistuksen sen jälkeen kun se olisi suorittanut loppuun palvelusrikkomusta koskevan tutkinnan.

Siviilipalvelusvelvollisen oikeusturva edellyttää, että palvelusrikkomukset käsitellään välittömästi niiden ilmettyä, minkä johdosta siviilipalveluskeskukselle säädettäisiin aikaraja kurinpitorangaistuksen määräämiselle. Siviilipalveluskeskuksen tulisi palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin rikkomuksen tutkimiseksi. Tavoitteena olisi, että siviilipalvelusvelvolliselle lähetettäisiin kutsu suulliseen kuulemistilaisuuteen viikon kuluessa palvelusrikkomusilmoituksen saapumisesta siviilipalveluskeskukselle. Siviilipalvelusvelvollisen suorittama välttely tai pakoilu ei kuitenkaan saisi johtaa kurinpitorangaistuksen raukeamiseen määrääjän ylittymisen vuoksi, joten on tarpeen säätää määrääjasta siten, että se laskettaisiin suullisen kuulemisen suorittamisesta. Kurinpitorangaistus

tulisi määrätä mahdollisimman pian ja viimeistään kuukauden kuluttua siitä, kun siviilipalveluskeskus on suorittanut siviilipalvelusvelvollisen suullisen kuulemisen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyisin voimassa olevan lain mukaisesti kurinpitorangeaistuksen suhteellisuusperiaatteesta. Kurinpitorangeaistuksen tulisi olla oikeudenmukaisessa suhteessa palvelusrikkomukseen. Rangaistuksen lajia ja määrää harkittaessa olisi huomioitava siviilipalvelukseen liittyvien seikkojen lisäksi myös ne olosuhteet, joissa rikkomus on tehty. Huomioon otettaisiin myös siviilipalvelusvelvollisen oma pyrkimys estää tai lieventää rikkomuksensa seuraamuksia, esimerkiksi oma-aloitteinen pyrkimys korvata myöhästymisen johdosta menetetyt palvelustunnit. Kokonaisarvioinnissa tulisi huomioida myös siviilipalvelusvelvollisen aikaisemman palveluksen sujuvuus ja palveluskäyttäytyminen. Kurinpitorangeistus määrättäisiin aina kokonaisharkinnan perusteella. Edellä mainittujen seikkojen kokonaisvaltainen tarkastelu vastaisi soveltuvin osin rikoslaissa voimassa olevia rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteita ja niiden tarkastelu voisi johtaa tapauskohtaisesti rangaistavuuden osalta joko lievempään tai kovempaan kokonaisarviointiin. Vähäisistä palvelusrikkomuksista kurinpitorangeistusta ei tarvitsisi määrätä vaan ne voisivat jäädä tarvittaessa sillensä tai siviilipalveluspaikan suullisen huomautuksen varaan. Rikkomuksen anteeksiannettavuuden osalta merkitystä olisi sekä rikkomuksen vähäisyydellä että kokonaisharkinnalla, johon sisältyisi erityisesti siviilipalvelusvelvollisen aikaisemman palveluskäyttäytymisen tarkastelu. Lähtökohtana tulisi olla, että merkittäviin palvelusrikkomuksiin tulisi aina puuttua. Toisaalta pienempiinkin palvelusrikkomuksiin tulisi puuttua etenkin siinä tilanteessa, että niiden toistuvuus osoittaa tekijässä ilmeistä välinpitämättömyyttä annetuista määräyksistä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin kurinpitopäätöksen muodosta. Kurinpitopäätös annettaisiin aina kirjallisesti ja se olisi annettava siviilipalvelusvelvolliselle tiedoksi todisteellisesti noudattaen hallintolain menettelysäännöksiä. Kurinpitopäätökseen olisi muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeudelta. Muutoksenhausta säädettäisiin lakiehdotuksen 13 luvussa.

11 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN RIKKOMINEN

Lukuun on koottu säännökset siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomisesta aiheutuvista rikosoikeudellisista nimikkeistä ja seuraamuksista. Siviilipalvelusrikoksia ei voida siviilipalvelusjärjestelmän erillisyyden ja palveluksen luonteen erilaisuuden vuoksi yhdistää rikoslain 45 luvun mukaisiin sotilasrikoksiin. Toisaalta siviilipalvelukseen liittyvät erityispiirteet vaativat myös omantyyppisten rikosnimikkeiden ja seuraamusten luomista eivätkä rikoslain yleiset tekonimikkeet ole siviilipalvelukseen sovellettavissa. Lukuun ehdotetut rikokset vastaisivat perusteiltaan nykyisin voimassa olevaa sääntelyä. Rikosnimikkeitä on kuitenkin ehdotuksessa lisätty siten, että siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja siviilipalvelusrikos on erotettu kahdeksi erilliseksi rikosmuodoksi ja myös rangaistuksia on eriytetty. Sääntelyyn lisättäisiin myös liikekannallepanon aikaiset rikosnimikkeet. Kertauskoulutusrikkomus olisi nimikkeenä uusi, mutta asiasisällöltään se vastaisi nykyisen lain mukaista täydennyspalvelurikkomusta. Tiedonantovelvollisuuden rikkominen siirtyisi siviilipalvelusvelvollisten osalta asevelvollisuuslaista siviilipalveluslakiin, koska jatkossa heidän valvontaviranomaisenaan toimisi siviilipalveluskeskus.

70 § Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Pykälässä säädettäisiin seuraamuksesta mikäli siviilipalvelusvelvollinen jättäisi toistuvasti vastaamatta lakiehdotuksen 16 §:n 2 momentissa tarkoitettuun siviilipalveluskeskuksen

kirjalliseen kyselyyn koskien siviilipalvelusvelvollisen yhteystietoja ja palveluskelpoisuuteen liittyviä seikkoja.

Ehdotetun 16 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollisen tulisi huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystiedot sekä palveluskelpoisuuteen vaikuttavat seikat ovat siviilipalveluskeskuksen tiedossa. Oma-aloitteisen huolehtimisvelvoitteen lisäksi siviilipalvelusvelvollisella olisi velvollisuus antaa siviilipalveluskeskukselle mainitut tiedot siviilipalveluskeskuksen niitä tiedustellessa sekä vastattava 14 päivän määräajassa siviilipalveluskeskuksen tekemään kirjalliseen kyselyyn.

Siviilipalveluskeskus toimii siviilipalvelusvelvollisten osalta palvelukseen määräävänä viranomaisena sekä normaalioloissa että myös ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepannon aikana. Palveluksen alkamista koskeva määräys on tarvittaessa pystyttävä toimittamaan siviilipalvelusvelvolliselle viivytyksettä, minkä vuoksi siviilipalveluskeskuksella on oltava ajantasaiset tiedot kaikista siviilipalvelusvelvollisista, heidän olinpaikoistaan ja poikkeusolojen ajan sijoitusta varten tarpeellisista seikoista.

Jotta voitaisiin varmistaa, että siviilipalveluskeskus saa palvelusvelvollisuuden ja sijoitettavuuden kannalta merkitykselliset tiedot myös siviilipalvelusvelvolliselta itseltään, mikä useimmissa tapauksissa on paras ja ainoa tiedon hankintakanava, esitetään tiedonantovelvollisuuden tehostamiseksi säännöstä, jonka mukaan kirjalliseen kyselyyn toistuvasti vastaamatta jättämisestä voitaisiin rangaista. Teko olisi rangaistava vain tahallisena. Rangaistus määrättäisiin yleisessä tuomioistuimessa rikosasioiden oikeudenkäynnistä säädettyssä järjestyksessä ja seuraamuksena olisi sakkoa. Ehdotettu sääntely on voimassa vastaavan sisältöisenä nykyisessä ja myös ehdotetussa uudessa asevelvollisuuslaissa.

71 § Kertauskoulutusrikkomus

Pykälässä säädettäisiin kertauskoulutukseen saapumatta jättämisestä ja kertauskoulutuksen luvattomasta keskeyttämisestä määräytyvistä seuraamuksista. Sääntely vastaisi täydennyspalvelusvelvollisten eli ns. reservin kieltäytyjien osalta nykyisessä laissa voimassa olevaa sääntelyä. Kertauskoulutusvelvollisuus olisi jatkossa olennainen osa siviilipalvelusvelvollisuutta vastaavasti kuin kertausharjoitukset asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalla. Asevelvollisuuslain mukaisesta kertausharjoituksesta kieltäytyvä tai sen luvattomasti lopettava henkilö tuomitaan rikoslain 45 luvun nojalla joko luvattomasta poissaolosta tai karkaamisesta. Kertausharjoitusten lyhyen keston vuoksi kysymys on yleensä luvattomasta poissaolosta ja rangaistusseuraamuksena on kurinpitosakkoa.

Siviilipalvelusvelvollisuuteen kuuluvan kertauskoulutuksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi on perusteltua säätää seuraamus myös kertauskoulutukseen saapumatta jättämisestä tai sen yksipuolisesta ja luvattomasta lopettamisesta. Teko olisi rangaistava myös tuottamuksellisena, joten palvelukseen saapumatta jääminen tai sen keskeyttäminen unohtamisen tai huolimattomuuden vuoksi ei ainakaan yksistään poistaisi teon rangaistavuutta. Unohtaminen tai huolimattomuus ja sen tueksi esitetyt seikat ja niiden uskottavuus voisi kuitenkin vaikuttaa teon arviointiin ja siihen, onko teosta tarpeen tehdä rikosilmoitus tai antaa rangaistusta. Arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös siviilipalvelusvelvollisen oma-aloitteisuus erehdyksen korjaamiseksi. Lievät myöhästymiset ja selkeästi erehdyksestä johtuneet palveluksesta viivästymiset voitaisiin kertauskoulutusvelvollistenkin osalta käsitellä ehdotetun lain 10 luvun mukaisena kurinpitomenettelynä.

Kertauskoulutusvelvollisuudesta kokonaan kieltäytyviä ei tuomittaisi vankeuteen, vaan sakkorangaistus riittäisi. Tuomittu sakkorangaistus ei poistaisi velvollisuutta osallistua ker-

tauskoulutukseen eikä vaikuttaisi jäljellä olevaan palvelusaikaan vaan siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin useistakin kieltäytymisistä ja tuomituista sakkorangaistuksista huolimatta määrätä edelleen kertauskoulutukseen. Kertauskoulutuksen aikana tehdystä muusta palvelusrikkomuksesta siviilipalvelusvelvolliselle voitaisiin määrätä ehdotetun 10 luvun mukaisesti kurinpitorangaistus vastaavasti kuin peruspalvelusta suorittavalle siviilipalvelusvelvolliselle.

72 § Siviilipalveluksesta kieltäytyminen

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä. Aiemmasta lainsäädännöstä poiketen kieltäytymisestä ja toisaalta siviilipalvelusrikoksesta koskien kurinpitorangaistuksen antamisen jälkeen tapahtuvaa olennaista palvelusvelvollisuuksien rikkomista säädettäisiin jatkossa eri pykälissä. Myös rangaistusseuraamukset rikosmuotojen välillä eroaisivat jatkossa toisistaan.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että siviilipalvelusvelvollinen on hyväksytty siviilipalvelukseen. Mikäli kieltäytyminen tapahtuu ennen siviilipalvelukseen hyväksymistä, käsitellään kieltäytyminen asevelvollisuuslain 120 §:n mukaisena asevelvollisuudesta kieltäytymisenä.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisen tunnusmerkistöön kuuluisi 1 momentin mukaan kolme eri tekemuotoa. Rikokseen syyllistyisi ensinnäkin siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta ehdotetun lain 2 § 1 momentin mukaiseen peruskoulutukseen tai työpalveluun. Saapumatta jättämisellä tarkoitetaan sellaista laiminlyöntiä jota objektiivisesti arvioiden ei voida enää pitää vähäisenä myöhästymisenä. Tarkkaa aikarajaa sille miten suuri myöhästymisen johtaa rikossyytteeseen, ei ole syytä asettaa säädösten tasolle. Harkintaan vaikuttavat myös aina ne seikat, joista määräajassa saapumatta jääminen johtuu. Poissaolon pituuden ohella säännöksen soveltamisessa olisi otettava huomioon myös se, mitä haittaa ja vahinkoa myöhästymisen on aiheuttanut siviilipalveluksen suorittamiselle. Syytteen nostaminen edellyttäisi aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta. Siviilipalveluskeskus linjaisi rikosilmoituksen kynnyksrajaa ja rajan alle jäävät myöhästymiset ja poissaolot käsiteltäisiin ehdotetun lain 10 luvun mukaisilla kurinpitorangaistuksilla ja ylipalvelulla. Toinen siviilipalvelusrikoksen tekemuoto olisi koulutuksen tai työpalvelun lopettaminen. Lopettaminen tarkoittaisi olennaista ja muuta kuin tilapäistä ja lyhyttä palveluksesta poistumista ilman lupaa tai esimerkiksi lomalta palaamatta jäämistä.

Siviilipalvelusvelvollinen voi jo ennen palvelusta ilmoittaa joko suoraan siviilipalveluskeskukselle tai mahdollisesti hänet kiinniottaneelle poliisille että hän ei suostu minkäänlaiseen siviilipalvelukseen. Tällöin ei ole tarpeen osoittaa hänelle koulutuspaikkaa eikä työpalvelupaikkaa koska hän ei ilmoituksensa mukaan saapuisi siihen. Kieltäytymisilmoitus olisi pyydettävä siviilipalvelusvelvolliselta kirjallisessa muodossa ja siviilipalveluskeskus voisi tehdä kirjallisen kieltäytymisilmoituksen perusteella sen antajasta rikosilmoituksen. Kieltäytymisilmoituksen tehneen siviilipalvelusvelvollisen kuuleminen tapahtuisi poliisin suorittaman esitutkinnan yhteydessä. Myös siviilipalveluskeskus voisi kuitenkin harkintansa mukaan suorittaa sille toimitetun kieltäytymisen yhteydessä siviilipalvelusvelvollisen kuulemisen ennen rikosilmoituksen tekemistä. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen peruisi kieltäytymisilmoituksensa, voitaisiin rikosilmoituksesta vielä tässä vaiheessa luopua.

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen tekemuotona edellyttää, että teko on tehty tahallaan. Siviilipalvelukseen määrääminen tapahtuu todisteellisella tiedoksiannolla ja työpalveluun määrääminen tehdään siviilipalvelusvelvollisen allekirjoittaman sitoumuslomakkeen pohjalta, joten siviilipalvelusvelvollisella on aina todisteellisesti annettu määräys palveluksen al-

kamisajankohdasta ja palveluspaikalle saapumisvelvollisuudesta. Siviilipalveluksen aikana siviilipalveluspaikan esimiehen vastuulla on myönnettyjen lomien alkamis- ja päättymispäivän täsmällinen ilmaiseminen ja siviilipalvelusvelvollisen pitäminen tietoisena häneltä edellytetyistä työajoista. Palveluksen aikana on mahdollista, että joissain tilanteissa, esimerkiksi siviilipalveluspaikan siirtohakemuksen, kurinpito-ongelmien tai sairauslomien yhteydessä syntyy epäselvyyttä siviilipalveluspaikan edellyttämästä palvelukseen palaamisajankohdasta. Tahallisuusedellytyksen ei voitaisi katsoa täyttyvän, mikäli siviilipalvelusvelvolliselle ei olisi selvästi ilmoitettu palvelukseen palaamispäivää ja palvelukseen saapumatta jääminen kiistatta johtuisi tästä aiheutuvasta epätietoisuudesta.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraamuksena olisi nykyiseen tapaan aina vankeusrangaistus, jonka kesto vastaisi puolta jäljellä olevasta palvelusajasta. Asevelvollisuuslain 120 §:n nojalla kieltäytymisestä määrättävä seuraamus on siihen sisällytettyjen viittaus säännösten nojalla vastaava kuin ehdotetussa siviilipalveluslaissa.

Lakiehdotuksen 79 §:n mukaan siviilipalveluksesta kieltäytymisestä määrättyä vankeusrangaistusta ei saisi määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta saisi määrätä yhdyskuntapalvelua. Sääntely poikkeaa ehdottomuudessaan yleisistä rikosoikeuden perussäännöistä.

Siviilipalvelusvelvollisuuden tahallisesta välttämisestä tulisi seurata tekoon ja sillä tavoiteltavaan hyötyyn nähden oikeasuhteinen seuraamus. Kieltäytymisestä seuraavana hyötynä olisi 6 – 12 kuukauden mittaisen henkilökohtaista vapautta rajoittavan palveluksen välttämisen. Kieltäytymisellä välttäisi myös maksimissaan 33 vuorokauden mittaisen kertauskoulutuksen. Asevelvollisuusjärjestelmän toimivuuden, asevelvollisten yhdenvertaisen kohtelun ja yleisestäävyysnäkökulman kannalta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ei tule tehdä vaihtoehtona liian houkuttelevaa. Siviilipalveluksesta kieltäytymisen rangaistusseuraamuksen kesto olisi ehdotuksen mukaan jatkossa maksimissaan 181 vrk, joka vastaa puolta ehdotetusta uudesta siviilipalvelusajasta (362 vuorokautta). Rangaistuksen pituus olisi siten maksimissaan samanpituisen kuin lyhyin varusmiespalveluaika.

Siviilipalveluksesta kieltäytyneet sijoitetaan yleensä suorittamaan vankeusrangaistuksensa avovankilassa, joka mahdollistaa mm. rangaistuksenaikaisen työnteon ja opiskelun. Siviilipalvelusta suoritettaessa mahdollisuus työntekoon ja opiskeluun rajoittuu vapaa-aikaan. Varusmiespalvelusta suoritettaessa samanaikaisen työnteon ja opiskelun mahdollisuus on erittäin rajallista. Mainitut näkökohdat ovat joidenkin asevelvollisten osalta johtaneet jopa laskelmointiin siitä, että asevelvollisuus on työntekoa ja esimerkiksi yrittäjyyttä vähiten haitaten suoritettavissa avovankilasta käsin.

Ehdollista vankeusrangaistusta ei voida pitää riittävänä seuraamuksena vältettävästä palvelusvelvollisuudesta. Ehdollinen vankeusrangaistus ei käytännössä rajoita siviilipalvelusvelvollisen normaalia elämää mitenkään. Kun siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta ei lakiehdotuksen 79 §:n mukaan myöskään merkitä rikosrekisteriin eikä sitä oteta huomioon rangaistuksen koventamisperusteena, johtaisi ehdollisen vankeusrangaistuksen käyttö helppoon kiertotiehen välttää asevelvollisuuden suorittaminen. Samat näkökohdat pätevät pitkälti myös yhdyskuntapalvelurangaistuksen käyttöön. Siviilipalvelus voidaan jo itsessään nähdä yhdenlaisena yhdyskuntapalveluna. Rangaistusseuraamuksena tuomittava yhdyskuntapalvelu olisi kuitenkin kestoaltaan huomattavasti siviilipalvelusvelvollisuutta lyhyempi ja kevyempi. Siviilipalveluksesta tuomittava kuuden kuukauden vankeusrangaistus olisi yhdyskuntapalveluksi muutettaessa suoritettavissa 20–200 tunnin valvotulla työpalvelulla.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voitaisiin päästää ehdonalaiseen vapauteen, mikäli hän sitoutuu suorittamaan asianmukaisesti loppuun jäljellä olevan siviilipalveluksen. Edellytyksenä olisi lisäksi, että palvelusvelvollisuus olisi iän puolesta vielä mahdollista suorittaa, eli siviilipalvelusvelvollinen ei olisi ennen ehdonalaiseen vapauteen päästämistä jo täyttänyt 30 vuotta.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua siviilipalvelusvelvollista ei voitaisi päästää ehdonalaiseen vapauteen samojen sääntöjen mukaan kuin muista rikoksesta tuomittuja, koska silloin tosiasiallinen rangaistusaika ja siviilipalvelusaika jäisivät liian lyhyeksi verrattuna normaaliin siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamiseen. Ehdonalaiseen vapauteen päästäminen olisi kuitenkin esityksen mukaan harkinnanvaraisesti mahdollista ja riippuvainen siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen itse sitoutunut siviilipalveluksen asianmukaiseen loppuun suorittamiseen. Koska rikoksen tunnusmerkistönä on tahallisesti tapahtuva siviilipalvelukseen saapumatta jääminen, keskeyttäminen tai siitä kieltäytyminen, olisi ehdonalaiseen vapauteen päästäminen käytännössä mahdollista ja tarkoituksenmukaista ainoastaan tilanteissa joissa siviilipalvelusvelvollisen asenteissa ja sitoutumisessa siviilipalveluksen suorittamiseen on tapahtunut merkittävä muutos. Siviilipalvelusvelvollisuuden asianmukainen loppuun suorittaminen ehdonalaisessa vapaudessa olisi aina jossain määrin arvailujen varassa ja sisältäisi merkittäviä riskejä, minkä vuoksi palvelusvelvollisuus tulisi suorittaa loppuun siviilipalveluskeskuksessa. Ennen päätöstä ehdonalaiseen vapauteen päästämistä vankilaviranomaisen tulisi pyytää siviilipalveluskeskukselta lausunto.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua ei voitaisi päästää valvottuun koevapauteen. Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä voitaisiin nykyiseen tapaan tuomita rangaistukseen vain kerran. Rangaistuksen suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollisuus olisi päättynyt eikä siviilipalvelusvelvollista enää määrättäisi suorittamaan siviilipalvelusta normaaliaikana.

73 § Siviilipalvelusrikos

Pykälässä säädettäisiin palvelusvelvollisuuksien olennaisesta ja toistuvasta rikkomisesta seuraavasta rikosnimikkeestä ja seuraamuksesta. Sääntely vastaisi nykyisessä laissa olevaa siviilipalvelusrikosnimikettä. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittavalle vankeusrangaistus-seuraamukselle annettaisiin kuitenkin nykyistä enemmän liikkumavaraa siten, että vankeusrangaistuksen pituus voisi tuomioistuimen harkinnan mukaan olla myös vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta siviilipalvelusajasta. Nykyisen lain mukaista rangaistusta, jossa seuraamus on kaavamaisesti aina puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, on pidetty liian ankaran seuraamuksena silloin kun kyse ei ole ollut tarkoituksesta kokonaan kieltäytyä siviilipalveluksesta vaan siviilipalvelusrikos on johtunut muista laiminlyönneistä.

Ensisijainen puuttumiskeino palvelusvelvollisuuksien rikkomistilanteissa (luvattomat poisolot, tehtävien laiminlyönnot ym.) olisi aina kurinpitoseuraamusten käyttäminen. Jos kurinpitorangeistus ei kuitenkaan tehoaisi, vaan palvelusvelvollisuuksien laiminlyönti edelleen jatkuisi olennaisena, tulisi siviilipalveluskeskuksen tarvittaessa tehdä siviilipalvelusvelvollisesta siviilipalveluspaikan tekemän palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan rikosilmoitus. Syytteen nostaminen siviilipalvelusrikoksesta edellyttäisi aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta. Siviilipalvelusvelvollinen, jota vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalvelusrikoksesta, olisi välittömästi kotiutettava.

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voitaisiin päästää ehdonalaiseen vapauteen samoin perustein kuin siviilipalveluksesta kieltäytyneet edellä 72 §:n osalta. Siviilipalvelusvelvollisen sitoutumisella asianmukaiseen siviilipalveluksen lop-

puunsaarittamiseen olisi asiassa ratkaiseva merkitys. Siviilipalveluksen sujumiseen liittyvien riskien vuoksi palvelus olisi yleensä mahdollista suorittaa loppuun ainoastaan siviilipalveluskeskuksessa. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua ei voitaisi sijoittaa valvottuun koepauteen.

Mikäli rangaistus siviilipalvelusrikoksesta olisi vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta siviilipalvelusajasta, ei siviilipalvelusvelvollisuus päättyisi vankeusrangaistuksen suorittamiseen, koska silloin todellinen siviilipalvelusaika lyhenisi alkuperäisestä. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi suorittaa loppuosa siviilipalveluksesta työpalveluna. Jäljellä oleva palvelusaika laskettaisiin siten, että yksi vankilapäivä vastaisi kahta päivää siviilipalveluksessa. Siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvollisen jatkamaan siviilipalvelusta vielä suorittamatta olevien palveluspäivien verran välittömästi siviilipalvelusrikoksesta annetun tuomion saadessa lainvoiman tai vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon niin edellyttäessä välittömästi vankeusrangaistuksen suorittamisen jälkeen tai vankeusrangaistuksen rauettua. Tuomion tultua lainvoimaiseksi tiedettäisiin, paljonko siviilipalvelusaikaa vielä on jäljellä. Jotta siviilipalveluksen suorittaminen ei venyisi kohtuuttomasti, olisi perusteltua että siviilipalvelus voisi tarvittaessa jatkua myös jo ennen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa silloin kun sitä joudutaan odottamaan. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen määrättäisiin jatkamaan palvelusta ennen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja hän syyllistyisi siinä uudelleen siviilipalvelusrikokseen, määrättäisiin siitä uusi rangaistus ottaen huomioon jo suoritettut palveluspäivät ja vankeusrangaistuksena jo aikaisemmalla tuomiolla suoritettavaksi määrättyt palveluspäivät. Palvelusvelvollisen syyllistyessä uudelleen siviilipalvelusrikokseen tulisi seuraamusta harkittaessa erityisesti huomioida se, onko siviilipalvelusvelvollisella edellytyksiä suorittaa loppupalvelustaan miltään osin työpalveluna.

Mikäli vankeutta olisi tuomittu vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta siviilipalvelusajasta, jatkuisi siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus siviilipalvelusvelvollisuuden loppuunsaattamisen niin edellyttäessä myös sen vuoden päätyttyä jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta. Säännöksellä estettäisiin se, että lähellä 30 vuotta olevien siviilipalvelusvelvollisten palvelusvelvollisuus päättyisi automaattisesti pitkittyneiden oikeusprosessien aikana.

74 § Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana

Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja seuraamuksesta ylimääräisen harjoituksen tai yleisen tai osittaisen liikekannallepanon aikana. Rikoksen tekemuodot olisivat vastaavat kuin 72 §:n kohdalla eli palvelukseen saapumatta jättäminen, palveluksen lopettaminen tai palveluksesta kieltäytyminen. Rikoksen tekisi kuitenkin erityisen vakavaksi se, että se tapahtuisi ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen voimassaolon tai yleisen tai osittaisen liikekannallepanon aikana. Rikoksesta seuraava maksimirangaistus säädettäisiin normaalioloja ankarammaksi, enintään kaksi vuotta vankeutta. Luvattomasta poissaolosta sotilaille säädetään sota-aikana rikoslain 45 luvun mukaan rangaistukseksi kurinpitorangaistus tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Karkeamisesta sota-aikana tuomittava rangaistus sotilaille on vankeutta enintään neljäksi vuodeksi.

75 § Siviilipalvelusrikos ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana

Ehdotuksen mukaan siviilipalvelusrikoksen tunnusmerkistö ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana täytyisi hieman lievemmillä perusteilla kuin normaaliaikana. Tunnusmerkistön mukaan riittäisi että siviilipalvelusvelvollinen hänelle määrätystä kurinpitorangaistuksesta huolimatta edelleen laiminlöisi siviilipalvelukseen kuuluvan velvollisuu-

tensa. Palvelusvelvollisuuden rikkomiselta ei edellytettäisi vastaavaa olennaisuusvaatimusta kuin normaaliaikana. Erytisoloissa ja liikekannallepanon aikana on ehdottoman tärkeää saada siviilipalvelusvelvolliset toimimaan täsmällisesti asetettujen määräysten mukaisesti. Kyseessä olisi yhteiskunnan kannalta äärimmäinen kriisitilanne jolloin annettujen määräysten noudattamiselle on tarpeen asettaa riittävän tiukat sanktiouhat. Etenkin liikekannallepanotilanteessa useiden peräkkäisten kurinpitomenettelyjen pitämistä palvelustaan laiminlyöville ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Siviilipalvelusrikoksen tunnusmerkistön ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana täyttäisi myös tilanne, jossa siviilipalvelusvelvollinen tarkoituksenaan välttää palvelusvelvollisuuden suorittamista vahingoittaisi itseään tai terveyttään. Teko olisi rangaistava vain tahallisena. Myös vahingoittamisyritys olisi rangaistava. Tunnusmerkistön täyttäisi ehdotuksen mukaan lisäksi teko, jossa siviilipalvelusvelvollinen palvelusvelvollisuuden välttämistarkoituksessa antaisi siviilipalvelusviranomaiselle valheellisen tiedon. Valheellisen tiedon tulisi olla tahallisesti annettu ja lisäksi merkitykseltään sellainen, joka vaikuttaa tai voisi vaikuttaa haitallisesti palvelukseen määräämiseen, esimerkiksi väriin olinpaikka- tai terveystietojen antaminen.

Seuraamuksena siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana olisi vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi. Uudessa asevelvollisuuslaissa rangaistukseksi asevelvollisuuden välttämisestä liikekannallepanon aikana ehdotetaan enintään kahden vuoden vankeusrangaistusta, johon esitys olisi verrannollinen.

76 § Rikosilmoitus

Syytteen nostaminen tässä luvussa säännellyistä rikoksista edellyttäisi aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta. Siviilipalveluspaikat eivät siten enää nykykäytännöstä poiketen voisi itsenäisesti tehdä rikosilmoitusta. Rikosilmoitus voitaisiin tehdä vaihtoehtoisesti joko siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Samoin syytteen nostaminen ja asian käsittely voisi ehdotetun 84 §:n mukaan tapahtua vaihtoehtoisesti edellä mainituilla paikkakunnilla. Oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi rikosten käsittelyn keskittäminen siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan oikeuteen olisi perusteltua mutta toisaalta prosessiekonomiset syyt, etenkin vastaajalle oikeudenkäyntiin matkustamisesta aiheutuvat kustannukset puoltavat sitä, että säilytetään mahdollisuus syytteen käsittelyyn vastaajan kotipaikkakunnan oikeudessa. Rikosilmoituksen perusteena olisi siviilipalveluspaikan tekemä kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus. Rikoksen tapahtuessa siviilipalveluskeskuksessa erillistä palvelusrikkomusilmoitusta ei välttämättä tarvita vaan siviilipalveluskeskus tekisi harkinnan rikosilmoituksesta viranomaisen sisäisenä menettelynä.

Rikosilmoituksen tekemistä tulisi yleensä edeltää siviilipalvelusvelvollisen suullinen kuuleminen. Joissain tapauksissa, esimerkiksi siviilipalvelusvelvollisen pakoillessa, kuuleminen on kuitenkin mahdotonta suorittaa eikä sitä voida asettaa rikosilmoituksen tekemisen edellytykseksi. Siviilipalvelusvelvollisen virallinen kuuleminen rikosilmoituksen johdosta tapahtuisi poliisin toimesta esitutkinnassa ja sen jälkeisessä oikeuskäsittelyssä.

Siviilipalveluspaikan olisi välittömästi kotiutettava siviilipalvelusvelvollinen, jota vastaan siviilipalveluskeskus on ilmoittanut tehneensä rikosilmoituksen siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta.

77 § Uusi palvelusmääräys

Pykälässä säädetään menettelystä jos syyte jää nostamatta tai tuomio antamatta 72 § ja 73 §:n mukaisissa rikoksissa. Siviilipalvelusvelvollisuus ei päättyisi mainituissa tapauksissa vaan siviilipalveluskeskuksen olisi määrättävä siviilipalvelusvelvollinen uudelleen palvelukseen suorittamaan jäljellä oleva siviilipalvelusaikansa. Määräystä ei kuitenkaan toimitettaisi mikäli siviilipalvelusvelvollisuus olisi jo päättynyt muulla perusteella, kuten iän tai terveydentilan perusteella saadun vapautuksen johdosta.

78 § Rikosoikeudellisten säännösten soveltuvuus

Pykälässä säädetään yleisten rikosoikeudellisten säännösten sovellettavuudesta nyt ehdotetussa luvussa säänneltyjen rikosten osalta.

79 § Siviilipalveluksesta kieltäytymistä ja siviilipalvelusrikosta koskevat poikkeussäännökset

Ehdollisen vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun soveltumattomuutta siviilipalvelusrikoksen ja kieltäytymisen seuraamukseksi on perusteltu edellä 72 §:n perustelujen kohdalla.

Rikoslain 2 c luvun 2 §:n 2 momentin mukaan vankeusrangaistuksen vähimmäisaika on 14 päivää. Jos siviilipalvelusvelvollinen, jolla on siviilipalvelusaikaa jäljellä vähemmän kuin 28 päivää, lopettaisi palveluksensa, hänet olisi tuomittava 14 päivää lyhyempään rangaistukseen. Siksi esitetään nykyisen sääntelyn mukaisesti että tällaisessa tilanteessa rikoslain yleissäännös voitaisiin sivuuttaa ja tuomita 14 päivää lyhyempi vankeusrangaistus. Vankeusrangaistus tuomittaisiin aina täysin päivin siviilipalvelusajan ja vankeusrangaistuksen välisen laskennallisen yhteyden vuoksi.

Esityksessä esitetään säilytettäväksi säännökset siitä, että siviilipalvelusrikoksesta ja siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittuun rangaistukseen liittyvien erityispiirteiden vuoksi niistä tuomittua rangaistusta ei voitaisi yhdistää muusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen. Rangaistusta ei myöskään täytäntöönpanovaiheessa saisi laskea yhteen muun rangaistuksen kanssa ja muusta rikoksesta tuomittu rangaistus tulisi täytäntöönpanna ensin. Esityksessä säilytettäisiin myös nykyiset säännökset siitä, että siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta ei merkitä rikosrekisteriin eikä sitä saa ottaa huomioon rangaistuksen koventamisperusteena.

80 § Ehdonalainen vapaus

Ehdonalaiseen vapauteen päästetyn siviilipalvelusvelvollisen koeaika olisi aina jäljellä olevan siviilipalvelusajan mittainen. Siviilipalveluskeskus määräisi jäljellä olevan siviilipalvelusajan pituuden vankilaviranomaiselta saadun rangaistuksen suorittamistiedon perusteella. Siviilipalvelusvelvollinen olisi koeaikana aina suorittamassa siviilipalvelusta loppuun siviilipalveluskeskuksessa, joten erillistä valvontaa koeajalle ei tarvittaisi. Ehdotettu sääntely vastaa nykyistä käytäntöä.

81 § Ehdonalaisen vapauden menettäminen

Jos 72 §:n mukaisesta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ehdonalaiseen vapauteen siviilipalvelusta suorittamaan päästetty siviilipalvelusvelvollinen syyllistyisi siviilipalveluksesta kieltäytymiseen tai siviilipalvelusrikokseen, häntä ei tuomittaisi uudelleen rangaistukseen,

vaan hänen ehdonalainen vapautensa julistettaisiin menetetyksi ja hän joutuisi uudelleen rangaistuslaitokseen suorittamaan loppuun jäljellä olevan jäännösrangaistuksen. Mikäli siviilipalvelusrikoksesta ehdonlaiseen vapauteen päästetty siviilipalvelusvelvollinen syylistyisi uudelleen siviilipalvelusrikokseen, määrättäisiin hänet menettämään ehdonalainen vapautensa minkä lisäksi tuomioistuin voisi harkinnan mukaan määrätä hänelle myös uuden rangaistusseuraamuksen 73 §:n mukaisesti. Julistaessaan ehdonalaisen vapauden menetetyksi tuomioistuimen olisi ilmoitettava miten paljon vankeusrangaistusta on vielä suoritettava ottaen huomioon ehdonalaisessa vapaudessa suoritettu siviilipalvelus ja aiemmin suoritettu vankeusrangaistus. Ehdonalaisen vapauden kerran menettänyttä siviilipalvelusvelvollista ei päästettäisi enää uudelleen ehdonlaiseen vapauteen.

Vaikka seuraamuksena olisi pelkästään ehdonalaisen vapauden menettäminen, noudatettaisiin rikoksen tutkinnassa ja oikeuskäsittelyssä normaalia prosessia. Poliisitutkinta edellyttäisi siten aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta ja tuomioistuimessa vaatimusta ehdonalaisen vapauden menettämisestä ajaisi virallinen syyttäjä. Siviilipalveluskeskuksen olisi rikosilmoituksen yhteydessä annettava kirjallinen selvitys siitä, paljonko siviilipalvelusta on suoritettu. Jäljellä olevaa siviilipalvelusaikaa laskettaessa yksi vankeuspäivä vastaisi kahta siviilipalveluspäivää.

82 § Vankeusrangaistuksen raukeaminen

Raukeamista koskeva sääntely säilyisi nykyisellään. Vankeusrangaistus raukeaisi, ellei sen täytäntöönpano olisi alkanut tietystä ajassa lainvoiman saaneen tuomion antamisesta. Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja siviilipalvelusrikoksesta tuomittu vankeusrangaistus raukeaisi viidessä vuodessa lainvoimaisen tuomion antamispäivästä tai täytäntöönpanon keskeytymisestä. Määräaika on vastaava kuin rikoslaissa on säädetty enintään vuoden pituiselle vankeusrangaistukselle.

Vankeusrangaistus raukeaisi myös, jos ehdonlaiseen vapauteen päästetty on suorittanut loppuun asianmukaisesti palvelusvelvollisuutensa siviilipalveluksessa tai jos hänet on vapautettu palveluksesta rauhan aikana tai kokonaan terveydellisillä perusteilla.

83 § Siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen vankeusrangaistuksen johdosta

Siviilipalveluksesta kieltäytyneen kohdalla rangaistus olisi aina puolet jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyisi vankeusrangaistuksen tultua kokonaan suoritetuksi. Sama vaikutus olisi siviilipalvelusrikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen suorittamisella, mikäli määrätty seuraamus vastaisi puolta jäljellä olevasta palvelusajasta.

Mikäli siviilipalvelusvelvolliselle määrätty rangaistusseuraamus olisi vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, jatkuisi siviilipalvelusvelvollisuus tarvittaessa vankeusrangaistuksen suorittamisen tai raukeamisen jälkeenkin vielä suorittamatta olevien palveluspäivien mukaisesti.

Siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen tarkistamista varten rangaistuslaitoksella olisi ilmoitusvelvollisuus siviilipalveluskeskukselle siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja siviilipalvelusrikoksesta tuomitun henkilön vapautuessa.

84 § Oikeudenkäynti ja tuomioistuimen ja virallisen syyttäjän tiedonantovelvollisuus

Pykälässä säädettäisiin syytteen käsittelypaikasta, jonka osalta viitataan edellä 76 §:n osalta esitettyihin perusteluihin. Lisäksi säädettäisiin nykyisen tapaan tuomioistuimen ja syyttäjän ilmoitusvelvollisuudesta siviilipalveluskeskukselle tekemistään ratkaisuista.

12 LUKU REKISTERIT JA TIETOSUOJA

Henkilötietojen suojasta ja käsittelyn yleisistä perusteista säädetään henkilötietolaissa (523/1999). Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaihteluvelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisen velvollisuuksista lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Arkistolaissa (831/1994) säädetään viranomaisen arkistotoimesta ja sen järjestämisestä sekä asiakirjojen laatimisesta, säilyttämisestä ja käytöstä.

Siviilipalvelusrekisteri on henkilötietolain tarkoittama henkilörekisteri, joka sisältää siviilipalvelusvelvollisia koskevia arkaluonteisia henkilötietoja. Siviilipalvelusrekisterin käyttöön ja siellä oleviin tietoihin sovelletaan siviilipalveluslain erityissäädösten lisäksi edellisessä kappaleessa mainittuja yleislakeja.

Lakiehdotuksen 12 luvussa ehdotetaan muutettavaksi ja osin täsmennettäväksi nykyisen siviilipalveluslain siviilipalvelusrekisteriä ja tietosuojaa koskevia säännöksiä. Säännösten tarkentamis- ja muutostarpeet johtuvat osittain siitä, että työministeriö uusii siviilipalvelusrekisteriä internetpohjaiseksi tietojärjestelmäksi, johon jatkossa olisi mahdollisuus luoda rajattu käyttöoikeus myös siviilipalveluspaikkojen siviilipalvelusesimiehille. Siviilipalveluspaikkojen siirtyessä asteittain atk-pohjaisen rekisterin käyttäjiksi ja päivittäessä siviilipalveluspaikan ja siviilipalvelusvelvollisen palvelutiedot suoraan rekisteriin, voitaisiin rinnakkaisista manuaalisista siviilipalvelusvelvollisten henkilökorteista asteittain luopua. Työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen vastuut rekisterinpitäjänä ja siviilipalveluspaikkojen vastuut rekisterinkäyttäjänä täsmennettäisiin. Samalla tarkennettaisiin myös siviilipalvelusrekisterin tietosisältöä koskevia säännöksiä sekä tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä viranomaisten käytännön tarpeista ilmenneiden vaatimusten mukaisesti. Luvussa olisi myös sääntely teknisestä käyttöyhteydestä tietojen luovutuksessa sekä nykyistä tarkemmat sääntelyt koskien tietojen poistamista ja säilyttämisaikoja.

85 § Siviilipalvelusrekisteri ja sen käyttötarkoitus

Siviilipalveluksen toimeenpano, siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja poikkeusolojen aikainen sijoittaminen edellyttävät siviilipalvelusvelvollisia koskevien henkilötietojen rekisteröintiä. Siviilipalvelusvelvollisista pidetään työministeriön toimesta henkilötietolain (523/1999) tarkoittamaa henkilörekisteriä. Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin luonteesta ja käyttötarkoituksesta. Rekisteriä ylläpidettäisiin automaattisen tietojenkäsittelyn avulla internetpohjaisena. Siviilipalvelusrekisteri koostuisi siviilipalvelusvelvollisia koskevasta henkilötietorekisteristä. Tietojärjestelmäkokonaisuudessa olisi lisäksi erillisenä osiona palvelusvelvollisen omaan suostumukseen perustuva esittelyosio, siviilipalveluspaikkoja koskeva viranomaisrekisteri sekä avoin lomake- informaatio- ja ohjeosio.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät siviilipalvelusvelvollisuuden toimeenpanijana ja siviilipalvelusvelvollisten valvojana edellyttävät henkilörekisterin käyttämistä. Rekisteritietojen avulla siviilipalveluskeskus suorittaa siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määräämisen, palveluksen suunnittelun, järjestämisen, valvonnan ja poikkeusolojen sijoitussuunnittelun. Rekisteri on tarpeellinen myös työministeriön siviilipalvelusasioita hoitaville virkamiehille heidän hoitaessaan siviilipalvelusvelvollisiin kohdistuvia tarkistus- ja valvontatoimenpiteitä esimerkiksi kanteluiden ja väärinkäytösten selvittämisessä sekä siviilipalvelusvelvollisia koskevien laskujen hyväksymisen yhteydessä.

Siviilipalvelusvelvollisten henkilörekisteriin kuuluisi atk:lla pidettävän rekisterin lisäksi myös manuaalisesti pidettäviä asiakirjoja. Tällaisia asiakirjoja olisivat etenkin palvelukseen hakemista koskevat asiakirjat, siviilipalvelusvelvollisen terveydentilaa koskevat asiakirjat sekä lykkäys- ja vapautushakemuksia koskevat asiakirjat. Lisäksi siviilipalvelusvelvollisen henkilökortti tulisi ainakin joitakin vuosia edelleen säilymään myös manuaalisessa muodossa vaihtoehtona sille, että tiedot päivitetäisiin suoraan atk-pohjaiseen rekisteriin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalvelusrekisteriin ja siellä oleviin henkilötietoihin sovellettavista yleislaeista, henkilötietolaki ja laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Koska viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 32 kohta ei sisällä yksilöimätöntä vakaumusta vaan pelkän poliittisen vakaumuksen, mainittaisiin 3 momentissa selvyuden vuoksi erikseen, että siviilipalvelusrekisteriin sisältyvät tiedot tulee pitää salassa. Salassa pidettäviä olisivat tiedot kokonaisuudessaan, koska jo pelkkä kuuluminen rekisteriin voidaan tulkita olevan ilmaus vakaumuksesta.

86 § Rekisterinpitäjät

Työministeriö johtaa ja valvoo siviilipalvelusta ja on vastuussa siviilipalvelusrekisterin teknisestä ja yleisestä toimivuudesta, tietoturvaratkaisuista, rekisteritoimintojen ja rekisteritietojen yhtenäisyydestä, tietojen poistoajoista sekä käyttöoikeuksien myöntämisestä ja laajuudesta. Työministeriön siviilipalvelusasioista vastaavat henkilöt voivat myös toimia siviilipalvelusrekisterin käyttäjinä ja päivittäjinä.

Työministeriö myöntäisi tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset käyttöoikeudet rekisteriin siviilipalveluskeskuksen henkilökunnalle ja työministeriön siviilipalvelusasioita hoitaville henkilöille. Työministeriö määrittäisi samalla kullekin käyttäjäryhmälle siviilipalvelusrekisteriin tarvittavien käyttöoikeuksien laajuuden. Työministeriö myöntäisi rekisteriin tarvittavat käyttöoikeudet myös siviilipalveluspaikkojen ehdotetun lain 43 §:n mukaisille vastuuhenkilöille. Siviilipalveluspaikoille myönnettävät käyttöoikeudet olisi aina teknisesti rajattu yksinomaan siviilipalveluspaikan omien siviilipalvelusvelvollisten tietoihin ja niihinkin vain siviilipalveluspaikan tarvitsemin osin.

Käyttöoikeuksien osalta työministeriön keskitetty myöntäminen voisi siviilipalveluspaikkojen suuren lukumäärän (n. 2 050) vuoksi käytännöllisistä syistä kohdistua ainoastaan työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen rekisterinkäyttäjiin sekä siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöihin. Siviilipalveluspaikkojen osalta käyttöoikeuksien myöntäminen rekisteriin tapahtuisi siviilipalveluspaikan virkavastuulla toimivan siviilipalvelusasioista vastaavan henkilön toimesta siten, että hänellä olisi työministeriön teknisesti rajaamat myöntövaltuudet oman organisaationsa sisällä. Vastuuhenkilö voisi siten myöntää rekisteriin käyttöoikeuden niille henkilöille, jotka organisaatiossa tarvitsevat siviilipalvelusvelvollisten tietoihin päivitys- tai katseluoikeuden, esim. esimies, matkalippujen allekirjoittajat.

Siviilipalveluskeskus vastaisi rekisterinpitäjälle säädetyistä muista velvoitteista, kuten rekisteritietojen keräämisestä, tallentamisesta, käytöstä, luovuttamisesta, suojaamisesta, virheellisten ja vanhentuneiden tietojen korjaamisesta ja rekisteröidyn tarkastusoikeuden käyttämisestä.

Siviilipalvelusrekisterin ylläpitäjänä ja käyttäjänä toimisi ensisijaisesti siviilipalveluskeskus, mutta myös työministeriö ja siviilipalveluspaikat toimisivat rekisterin ylläpitäjinä, tietojen tallentajina ja käyttäjinä omaan toimivaltaansa kuuluvien tehtävien osalta. Siviilipalveluspaikkojen velvollisuutena olisi nykyiseen tapaan toimia rekisteritietojen ylläpitäjänä palveluksessaan olevien siviilipalvelusvelvollisten osalta siltä osin kuin kyse on henkilökorttitiedoista. Jatkossa siviilipalveluspaikkojen rekisterinpitovelvoite voi tapahtua vaihtoehtoisesti joko manuaalista henkilökorttia täyttämällä tai päivittämällä tiedot suoraan siviilipalvelusrekisterin tietokantaan.

Siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkittävien tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimisi siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen lääkäri.

87 § Vastuu siviilipalvelusrekisteriin talletetuista tiedoista

Pykälässä säädettäisiin vastuusta rekisteriin talletettujen tietojen oikeellisuudesta sekä vastuusta siltä osin, että käyttö tehtävien hoidossa on lainmukaista. Säännös vastuunjaosta on tarpeen, koska rekisteriin tietoja tallettavia ja käyttäviä tahoja on useita.

88 § Rekisterin tietosisältö

Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin rekisteriin merkittävät siviilipalvelusvelvollisen palvelukseen määräämisen ja palveluksen suunnittelun, järjestämisen ja valvonnan kannalta välttämättömät perustiedot eli henkilökorttitiedot. Momentissa mainitut tiedot olisivat olennaisilta osiltaan samat joita nykyisten säännösten mukaan merkitään manuaaliseen siviilipalvelusvelvolliseen henkilökorttiin ja joiden perusteella siviilipalveluspaikka ja siviilipalveluskeskus pystyvät seuraamaan mm. lakisääteisten lomaoikeuksien, matkaoikeuksien ja palvelusajan toteutumista. Palveluspaikkaan ja aikaan liittyvillä tiedoilla ja palvelustehtävien suorittamiseen liittyvillä tiedoilla tarkoitettaisiin mm. tietoja siviilipalvelusvelvollisen työtehtävistä, hänelle annetusta koulutuksesta, palveluksen suorittamiseen liittyvistä poissaoloista ja lomista. Manuaalista henkilökorttia voitaisiin jatkossakin käyttää rinnakkain atk-pohjaisen rekisterin kanssa niiden siviilipalveluspaikkojen osalta jotka eivät vielä olisi siirtyneet atk-pohjaisen rekisterinpitoon.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lääkärintarkastuskortista. Lääkärintarkastuskortti on tällä hetkellä vielä aina manuaalinen ja se siirretään siviilipalveluskeskuksen terveydenhuoltohenkilöstöltä suljetussa kuoressa siviilipalveluspaikalle, joka siirtää sen edelleen avaamattomana osoittamalleen terveydenhuoltohenkilöstölle. Lääkärintarkastuskortin osalta rekisterinpito ja vastuu tietojen sisällöstä olisi siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan osoittamalla lääkäriellä.

Pykälän 3 momentissa on lueteltu ryhmittäin rekisteriin merkittävät muut, kuin 1 momentissa tarkoitettut tiedot. Rekisteriin kerättäviä tietoja tarvitaan siviilipalvelusviranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamista varten. Tietojen rekisteröinnin edellytyksenä olisi aina tiedon tarpeellisuus 85 § 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamisen kannalta.

Rekisteriin voitaisiin 1) kohdan mukaan merkitä siviilipalveluspaikan määräämiseksi sekä palveluksen asianmukaiseksi järjestämiseksi välttämättömät tiedot vakaumuksesta ja us-

konnollisesta yhdyskunnasta. Vakaumuksen ja uskonnollisen yhdyskunnan merkitseminen on tarpeellista esim. tapauksissa, joissa sillä on merkitystä palvelusvelvollisen ruokavali-oon, osoitettaviin työtehtäviin tai mahdollisiin palveluspaikkoihin.

Kohdan 2) mukaan rekisteriin voitaisiin merkitä tieto siviilipalveluslain nojalla tuomituista ja vireillä olevista rikoksista sekä niistä annettujen rangaistusten täytäntöönpanosta. Lisäksi rekisteriin voitaisiin merkitä tieto tuomioistuimen muussa rikosasiassa määräämästä tuomiosta, josta on seuraamuksena annettu ehdollinen tai ehdoton vankeusrangaistus, mikäli tiedolla on merkitystä palvelusvelvollisen siviilipalveluspaikan ja työtehtävien määräämisessä. Muun rikostiedon ja seuraamuksen merkitseminen olisi poikkeuksellista ja rajoittuisi rangaistuksiin, joissa yhteys miehen omaan tai muiden palvelusturvallisuuteen tai siviilipalveluspaikan turvallisuuteen on ilmeinen, esimerkiksi väkivalta- ja henkirikokset. Vakavimpien rikosten kohdalla tiedolla saattaa olla merkitystä myös palveluskelpoisuusarvioinnin kannalta ja tieto on tarpeen tallentaa sikäli kuin se voi toimia palveluskelpoisuuspäätöksen perusteluna. Sakkoon johtaneita tuomioita ei merkittäisi rekisteriin.

Kohdan 3) mukaan rekisteriin voitaisiin merkitä tarvittaessa tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa. Tieto on tarpeellinen siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelusvelvollisen tavoittamiseksi ja palvelukseen määräämiseksi sekä turhien etsintäpyyntöjen välttämiseksi, koska laitoksessa olo muodostaa laillisen esteen palvelukseen saapumatta jäämiselle.

Kohdan 4) mukaiset palveluskelpoisuuden määrittämiseksi ja tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot sisältäisivät palveluskelpoisuusluokituksen perusteena olevat IDC-koodiston mukaiset diagnoositiedot samoin kuin muut palveluskelpoisuuden mahdollisesti vaikuttavat lääkärintodistukset ja terveydentilatiedot. Tiedot ovat siviilipalveluskeskukselle tarpeellisia palvelukseen määräämistä, palveluksen suunnittelua ja palvelusvelvollisen sijoitettavuutta varten. Tiedolla voi olla merkitystä myös palvelusturvallisuuden ja työtehtävien määräytymisen kannalta.

ATK-rekisterin lisäksi siviilipalvelusrekisteriin voisi kuulua myös tietojärjestelmää täydentäviä manuaalisesti pidettyjä asiakirjoja ja tiedostoja. Tällaisia asiakirjoja ovat etenkin siviilipalvelukseen hakemista, määräämistä, lykkäystä ja vapauttamista koskevat asiakirjat, palveluskelpoisuuden määrittämiseen ja tarkistamiseen liittyvät edellä mainitut lääkärintilaukset ja muut terveydentilaa koskevat todistukset, siviilipalvelusrikoksia ja täydennyspalvelusrikkomuksia koskeviin rikosilmoituksiin liittyvät asiakirjat, kurinpitoasiakirjat, siviilipalveluslaissa tarkoitettuihin muutoksenhakemuksiin liittyvät asiakirjat sekä siviilipalvelusvelvollisen manuaalinen henkilökortti ja lääkärintarkastuskortti.

89 § Henkilökortin ja lääkärikortin säilyttäminen ja siirtäminen

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen henkilökortin ja lääkärikortin säilyttämisestä ja siirtämisestä. Henkilökortti voisi jatkossa olla joko manuaalinen kortti tai atk-pohjainen rekisteri. Lääkärintarkastuskortti olisi toistaiseksi aina manuaalinen ja sitä ylläpidettäisiin ja säilytettäisiin siviilipalveluspaikassa nykyiseen tapaan erillään muusta siviilipalvelusvelvollisen rekisteriaineistosta. Lääkärintarkastuskorttiin merkinnät tekisi siviilipalveluskeskuksen terveydenhuoltohenkilöstö sekä siviilipalveluspaikan siviilipalvelusvelvolliselle osoittama lääkäri. Lääkärintarkastuskortin huolellinen säilyttäminen ja sen siirtäminen siviilipalveluspaikan terveydenhuoltohenkilöstölle olisi siviilipalveluspaikan vastuulla.

Siviilipalvelusvelvollisen vaihtaessa siviilipalveluspaikkaa, olisi manuaalinen henkilökortti sekä lääkärintarkastuskortti siirrettävä välittömästi uuteen siviilipalveluspaikkaan. Siviilipalvelusvelvollisen kotiutuessa siviilipalveluspaikan olisi vastaavasti siirrettävä mainitut asiakirjat välittömästi siviilipalveluskeskukseen.

Tulevaisuudessa on mahdollista, että myös lääkärin sisältyvät tiedot voidaan siirtää sähköiseen muotoon, jolloin niitä voitaisiin ylläpitää atk-pohjaisen rekisterin kautta. Sähköistäminen onnistuu todennäköisesti melko helposti siviilipalveluskeskuksen omassa terveydenhuollossa, jossa käyttöoikeudet voidaan luoda pysyviksi ja jossa ei olisi rinnakkaisia järjestelmiä käytössä. Siviilipalveluspaikkojen osalta terveydenhuolto on kuitenkin useimmiten ulkoistettu erillisille organisaatioille, joilla on ainakin toistaiseksi vielä omat potilastietojärjestelmänsä, jolloin tarvittavien käyttöoikeuksien luominen siviilipalvelusrekisteriin ja rekisterin käytön hallinta voi muodostua ongelmalliseksi. Siviilipalvelusvelvollinen saattaa lisäksi palveluksensa aikana käydä hoidossa useammassa eri terveydenhuolto-organisaatiossa, joka osaltaan lisää rekisterin ylläpidon vaikeutta. Lakiehdotus ei estäisi lääkärintarkastuskortin tietojen teknistä siirtämistä sähköiseen muotoon ja tietojen atk-pohjaista päivittämistä siviilipalveluskeskuksen terveydenhoitohenkilökunnan toimesta. Ehdotuksessa ei kuitenkaan anneta valtuutta myöntää terveystietoja koskevia käyttö- ja päivitysoikeuksia siviilipalveluspaikkojen terveydenhoitohenkilökunnalle, mikä merkitsee käytännössä manuaalisten lääkärintarkastuskorttien säilymistä.

90 § Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä

Siviilipalvelusvelvollista koskevat henkilökorttitiedot, jotka on eritelty ehdotetun lain 88 §:n 1 momentissa samoin kuin siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkityt tiedot poistettaisiin siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 60 vuotta.

Nykyisten säännösten mukaan tiedot on poistettu siviilipalvelusrekisteristä siviilipalvelusvelvollisen täytettyä 50 vuotta, jolloin tiedot on siirretty sotilasläänin esikunnalle. Säilytysaika siviilipalvelusrekisterissä on tarpeen nostaa jatkossa 60 vuoteen koska yleisen liikekannallepanon aikana yläikäraja palvelukseen määräämiselle on 60 vuotta. Lakiehdotuksen mukaan siviilipalvelusvelvolliset määrättäisiin liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelusviranomaisen toimesta. Siviilipalvelusviranomaisella olisi siten oltava ajan tasalla olevat tiedot kaikista palvelukseen määräskelpoisista siviilipalvelusvelvollisista. Henkilökortti ja lääkärintarkastuskortti tai näitä vastaavat atk-pohjaiset siviilipalvelusrekisteritiedot olisivat nykyiseen tapaan pysyvästi säilytettäviä tietoja, jotka olisi siviilipalvelusrekisteristä poistamisen yhteydessä siirrettävä edelleen säilytettäväksi sota-arkistoon, joka toimisi siviilipalvelusvelvollisten osalta päätearkistona.

Lakiehdotuksen 88 § 3 momentissa mainitut tiedot poistettaisiin siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden kuluttua siitä, kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutettu täysin palvelleena. Mainituissa lainkohdassa tarkoitettut tiedot ovat pitkälti manuaalisia hakemus-, tiedoksiantopäätösjäljennös ym. asiakirjoja, joita ei ole tarkoituksenmukaista säilyttää viittä vuotta kauempaa. Mikäli rekisteriin merkitty tieto olisi kuitenkin saatu siviilipalveluksen tai varusmiespalveluksen suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuuluessa siviilivarantoon tai ylimääräiseen varantoon, poistettaisiin tieto viiden vuoden kuluttua tiedon saamisesta ja rekisteriin merkitsemisestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalveluskeskuksen velvollisuudesta toimittaa manuaalinen asiakirja-aineisto järjestettynä uudelle siviilipalveluskeskukselle, mikäli keskuksena toimiva viranomaisen vaihtuisi.

91 § Ulkopuoliset tietolähteet

Pykälässä säädettäisiin rekisterinpitäjänä toimivien siviilipalveluskeskuksen ja työministeriön oikeudesta tietojen saantiin ulkopuoliselta taholta. Siviilipalveluskeskus ja valvontatehtävänsä perusteella myös työministeriön siviilipalvelusasioista vastaavat henkilöt tarvitsevat tehtäviensä hoitamiseksi tietoja useista muiden viranomaisten ylläpitämistä rekistereistä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin rekisterinpitäjän oikeudesta saada väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 § 1 momentin 1-4 kohdassa tarkoitettuja tietoja sekä 3 momentissa tarkoitettu uskontokuntaan kuulumista koskeva tieto. Tietoja tarvittaisiin siviilipalveluksen järjestämistä ja palvelusvelvollisten valvontaa varten. Sanottuja tietoja olisivat henkilön tunnistetiedot, perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot, kansalaisuutta, toimivaltaisuutta ja kuolinaikaa koskevat tiedot, tiedot äidinkielestä ja asiointikielestä sekä tiedot uskontokuntaan kuulumisesta.

Momentin 2 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada sotilasviranomaiselta palvelusaikaan vaikuttavat tiedot ja palveluskelpoisuustiedot sekä terveydentilatietoja, joilla on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä. Luovutettavat terveydentilatiedot koskisivat lähinnä kutsunnoissa tai sitä edeltävässä ennakkoterveystarkastuksessa suoritettuja terveystarkastuksia sekä jo aloitetussa varusmiespalveluksessa suoritettuja lääkärintarkastus- ja terveydentilatietoja.

Momentin 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta terveyskeskukselta ja lääkäriltä lausunto siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta siltä osin kuin sillä on merkitystä palveluskelpoisuuden kannalta. Tietojensaantioikeus ei koskisi terveydentilatietoja laajemmalti, mikäli niillä tutkimuksen suorittaneen lääkärin käsityksen mukaan ei ole merkitystä palveluskelpoisuuden arvioinnin kannalta palvelusvelvollisen sen hetkisissä tehtävissä.

Momentin 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada tietoja mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta palvelusvelvolliselle, jos pyydetyillä tiedoilla palveluksen antajan käsityksen mukaan voisi olla merkitystä palveluskelpoisuuden arvioimisen tai palveluksen järjestämisen, esimerkiksi lykkäyksen kannalta. Tietoja olisi oikeus saada terveyskeskukselta, mielenterveystoimistolta, sairaalalta ja muulta taholta, joka tekee mielenterveystyötä.

Momentin 5 kohdan mukaan rekisterinpitäjä saisi ulkomaalaisvirastolta kansalaisuutta koskevia tietoja. Tiedoilla on merkitystä sekä palvelusvelvollisuuden määräytymistä että siitä vapauttamista koskevassa päätöksenteossa.

Momentin 6 kohdan mukaan rekisterinpitäjä saisi poliisi-, syyttäjä- ja vankilaviranomaiselta tiedot koskien siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, kertauskoulutusrikkomusta tai tiedonantovelvollisuuden rikkomista koskevasta rikosilmoituksesta, sen käsittelyaikataulusta, syyteharkinnan aikataulusta ja lopputuloksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta. Tiedot liittyvät oleellisesti toimintaan siviilipalvelusvelvollisena ja ovat siviilipalveluskeskukselle tarpeellisia palvelusvelvollisuuden loppuunsaattamisen seurannan ja siviilipalvelusvelvollisen valvonnan kannalta. Mm. syytteen raukeamistilanteissa ja tuomitsemattajättämistilanteissa tiedot ovat tarpeen myös palvelukseen uudelleen määräämistä varten.

Momentin 7 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmistä tieto rikosnimikkeestä ja tuomitusta rangaistusseuraamuksesta niiden tuomioistuimessa ratkaistujen rikosasioiden osalta joissa siviilipalvelusvelvolliselle on tuomittu seuraamukseksi ehdollinen tai ehdoton vankeusrangaistus. Vankeusrangaistukseen johtaneet rikokset ovat yleensä luonteeltaan vakavia ja tiedoilla voi olla merkitystä palvelusturvallisuuden ja siviilipalveluspaikan työturvallisuuden kannalta samoin kuin palveluskelpoisuuden arvioimiseksi ja siviilipalvelusvelvollisen sopivuuden arvioimiseksi hänelle yksilöityihin työtehtäviin. Tietojen tarkistaminen tapahtuisi tämän kohdan nojalla yksittäistilanteissa, ottaen huomioon osoitettavien koulutuksen tai työtehtävien luonne ja siihen liittyvät riskitekijät.

Momentin 8 kohdan mukaan vankeinhoitoviranomaiselta olisi oikeus saada tieto rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajankohdasta. Tiedolla on merkitystä mm. sen arvioimiseksi, onko henkilöllä laillinen este olla saapumatta palvelukseen ja turhien etsintöjen välttämiseksi.

Momentin 9 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus saada tieto sosiaali- tai terveydenhuollon laitokselta tai muulta suljetulta laitokselta siellä säilytettävästä palvelusvelvollisesta ja hänen vapautumisajankohdastaan. Tieto tarvitaan palvelukseen määräämistä ja palveluksen järjestämistä varten.

Momentin 11 kohdan mukaan rekisterinpitäjä saisi työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä työministeriöltä tiedon niistä siviilipalvelusvelvollisista, joille valmiuslain 14 luvun mukaisesti on annettu työmääräys työvelvollisena.

Tieto työmääräyksen saaneista on työvelvollisuuden soveltamisoloissa siviilipalveluskeskukselle välttämätön, koska siviilipalveluskeskuksen tehtävänä on poikkeusoloissa siviilipalvelusvelvollisten määrääminen ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Työmääräys olisi kuitenkin siviilipalvelukseen nähden ensisijainen palvelusmuoto ja siviilipalveluskeskus ei ehdotetun lain mukaan määräisi palvelukseen niitä siviilipalvelusvelvollisia, joille on valmiuslain säännösten mukaisesti jo annettu työmääräys työvelvollisena.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalveluspaikan oikeudesta saada siviilipalvelusvelvollista koskevia tietoja. Momentin 1 kohdan mukaan siviilipalveluspaikalla olisi oikeus saada siviilipalveluskeskukselta rekrytointitilanteessa palvelukseensa hakeutuvan siviilipalvelusvelvollisen koulutus- ja työkokemustiedot. Kyseiset tiedot saataisiin yleensä haastattelutilanteessa siviilipalvelusvelvolliselta itseltään, mutta siviilipalveluspaikalla tulisi kuitenkin ennen sitoutumispäätöstä olla tarvittaessa oikeus tarkistaa tietojen paikkansapitävyys keskukselta. Tarkistusoikeudella on merkitystä siviilipalveluspaikan oikeuksien kannalta, koska normaalista palvelusuhteesta poiketen siviilipalvelussuhdetta ei oleellisesti virheellisten tietojenkaan perusteella voitaisi purkaa tai irtisanoa.

Momentin 2 kohdan mukaan siviilipalveluspaikalla olisi oikeus saada palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä lausunto palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta siltä osin kuin sillä on merkitystä palveluskelpoisuudelle.

Sääntely vastaa nykytilaa ja tietojen saamisella on merkitystä mm. arvioitaessa siviilipalveluspaikan vastuuta palvelusturvallisuuden järjestämisessä ja palveluskelpoisuuden tarkistamisessa. Palveluskelpoisuuteen vaikuttavia terveydentilatietoja siviilipalveluspaikka tarvitsee myös arvioidakseen kotiuttamisperusteita, sairaslomien myöntämistä tai mahdollista palveluksesta vapauttamisen perusteita.

Pykälän kolmannessa momentissa säädettäisiin työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen oikeudesta tietojen saamiseen teknisen käyttöyhteyden avulla. Tietojen teknisellä käyttöyhteydellä tarkoitettaisiin sekä tietojen luovutusta konekielisessä muodossa että tietojen muuta teknisin menetelmin tapahtuvaa luovuttamista, kuten verkkoyhteyden avulla toteutettua selailukäyttöä. Teknistä käyttöyhteyttä toteutettaessa vastaanottajan on huolehdittava riittävästä tietoturvan tasosta ja annettava luovuttajalle sitä koskevat yksityiskohtaiset selvitykset.

Siviilipalveluspaikalle 2 momentin mukaan luovutettavien tietojen osalta kyse on yksittäistapauksia koskevista yksilöidyistä tietopyynnöistä, joiden osalta teknistä käyttöyhteyttä ei ole tarkoituksenmukaista käyttää.

92 § Tietojen luovuttaminen

Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin tietojen luovuttamisesta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan siviilipalvelusvelvollisesta voitaisiin luovuttaa asevelvollisuuslain mukaisille rekisterinpitäjille asevelvollisten valvontaa ja kriisiajan toiminnan suunnittelua varten tarpeelliset tiedot. Tarpeellisina tietoina siviilipalveluksen suorittaneiden osalta voidaan pitää lähinnä palveluksen suorittamista koskevia tietoja. Siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siirtyvän palvelusvelvollisen osalta siirrettävät tiedot olisivat laajemmat ja koskisivat henkilökorttiin merkittyjen perustietojen lisäksi palveluskelpoisuutta ja sen perusteena olevia terveydentilatietoja sekä palvelusaikaan vaikuttavia tietoja.

Puolustusvoimilla olisi jatkossakin edelleen tarve kaikkia asevelvollisia koskevan rekisterin pitämiseen huolimatta siitä, että siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen ja sodan ajan sijoitukset määrättäisiinkin jatkossa siviilipalvelusviranomaisten toimesta. Kattavan rekisterin tarve koskee asevelvollisuuden alkuvaihetta aina kutsuntoihin asti ja palvelusvelvollisuuden suorittamisen jälkeenkin mm. tilanteita joissa työnantajat tekevät puolustusvoimille varaushakemuksia liikekannallepanon varalle. Työnantajalla ei yleensä ole tiedossaan henkilön siviilipalvelus-statusta, jolloin hakemukset toimitetaan puolustusvoimille josta ne edelleen voidaan rekisteritietojen tarkistamisen jälkeen jakaa käsiteltäväksi siviilipalvelusvelvollisten osalta oikealle viranomaiselle.

Kohdan 2 mukaan palveluksen suorittamista koskevat tiedot voitaisiin antaa ulkomaalaisvirastolle, joka voi tarvita palvelustietoja monikansalaisen siviilipalvelusvelvollisen kansalaisuusasian käsittelemistä varten.

Kansaneläkelaitokselle tietoja voitaisiin antaa siviilipalvelusvelvollisen lakisääteisten etuuksien käsittelyä varten, poliisille virka-apua ja palvelukseen noutamista varten sekä väestörekisterikeskukselle kansalaisuusaseman määrittämistä varten. Pelastuslain mukaisille pelastusviranomaisille voitaisiin luovuttaa tietoja siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen vapautettu sodan ajan palveluksesta sekä tieto siviilipalvelusvelvollisen palveluksessaan saamasta erityiskoulutuksesta. Tietoja annettaisiin henkilöstön väestönsuojelutehtäviin varaamista varten.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy lakiehdotuksen 91 §:ssä olevaa säännöstä vastaava säännös mahdollisuudesta luovuttaa tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla ja konekielisessä muodossa sekä riittävästä tietoturvan tasosta huolehtimisesta.

13 LUKU MUUTOKSENHAKU

Luvussa säädettäisiin muutoksenhausta siviilipalvelusasioissa. Muutoksenhakuoikeudesta on säädetty perustuslain 21 §:ssä, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Hallinnollista muutoksenhakua koskevat perussäännökset sisältyvät hallintolainkäyttölakiin (586/1996), jossa on omaksuttu yleisen valitusoikeuden periaate. Sen mukaan hallinto-asiassa annettuun päätökseen tulisi olla mahdollisuus hakea muutosta.

Ehdotetut säännökset vastaavat voimassa olevaa lainsäädäntöä.

93 § Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen

Muutoksen hakemiseen kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston antamaan siviilipalvelushakemusta koskevaan päätökseen sovellettaisiin ehdotetun asevelvollisuuslain 12 luvun säännöksiä. Lakiehdotuksen 12 §:n mukaan kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston olisi hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, jos se täyttää ehdotetun lain 11 §:ssä säädetyt edellytykset. Normaaliaikana vakaumus todetaan siviilipalvelusvelvolliseksi hakevan antaman kirjallisen vakuutuksen perusteella. Koska normaaliaikana siviilipalvelushakemukset poikkeuksetta hyväksytään, eivät asevelvollisuuslaissa säädetyt oikaisuvaatimus- ja valitusmenettely tule käytännössä sovellettaviksi.

94 § Muutoksenhaku siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan päätökseen

Siviilipalveluskeskuksen antamaan siviilipalveluspaikan määräämistä tai siviilipalveluspaikan siirtoa koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee. Valituskirjelmä olisi toimitettava siviilipalveluskeskukseen seitsemän päivän kuluessa siitä päivästä, jona päätös on annettu muutoksenhakijalle tiedoksi. Määräaika olisi asian käsittelyn kiireellisyyden vuoksi lyhyt. Siviilipalveluskeskuksen tulisi viipymättä toimittaa valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa asiasta hallinto-oikeuteen, jossa valitus olisi käsiteltävä kiireellisenä. Valitus ei estäisi päätöksen täytäntöönpanoa.

Siviilipalveluspaikan antamiin ja siviilipalveluskeskuksen antamiin muihin kuin yksi momentissa tarkoitettuihin hallintopäätöksiin haettaisiin muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehnyt viranomainen sijaitsee. Valitusaika olisi hallintolainkäyttölain 22 §:ssä säädetty 30 päivää päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhakuoikeus olisi laaja ja koskisi kaikkia hallintopäätöksiä. Valitusoikeutta ei olisi kuitenkaan tosiasiallisista hallintotoimista, joita olisivat esimerkiksi työtehtävien ja lomien määräämiset.

Pykälässä mainittaisiin kuitenkin nimenomaisesti ne päätökset, joiden osalta tehdyt valitukset eivät kuitenkaan estäisi päätöksen täytäntöönpanoa. Säännöksen mukaan valitus siviilipalvelukseen määräämisestä, lykkäys- ja vapauttamispäätöksestä sekä palveluksen keskeyttämisestä ja kotiuttamisesta annetusta päätöksestä ei estäisi päätöksen täytäntöönpanoa.

Hallinto-oikeuden päätöksestä voisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Edellytyksenä olisi korkeimman hallinto-oikeuden myöntämä valituslupa. Vali-

tusluvan myöntämisen edellytyksistä ei säädettäisi siviilipalveluslaissa, vaan sovellettavaksi tulisivat hallintolainkäyttölain 13 §:ssä säädetyt yleiset säännökset.

95 § Muutoksenhaku kurinpitorangeistukseen

Ehdotetun lain 69 §:n mukaan kurinpitorangeistusten määräämisestä päättäminen siirretäisiin siviilipalveluspaikoilta siviilipalveluskeskukselle. Kurinpitomenettelyn keskittämällä pyritään varmistamaan asian käsittelyn vaatima osaaminen ja tutkinta- ja rangaistuskäytännön yhtenäistäminen.

Ehdotetussa laissa säädettyjä kurinpitorangeistuksia olisivat varoitus, ylityön teettäminen, päivärahan menetys ja henkilökohtaisten lomaoikeuksien menetys. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollinen, jolle on määrätty kurinpitorangeistus, saisi hakea muutosta rangaistuksen määräämistä koskevaan kurinpitopäätökseen valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee.

Valituskirjelmä olisi toimitettava siviilipalveluskeskukseen seitsemän päivän kuluessa siitä päivästä, jona palvelusvelvollinen olisi saanut päätöksen tiedoksi. Asian merkityksellisyys ja käsittelyn kiireellisyys puoltavat lyhyttä valitusaikaa. Siviilipalveluskeskuksen tulisi viipymättä toimittaa valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa asiasta valituselimelle. Käytännössä valitukseen liittyvät asiakirjat olisivat siviilipalveluskeskuksessa jo sen tehdessä kurinpitopäätöstä. Näin ollen siviilipalveluskeskuksen tulisi kyetä toimittamaan valitusasiakirjat valituselimelle hyvinkin lyhyessä ajassa.

Pääsääntöisesti kurinpitorangeistusta ei saisi panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Mikäli päätöksestä valitettaisiin hallinto-oikeuteen, olisi päätös kuitenkin täytäntöön pantavissa hallinto-oikeuden annettua asiasta päätöksen. Näin ollen mahdollinen jatkovalitus hallinto-oikeuden päätöksestä ei estäisi päätöksen täytäntöönpanoa.

Vaikka siviilipalveluskeskuksen antaman kurinpitopäätöksen täytäntöönpano edellyttäisi päätöksen lainvoimaisuutta, olisi se kuitenkin välittömästi täytäntöön pantavissa lainvoimaisuutta odottamatta tilanteessa, jossa täytäntöönpanoa ei olisi mahdollista toteuttaa siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa.

Siviilipalvelukseen liittyvien kurinpitorangeistuksiin ei voida katsoa liittyvän sellaisia oikeussuojatarpeita, jotka perustelisivat rajoittamatonta jatkovalitusoikeutta. Näin ollen valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä edellyttäisi korkeimman hallinto-oikeuden myöntämää valituslupaa. Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevaa sääntelyä.

96 § Hallintolainkäyttölain soveltaminen

Pykälässä todettaisiin nimenomaisesti, että 93 - 95 §:ssä säädetyin ohella muutoksenhakuun sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia. Vaikka hallintolainkäyttölaki tulee sovellettavaksi suoraan hallinnon yleislakina, on asiasta tarpeen säätää myös erikseen siviilipalveluslaissa. Tämä siksi, että siviilipalveluspaikkoina voivat toimia myös sellaiset yksityisoikeudelliset yhteisöt, joiden toiminnassa ei muutoin sovelleta hallinnon yleislakeja.

14 LUKU ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

97 § Hakeutuminen asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen

Siviilipalvelusvelvollinen voisi hakea takaisin suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, jos hän katsoo, ettei hänen vakaumuksensa enää estä mainitun palvelun suorittamista. Hakemuksen tekemisen edellytyksenä olisi nykyisin voimassa olevan lain mukaisesti että siviilipalvelusvelvollinen ei olisi jo ehtinyt aloittaa siviilipalvelusta. Siviilipalveluksen aloittamiseksi katsottaisiin palvelukseen saapuminen ja ilmoittautuneeksi kirjautuminen, joten hakemusta ei voisi tehdä enää peruskoulutusjakson tai työpalvelujakson aikana tai kertauskoulutukseen saapumisen jälkeen. Hakemusta ei myöskään voisi tehdä enää sen vuoden päätyttyä jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta. Hakemus jätettäisiin tutkimatta jos se olisi tehty mainittujen edellytysten vastaisesti.

Hakemuksen hyväksymisen edellytyksenä olisi nykyisin voimassa olevan lain mukaisesti että siviilipalvelusvelvollista ei ole jo aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen.

Siviilipalveluksen suorittamiselle ei voida katsoa löytyvän vastaavia vakaumuksellisia syitä kuin asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamiselle joten hakukertojen rajoittaminen siviilipalveluksen ja asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen välillä on perusteltua järjestelmän toimivuuden kannalta.

Säännöstä sovellettaisiin samoin edellytyksin myös naiseen, joka hakeutuisi takaisin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen.

98 § Palvelusaika siirryttäessä asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisessa palveluksessa suoritettu palvelus otettaisiin huomion siviilipalvelusaikaa laskettaessa kertoimilla vastaavaan tapaan kuin voimassa olevan lain mukaan. Kertoimet ja suoritetuksi palvelukseksi laskettavat päivät määräytyisivät asianomaiselle henkilölle määräytyneen palvelusajan perusteella, jolloin suhdeluvut esitetyn lain ja voimassa olevan asevelvollisuuslain mukaisesti olisivat: 362:180, 362:270, 362:330 (aseeton palvelus) ja 362:362. Vajaa päivä pyöristettäisiin ylöspäin kokonaiseksi.

Kertoimia ja jäljellä olevaa palvelusaikaa ei sovellettaisi mikäli siviilipalvelukseen hakeutuminen on tapahtunut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamisen jälkeen.

99 § Hallinnon yleislakien soveltaminen

Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen edellyttää että julkisen hallintotehtävän hoitamisessa ja asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja. Siviilipalveluspaikkoina toimii valtion ja kunnan viranomaisten lisäksi myös yksityisoikeudellisia yhteisöjä. Selvyyden vuoksi säädettäisiin, että tämän lain mukaisia hallintoasioita käsiteltäessä noudatettaisiin hallintolakia, kielilakia ja lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta riippumatta palveluspaikan oikeudellisesta luonteesta.

100 § Poliisin virka-apu siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen

Pykälässä säädettäisiin nykyiseen tapaan säännöksistä virka-avun pyytämiseksi. Esityksen mukaan palveluspaikka voisi jatkossa pyytää virka-apua palveluspaikan sijaintipaikkakunnan sijasta suoraan myös palvelusvelvollisen kotipaikkakunnan poliisilta. Palvelusvelvollisen kotipaikkakunnan poliisilla on usein paremmat tiedot ja mahdollisuudet palvelusvelvollisen tavoittamiseksi kuin mahdollisesti varsin kaukanakin sijaitsevalla palveluspaikalla.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisiviranomaisella olisi nykyisten säännösten mukaisesti virka-avun antamisveloitteeseen perustuva velvollisuus toimittaa tavoittamansa siviilipalvelusvelvollinen palveluspaikkaansa, ellei tämä kirjallisesti kieltäydy siviilipalveluksesta tai esitä laillista estettä poissaololleen.

101 § Viranomaisten tiedonantovelvollisuus

Pykälässä säädettäisiin työministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja puolustusvoimien velvollisuudesta antaa kutsunnanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä. Tarkoituksena on, että objektiivinen ja riittävä tieto vaihtoehtoisesta palvelusmuodosta olisi helposti saatavissa mm. kutsuntatilaisuudessa ja ennen kutsuntoja jaettavassa ohjemateriaalissa. Kutsuntatilaisuudessa tulisi myös olla avoimesti saatavilla siviilipalvelushakemuslomakkeita. Tiedonantovelvollisuuteen kuuluisi myös kutsunnanalaisen ohjaaminen oikealle viranomaiselle lisätietojen saamista varten.

15 LUKU VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

102 § Voimaantulo

Siviilipalveluslaki uusittaisiin kokonaisuudessaan joten lain voimaantulon myötä kumottaisiin kokonaisuudessaan 1.1.1992 voimaan tullut siviilipalveluslaki (1723/1991).

103 § Siirtymäsäännökset

Lain voimaantulolla ei olisi vaikutusta ennen lain voimaantuloa jo siviilipalveluksensa aloittaneiden palvelusaikaan, joka säilyisi voimassa olleiden säännösten mukaisesti 395 vuorokautena. Henkilökohtaisten lomien määrä säilyisi myös entisellään 20 päivässä. Siviilipalveluksensa jo aloittaneisiin ei myöskään sovellettaisi kertauskoulutusvelvollisuutta koskevaa 8 lukua. Soveltamisessa ratkaisevaa olisi tosiasiallinen palvelun aloittamisaika, joten palvelusaika säilyisi 395 vuorokautena riippumatta siitä, onko jo aloitettu palvelus väliaikaisesti keskeytyneenä esimerkiksi lykkäyksen vuoksi. Mikäli siviilipalvelusta ei olisi lainkaan ehditty aloittaa ennen tämän lain voimaantuloa, määräytyisi palvelusaika ja kertauskoulutusvelvollisuus kuitenkin uuden lain mukaisesti riippumatta siitä, milloin määräys astua palvelukseen on ensimmäisen kerran annettu

Siirtymäsäännöksissä säädettäisiin myös siitä, että siviilipalveluksensa vanhan lain aikana jo kokonaan suorittaneisiin ei sovellettaisi kertauskoulutusvelvollisuutta koskevia säännöksiä. Kertauskoulutusvelvollisuus ei koskisi myöskään niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka ovat vanhan lain aikana hakeutuneet siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen jo suorittuaan ja ovat suorittaneet vanhan lain mukaista täydennyspalvelusta.

Kertauskoulutusvelvollisuuden piiriin kuuluisivat sen sijaan lähtökohtaisesti myös ne siviilipalvelusvelvolliset, jotka ovat hakeutuneet siviilipalvelukseen vanhan lain aikana reservissä ollessaan, mutta jotka eivät olisi suorittaneet lainkaan täydennyspalvelusta. Tällaisia siviilipalvelusvelvollisia on vuosilta 1992 – 2001 yhteensä n. 350 kappaletta. Käytännössä näiden siviilipalvelusvelvollisten kertauskoulutukseen kutsumista ei kuitenkaan enää voitaisi pitää tarkoituksenmukaisena, ottaen huomioon mm. varusmiespalveluksen suorittamisesta jo kulunut pitkäaikainen aika.

Kurinpitomenettelyn alaiset palvelusrikkomukset, jotka olisivat tapahtuneet ennen tämän lain voimaantuloa, ehdotetaan sekä tutkintamenettelyn että seuraamusten osalta käsiteltäväksi loppuun palvelusrikkomuksen tekohetkellä voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Ehdotetussa laissa palvelusrikkomusten tutkinta ja seuraamusten määrääminen on keskitetty siviilipalveluskeskukselle. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista että jo aloitetut tutkinnat voitaisiin suorittaa loppuun menettelyn jo aloittaneessa siviilipalveluspaikassa.

Siirtymäsäännöksissä säädettäisiin myös lain voimaantullessa tarpeellisista rekisteritietosiirroista pääesikunnan ylläpitämän asevelvollisuusrekisterin ja siviilipalveluskeskuksen ylläpitämän siviilipalvelusrekisterin välillä. Asevelvollisuusrekisterissä olisi edelleen tarpeen säilyttää kaikkia Suomen asevelvollisia koskevat perustiedot. Lain voimaantullessa siviilipalvelusvelvollisten perustiedot tulisi kuitenkin siirtää mahdollisine päivityksineen myös siviilipalvelusrekisteriin. Lisäksi siviilipalvelusrekisteriin tulisi siirtää siviilipalvelusvelvollisia koskevat palveluskelpoisuustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat tiedot. Asevelvollisuusrekisterissä ei enää lain voimaantulon jälkeen olisi perusteltua säilyttää siviilipalvelusvelvollisten palveluskelpoisuustietoja. Koska siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja liikekannallepanon aikainen sijoittelu siirtyisi siviilipalveluskeskukselle, tulisi siviilipalvelusrekisteriin siirtää tiedot myös lakiehdotuksen 65 §:ssä tarkoitetuista työnantajien hakemuksista ja päätöksistä eli ns. VAP-varauksista.

LAKI ASEVELVOLLISUUSLAIN MUUTTAMISESTA

Asevelvollisuuslain 90 §:n 1 momentissa säädetään liikekannallepanon aikaisista tehtävistä sellaisen asevelvollisen osalta, joka on omantunnon syiden perusteella vapautettu asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta rauhan aikana. Sääntelyllä tarkoitetaan siviilipalvelusvelvollisia. Pykälän mukaan puolustusvoimat voisi määrätä tällaisen henkilön liikekannallepanon aikana kokonaismaanpuolustusta palvelemaan työhön. Sääntelyllä on ollut tarkoitus turvata asevelvollisen vakaumuksen mukainen sijoittaminen myös poikkeusolojen aikana.

Ehdotetussa uudessa siviilipalveluslaissa siviilipalvelus ulotetaan aiemmasta poiketen koskemaan myös poikkeusolojen aikaa ja liikekannallepanotilannetta. Siviilipalvelusvelvolliset sijoitettaisiin lakiehdotuksen mukaan liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen aina siviilipalveluskeskuksen toimesta. Asevelvollisuuslain 90 §:n 1 momentti menettäisi siten tarpeettomana merkityksensä ja tulisi kumota. Mainitun pykälän 2 momentissa on kuitenkin säädetty vastaavasta liikekannallepanoajan sijoituksesta niiden asevelvollisten osalta, jotka ovat kokonaan kieltäytyneet asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta, eivätkä ole hakeneet siviilipalvelukseen. Näiden ns. totaalkieltäytyjien osalta sääntely tulisi kuitenkin säilyttää ennallaan.

Asevelvollisuuslain 98 §:ssä on säädetty asevelvollisuusrekisteriä pitävien viranomaisten tietojen saannista viranomaiselta, yhteisöltä ja yksittäiseltä henkilöltä. Lakiehdotuksen mukaan puolustusvoimien sijoitusvastuu siviilipalvelusvelvollisten osalta poistuisi myös poikkeusoloissa, jolloin pykälän 8 kohtaa täsmennettäisiin siten, että asevelvollisuusrekisterin pitäjillä olisi oikeus saada siviilipalvelusviranomaiselta tietoja ainoastaan siviilipalvelusvelvollisen palveluksesta ja tämän palveluskelpoisuudesta poikkeusolojen aikaisiin tehtäviin varautumista varten. Lisäksi asevelvollisuusrekisterin pitäjillä olisi oikeus saada asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen siirtyvästä siviilipalvelusvelvollisesta edellistä laajemat tiedot, eli asevelvollisuuslain 96 §:n 1 momentissa tarkoitettut perustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat terveydentilatiedot.

Asevelvollisuuslain 120 §:ään ehdotetaan tehtäväksi tarpeelliset muutokset siltä osin kuin siinä viitataan voimassa olevan siviilipalveluslain säädöksiin ja terminologiaan.

LAKI PELASTUSLAIN MUUTTAMISESTA

Siviilipalveluskeskuksella olisi lakiehdotuksen mukaan jatkossa merkittävä lakisääteinen rooli väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan valmiuksia antavana viranomaisena sekä liikekannallepanotilanteen aikaisena toimijana. Pelastuslain 6 §:ään ehdotetaan siten lisättäväksi siviilipalveluskeskus.

Siviilipalvelusviranomaisen lisättäisiin myös niihin tahoihin, joilta pelastusviranomaisella olisi oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä saada tietoja henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin. Siviilipalvelusviranomaisen osalta luovutettavat tiedot koskisivat sitä, onko siviilipalvelusvelvollinen vapautettu liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta sekä tietoja siviilipalveluksen suorittaneiden henkilöiden siviilipalveluksen aikana saamasta erityiskoulutuksesta.

TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET

Ehdotetun siviilipalveluslain asetuksenantovaltuutta koskevat säännökset ovat täsmälliset ja tarkkarajaiset. Asetuksenantovaltuutta koskevat säännökset on sijoitettu asianomaiseen lukuun tai pykälään. Lain soveltamisen kannalta merkityksellisistä asioista voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä asian luonteen mukaan joko valtioneuvoston tai työministeriön asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä

- 1) siviilipalvelusasian neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja tarkemmista tehtävistä (lakiehdotuksen 6 §);
- 2) siviilipalveluskeskukselle ja siviilipalveluspaikalle kuuluvien tehtävien tarkemmasta toimeenpanosta, siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittelystä, siviilipalveluskeskuksena toimivasta viranomaisesta sekä siviilipalveluskeskuksen henkilökunnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (lakiehdotuksen 10 §);
- 3) vakaumusementutkintalautakunnasta (lakiehdotuksen 21 §);
- 4) valtion korvaamien asumiskustannusten määrästä (lakiehdotuksen 45 §); sekä
- 5) ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikaisista poikkeuksista koskien siviilipalvelusaikaa, loman ja vapaan pituutta ja myöntämisen perusteita sekä lakiehdotuksen 7 luvussa tarkoitetun päivärahan, kertauskoulutuspalkan ja matkakustannusten korvaamisen perusteita sekä maksuttomia lomamatkoja koskevia sääntöjä (lakiehdotuksen 64 §).

Työministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä

- 1) työmatkakustannusten korvaamisesta (lakiehdotuksen 49 §);
- 2) palvelusmatkakustannusten korvaamisesta (lakiehdotuksen 50 §);
- 3) maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä ja matkakustannusten korvaamisesta (lakiehdotuksen 51 §); sekä
- 4) palvelukseen määräämättä jättämisessä noudatettavasta menettelystä (lakiehdotuksen 65 §).

SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on saattaa siviilipalveluslaki nykyistä paremmin vastaamaan perustuslaissa ja kansainvälisissä Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa asetettuja vaatimuksia.

Maanpuolustusvelvollisuuden perustana on Suomen perustuslain 127 §. Perustuslain mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Asevelvollisuuslaki on maanpuolustusvelvollisuuden käytännön toteuttamista koskeva keskeisin säädös. Perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla. Keskeisin säädös joka koskee vakaumuksen huomioon ottamista maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisessa, on siviilipalveluslaki.

Asevelvollisuuteen ja siviilipalvelukseen liittyviä perusoikeuksien rajoituksia on tarkisteltava yksitellen ottaen huomioon perustuslaissa säädetyt yleiset edellytykset perusoikeuksien rajoittamiselle sekä yksittäistä perusoikeutta koskevat erityiset edellytykset.

Lakiehdotuksessa siviilipalvelusvelvollisten oikeuksista ja velvollisuuksista on pyritty säättämään kattavasti lain tasolla. Esityksessä on pyritty perustuslakivaliokunnan edellyttämin tavoin (PeVM 25/1994 vp s. 4-5) siihen, että perusoikeuksien rajoituksille on hyväksyttävä peruste, ne ovat välttämättömiä hyväksytyyn tarkoituksen saavuttamiseksi ja että rajoitukset ovat riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Esityksessä on myös lähdetty siitä, että lain säännöksistä selviäisi kattavasti, kuka tai mikä taho voi käyttää perusoikeuksien kannalta merkityksellistä toimivaltaa.

Lakiehdotuksessa on asevelvollisuuslain sekä nykyisen siviilipalveluslain tavoin säännöksiä, joilla rajoitetaan siviilipalvelusvelvollisten perusoikeuksia. Rajoitukset koskevat lähinnä yhdenvertaisuutta, yksityiselämän suojaa, henkilökohtaista koskemattomuutta ja elinkeinovapautta.

Perustuslaki 6 § Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan minkään henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yleinen asevelvollisuus ja myös siviilipalveluslaki koskee ainoastaan miespuolisia kansalaisia. Siviilipalveluksen tarkoituksena on toimia jatkossakin vaihtoehtoisena pakollisen asevelvollisuuden suorittamismuotona, joten nainen ei voisi vapaaehtoisesti hakeutua siviilipalvelukseen. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla nainen voi halutessaan hakeutua asepalvelukseen. Vapaaehtoisten naisten kouluttamista siviilipalveluksessa ei kuitenkaan voida pitää tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon mm. palveluksesta valtiolle aiheutuvat kustannukset ja siviilipalvelusjärjestelmässä jo nykyisillä koulutusmäärillä vallitseva palveluspaikkojen puute.

Liikekannallepanon aikana palveluksesta vapauttamisen perusteena voi olla siviilipalvelusvelvollisen merkittävä työtehtävä siviilissä. Siviilipalvelusvelvollisuus rajoittuu iän perusteella siten, että palvelusvelvollisuus koskee vain 18 – 60 vuotiaita. Siviilipalveluksesta voidaan myöntää vapautus sillä perusteella,

että asianomaisella on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin toisen maan kansalaisuus.

Maanpuolustusvelvollisuus ja siviilipalvelusvelvollisuus sen osana ei siten kohdistu kaikkiin kansalaisiin samanlaisena. Siviilipalveluslakiin ehdotetut rajaukset ja poikkeukset seuraavat kuitenkin identtisesti asevelvollisuuslain puolella omaksuttua sääntelyä. Poikkeuksiin voidaan siten katsoa olevan hyväksyttävä peruste.

Lakiehdotuksessa on pyritty mahdollisimman kattavaan yhdenvertaisuuteen varusmiespalvelusta suorittavien asevelvollisten oikeuksien ja velvoitteiden kanssa. Täysin identtinen sääntely ei kuitenkaan ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista palvelumuotojen erilaisuudet huomioon ottaen.

Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää, että kansalaisilla on yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet suhteessa yhteiskuntaan. Asevelvollisuuden osalta yhdenvertaisuus tarkoittaa palvelusetuuksien yhdenvertaisuutta sekä sitä, että erilaisten palvelumuotojen tulee olla kokonaisrasittavuudeltaan keskenään yhdenvertaiset. Kokonaisrasittavuuden arviointiin sisältyy runsaasti erilaisia mittauskultmia ja näkökohtia, mutta yleisessä vertailussa palvelusajan kokonaiskestolla tulee olla vahva painoarvo. Siviilipalveluslaissa ei ole siviilipalvelusajan osalta suoraa kytkentää varusmiespalvelusaikaan. Siviilipalveluksen kehittämisen tulee kuitenkin seurata vertailukelpoisesti varusmiespalveluksessa tapahtuvia muutoksia (VNS 1/1997). Myös voimassa olevaa siviilipalveluslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 149/1991 vp) todetaan, että siviilipalvelusajan tulisi olla kestoltaan kohtuullisessa suhteessa varusmiespalvelukseen. Varusmiesten palvelusaikoja uudistettiin vuonna 1998, jolloin keskimääräinen varusmiespalvelusaika lyheni kuukaudella. Siviilipalvelusaikaa ei tuolloin kuitenkaan tarkistettu, jolloin siviilipalvelusaika nousi laskennallisesti yli kaksinkertaiseksi yleisimpään varusmiespalvelusaikaan verrattuna. Yhdenvertaisuuden edellyttämä seuranta on siviilipalvelusajan osalta jäänyt siten toteutumatta.

Siviilipalveluksen pitkä kesto Suomessa on ollut monien kansallisten ja kansainvälisten toimielinten kritiikin kohteena. Nykyistä palvelusaikaa ovat pitäneet rangaistuksenluonteisena mm. Amnesty International, joka on adoptoinut suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielipidevangeiksi sekä Euroopan Neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu.

Perustuslaki 7 § Henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Siviilipalveluslaissa tarkoitettu koulutus tapahtuu siviilipalveluskeskuksessa, joka muistuttaa luonteeltaan sisäoppilaitosta. Työpalvelu suoritetaan normaaleilla työpaikoilla. Siviilipalvelusta suoritettava henkilö on velvollinen palvelemaan hänelle osoitetussa palveluspaikassa. Käytännössä siviilipalvelusvelvolliset saavat valita palveluspaikkansa itse, mutta laki mahdollistaa myös palveluspaikan yksipuolisen määräämisen. Siviilipalvelusta suoritettava on velvollinen noudattamaan palveluspaikan määräämää työaika, työtehtäviä ja lomaaikoja. Palveluksesta ei voi poistua, eikä palvelusta voi lopettaa tai keskeyttää

ilman lupaa. Palvelustuntien ulkopuolinen aika on vapaata ja siviilipalvelusvelvollisella on vapaa-aikanaan oikeus liikkua ja harrastaa vapaasti.

Siviilipalvelus rajoittaa siten palvelusvelvollisen henkilökohtaista vapautta ja sitoo häntä vastaavasti kuin työ- tai virkasuhde. Ehdotukseen sisältyy myös säännös, jonka mukaan siviilipalvelusvelvollinen on velvollinen osallistumaan palveluskelpoisuuden arvioimiseksi tarpeelliseen terveystarkastukseen. Rajoitukset ovat palveluksen järjestämisen ja palvelusturvallisuuden kannalta perusteltuja ja välttämättömiä.

Siviilipalveluslaissa ehdotetaan säädettäväksi huumausaineen käyttöä selvittävästä tutkimuksesta. Huumausainetestausta koskeva sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatus yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta sekä perustuslain 7 §:ssä turvatus henkilökoh-taisen koskemattomuuden kannalta.

Tutkimuksen tekemisen edellytykset muistuttaisivat paljolti yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 8 §:ssä tarkoitettuja edellytyksiä. Perustuslakivaliokunnan mukaan sanotun lain huumausainetestausta koskevalla sääntelyllä on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet. Nyt ehdotettavassa siviilipalveluslain säännöksessä testaaminen olisi myös sidottu välttämättömyydedellytykseen samaan tapaan kuin mitä perustuslakivaliokunta edellytti yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöksiä arvioi-nessaan (PeVL 10/2004 vp). Tehtävät, joissa huumausainetestä koskeva todistus voitaisiin velvoittaa esittämään, olisi yksilöity sellaisten suojattavien in-tressien mukaan, joita lainsäädäntö muutenkin suojaa ja joita palveluspaikka ei voi suojata yksinomaan ohjeiden ja neuvojen avulla. Useimmiten on kysy-mys myös rangaistavaksi säädetyistä teoista, joista seuraa vahingonkorvaus-velvollisuus.

Sääntelyn tarkoituksena on vähentää huumausaineiden käytöstä aiheutuvia riskejä siviilipalveluskeskuksessa sekä palveluspaikoilla, jotka ovat normaaleja työpaikkoja. Sääntelyä puoltavat tärkeät syyt ennaltaehkäistä huumausainei-den käytöstä ja siitä riippuvaisena toimimisesta palveluspaikalla aiheutuvia seurauksia. Huumausaineiden käyttö on rangaistavaa rikoslain osoittamalla tavalla. Sääntelyssä otettaisiin huomioon huumausaineiksi luettavien aineiden käyttö lääkinnällisiin tarkoituksiin, joten ehdotuksen perusteella ketään ei ter-veydentilansa vuoksi asetettaisi huonompaan asemaan.

Siviilipalvelusvelvollinen toimittaisi huumausainetestä koskevan todistuksen palveluspaikalle itse. Todistuksen sisältö on rajattu minimiin, sillä siihen sovel-letaan yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöstä. Siviilipal-velukseen sovelletaan myös työterveyshuoltolakia, jonka perusteella ne tehtä-vät joissa huumausainetestä koskeva todistus voitaisiin pyytää, käsiteltäisiin yhteistoimintamenettelyssä ja kyseisellä palveluspaikalla tulisi olla työterveys-huoltolain tarkoittama huumeiden vastainen ohjelma. Siten voidaan katsoa, et-tä ehdotus on suhteellisuusvaatimuksen mukainen.

Perustuslaki 10 § Yksityiselämän suoja

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Asiaa koskeva keskeinen laki on henkilötietolaki.

Lakiehdotukseen sisältyy siviilipalvelusrekisteriä koskevia säännöksiä. Siviilipalvelusrekisterin tarkoituksena on siviilipalvelusvelvollisten henkilötietojen kerääminen viranomaisen tarvetta varten. Siviilipalvelusrekisteri on luonteeltaan vakaumuksellinen rekisteri, koska jo pelkkä henkilön kuuluminen rekisteriin paljastaa ulkopuoliselle hänen vakaumuksensa. Henkilötietolain ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain säännökset soveltuvat myös siviilipalvelusrekisteriin. Koska julkisuuslain salassapitosäännökset eivät kuitenkaan selkeästi kata vakaumusta, säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin tietojen salassapidosta selvyyden vuoksi vielä erikseen siviilipalveluslaissa. Lakiehdotuksessa säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin käyttötarkoituksesta, tietosisällöstä, tietojen keräämisestä, luovuttamisesta ja tietojen poistamisesta. Siviilipalvelusrekisteriin sisältyisi myös arkaluonteista tietoa, kuten terveydentilaa koskevat tiedot. Terveydentilatietojen käsittely siviilipalvelusvelvollisten osalta on välttämätöntä sekä palveluksen järjestämisen että palvelus- ja työturvallisuuden kannalta. Palveluspaikan lakisäätöisenä velvollisuutena on huolehtia työturvallisuudesta ja palvelusturvallisuudesta sekä tarvittaessa myös palveluksessaan olevien siviilipalvelusvelvollisten kotiuttamisesta ja palveluskelpoisuuden tarkistamisesta.

Perustuslaki 11 § Uskonnon ja omantunnon vapaus

Perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.

Ihmisoikeuksien julistus ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset suojaavat ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapauden. Uskonnolliset ja ei-uskonnolliset vakaumukset ovat yhtä lailla suojattuja. Uskonnon ja omantunnon vapaus tarkoittaa yksilön vapautta omaksua vakaumuksensa mukainen uskonto tai maailmankatsomus, oikeutta perustaa uskonnollinen tai muu maailmankatsomuksellinen yhdyskunta tai hakeutua sellaisen jäseneksi, oikeutta erota tällaisesta yhdyskunnasta sekä oikeutta harjoittaa uskontoa tai vakaumusta. Uskonnon ja omantunnonvapaudesta ei voida johtaa yleistä oikeutta kieltäytyä lainsäädännön asettamista velvoitteista. Julkiselta vallalta voidaan kuitenkin odottaa joustavuutta siinä, että ketään ei pakoteta omantuntonsa vastaisiin tekoihin.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa sopimuksessa omantunnon ja uskonnon vapaus on voimassa ns. ehdottomana oikeutena. Ehdoton oikeus tarkoittaa sitä, että oikeudesta ei voida poiketa edes poikkeusoloissa.

Perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla. Säännöksen perustelujen mukaan (HE 309/1993 vp, s. 78) ”sotilaallisella maanpuolustuksella” tarkoitetaan siinä sekä rauhan ajan asevelvollisuuden suorittamista puolustusvoimissa että sodan ajan tehtäviä aseellisessa maanpuolustusorganisaatiossa. Perusteluissa todetaan että rauhan aikaan si-

joittuva siviilipalveluslaki toteuttaa säännöksessä tarkoitetun oikeuden ”ainakin osittain”. Perustelujen mukaan oikeuden ei kuitenkaan olisi oltava täydessä rauhanaikaisessa laajuudessa voimassa myös sodan aikana. Siviilipalvelus on palvelusmuotona kehitetty juuri uskonnon ja omantunnonvapauden pohjalta turvaamaan vakaumukseen perustuva vaihtoehtoinen palvelusmuoto niille asevelvollisille jotka eivät vakaumuksellisista syistä voi suorittaa asepalvelusta. Lakiehdotuksessa siviilipalvelus ehdotetaan ulotettavaksi myös sodan ja muiden kriisien aikaan. Ehdotuksella toteutettaisiin myös sodan oloihin ulottuva perustuslain 127 §:n 2 momentin mukainen lainsäätäjään kohdistuva toimeksianto.

Lakiehdotuksessa uskonnon ja omantunnon vapaus on pyritty ottamaan kattavasti huomioon koko siviilipalveluksen suorittamisen ajalta. Lakiehdotuksen 34 §:ssä on yleinen säännös vakaumuksen suojasta, jonka mukaan siviilipalvelus on järjestettävä siten että palvelustehtävät eivät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Säännös koskee siviilipalveluksen koulutusjaksoa, työpalvelua, kertauskoulutusta, ylimääräistä harjoitusta ja myös liikekannallepanon aikaista palvelua. Erityisoloja varten lakiehdotuksessa on säännökset vakaumuksentutkintalautakunnasta.

Vakaumuksentutkinnan avulla pyrittäisiin siihen, että myös ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvollisen vakaumus aina otettaisiin huomioon palvelustehtäviä määrättäessä. Toisaalta vakaumuksentutkinnalla estettäisiin tai ainakin lievennettäisiin vakaumukseen perustumaton joukkohakeutumista siviilipalvelukseen erityisolujen aikana tai niiden uhatessa. Siviilipalvelukseen hakeminen on normaalisti ilmoitukseen perustuva asia ja mahdollista missä vaiheessa tahansa asevelvollisuutta. Maanpuolustuksen ja puolustusvoimien joukkojen toimivuuden turvaamiseksi on välttämätöntä järjestää toimiva sääntely siltä varalta, että siviilipalvelusjärjestelmä mahdollisesti väärinkäytettäisiin liikekannallepanotilanteessa tai sen uhatessa.

Perustuslaki 18 § Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Siviilipalveluslain tarkoittama palvelus rajoittaa ammatin ja elinkeinon harjoittamista. Siviilipalveluksessa rajoitus kohdistuu pitkän palvelusajan vuoksi melko pitkälle ajanjaksolle. Lähtökohdana on kuitenkin se, että perustuslaissa säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen voi rajoittaa elinkeinovapautta perusoikeutena. Ehdotetun lain 14 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikanaan tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalvelusvelvollinen voisi palvelusaikanaan tehdä vastikkeellista työtä vapaa-ajallaan ilman aikarajoituksia, mutta ei kuitenkaan oman siviilipalveluspaikkansa palveluksessa. Palvelusaikainen työntekokiello koskisi koko siviilipalveluspaikan organisaatiota sen koosta ja yksikköjen erillisyydestä riippumatta.

Lakiin ehdotetaan kuitenkin säännöksiä, jotka mahdollistaisivat rajoitusten haitallisten vaikutusten lieventämisen yksittäistapauksissa. Säännösten mukaan siviilipalvelusvelvollinen voisi hakea siviilipalveluksen aloittamisajankohdan siirtämistä myöhemmäksi. Siviilipalveluksen aloittamista voitaisiin lykätä muun

muassa tilanteissa, joissa se katsottaisiin erittäin tarpeelliseksi ammattiin valmistumisen, opiskelujen, taloudellisten asioiden järjestämisen tai muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi (30 §). Kertauskoulutukseen määrätty siviilipalvelusvelvollinen voisi hakea vapautusta kertauskoulutuksen suorittamisesta muun muassa silloin, kun vapautus olisi ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen liittyvien syiden vuoksi erittäin tarpeellinen (59 §). Lisäksi siviilipalvelusvelvolliselle olisi mahdollista myöntää lomaa painavien henkilökohtaisten syiden perusteella enintään 180 päivää (38 §).

Palvelus ulkomailla

Maanpuolustusvelvollisuuden on katsottu tarkoittavan lähtökohtaisesti osallistumista Suomen alueella tapahtuvaan toimintaan. Nykyistä käytäntöä vastavalla tavalla siviilipalveluslaissa säädettäisiin siitä, että siviilipalvelus suoritettaisiin Suomessa (39 §). Ehdotuksen mukaan siviilipalveluspaikka voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen ulkomaan komennusmatkalle ainoastaan tämän antaman nimenomaisen suostumuksen perusteella. Lisäksi siviilipalveluspaikalla olisi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella mahdollisuus kirjallisesti hakea siviilipalveluskeskukselta lupaa määrätä siviilipalvelusvelvolliselle enintään kahden kuukauden mittainen ulkomaankomennusmatka. Lupaa ulkomaankomennukselle olisi haettava aina, kun matkan pituus ylittäisi 14 vuorokautta. Siviilipalveluslain nojalla suoritettava ulkomaanpalvelus perustuisi siis aina siviilipalvelusvelvollisen vapaaehtoisuuteen.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 18/1995 vp. ja 37/1997 vp. katsonut, että lyhytaikainen ja asevelvollisen vapaaehtoisuuteen perustuva ulkomailla tapahtuva palvelus ei ollut ristiriidassa silloisen hallitusmuodon 75 §:ssä säädetyin maanpuolustusvelvollisuuden kanssa. Sotilaallista kriisinhallintaa koskevassa lausunnossaan PeVL 54/2005 vp. perustuslakivaliokunta esitti kantanaan asevelvollisten ulkomaanpalvelusta koskevasta säännöksestä, joka vastaa myös ehdotettua asevelvollisuuslain 62 §:n säännöstä, että ehdotus ei valiokunnan aiemman käytännön valossa muodostu ongelmalliseksi perustuslain 127 §:n 1 momentin asevelvollisuussäätelyn tai perustuslain 7 §:ssä turvatun henkilökohtaisen vapauden näkökulmasta.

Perustuslaki 21 § Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta sekä muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Julkisen hallintotehtävän hoitamisessa ja asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja kuten hallintolakia. Hallintolakia ei kuitenkaan sovelleta lainkäyttöön, esitutkintaan, poliisitutkintaan eikä ulosottoon. Lakia ei myöskään sovelleta tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista koskeviin hallinnon sisäisiin toimenpiteisiin.

Siviilipalvelusasioissa tehdyt päätökset ovat hallintopäätöksiä ja siten varsin kattavasti muutoksenhakuoikeuden alaisia. Siviilipalvelusasiassa tehdyn päätöksen valituskelpoisuudesta säädetään siviilipalveluslaissa minkä lisäksi muutoksenhaussa sovelletaan myös hallintolainkäyttölain säännöksiä. Lain mukaan valitusta ei saa tehdä hallinnon sisäisestä määräyksestä, joka koskee tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista. Tällaisia määräyksiä siviilipalveluksessa ovat lähinnä vapaan ja loman ajankohdasta tehdyt päätökset sekä työnjohdolliset määräykset.

Hallintolainkäyttölaki tulee sovellettavaksi suoraan siviilipalveluskeskuksen tekemiin päätöksiin. Siviilipalveluslaissa (96 §) on kuitenkin tarpeen säätää erikseen hallintolainkäyttölain soveltamisesta, sillä siviilipalveluspaikkoina voivat toimia myös sellaiset yksityisoikeudelliset yhteisöt, joiden toiminnassa ei muutoin sovellettaisi hallintolainkäyttölakia.

Perustuslaki 23 § Perusoikeudet poikkeusoloissa

Perusoikeuksista voidaan poikkeusoloissa poiketa perustuslain 23 §:n nojalla säätämällä asiasta lailla. Säännöksen mukaan poikkeusten tulee olla tilapäisiä ja välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen lain mukaan rinnastettavien, kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana ja lisäksi olla Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia.

Perusoikeuksia rajoittavista poikkeuksista on säädettävä lailla, joten perusoikeuden rajoittamista koskevaa toimivaltaa ei voida delegoida eduskuntalakia alemmalle hierarkiatasolle. Sen sijaan perustuslain 23 § ei estä säätämästä lailla poikkeuksia perusoikeuksiin jo ennen poikkeusoloja, jos säännökset tulevat sovellettaviksi vasta poikkeusolojen aikana. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on käsitellyt asiaa puolustustilalaista annettua hallituksen esitystä (HE 249/1989) koskevassa lausunnossaan (PeVL 11/1990 vp).

Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993) mukaan aseistakieltäytymistä koskevan perustuslainsäännöksen ulottuminen myös sodan aikaan ei merkitse, että aseistakieltäytymisoikeuden olisi oltava täydessä rauhan aikaisessa laajuudessaan voimassa myös sodan aikana. Hallituksen esityksen mukaan perustuslaki ei estä asettamasta laissa joitakin vakaumuksen sisältöä tai pysyvyyttä koskevia ehtoja vapautusmahdollisuuden perusteeksi, kunhan erilaisia vakaumuksia kohdellaan tasapuolisesti.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen käsittelystä normaalajan vakavissa häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa liikekannallepanon aikana. Jotta puolustusvoimien erityisolojen aikaisten palvelusmuotojen, ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanopalveluksen edellyttämä toimintakyky voitaisiin turvata, ehdotetaan siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloissa säänneltävän tavallisesta menettelystä poikkeavalla tavalla. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen edellyttäisi vakaumuksentutkintaa, joka suoritettaisiin tätä tarkoitusta varten erikseen perustettavan vakaumuksentutkintalautakunnan toimesta. Ehdotetussa laissa on pääsääntöisesti omaksuttu yleisen valitusoikeuden periaate. Vakaumuksentutkinnan osalta ehdotetaan kuitenkin, että vakaumuksentutkintalautakunnan päätöksestä ei voisi hakea muutosta valittamalla (20 §).

Aseellisen tai muun uhan kesto voi vaihdella ja tilanteen vaatimat toimenpiteet voivat olla kiireellisiä. Jotta puolustusvoimien toimintavalmius saataisiin järjestettyä viivytyksettä ja yhteiskunnan toimintakelpoisuus varmistettua, tulisi myös vakaumuksentutkinta suorittaa mahdollisimman joustavasti ja joutuisasti ja palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä ilman viivytyksiä. Tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttää, että vakaumuksentutkinta voidaan suorittaa jo ensiasteessa asiassa vaadittavalla asiantuntemuksella ja varmuudella. Tavoitteen toteutumisen varmistamiseksi vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpano perustuisi laaja-alaiseen erityisasiantuntemukseen. Erityisolajien aikana vastaavan erityiskokoonpanon omaavaa muutoksenhakuelintä olisi vaikea, ellei mahdotonta taata. Lisäksi muutoksenhakuasteen käsittelyajan tulisi vakaumuksentutkinnan osalta olla äärimmäisen lyhyt, koska palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä viivytyksettä.

Edellä mainituilla perusteluilla voidaan muutoksenhakuoikeudesta poikkeamisen katsoa täyttävän perustuslain 23 §:ssä asetetun välttämättömysedellytyksen.

Perustuslain 23 §:n mahdollistaman poikkeamisen edellytyksenä on poikkeuksien tilapäisyys. Perustuslakivaliokunta on arvioinut toimivaltuussäännöksiä perusoikeuksien tilapäisyyden kannalta lausunnossaan (PeVL 1/2000). Perustuslakivaliokunta katsoi, että valmiuslain perusoikeuspoikkeuksia voidaan pitää perustuslain 23 §:n edellyttämin tavoin tilapäisinä, kun poikkeukset tulevat käyttöön vain poikkeusoloissa ja ne otetaan käyttöön erikseen asetuksella, joka on määräaikainen. Lisäksi asetus tai asetuksen kohta on kumottava, kun poikkeusolo ei ole enää käsillä tai toimivaltuuden käyttämiselle ei ole enää edellytyksiä.

Vakaumuksentutkintamenettelyä sovellettaisiin vain laissa määritellyissä erityisissä olosuhteissa. Vakaumuksentutkintalautakunta nimitettäisiin toistaiseksi, mutta sen nimittämispäätös raukeaisi ylimääräisestä harjoituksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanon päätyttyä. Näin ollen muutoksenhakuoikeudesta poikkeamista voidaan pitää perustuslain 23 §:ssä edellytetyllä tavalla tilapäisenä.

Edellä todetun lisäksi lakiehdotuksen 64 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää poikkeuksista ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana lain 3 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusajasta, 38 §:ssä tarkoitetusta loman ja vapaan pituudesta, ja myöntämisen perusteista, sekä 7 luvussa tarkoitetun päivärahan, kertauskoulutuspalkan ja matkakustannusten korvaamisen perusteista ja maksuttomia lomamatkoja koskevista säännöksistä. Poikkeaminen edellä mainituista säännöksistä saattaisi erityisolajissa olla perusteltua ja välttämätöntä.

Perustuslaki 124 §

Lakiehdotuksen 7 §:ssä säädettäisiin siviilipalveluspaikoista ja niiden tehtävistä. Pykälässä tarkoitetuista tehtävistä ainakin osaa voidaan pitää julkisina hallintotehtävinä (esim. palvelustehtävien määrääminen). Palveluspaikkoja voivat valtion ja kuntien viranomaisten lisäksi olla esimerkiksi yksityisoikeudelliset yhteisöt. Tämän vuoksi sääntelyä on tarpeen tarkastella perustuslain 124 §:n kannalta.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Yksityisten tahojen toimimista palveluspaikkoina pidetään tarpeellisena, sillä sopivia siviilipalveluspaikkoja ei muuten olisi riittävästi. Monet yksityiset tahot järjestävät sellaista yhteiskunnalle hyödyllistä toimintaa, joka soveltuu hyvin siviilipalvelusvelvollisen työpalveluksi.

Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä on katsottu, että oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen perustuslain 124 §:n tarkoittamassa merkityksessä edellyttää, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (PeVL 46/2002 vp, PeVL 33/2004 vp, PeVL 11/2006 vp). Ehdotetun 7 §:n 4 momentin mukaan siviilipalveluspaikan siviilipalvelusasioita käsittelevä henkilöstö toimii virkavastuulla hoitaessaan siviilipalveluslain mukaisia tehtäviä. Laissa säädettäisiin selvyyden vuoksi myös siitä, että palveluspaikat noudattaisivat hallintolakia, kielilakia ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia siviilipalvelusasioita käsitellessään

Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Perustuslakiuudistusta koskevien perustelujen mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä olisi esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuva oikeus käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (HE 1/1998 vp). Perustuslakivaliokunnan käytännössä merkittävänä julkisen vallan käyttönä on pidetty muun muassa itsenäistä tarkastusten suorittamista kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa (PeVL 16/2004 vp).

Siviilipalveluspaikkojen tehtävät liittyvät paljolti siviilipalvelusvelvollisen työpalvelun järjestämiseen ja niissä suoritettaviin työnjohdollisiin määräyksiin. Kurinpitorangaistuksen määrääminen ehdotetaan siirrettäväksi palveluspaikoilta siviilipalveluskeskukselle. Näin ollen arvioidaan, ettei palveluspaikoilla olisi sellaisia tehtäviä, jotka sisältäisivät merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Yhteenveto

Ehdotettu laki tarkoittaa siviilipalvelusvelvollisten oikeuksien ja velvollisuuksien sääntelyn täsmentämistä ja asetuksen tasoisen sääntelyn nostamista täsmällisesti säädeltynä lain tasolle. Lakiehdotusta valmisteltaessa on pyritty huolehtimaan sääntelyn vastaavuudesta ihmisoikeussopimukseen. Lain ei voida katsoa rajoittavan perustuslain 2 luvussa säädetyjä perusoikeuksia laajemmin kuin sääntelyn perusteena olevien yhteiskunnallisesti tärkeiden tavoitteiden saavuttamiseksi on välttämätöntä.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiesitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

SIVIILIPALVELUSLAKI

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 LUKU YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 § Soveltamisala

Tässä laissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta.

Asevelvollinen, jonka vakaumukseen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

Tätä lakia sovelletaan myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) 4 § 1 momentissa säädetyn määräajan jälkeen.

2 § Siviilipalveluksen sisältö

Siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu, kertauskoulutus, ylimääräinen harjoitus ja liikekannallepanon aikainen palvelus.

Siviilipalvelukseen sisältyvän peruskoulutusjakson tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle

3 § Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 362 päivää.

Lisäksi siviilipalvelusvelvollinen on velvollinen osallistumaan tämän lain 8 luvussa tarkoitettuun kertauskoulutukseen.

4 § Siviilipalvelusvelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollinen on palveluksessa tai kuuluu siviilivarantoon tai lisävarantoon.

Siviilipalvelukseen sisältyvä peruskoulutus- ja työpalveluvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

Siviilipalveluksen suorittanut sekä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamisen jälkeen siviilipalvelukseen hakeutunut siviilipalvelusvelvollinen kuuluu siviilivarantoon sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 50 vuotta.

Siviilipalvelusvelvollinen, joka ei vielä ole aloittanut siviilipalveluksen suorittamista sekä 50 vuotta täyttänyt siviilipalvelusvelvollinen kuuluu lisävarantoon sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta.

2 LUKU SIVIILIPALVELUSVIRANOMAISET

5 § Työministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta

Työministeriö johtaa ja valvoo siviilipalvelusta.

Työministeriön apuna siviilipalveluksen kehittämisessä ja suunnittelussa toimii valtioneuvoston asettama siviilipalvelusasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja tarkemmista tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

6 § Siviilipalveluskeskus

Siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus – Lappträsk utbildningscentral.

Siviilipalveluskeskus toimii työministeriön alaisuudessa viranomaisasemassa. Siviilipalveluskeskuksena voi toimia vain valtion, kunnan tai kuntayhtymän viranomainen. Siviilipalveluskeskus vastaa siviilipalveluksen toimeenpanosta, siviilipalvelusvelvollisille annettavasta koulutuksesta, siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta ja siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määräämisestä.

Työministeriö maksaa siviilipalveluskeskukselle siviilipalveluslain ja –asetuksen mukaisesti toiminnasta aiheutuvat kustannukset sopimuksen mukaan.

7 § Siviilipalveluspaikat

Siviilipalveluspaikan tehtävänä on siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtävien määrääminen, palvelustehtäviin liittyvän perehdyttämisen järjestäminen sekä siviilipalvelusvelvollisen ylläpito, palvelukseen liittyvä valvonta ja rekisteritietojen ylläpitäminen.

Siviilipalveluspaikkana voi toimia

- 1) siviilipalveluskeskus;
- 2) valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen laitos tai julkisoikeudellinen yhteisö;
- 3) kunnan viranomainen tai kuntayhtymä tai niiden yhteistoimintaelin;
- 4) uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta tai
- 5) yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.

Edellä 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuna yhteisönä ei kuitenkaan pidetä puoluerakettiin merkittyjä puolueita, työmarkkinajärjestöjä eikä yhteisöjä, joiden pääasiallisena tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen yhteisölle tai sen toimintaan osallisille.

Siviilipalvelusasioita käsittelevä siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan henkilöstö toimivat tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan virkavastuulla.

8 § Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden poistaminen

Siviilipalveluskeskus ratkaisee siviilipalveluspaikkahakemukset. Hakemus on tehtävä kirjallisesti ja siihen tulee sisältyä tarpeelliset tiedot hakijan edellytyksistä selviytyä siviilipalveluspaikalta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista velvoitteista. Hakemukseen ja sen hyväksymistä koskevaan päätökseen on sisällytettävä myös tieto 43 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta ja kurinpidosta vastaavasta henkilöstä.

Siviilipalveluskeskuksen on pyydettävä siviilipalveluspaikkahakemuksesta pääesikunnan lausunto ennen 7 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettua uskonnollisen yhdyskunnan ja saman momentin 5 kohdassa mainitun yhteisön hakemuksen ratkaisemista.

Mikäli siviilipalveluspaikka olennaisesti laiminlyö 7 § 1 momentissa tarkoitettua velvoitteen, voi siviilipalveluskeskus poistaa siltä oikeuden toimia siviilipalveluspaikkana. Poistopäätös on tehtävä kirjallisesti. Päätös ei estä uuden siviilipalveluspaikkahakemuksen tekemistä.

9 § Siviilipalvelusvelvollisten sijoitusvelvollisuus

Ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrän ylittäessä siviilipalveluskeskuksen majoitus- ja työhönsijoitusresurssit, valtioneuvoston on määrättävä välittömästi työministeriön esittelystä eri ministeriöiden hallinnonaloille siviilipalvelukseen sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten vähimmäislukumäärän.

10 § Tarkemmat säännökset ja määräykset

Siviilipalveluskeskukselle ja siviilipalveluspaikalle kuuluvien tehtävien tarkemmasta toimeenpanosta, siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittelystä, siviilipalveluskeskuksena toimivasta viranomaisesta sekä siviilipalveluskeskuksen henkilökunnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

3 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN ALKAMINEN JA SIVIILIPALVELUSPAIKAN MÄÄRÄYTYMINEN

11 § Siviilipalvelukseen hakeminen

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, sen aikana tai sen jälkeen. Hakemusta ei saa tehdä ennen kutsuntoja.

Hakemus siviilipalvelukseen on toimitettava kutsunnassa kutsuntalautakunnalle, asevelvollisen ollessa palveluksessa joukko-osaston komentajalle ja muulloin siviilipalveluskeskukselle tai puolustusvoimien aluetoimistolle. Hakemus on tehtävä työministeriön vahvistamalle lomakkeelle, jossa annetaan vakuutus 1 §:ssä tarkoitetuista vakaumukseen perustuvista syistä. Hakemus on allekirjoitettava.

Ulkomailla pysyvästi asuva asevelvollinen voi jättää siviilipalvelushakemuksensa myös Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin. Hake-

muksesta on sitä vastaanotettaessa tarkistettava tämän lain 16 § 1 momentissa tarkoitetut yhteystiedot, jonka jälkeen hakemus on viipymättä toimitettava puolustusvoimien aluetoimistolle.

12 § Siviilipalvelushakemuksen käsittely

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viipymättä. Kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston on hyväksyttävä hakemus, jos se täyttää 11 §:ssä asetetut vaatimukset. Joukko-osaston komentajan ja siviilipalveluskeskuksen on toimitettava saapunut hakemus hyväksymistä varten puolustusvoimien aluetoimistolle.

Hakija on hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaisissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitetun palveluksen suorittamisesta. Puolustusvoimien aluetoimiston on viipymättä ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaneen siviilipalvelusvelvollisen asemasta 62 §:ssä tarkoitetun ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen ja 63 §:ssä tarkoitetun liikekannallepanon aikana säädetään 2 momentin estämättä kuitenkin erikseen tämän lain 17 §:ssä ja 63 §:ssä.

13 § Siviilipalvelukseen määrääminen

Jollei siviilipalvelusvelvolliselle myönnetystä lykkäyksestä muuta johdu, siviilipalvelusvelvollinen on määrättävä aloittamaan palveluksensa 11 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa

Siviilipalveluskeskus antaa siviilipalvelusvelvolliselle palveluksen alkamista koskevan määräyksen tiedoksi todisteellisesti viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan toimittaa myös lyhyemmässä ajassa sen vuoden alusta, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta, tai muulloinkin hänen suostumuksellaan.

Ulkomailla oleskelevalle palveluksen alkamista koskeva määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin siviilipalvelusvelvolliselle toimitettavaksi.

Siviilipalveluskeskuksen on tarvittaessa pyydettävä poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja määräyksen toimittamiseksi hänelle.

Laillisen esteen takia määräaika siviilipalvelukseen saapumatta jääneen on aloitettava palveluksensa heti esteen lakattua, jollei siviilipalveluskeskus ole määrännyt häntä palvelukseen muuna ajankohtana.

14 § Siviilipalveluspaikan määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluspaikan, jossa siviilipalvelusvelvollinen suorittaa työpalvelun. Ennen työpalvelumääräyksen antamista siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa on kuultava.

Siviilipalveluskeskuksen määräykseen on liitettävä muutoksenhakuosoitus.

Siviilipalvelusvelvollisen vakaumus ja äidinkieli on otettava huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään.

Siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikana olla palveluspaikkaansa työ- tai virkasuhteessa eikä tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalveluspaikka ei saa palvelusaikana maksaa siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalvelustehtävistä tai työtehtävistä johtuvaa palkkaa, palkkiota tai muuta vastiketta.

15 § Siviilipalveluspaikan siirto

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalvelusvelvollisen tai siviilipalveluspaikan hakemuksesta siirrosta toiseen siviilipalveluspaikkaan palveluksen aikana. Siirtohakemus on tehtävä kirjallisesti ja siitä tulee ilmetä siirron peruste ja uutta siviilipalveluspaikkaa koskevat toivomukset.

Siviilipalveluskeskus voi palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi tai merkittävän yleisen edun niin vaatiessa päättää siviilipalveluspaikan siirrosta myös omasta aloitteestaan.

Ennen siirtoa koskevaa päätöstä siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista, hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa ja uutta siviilipalveluspaikkaa. Kuulemisvoitteesta voidaan kuitenkin poiketa tilanteessa jossa siviilipalveluspaikan siirto on kiireellinen ja tapahtuu 2 momentissa tarkoitetun merkittävän yleisen edun perusteella.

16 § Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat siviilipalveluskeskuksen tiedossa.

Siviilipalvelusvelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot siviilipalveluskeskukselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava siviilipalveluskeskuksen tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

4 LUKU SIVIILIPALVELUSHAKEMUKSEN KÄSITTELY ERITYISOLOISSA

17 § Siviilipalvelukseen hakeminen erityisoloissa

Mikäli asevelvollinen jättää siviilipalvelushakemuksen sen jälkeen, kun tasavallan presidentti on antanut asevelvollisuuslain 85 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä harjoituksesta tai, jos hakemus jätetään puolustusvoimien osittaisen tai yleisen liikekannallepallon aikana, toimitetaan hakemus välittömästi jäljempänä tarkoitetun asevelvollisten vakaumuksen tutkintalautakunnan ratkaistavaksi.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittanut siviilipalvelusvelvollinen, joka on jo hyväksytty siviilipalvelukseen, mutta joka ei ole edellä 1 momentissa tarkoitetun ylimääräistä harjoitusta koskevan pää-

töksen tai liikekannallepanomääräyksen antamishetkellä suorittanut tässä laissa tarkoitettua kertauskoulutusta tai ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleen lain mukaista täydennyspalvelusta, on velvollinen vakaumuksentutkintalautakunnan pyynnöstä antamaan selvityksen vakaumuksestaan.

Edellä 2 momentissa säädettyä sovelletaan myös asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaneeseen asevelvolliseen, jonka hakemus siviilipalvelukseen on ratkaisemattomana vireillä ennen 1 momentissa tarkoitettua ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen tai liikekannallepanomääräyksen antamista.

18 § Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta

Työministeriön yhteydessä toimii asevelvollisuuslain 85 §:ssä ja 88 §:ssä tarkoitettujen ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen ja liikekannallepanon aikana yksi tai useampi vakaumuksentutkintalautakunta.

Vakaumuksentutkintalautakunnan tehtävänä on käsitellä ja ratkaista tämän lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettut siviilipalvelushakemukset sekä suorittaa vakaumuksen tutkinta 17 § 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen asevelvollisten osalta

19 § Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan asettaminen ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvosto nimittää yhden tai useamman vakaumuksentutkintalautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua asevelvollisuuslain 85 §:ssä tarkoitettua päätöksen ylimääräisestä harjoituksesta tai puolustusvoimien osittaisen tai yleisen liikekannallepanopäätöksen jälkeen. Nimityspäätös tehdään toistaiseksi, kuitenkin siten, että se raukeaa ylimääräisestä harjoituksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanotilanteen päätyttyä.

Vakaumuksentutkintalautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrian erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta muille jäsenille tulee määrätä henkilökohtaiset varajäsenet.

Vakaumuksentutkintalautakunnassa tulee olla puolustushallinnon, siviilipalvelusviranomaisten ja oikeushallinnon edustus. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajana toimivan lakimiesjäsenen tulee olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja tuomarin tehtäviin perehtyneitä. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajana toimivan lakimiesjäsenen sekä lakimiessihteerin tulee edustaa asevelvollisuus- ja siviilipalvelusviranomaisista riippumatonta tahoja. Vakaumuksentutkintalautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lakimiessihteeri ja vähintään puolet muista jäsenistä on paikalla.

Vakaumuksentutkintalautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

20 § Siviilipalvelushakemuksen käsittely vakaumuksentutkintalautakunnassa

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viivytyksettä. Vakaumuksentutkintalautakunnan on hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaa vakaumuksensa luonteeltaan

pysyväksi ja todelliseksi ja, että vakaumus estää palveluksen puolustusvoimien alaisuudessa. Hakija voidaan hakemuksen käsittelyn ajaksi siirtää aseettomiin tai siviilipalvelustehtäviin.

Hakemukset käsitellään vakaumuksentutkintalautakunnan istunnossa esittelystä. Istunnon puheenjohtajana toimii vakaumuksentutkintalautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Esittelijänä toimii lakimiessihteri. Vakaumuksentutkintalautakunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö kannattaa. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee se mielipide, johon puheenjohtaja on yhtynyt.

Vakaumuksentutkintalautakunnan päätös annetaan välittömästi todisteellisesti tiedoksi hakijalle ja tiedoksi puolustusvoimien aluetoimistoille sekä siviilipalveluskeskukselle. Uuden siviilipalvelushakemuksen jättäminen ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Vakaumuksentutkintalautakunnan antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

21 § Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä vakaumuksentutkintalautakunnasta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

5 LUKU PALVELUSKELPOISUUS, VAPAUTTAMINEN JA LYKKÄYS SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMISESTA

22 § Palveluskelpoisuus

Siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Päätöksen palveluskelpoisuudesta ja sen muutoksesta tekee siviilipalveluskeskus.

Palveluskelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että siviilipalvelusvelvollinen suoriutuu tai hänen voidaan olettaa suoriutuvan siviilipalveluksesta. Lisäksi edellytetään että siviilipalvelusvelvollinen ei palvelusta suorittaessaan vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta.

Palveluskelpoisuus määritellään niiden tietojen perusteella, jotka siviilipalvelusvelvolliselta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään saadaan

- 1) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;
- 2) siviilipalvelusvelvolliselta itseltään tai
- 3) tämän lain 91 §:ssä tarkoitetuilta tahoilta

Terveydentilan arvioinnissa ja palveluskelpoisuuden määrittelyssä on pyrittävä yhdenmukaiseen käytäntöön asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kanssa.

23 § Terveystarkastus

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voi määrätä siviilipalvelusvelvollisen hänen terveydentilansa toteamiseksi osoittamansa lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi.

Siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus on tarkistettava kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Terveysentila on lisäksi tarvittaessa tarkistettava palveluksen aikana ja sen päättyessä. Kertauskoulutuksen, ylimääräisen harjoituksen tai liikkekannallepanon aikaisen palveluksen aikana siviilipalveluskeskus tarkistaa siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan tarvittaessa.

24 § Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Edellä 23 §:ssä tarkoitetussa tutkimuksessa voidaan siviilipalvelusvelvolliselta selvittää myös huumausainelain (1289/1993) 2 §:ssä tarkoitetun huumausaineen käyttö.

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voi velvoittaa siviilipalvelusvelvollisen palveluksensa aikana esittämään yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759 /2004) 6 §:ssä tarkoitetun huumausainetestiä koskevan todistuksen, jos siviilipalveluskeskuksella tai siviilipalveluspaikalla on perusteltua aihetta epäillä, että siviilipalvelusvelvollinen on huumausaineiden vaikutuksen alaisena palveluksessa tai että siviilipalvelusvelvollisella on riippuvuus huumausaineista. Todistuksen esittämisvelvoitteen edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden selvittämiseksi ja siviilipalvelusvelvollinen toimii sellaisissa tehtävissä jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä ja jossa tehtävän suorittaminen huumausaineiden vaikutuksen alaisena tai huumausaineista riippuvaisena voi:

- 1) vaarantaa siviilipalvelusvelvollisen itsensä tai toisen henkeä, terveyttä, palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta;
- 2) vaarantaa liikenneturvallisuutta; tai
- 3) vaarantaa palvelustehtävissä saatujen tietojen suoja, käytettävyyttä, eheyttä ja laatua ja siten aiheuttaa haittaa tai vahinkoa salassapitosäännösten suojaamille yleisille eduille tai vaarantaa rekisteröityjen yksityisyyden suoja tai oikeuksia.

Siviilipalvelusvelvollinen voidaan velvoittaa esittämään 2 momentissa tarkoitettu huumausainetestiä koskeva todistus myös silloin kun siviilipalvelusvelvollinen hoitaa tehtäviä, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman muiden henkilöiden läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työkentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa.

Huumausainetestiin ja sitä koskevaan todistukseen sovelletaan mitä työterveyshuoltolain (1383/2001) 19 §:ssä ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään.

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka vastaa määräämästään huumausaineen käyttöä selvittävästä tutkimuksesta ja testitodistuksen hankkimisesta aiheutuvista kustannuksista.

Mikäli siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyy esittämästä todistusta edellä 2 momentissa tarkoitettua huumausainetestistä ja siviilipalveluspaikalla on perusteltu syy epäillä, että siviili-

palvelusvelvollisella on riippuvuus huumausaineista tai että hän suorittaa palvelusta huumausaineiden vaikutuksen alaisena, on palveluskelpoisuus välittömästi arvioitava 23 §:ssä tarkoitetussa terveystarkastuksessa saatavan muun selvityksen perusteella. Palvelus- ja työturvallisuuden edellyttäessä siviilipalveluskeskuksen on siviilipalvelusvelvollista kuultuun kotiutettava hänet 42 § 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla perusteella.

25 § Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella

Siviilipalveluskeskus voi vapauttaa siviilipalveluksen suorittamisesta rauhan aikana kokonaan tai määräajaksi siviilipalvelusvelvollisen, jolla ei ole siviilipalveluksen suorittamiseksi tarpeellisia terveydellisiä edellytyksiä taikka joka vaikean vamman tai sairauden vuoksi ei voi suorittaa siviilipalvelusta.

Palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan palveluksesta määräajaksi ja siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen myöhemmin toimitettavaan terveystarkastukseen. Vapautus määräajaksi voidaan antaa yhden tai useamman kerran enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Palveluksesta rauhan aikana vapautetaan lisäksi siviilipalvelusvelvollinen, joka on 2 momentin perusteella määrätty uudelleen tarkastettavaksi ja jota ei ole tarkastuksissa kertaakaan todettu palveluskelpoiseksi viimeistään sinä vuonna, jona hän täyttää 25 vuotta. Vapauttamisen edellytyksenä on lisäksi, että asianomainen on osallistunut hänelle määrättyihin lääkärintarkastuksiin.

26 § Vapauttaminen toisessa valtiossa suoritettun palveluksen perusteella

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa rauhan aikana kokonaan tai osittain siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus ja joka on suorittanut sanotussa valtiossa asevelvollisen rauhanaikaiseen palvelusvelvollisuuteen kuuluvaa palvelusta vähintään neljä kuukautta.

27 § Vapauttaminen monikansalaisuuden perusteella

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa rauhan aikana siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus. Vapauttamisen edellytyksenä on, että asianomaisen asuinpaikka ei ole Suomessa ja hän osoittaa, että hänen asumista, työpaikkaa, opiskelua tai muita merkitykseltään niihin rinnastettavia olosuhteita koskevat tosiasialliset siteensä ovat muualle kuin Suomeen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan kumota ja asianomainen määrätä siviilipalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen on ennen kuin hän on täyttänyt 30 vuotta muuttanut asumaan Suomeen.

Siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta on lisäksi voimassa mitä asevelvollisuuden suorittamisesta on Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätty.

28 § Ulkomailla asuvan monikansalaisen velvollisuus tulla palvelukseen

Siviilipalveluskeskus jättää palvelukseen määräämättä siviilipalvelusvelvollisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus ja jonka asuinpaikka on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa.

Siviilipalveluskeskus voi 1 momentin estämättä kuitenkin määrätä palvelukseen siviilipalvelusvelvollisen, joka muuttaa Suomeen ennen kuin hän täyttää 30 vuotta.

29 § Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka vetoaa toisen valtion kansalaisuuteen tai kansainväliseen sopimukseen on velvollinen toimittamaan siviilipalveluskeskukselle selvityksen kansalaisuudestaan ja palvelusvelvollisuuden suorittamisesta muussa valtiossa.

30 § Lykkäyksen hakeminen

Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalveluksen suorittamisesta lykkäystä enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, jos lykkäys on katsottava erittäin tarpeelliseksi ammattiin valmistumisen, opiskelujen, taloudellisten asioiden järjestämisen tai muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Kansanedustajana toimivalle, valtioneuvoston jäsenelle ja Euroopan parlamentin jäsenelle on tämän kirjallisen ilmoituksen perusteella annettava lykkäystä kyseisen tehtävän hoitamiseksi. Palvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta.

Lykkäyshakemus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Hakemuksesta on ilmevä aika, jolle lykkäystä haetaan ja siihen on liitettävä tarpeellinen selvitys lykkäyksen perusteesta.

Lykkäystä voi hakea myös siviilipalveluksen aikana.

31 § Lykkäyspäättös

Lykkäyspäättöksessä on mainittava lykkäyksen alkamis- ja päättymispäivä.

Lykkäystä ei saa antaa pidemmäksi ajaksi kuin sen kalenterivuoden loppuun, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 28 vuotta. Lykkäyshakemus on käsiteltävä kiireellisesti.

32 § Lykkäyksen keskeyttäminen

Siviilipalvelusvelvollisen on haettava lykkäyksen keskeyttämistä siviilipalveluskeskukselta kirjallisesti.

Siviilipalveluskeskus voi arvioida terveydellisellä syyllä määrääjäksi palveluksen suorittamisesta vapautetun palveluskelpoisuuden jo ennen määräajan päättymistä, jos siviilipalvelusvelvollinen pyytää sitä siviilipalveluskeskukselta ja toimittaa keskuksen palveluskelpoisuuden arvioinnin perusteeksi riittävän lääkärintodistuksen.

33 § Palveluksen aloittamisvelvollisuus

Siviilipalveluksesta vapauttamista tai siviilipalveluksen lykkäystä koskevan hakemuksen tekeminen tai niitä koskevasta päätöksestä valittaminen ei ole laillinen este palvelukseen saapumiselle.

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa mahdollisimman pian lykkäyksen päätyttyä ja määrääjäksi palveluksen suorittamisesta vapautetun mahdollisimman pian hänen tultuaan palvelukseen kykeneväksi.

6 LUKU SIVIILIPALVELUKSEN SUORITTAMINEN JA SIVIILIPALVELUKSEN PÄÄTTYMINEN

34 § Vakaumuksen suoja

Siviilipalvelus on järjestettävä siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen ilmoittaa siviilipalvelupaikan tai palvelustehtävien olevan hänen vakaumustaan vastaan, voi siviilipalveluskeskus määrätä hänet toiseen siviilipalveluspalveluspaikkaan tai siviilipalveluspaikka voi määrätä hänet toisiin tehtäviin.

35 § Syrjinnän kieltö

Siviilipalvelusta ei saa järjestää siten, että siviilipalvelusvelvollinen ilman hyväksyttävää syytä asetetaan eri asemaan iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

36 § Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Siviilipalvelusvelvollisen tulee suorittaa tunnollisesti hänelle määrätyt palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpisteessä sekä noudattaa työministeriön antamia siviilipalveluksen suorittamiseksi tarpeellisia säädöksiä ja ohjeita sekä siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan antamia työnjohdollisia määräyksiä.

37 § Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työaikaa. Säännöllinen työaika on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia.

Siviilipalvelusvelvollisen työturvallisuuteen sovelletaan työturvallisuuslakia (738/2002). Siviilipalvelukseen sovelletaan työterveyshuoltolakia (1383/2001) siltä osin kuin tässä laissa ei joltain osin toisin säädetä.

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus lepoa ja virkistystä varten tarpeelliseen riittävään vapaa-aikaan.

38 § Lomat

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus ilman erikseen esitettävää syytä annettavaan 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään kahden-toista päivän isyysvapaaseen. Jos siviilipalvelusvelvollinen on palvelusaikana erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 20 päivää. Nämä lomat lasketaan palvelusaikaan. Siviilipalvelusta suorittavan naisen raskauden, synnytyksen ja äitiyden perusteella annettavat lomat määräytyvät vastaavasti kuin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa säädetään.

Siviilipalvelusvelvolliselle voidaan lisäksi antaa painavista henkilökohtaisista syistä lomaa yhteensä enintään 180 päivää, jota aikaa ei lueta palvelusajaksi.

Siviilipalveluspaikka päättää loman antamisesta ja loman ajankohdasta. Henkilökohtaisista syistä annettavan loman myöntää siviilipalveluspaikan 43 §:ssä tarkoitettu vastuuhenkilö.

39 § Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla

Siviilipalvelus suoritetaan Suomessa lukuun ottamatta mahdollisia lyhyehköjä komennusmatkoja ulkomaille.

Siviilipalveluspaikka voi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella määrätä hänet korkeintaan 14 vuorokauden mittaiselle ulkomaan komennusmatkalle.

Komennusmatkan pituuden ylittäessä 14 vuorokautta, siviilipalveluskeskus voi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen suostumuksen perusteella antaa siviilipalveluspaikalle luvan korkeintaan kahden kuukauden mittaisen komennusmatkamääräyksen antamiseen ulkomaille. Palvelus tulee tapahtua 7 §:ssä mainitun yhteisön palveluksessa. Luvan myöntäminen ulkomaanpalvelukseen edellyttää siviilipalveluspaikan kirjallista hakemusta sekä työ- tai koulutustehtäviin liittyvää erityistä syytä. Hakemus toimitetaan siviilipalveluskeskukselle ja siihen tulee liittää siviilipalvelusvelvollisen kirjallinen suostumus komennukseen sekä selvitys työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta.

Ulkomailla suoritettavaa 2 ja 3 momentin mukaista palvelusta käsitellään komennusmatkana ja sen aikaisista matkakustannuksista ja ylläpidosta vastaa siviilipalveluspaikka

40 § Palvelustehtävistä vapauttaminen

Siviilipalvelusvelvolliselle voidaan myöntää vapautus palvelustehtävistä ja mahdollisuus lyhytaikaisesti poistua siviilipalveluspaikasta;

- 1) sairaudesta tai vammasta toipumisen;
- 2) lähiomaisen kuolemantapauksen tai äkillisen vakavan sairauden;
- 3) muun henkilökohtaisen pakottavan syyn takia

41 § Palvelusajan laskeminen

Siviilipalvelusvelvollisen palvelusaikaan lasketaan palveluksen aloittamis- ja kotiuttamispäivä.

Palvelusaikaan ei lasketa päiviä, jotka siviilipalvelusvelvollinen on

- 1) luvottomasti poissa palveluksesta; tai
- 2) tämän lain 38 § 2 momentissa tarkoitetulla henkilökohtaisista syistä annetulla lomalla; tai
- 3) tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi palvelukseen kykenemätön; tai,
- 4) rikoksesta epäiltynä pidätettynä tai vangittuna

42 § Kotiuttaminen

Siviilipalveluspaikan on kotiutettava siviilipalvelusvelvollinen, kun:

- 1) hän on kokonaan suorittanut tämän lain mukaisen palveluksensa;
- 2) hänen palvelusvelvollisuutensa on päätynyt tämän lain 4 §:ssä säädetyin tavoin 30 vuoden täyttymisen perusteella;
- 3) hänet on tämän lain 25 §:n, 26 §:n tai 27 §:n perusteella vapautettu siviilipalveluksen suorittamisesta;
- 4) hän menettää Suomen kansalaisuutensa;
- 5) hänelle on palvelusaikana annettu lykkäystä;
- 6) häntä vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta niin kuin jäljempänä säädetään; tai
- 7) muusta kuin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpano alkaa.

Siviilipalveluskeskus voi harkintansa mukaan kotiuttaa siviilipalvelusvelvollisen mikäli

- 1) hän on lääkärinlausunnon mukaan pitkähkön ajan palvelukseen kykenemätön; tai
- 2) hän on tehnyt siviilipalveluspaikkaan, sen henkilökuntaan, asiakkaaseen tai omaisuuteen kohdistuvan vakavan rikoksen tai käyttäytyy tavalla, joka osoittaa, että hän vakavasti vaarantaa palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta

Ennen 2 momentissa tarkoitetun perusteen mukaista kotiuttamista siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa.

Siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamispäätös, josta ilmenee suoritettu palvelusaika ja kotiuttamisperuste.

43 § Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen

Siviilipalveluspaikalla on oltava siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta ja kurinpidosta vastaava 8 §:n mukaisessa hakemuksessa ilmoitettu vastuuhenkilö. Siviilipalveluspaikka on

velvollinen välittömästi ilmoittamaan siviilipalveluskeskukselle vastuuhenkilön tilapäisistä tai pysyväisluonteisista muutoksista ja uuden vastuuhenkilön yhteystiedot.

Palvelustehtävien määrääminen ja työpalveluun liittyvän perehdyttämisen järjestäminen voi kuulua joko edellisessä kohdassa mainitulle vastuuhenkilölle tai hänen määräämälleen siviilipalveluspaikan muulle henkilölle.

7 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISEN YLLÄPITO JA ETUDET

44 § Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Siviilipalvelusvelvollisella on palvelusaikana oikeus maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja –varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan ja maksuttomiin palvelusmatkoihin sekä lomamatkoihin.

45 § Ylläpitokustannusten jakautuminen valtion ja siviilipalveluspaikkojen välillä

Valtio vastaa siviilipalvelusvelvollisen maksuttomista matkoista aiheutuvista kustannuksista. Siviilipalveluspaikka vastaa muista peruskoulutuksessa tai työpalvelussa olevalle siviilipalvelusvelvolliselle 44 §:n mukaan kuuluvista ylläpitokustannuksista ja etuuksista.

Kertauskoulutuksessa, ylimääräisessä harjoituksessa tai liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta vastaa kaikilta osin valtio.

Valtio korvaa siviilipalveluspaikalle hakemuksen perusteella siviilipalvelusvelvollisen majoituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Korvattavien kustannusten määrästä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

46 § Päiväraha ja ruokaraha

Siviilipalveluspaikka maksaa siviilipalvelusvelvolliselle päivärahan, joka määräytyy asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päivärahan mukaan.

Mikäli siviilipalveluspaikka ei järjestä ruokailua, sen on maksettava siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha, joka määräytyy vastaavasti kuin komennusmatkalle maksettava ruokaraha asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle.

Ruokarahaa ja päivärahaa ei makseta niiltä päiviltä, joita ei lueta palvelusaikaan. Ruokarahaa ei makseta myöskään palveluspäiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on lomamatkalla siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ulkopuolella.

47 § Terveystarkastus

Siviilipalveluspaikka järjestää siviilipalvelusvelvolliselle maksuttoman terveydenhuollon.

Siviilipalvelusvelvollisen terveystarkastuksesta ja palveluskelpoisuustarkastuksesta säädetään tämän lain 23 §:ssä. Siviilipalvelusvelvollisella on lisäksi palveluksen aikana oikeus halutessaan päästä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilöstön tarkastukseen ja saada lääkärin määräämää palveluksen suorittamisen kannalta tarpeellista hoitoa.

48 § Kertauskoulutusta suorittavan päiväraha ja kertauskoulutuspalkka

Kertauskoulutusta suorittavalla samoin kuin ylimääräisessä harjoituksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevalla on oikeus 46 §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, joka määräytyy reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettavan miehistön reserviläispalkan mukaan.

Mitä 46 §:n 3 momentissa säädetään päivärahan menettämisestä, koskee vastaavasti myös kertauskoulutuspalkkaa.

49 § Työmatkat

Siviilipalveluspaikka vastaa kustannuksista, jotka aiheutuvat sen määramistä komennusmatkoista, sekä kustannuksista, jotka aiheutuvat siviilipalvelusvelvollisen päivittäisistä työmatkoista siviilipalveluspaikan osoittaman majoituspaikan ja siviilipalveluspaikan välillä. Jos siviilipalveluspaikka ei ole järjestänyt siviilipalvelusvelvollisen komennusmatkalle majoitusta, siviilipalvelusvelvolliselle suoritetaan majoitusraha, joka määräytyy vastaavasti kuin korvaus asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan komennusmatkalla.

Työmatkakustannusten korvaamisesta säädetään tarkemmin työministeriön asetuksella.

50 § Palvelusmatkojen korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada valtion kustantama matka tai korvaus kustannuksista, jotka aiheutuvat siirtymisestä siviilipalveluspaikasta toiseen sekä koti- tai asuinpaikkakunnan ja palveluspaikkakunnan välisestä matkasta, jonka aiheena on siviilipalvelukseen, kertauskoulutukseen, ylimääräiseen harjoitukseen tai liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen saapuminen tai palveluksesta kotiuttaminen. Matkakustannukset ulkomailta ja ulkomaille korvataan vain, jos siviilipalvelusvelvollinen asuu ulkomailla vakinaisesti

Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan yhdestä Suomessa tehdystä matkasta aiheutuneet todisteelliset kustannukset myös silloin kun kyseessä on siviilipalvelukseen määramisen jälkeen tehty matka työhaastatteluun siviilipalveluspaikkaan, joka sijaitsee siviilipalvelusvelvollisen asuin- tai kotipaikkakunnan ulkopuolella. Edellytyksenä korvauksen maksamiselle on että siviilipalvelusvelvollinen esittää siviilipalveluspaikan antaman todistuksen haastattelukäynnistä.

Matkakustannukset korvataan edullisimman julkisen kulkuneuvon hintatason mukaan.

Matkakustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin työministeriön asetuksella.

51 § Maksuttomat lomamatkat

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus palvelusaikanaan vähintään kahteen edestakaiseen lomamatkaan palveluskuukautta kohden tai korvaukseen matkakustannuksista koti- tai asuinpaikkakunnalleen taikka erityisestä syystä myös muulle sellaiselle paikkakunnalle Suomessa, jonne hänellä on erityisiä henkilökohtaisia siteitä. Ulkomailla vakinaisesti asuvalla on palvelusaikanaan oikeus vähintään yhteen lomamatkaan koti- tai asuinpaikkakunnalleen ulkomailla.

Matkat on tehtävä olosuhteet huomioon ottaen valtiolle edullisimmalla tavalla.

Työministeriön asetuksella säädetään tarkemmin maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä ja matkakustannusten korvaamisesta ottaen huomioon asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien lomamatkojen lukumäärät.

52 § Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada siviilipalveluskeskukselta neuvontaa palvelusai-
kaista sosiaaliturvaa koskevissa asioissaan.

53 § Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Palvelukseen määrätyn siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkumisesta sääde-
tään palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetussa
laissa (570/1961)

54 § Muut siviilipalvelusvelvollisen taloudelliset ja sosiaaliset etuudet

Siviilipalvelusvelvolliseen sovelletaan, mitä asevelvollisen taloudellisista ja sosiaalisista
etuuksista muussa laissa tai asetuksessa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

55 § Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat ennakoimattomat kustannukset

Työministeriö voi kirjallisen hakemuksen perusteella korvata siviilipalveluspaikalle siviili-
palveluksen järjestämisestä aiheutuneita poikkeuksellisia ja ennakoimattomia kustannuk-
sia, jos niitä voidaan pitää siviilipalveluspaikan resursseihin nähden kohtuuttomina.

8 LUKU KERTAUSKOULUTUS

56 § Kertauskoulutuksen tarkoitus

Siviilipalvelusvelvollisen kertauskoulutuksella annetaan yleisiä kansalaisvalmiuksia sekä
väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä valmiuksia. Lisäksi kertauskoulutuksella
ylläpidetään, täydennetään ja ajantasaistetaan siviilipalveluksen peruskoulutusjakson ai-
kana saatuja valmiuksia.

57 § Kertauskoulutusvelvollisuus

Siviilivarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen on velvollinen osallistumaan kertauskou-
lutukseen.

Kertauskoulutusaika on enintään 33 päivää.

Siviilipalveluskeskus järjestää kertauskoulutusta koulutuksena ja käytännön harjoitteluna.
Siviilipalveluskeskus määrää kertauskoulutuksen ajankohdista ja kertauksen kestosta ot-
taen huomioon siviilipalvelusvelvollisen palveluksensa aikana saaman koulutuksen ja pal-
veluksen suorittamisajankohdan.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittanut, joka on hakeutunut siviilipalvelusvelvolliseksi mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen, on määrättävä kertauskoulutukseen 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Kertauskoulutusvelvollisuuden täytäntöönpanon niin edellyttäessä määräys kertauskoulutukseen voidaan antaa myös mainitun 12 kuukauden määräajan jälkeen, kuitenkin viimeistään ennen kertauskoulutusvelvollisuuden päättymistä.

Kertauskoulutusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 50 vuotta.

58 § Kertauskoulutukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskuksen on toimitettava määräys kertauskoulutukseen siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti viimeistään kolme kuukautta ennen kertauskoulutuksen alkua. Määräajasta voidaan kuitenkin siviilipalvelusvelvollisen suostumuksella poiketa.

Laillisen esteen takia määräaikana kertauskoulutukseen saapumatta jääneen siviilipalvelusvelvollisen on saavuttava koulutukseen heti esteen lakattua, ellei siviilipalveluskeskus ole antanut hänelle muuta määräystä.

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa kertauskoulutukseen antamansa määräyksen, mikäli kertauskoulutukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla, eikä keskuksella ollut tästä tietoa määräystä annettaessa.

59 § Kertauskoulutuksesta vapauttaminen

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta myöntää vapautuksen määrätystä kertauskoulutuksesta siviilipalvelusvelvolliselle

- 1) jolle vapautus on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen liittyvien syiden vuoksi erittäin tarpeellinen;
- 2) jonka opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti kärsisi ilman vapauttamista;
- 3) jonka osallistuminen kertauskoulutukseen erityisen vakavasti haittaisi tai vahingoittaisi hänen työnantajansa toimintaa.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaneelle siviilipalvelusvelvolliselle vapautus siviilipalvelushakemuksen jälkeisestä ensimmäisestä kertauskoulutuksesta voidaan edellä esitetyillä perusteilla myöntää vain poikkeuksellisesti. Siviilipalvelusvelvolliselle on tällöin annettava uusi kertauskoulutusmääräys välittömästi vapautuksen muodostaneen perusteen sen salliessa.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan kertauskoulutuksesta hänen siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella mikäli vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitukseen on liitettävä selvitys tehtävästä.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettua vapauttamista on haettava kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys vapauttamisen perusteesta. Vapautus koskee vain vapauttamispäätöksessä yksilöityä kertauskoulutusta eikä estä uuden kertauskoulutusmääräyksen antamista.

Vapauttamishakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

60 § Lomat kertauskoulutuksen aikana

Siviilipalveluskeskus myöntää kertauskoulutusta suorittavalle isyysvapaata ja lomaa painaavasta henkilökohtaisesta syystä tämän lain 38 § 1 ja 2 momentin mukaisesti. Siviilipalvelusvelvollisella ei ole kertauskoulutuksen aikana oikeutta tämän lain 38 §:n mukaiseen henkilökohtaiseen lomaan tai kuntoisuuslomaan.

61 § Kertauskoulutukseen sovellettavat muut säännökset

Mikäli edellä 56 – 60 §:ssä ei toisin säädetä, noudatetaan kertauskoulutuksessa soveltuvin osin mitä siviilipalvelusvelvollisesta ja palveluksen suorittamisesta on tässä laissa säädetty.

Kertauskoulutuksessa ei kuitenkaan sovelleta mitä tämän lain 30–32 §, 37 § 1 momentissa ja 72–73 §:ssä on säädetty.

9 LUKU YLIMÄÄRÄINEN HARJOITUS JA PALVELUS LIIKEKANNALLEPANON AIKANA

62 § Ylimääräinen harjoitus

Ylimääräisen harjoituksen tarkoituksena on vallitseva häiriötilanne ja sen vaatimukset huomioon ottaen harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia siten, että siviilipalvelusvelvolliset ovat toimintakykyisiä ja määrätävissä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

Tasavallan presidentti voi päättää normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa valtioneuvoston esittelystä, että siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilivarantoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia ylimääräiseen harjoitukseen.

Palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

Ylimääräistä harjoitusta koskevan päätöksen kestosta ja peruuttamisesta samoin kuin ylimääräisestä harjoituksesta vapauttamisesta ja kotiuttamisesta on voimassa soveltuvin osin mitä ehdotetun asevelvollisuuslain (/) 9 luvun 85 – 87 §:ssä säädetään. Vapauttamis- ja kotiuttamispäätöksen tekee siviilipalveluskeskus.

63 § Liikekannallepanon aikainen palvelus

Tasavallan presidentti päättää valtioneuvoston esittelystä siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta.

Siviilipalvelusvelvolliset määrätään liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalveluskeskuksen määräyksellä tai tarvittaessa työministeriön kuulutuksella. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan välittömästi. Asevelvollisuuslain 88 §:ssä tarkoitetun puolustusvoimien osittaisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä siviilivarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen. Puolustusvoimien yleisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä myös lisävarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen. 50 vuotta täyttäneet voidaan määrätä palvelukseen kuitenkin ainoastaan eduskunnan suostumuksella

Asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana terveydellisistä syistä vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan yleisen liikekannallepanon aikana määrätä 23 §:ssä tarkoitettuun palveluskelpoisuustarkastukseen sekä määrätä palvelukseen jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi.

Siviilipalvelusvelvollisen liikekannallepanon aikainen palvelus tapahtuu joko siviilipalveluskeskuksen johdossa ja alaisuudessa tai pelastuslain (468/2003) 4 §:ssä tarkoitettujen pelastusviranomaisten tai mainitun lain 6 §:n 5-10 kohdissa tarkoitettujen pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien eri viranomaisten johdossa ja alaisuudessa. Edellä tarkoitettut viranomaiset toimivat liikekannallepanon aikana siviilipalveluspaikkoina.

Puolustusvoimilla on 4 momentin estämättä oikeus määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelusvelvollinen tai siviilipalvelukseen hakeutunut, joka on tämän lain 17 §:n nojalla velvollinen toimittamaan selvityksen vakaumuksesta vakaumuksentutkintalautakunnalle ja jonka tutkittu vakaumus ei estä sijoittamista puolustusvoimien palvelukseen.

Siviilipalveluskeskus määrää liikekannallepanotilanteessa edellä 4 momentissa tarkoitettujen viranomaisten käyttöön niiden esittämän pyynnön perusteella tarpeelliseksi katsomansa määrän siviilipalvelusvelvollisia, joita ei ole tämän lain 65 § 1 momentin mukaisesti vapautettu palveluksesta tai varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin tai määrätty valmiuslain mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta tai terveydenhuollon työvelvollisuutta.

64 § Ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovelletaan tämän lain 22- 25§, 34 – 36 §, 37 § 2 ja 3 momenttia sekä 40- 41§:n säännöksiä palveluksen järjestämisestä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana säätää poikkeuksia:

- 1) 3 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusajasta;
- 2) 38 §:ssä tarkoitettusta loman ja vapaan pituudesta, ja myöntämisen perusteista; sekä
- 3) 7 luvussa tarkoitettun päivärahan, kertauskoulutuspalkan ja matkakustannusten korvaamisen perusteista sekä maksuttomia lomamatkoja koskevista säännöksistä

65 § Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi

Siviilipalveluskeskus voi jättää määräämättä ylimääräiseen harjoitukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelusvelvollisen, jolle hänen työnantajanaan toimiva virasto, laitos tai muu työnantaja on hakenut vapautusta liikekannallepanon varalta.

Edellytyksenä määräämättä jättämiselle on että kyseessä on siviilipalvelusvelvollinen, jonka palvelukseen määrääminen saattaisi vaarantaa yleistä taloutta tai muita yhteiskunnan kannalta tärkeitä yleisiä etuja.

Työministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettusta menettelystä.

10 LUKU PALVELUSRIKKOMUKSET JA KURINPITO

66 § Palvelusrikkomus

Siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö tämän lain 36 §:ssä tarkoitetut palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangaistukseen siten kuin tässä laissa jäljempänä säädetään. Siviilipalveluspaikan tämän lain 43 §:ssä tarkoitettu vastuuhenkilö tekee palvelusrikkomuksesta tiedon saatuaan siviilipalveluskeskukselle kirjallisen palvelusrikkomusilmoituksen ellei asiaa sen vähäisen merkityksen vuoksi jätetä sillensä tai suullisen huomautuksen varaan.

67 § Palvelusrikkomusten tutkinta

Siviilipalveluskeskuksen on palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan suoritettava tutkinta palvelusrikkomuksen selvittämiseksi. Siviilipalveluskeskuksen on asiaa tutkiessaan hankittava asian ratkaisemiseksi tarvittava aineisto rikkomuksesta, siitä epäillyn siviilipalvelusvelvollisen syyllisyydestä ja muista asiaan vaikuttavista seikoista.

Siviilipalveluskeskuksen on laadittava tutkinnasta pöytäkirja. Tutkinnassa on suullisesti kuultava siviilipalvelusvelvollista. Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti määräys kuulemistilaisuuteen. Kuuleminen suoritetaan siviilipalveluskeskuksen määräämänä aikana joko siviilipalveluspaikassa tai siviilipalveluskeskuksessa. Ennen kuulemistä siviilipalvelusvelvolliselle on ilmoitettava mistä asiasta ja missä ominaisuudessa häntä kuullaan. Kuulustelukertomus on annettava hänen luettavakseen ja tarkistettavakseen ja siihen on merkittävä hänen huomautuksensa.

Siviilipalvelusvelvolliselle on ennen kurinpitoasian ratkaisemista varattava tilaisuus tutustua tutkintapöytäkirjaan ja muuhun tutkinnassa kertyneeseen aineistoon sekä antaa niiden johdosta selityksensä.

68 § Kurinpitorangaistukset

Siviilipalvelusvelvolliselle, joka on syyllistynyt palvelusrikkomukseen, voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena

- 1) varoitus
- 2) työtä yli säännönmukaisen työajan
- 3) päivärahan menetys tai
- 4) henkilökohtaisten lomaoikeuksien menetys

Samasta rikkomuksesta voidaan määrätä vain yhtä rangaistuslajia oleva kurinpitorangaistus.

Päivärahan menetys voidaan palvelusaikana määrätä korkeintaan kaksi kertaa ja enintään 30 päivältä kerrallaan. Työtä yli säännönmukaisen työajan voidaan määrätä enintään neljä tuntia päivässä enintään viiden päivän ajaksi rangaistuskertaa kohti. Henkilökohtaisten lomaoikeuksien menetys voi olla enintään neljä päivää rangaistuskertaa kohti.

69 § Kurinpitorangaistuksen määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää kurinpitorangaistuksen sen jälkeen kun se on suorittanut loppuun palvelusrikkomusta koskevan tutkinnan. Kurinpitorangaistus on määrättävä viimeistään kuukauden kuluessa suullisen kuulemisen suorittamisesta. Siviilipalveluskeskus tekee kurinpitoasiassa kirjallisen päätöksen, josta on käytävä ilmi rikkomus, rikkomuksen teko-aika- ja paikka, kurinpitorangaistuksen laji ja määrä, sovelletut lainkohdat ja päätöksen perusteet.

Kurinpitorangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa palvelusrikkomukseen. Rangaistusta harkittaessa on otettava huomioon ne olosuhteet, joissa rikkomus on tehty, siviilipalvelusvelvollisen oma pyrkimys estää tai lieventää rikkomuksen vaikutuksia sekä siviilipalvelusvelvollisen aikaisempi palvelus ja käyttäytyminen.

Kurinpitorangaistus voidaan jättää määräämättä tai asia jättää suullisen huomautuksen varaan, jos palvelusrikkomus on johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huolimattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka jos rikkomusta on muuten pidettävä vähäisenä.

Kurinpitopäätös on päivättävä ja allekirjoitettava. Siviilipalveluskeskuksen on annettava päätös todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle. Päätökseen tai siihen liittyvään tiedoksiantotodistukseen on merkittävä sen tiedoksianto-aika. Päätökseen on liitettävä muutoksenhakuosoitus.

Muutoksenhausta kurinpitorangaistukseen säädetään tämän lain 13 luvussa.

11 LUKU SIVIILIPALVELUSVELVOLLISUUDEN RIKKOMINEN

70 § Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Jos siviilipalvelusvelvollinen toistuvasti jättää vastaamatta tämän lain 16 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluskeskuksen tiedusteluun, hänet on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon.

71 § Kertauskoulutusrikkomus

Jos siviilipalvelusvelvollinen tahallaan tai huolimattomuudesta jättää saapumatta tai lopettaa hänelle tämän lain 8 luvussa määrätyn palveluksen, hänet on tuomittava kertauskoulutusrikkomuksesta sakkoon.

72 § Siviilipalveluksesta kieltäytyminen

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta tämän lain 2 § 1 momentissa tarkoitettuun peruskoulutukseen tai työpalveluun, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, hänet on tuomittava siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vankeuteen ajaksi, joka vastaa puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, mikäli hän sitoutuu suorittamaan asianmukaisesti palveluksensa loppuun. Edellytyksenä on lisäksi, että tämän lain 4 § 2 momentissa säädetty ikäraja ei estä palveluksen suorittamista.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua ei voida sijoittaa valvottuun koevapauteen.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä saa tuomita rangaistukseen vain kerran. Kun siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittu on suorittanut kokonaan vankeusrangaistuksen tai kun vankeusrangaistus on rauennut, hänen palveluksensa katsotaan loppuunsaatuksi.

73 § Siviilipalvelusrikos

Siviilipalvelusvelvollinen, joka hänelle määrätystä kurinpitörangaistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyö tämän lain 36 §:n mukaisen palvelusvelvollisuutensa, tuomitaan siviilipalvelusrikoksesta vankeuteen ajaksi, joka vastaa enintään puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan.

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, mikäli hän sitoutuu suorittamaan asianmukaisesti palveluksensa loppuun. Edellytyksenä on lisäksi, että tämän lain 4 § 2 momentissa säädetty ikäraja ei estä palveluksen suorittamista. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua ei voida sijoittaa valvottuun koevapauteen.

Mikäli vankeutta siviilipalvelusrikoksesta on tuomittu vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, määrää siviilipalveluskeskus tuomitun jatkamaan siviilipalvelusvelvollisuutta vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä olevan palveluajan mukaisesti. Vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Siviilipalveluskeskus antaa määräyksen jäljellä olevan palveluksen aloittamisesta siviilipalvelusrikoksesta annetun tuomion tultua lainvoimaiseksi tai vankeusrangaistuksen suorittamisen tai raukeamisen jälkeen. Siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus jatkuu palvelusvelvollisuuden loppuunsaattamisen niin edellyttäessä myös sen vuoden päätyttyä jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta.

74 § Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen ylimääräiseen harjoitukseen tai yleisen tai osittaisen liikekannallepanon aikana jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

75 § Siviilipalvelusrikos ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka ylimääräisen harjoituksen tai yleisen tai osittaisen liikekannallepanon aikana hänelle määrätystä kurinpitörangaistuksesta huolimatta edelleen laiminlyö palvelukseen kuuluvan velvollisuutensa on tuomittava siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen harjoituksen tai liikekannallepanon aikana tuomitaan myös siviilipalvelusvelvollinen, joka tarkoituksenaan karttaa palvelusvelvollisuuden suorittamista

- 1) vahingoittaa itseään tai terveyttään tai sitä yrittää taikka

2) esittää siviilipalvelusviranomaiselle valheellisen tiedon

76 § Rikosilmoitus

Rikosilmoituksen edellä 70 - 75 §:ssä tarkoitetuista rikoksista tekee siviilipalveluskeskus siviilipalveluspaikan toimittaman palvelusrikkomusilmoituksen perusteella. Rikosilmoitus on tehtävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Rikosilmoituksessa on mainittava siviilipalvelusvelvollisen suorittama ja jäljellä oleva palvelusaika sekä asian tutkimiseen vaikuttavat seikat.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 70- 75 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta, ellei siviilipalveluskeskus ole tehnyt siitä rikosilmoitusta.

Siviilipalvelusvelvollinen, jota vastaan on tehty rikosilmoitus 72 tai 73 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta, on välittömästi kotiutettava.

77 § Uusi palvelusmääräys

Jos siviilipalvelusvelvollista, jota vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta, ei syytetä kyseisistä rikoksista tai häntä ei tuomita niistä vankeusrangaistukseen, on siviilipalveluskeskuksen määrättävä hänet uudelleen palvelukseen. Aika, jonka siviilipalvelusvelvollinen on asian tutkimusten vuoksi ollut vapautensa menettäneenä, luetaan tällöin hänen palvelusajakseen siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

78 § Rikosoikeudellisten säännösten soveltuvuus

Edellä 70–75 §:ssä tarkoitettujen rikosten osalta noudatetaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa sekä sakkorangaistuksesta, vankeusrangaistuksesta ja sen täytäntöönpanosta säädetään, ellei tässä laissa toisin säädetä.

79 § Siviilipalveluksesta kieltäytymistä ja siviilipalvelusrikosta koskevat poikkeussäännökset

Tämän lain 72 ja 73 §:n nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta saa määrätä yhdyskuntapalvelua. Vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Vankeutta voidaan tuomita vähemmän kuin rikoslain (39/1889) 2 c luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu vähimmäisaika.

Tämän lain 72 ja 73 §:n mukaisesta rikoksesta ja muusta rikoksesta ei saa määrätä yhteistä vankeusrangaistusta eikä niistä tuomittua vankeusrangaistusta saa yhdistää eikä laskea yhteen muusta rikoksesta tuomitun rangaistuksen kanssa. Jos muusta rikoksesta tuomittu vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus tulee täytäntöönpantavaksi samanaikaisesti siviilipalvelusrikoksesta tai siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomitun rangaistuksen kanssa, pannaan ensin täytäntöön muusta rikoksesta tuomittu rangaistus.

Siviilipalvelusrikoksesta tai siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta ei merkitä rikosrekisteriin eikä sitä saa ottaa huomioon myöhemmin rangaistuksen koventamisperusteena.

80 § Ehdonalainen vapaus

Ehdonalaisessa vapaudessa olevan siviilipalvelusvelvollisen koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Jäljellä olevan palvelusajan määrää siviilipalveluskeskus saatuaan vankilaviranomaiselta tiedon suoritetusta rangaistuksesta. Ellei erityisiä syitä ole, siviilipalvelusvelvollista ei määrätä valvontaan.

Ehdonalaiseen vapauteen siirtyneen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Ehdonalaisen vapauden tämän lain 81 §:n nojalla menettänyttä ei päästetä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen.

81 § Ehdonalaisen vapauden menettäminen

Jos 72 §:n mukaisesta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittu ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan syyllistyy 72 §:n tai 73 §:n mukaiseen rikokseen, hänet tuomitaan niistä säädetyn rangaistuksen asemasta menettämään ehdonalainen vapautensa.

Jos 73 §:n mukaisesta siviilipalvelusrikoksesta tuomittu ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan syyllistyy uudelleen siviilipalvelusrikokseen, hänet tuomitaan menettämään ehdonalainen vapautensa. Lisäksi tuomioistuin voi määrätä hänelle uuden rangaistuksen 73 § 1 momentin mukaisesti.

Tuomiossa on ilmoitettava miten paljon vankeusrangaistusta on huomioon ottaen aikaisemmin suoritettu rangaistus ja siviilipalvelus vielä suoritettava. Laskennassa kaksi siviilipalveluspäivää vastaa yhtä vankeuspäivää.

82 § Vankeusrangaistuksen raukeaminen

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittu vankeusrangaistus raukeaa, jollei rangaistuksen täytäntöönpano ole alkanut viiden vuoden kuluessa lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä tai jos täytäntöönpano on keskeytynyt, keskeytymispäivästä.

Vankeusrangaistus raukeaa myös silloin, kun ehdonalaiseen vapauteen päästetty on ollut jäljellä olevan palvelusajan siviilipalveluksessa tai hänet on vapautettu palveluksesta terveydellisillä perusteilla.

83 § Siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen vankeusrangaistuksen johdosta

Siviilipalvelusvelvollisuus päättyy kun siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittu on kokonaan suorittanut vankeusrangaistuksen tai kun vankeusrangaistus on rauennut.

Siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus jatkuu tarvittaessa myös vankeusrangaistuksen raukeamisen tai suorittamisen jälkeen edellä 73 § 4 momentissa mainituin tavoin ellei palvelusvelvollista ole vapautettu palveluksesta terveydellisillä perusteilla.

Rangaistuslaitoksen on ilmoitettava 1 ja 2 momentissa tarkoitetun henkilön vapautumisesta siviilipalveluskeskukselle.

84 § Oikeudenkäynti ja tuomioistuimen ja virallisen syyttäjän tiedonantovelvollisuus

Syyte tämän lain 70 – 75 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta voidaan tutkia siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan yleisessä alioikeudessa.

Tuomioistuimen on ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle tämän lain 70–75 §:ssä koskevassa asiassa tekemästään päätöksestä. Virallisen syyttäjän on annettava vastaava ilmoitus, jos hän tekee mainittuja rikoksia koskevassa asiassa päätöksen jättää syyttämättä.

Jos tuomioistuimessa sen käsitellessä tämän lain 70 – 75 §:ssä tarkoitettua rikosta vastaajana olevalla ei ole oikeudenkäyntiavustajaa tai -asiamiestä ja asian laadun vuoksi tai muusta syystä voidaan olettaa, ettei hän pysty yksin valvomaan oikeuttaan, tuomioistuimen on määrättävä hänelle oikeudenkäyntiavustaja. Oikeudenkäyntiavustaja voidaan määrätä myös esitutkinnan aikana riippumatta siitä, tuleeko asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Avustajan määräämisestä ja avustajalle suoritettavasta palkkiosta ja korvauksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä niistä säädetään oikeusapulaissa (257/2002).

12 LUKU REKISTERIT JA TIETOSUOJA

85 § Siviilipalvelusrekisteri ja sen käyttötarkoitus

Siviilipalvelusrekisteri on siviilipalvelusvelvollisia koskeva automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävä valtakunnallinen henkilörekisteri. Siviilipalvelusrekisteriä pidetään siviilipalveluslain mukaiseen palvelukseen hakemista, määräämistä, palveluksen suunnittelua ja järjestämistä, palveluskelpoisuuden määrittämistä sekä valvontaa ja poikkeusolojen sijoittamista varten.

Siviilipalvelusrekisteriin voi kuulua myös manuaalisesti pidettäviä siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamiseen liittyviä asiakirjoja.

Siviilipalvelusrekisterissä olevien henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä.

Siviilipalvelusrekisteriin sisältyvät tiedot tulee pitää salassa, ellei tässä laissa jäljempänä toisin säädetä.

86 § Rekisterinpitäjät

Työministeriö vastaa siviilipalvelusrekisterin yleisestä toimivuudesta, tietoturvallisuudesta sekä rekisteritoimintojen ja rekisteritietojen yhtenäisyydestä.

Työministeriö määrittelee eri käyttäjäryhmille siviilipalvelusrekisteriin myönnettävien käyttöoikeuksien laajuuden ja myöntää käyttöoikeudet työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen henkilöstölle sekä siviilipalveluspaikkojen tämän lain 43 §:ssä tarkoitetuille vastuuhenkilöille. Edellä tarkoitetut siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöt myöntävät työministeriön antaman luvan puitteissa siviilipalvelusrekisteriin rajatut käyttöoikeudet siviilipalveluspaikan muille siviilipalvelusvelvollisten asioita hoitaville henkilöille.

Siviilipalveluskeskus vastaa rekisterinpitäjälle säädetyistä muista tehtävistä.

Siviilipalvelusrekisterin käyttäjänä ja ylläpitäjänä toimivat työministeriö ja siviilipalveluskeskus toimivaltaansa kuuluvien tehtävien osalta. Siviilipalveluspaikat toimivat siviilipalvelusrekisterin käyttäjänä ja ylläpitäjänä palveluksessaan olevien siviilipalvelusvelvollisten jäljempänä 88 § 1 momentissa yksilöityjen tietojen osalta.

Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lääkäri toimivat rekisterinpitäjänä siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkittävien tietojen osalta.

87 § Vastuu siviilipalvelusrekisteriin talletetuista tiedoista

Rekisterinpitäjä, joka tallettaa siviilipalvelusrekisteriin tietoja, vastaa rekisteriin talletettujen tietojen virheettömydestä sekä tallettamisen ja käytön laillisuudesta omien tehtäviensä hoidossa.

88 § Rekisterin tietosisältö

Siviilipalvelusrekisteriin merkitään 85 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten siviilipalvelusvelvollisesta seuraavat henkilökorttitiedot: nimet, nimihistoria siitä lukien, kun henkilö on täyttänyt 15 vuotta, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, siviilisääty, koulutus, ammatti, ajokorttitiedot, kotikunta, osoite- ja muut yhteystiedot, vajaavaltaisuutta ja edunvalvojaa koskevat tiedot, palveluskelpoisuustiedot, palveluspaikkaan, ja –aikaan liittyvät tiedot, palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät tiedot, palveluksen keskeyttämis- ja kotiuttamistiedot, matkaoikeuksien määrittämistä, käyttämistä ja tarkistamista koskevat tiedot, lähiomaisen nimi ja osoite, tiedot annetuista kurinpitorangaistuksista ja seuraamuksista. Henkilökorttitiedot voivat olla myös manuaalisessa muodossa.

Siviilipalvelusvelvollisesta pidetään lisäksi lääkärintarkastuskorttia, johon siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lääkäri merkitsee palveluksen suorittamisen kannalta tarpeelliset terveydentilatiedot.

Siviilipalvelusrekisteriin voidaan 1 momentissa mainitun lisäksi tallettaa siviilipalvelusvelvollisia koskevia tarpeellisia tietoja seuraavasti:

- 1) siviilipalveluspaikan määrittämiseksi sekä palveluksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot vakaumuksesta ja uskonnollisesta yhdyskunnasta
- 2) Siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, kertauskoulutusrikkomusta ja tiedonantovelvollisuuden rikkomista koskevat tiedot rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta sekä tieto muusta rikoksesta tuomitusta vankeusrangaistuksesta, jos sillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluksen tai sijoituksen kannalta
- 3) tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa
- 4) palveluskelpoisuuden määrittämiseksi ja tarkistamiseksi sekä työpalveluun sijoittamiseksi ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta tarpeelliset diagnoositiedot, lääkärinlausunnot ja muut terveydentilatiedot
- 5) siviilipalvelukseen hakemista ja vapauttamista koskevat tiedot
- 6) siviilipalvelukseen määrittämistä koskevat tiedot sekä
- 7) tässä laissa tarkoitettuihin muutoksenhakuihin liittyvät tiedot

89 § Henkilökortin ja lääkärintarkastuskortin säilyttäminen ja siirtäminen

Siviilipalveluspaikka toimittaa siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskortin siviilipalvelusvelvolliselle osoittamalleen terveydenhuolto-organisaatiolle.

Siviilipalvelusvelvollisen vaihtaessa siviilipalveluspaikkaa, on siviilipalveluspaikan siirrettävä manuaalinen henkilökortti sekä lääkärintarkastuskortti välittömästi siviilipalvelusvelvollisen uuteen siviilipalveluspaikkaan.

Siviilipalvelusvelvollisen kotiuduttua on lääkärintarkastuskortti ja henkilökortti toimitettava välittömästi siviilipalveluskeskukseen.

90 § Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä

Siviilipalvelusvelvollista koskevat tämän lain 88 § 1 momentissa määritellyt henkilökorttietiedot ja 88 § 2 momentissa tarkoitettut lääkärintarkastuskorttiin merkittävät tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 60 vuotta. Tiedot siirretään tällöin sota-arkistoon.

Edellä tämän lain 88 § 3 momentissa mainitut siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden kuluttua siitä kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutunut täysin palvelleena. Jos tieto on saatu ja merkitty rekisteriin suoritetun palveluksen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuuluessa siviilivarantoon tai ylimääräiseen varantoon, poistetaan tieto viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä, kuitenkin viimeistään sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 60 vuotta.

Jos siviilipalveluskeskuksena toimiva viranomaisen vaihtuu, siviilipalveluskeskuksen on välittömästi luovutettava siviilipalvelusrekisteri järjestettynä uudelle siviilipalveluskeskukselle.

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista on voimassa, mitä arkistolaissa (831/1994) tai sen nojalla säädetään tai määrätään.

91 § Ulkopuoliset tietolähteet

Rekisterinpitäjinä toimivilla siviilipalveluskeskuksella ja työministeriöllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä siviilipalvelusrekisteriä varten niille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi välttämättömiä tietoja seuraavasti:

- 1) väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 §:n 1 momentin 1-4 kohdassa tarkoitettut tiedot ja 3 momentissa tarkoitettu uskontokuntaan kuulumista koskeva tieto siviilipalveluksen järjestämisestä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;
- 2) sotilasviranomaiselta palvelusaikaan vaikuttavat tiedot, palveluskelpoisuustiedot sekä terveydentilatiedot, joilla on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä
- 3) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta terveyskeskukselta ja lääkäriltä lausunto terveydentilatiedoista, joilla on merkitystä palveluskelpoisuutta tarkistettaessa
- 4) terveyskeskukselta, mielenterveystoimistolta, sairaalalta tai muulta mielenterveys-työtä tekevältä taholta tietoja mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta siviilipalvelusvelvolliselle, jos tiedoilla on merkitystä palveluskelpoisuuden tai palveluksen järjestämisen kannalta
- 5) ulkomaalaisvirastolta henkilön kansalaisuutta koskevia tietoja sen selvittämiseksi, onko henkilö palvelusvelvollinen Suomessa

- 6) poliisi-, syyttäjä- ja vankilaviranomaiselta siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista tai kertauskoulutusrikkomusta koskevaa rikosilmoitusta, syyteharkintaa, rikoksen seuraamusta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot
- 7) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja tuomioistuimessa ratkaistuihin rikosasioihin, joissa on tuomittu vankeusrangaistus siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden arvioimiseksi palvelustehtäviin; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/1993)
- 8) vankeinhoitoviranomaisilta tieto rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten
- 9) sosiaali- tai terveydenhuollon ja muulta laitokselta tieto siviilipalvelukseen määrätystä, joka ei pääse laitoksesta vapaasti poistumaan sekä tieto vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten
- 10) kansaneläkelaitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (347/1956) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaistukilain (124/1988) mukainen vammaistuki tässä laissa tarkoitetun palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden selvittämiseksi
- 11) työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä työministeriöltä tieto siviilipalvelusvelvollisista, joille on valmiuslain 14 luvun mukaisesti annettu työmääräys työvelvollisena.

Siviilipalveluspaikalla on oikeus saada

- 1) siviilipalveluskeskukselta ennen yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen valintaa välttämättömiä tietoja palvelukseen otettavan siviilipalvelusvelvollisen koulutuksesta ja työkokemuksesta
- 2) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä salassapitosäännösten estämättä tietoja palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta siltä osin, kuin sillä on merkitystä palveluskelpoisuudelle.

Työministeriöllä ja siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada 1 momentissa tarkoitetut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Ennen tietojen luovuttamista rekisterinpitäjän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain (523/1999) 32 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla

92 § Tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, voidaan siviilipalvelusrekisteristä salassapitovelvollisuuden estämättä luovuttaa tietoja seuraavasti:

- 1) Asevelvollisuuslain mukaisille rekisterinpitäjille asevelvollisten valvontaa ja kriisiajan toimintojen suunnittelua varten palveluksen suorittamista koskevat tiedot sekä varusmiespalvelukseen siirtyvästä siviilipalvelusvelvollisesta asevelvollisuuslain 96 §:n 1 momentissa tarkoitetut perustiedot, palveluskelpoisuustiedot, palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat terveydentilatiedot ja palvelusaikaan vaikuttavat tiedot;
- 2) ulkomaalaisvirastolle siviilipalveluksen suorittamista koskevia tietoja kansalaisuusasian käsittelemistä varten;
- 3) kansaneläkelaitokselle palveluksen aloittamista, keskeyttämistä ja kotiuttamista koskevat tiedot sotilasavustuslain mukaisten etuuksien käsittelyä varten;
- 4) poliisille siviilipalvelukseen noutamista varten;

- 5) väestörekisterikeskukselle siviilipalveluksen suorittamisesta kansalaisuusaseman määrittämistä varten; sekä
- 6) pelastuslain (468/2003) 4 § mukaiselle pelastusviranomaiselle tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen vapautettu liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta, sekä tieto siviilipalveluksen suorittaneiden henkilöiden palveluksessaan saamasta erityiskoulutuksesta henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin.

Rekisterinpitäjä saa luovuttaa tässä pykälässä mainitut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla tietoja pyytävän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.

13 LUKU MUUTOKSENHAKU

93 § Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen

Muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston tämän lain 12 §:ssä tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen on voimassa mitä asevelvollisuuslain 12 luvussa säädetään muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai aluetoimiston asevelvollisuusasiassa tekemän päätöksen johdosta.

94 § Muutoksenhaku siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan päätökseen

Siviilipalveluskeskuksen siviilipalveluspaikan määräämistä siviilipalveluspaikan siirtoa koskevaan päätökseen voidaan hakea muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee. Valituskirjelmä on toimitettava siviilipalveluskeskukseen seitsemän päivän kuluessa siitä päivästä, jona päätös on annettu hakijalle tiedoksi. Siviilipalveluskeskuksen on toimitettava viipymättä valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa asiasta valitusviranomaiselle. Valitus on käsiteltävä kiireellisesti. Valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, voidaan siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan tekemään muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen hakea muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehnyt viranomainen sijaitsee. Lykkäys- ja vapauttamispäätöksestä sekä siviilipalvelukseen määräämisestä, kotiuttamisesta ja palveluksen keskeyttämisestä tehty valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

95 § Muutoksenhaku kurinpitorangaistukseen

Siviilipalvelusvelvollinen, jolle on määrätty kurinpitorangaistus, saa hakea muutosta rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee.

Valituskirjelmä on toimitettava siviilipalveluskeskukseen seitsemän päivän kuluessa siitä päivästä, jona päätös on annettu siviilipalvelusvelvolliselle tiedoksi. Siviilipalveluskeskuk-

sen on toimitettava viipymättä valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa asiasta valitusviranomaiselle. Valitus on käsiteltävä kiireellisesti.

Kurinpitorangaistusta ei saa panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Jos päätöksestä on valitettu hallinto-oikeuteen, rangaistuksen saa kuitenkin panna täytäntöön sen jälkeen kun hallinto-oikeus on antanut päätöksensä valituksen johdosta. Kurinpitorangaistus voidaan kuitenkin panna täytäntöön välittömästi siviilipalveluskeskuksen päätöksen antamisen jälkeen, jollei täytäntöönpano siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa muutoin ole mahdollista.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

96 § Hallintolainkäyttölain soveltaminen

Sen lisäksi mitä 93 – 95 §:ssä säädetään, sovelletaan muutoksenhakuun hallintolainkäyttölakia.

14 LUKU ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

97 § Hakeutuminen asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen

Siviilipalvelusvelvollisen, joka haluaa siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, on haettava tätä kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemus on viipymättä hyväksyttävä jos siinä ilmoitetaan, ettei tämän lain 1 §:ssä tarkoitettu vakaumus enää estä mainittujen lakien mukaisen palveluksen suorittamista ja jos siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei saa tehdä enää siviilipalveluksen aloittamisen jälkeen eikä sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty siviilipalvelusvelvollisen jo saatua määräyksen siviilipalvelukseen, on siviilipalvelusvelvollisen kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti kunnes siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä puolustusvoimien aluetoimistolle.

98 § Palvelusaika siirryttäessä varusmiespalveluksesta siviilipalvelukseen

Siviilipalveluskeskus määrää asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen siirtyvän jäljellä olevan siviilipalvelusajan siten, että siviilipalveluslain mukaisesta 362 vuorokauden palvelusajasta vähennetään ylöspäin pyöristettynä luku, joka saadaan, kun jo suoritettujen palveluspäivien määrä kerrotaan suhdeluvulla, joka saadaan jakamalla 362 vuorokauden mittainen siviilipalvelusaika asianomaiselle asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain perusteella määräytyneellä palvelusajalla.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hakeutunutta siviilipalvelusvelvollista.

99 § Hallinnon yleislakien soveltaminen

Tämän lain mukaisen hallintoasian käsittelyssä sovelletaan hallintolakia (434/2003), kieli lakia (423/2003) ja lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), ellei tässä laissa ole joltain osin toisin säädetty.

100 § Poliisin virka-apu siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta palvelukseen tai lopettaa sen, siviilipalveluspaikan on ilman aiheetonta viivytystä pyydettävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikkakunnan tai siviilipalveluspaikan sijaintipaikkakunnan poliisilta virka-apua hänen etsimiseksi ja palvelukseen toimittamiseksi. Poliisin on tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin tavoittamatta jääneen siviilipalvelusvelvollisen etsintäkuuluttamiseksi.

Poliisin on viipymättä toimitettava siviilipalvelusvelvollinen siviilipalveluspaikkaansa, jollei hän kirjallisesti kieltäydy siviilipalveluksesta tai jollei hänellä ole laillista estettä poissaololeen. Poliisin on toimitettava siviilipalveluspaikkaan kieltäytymisilmoitus tai selvitys laillisesta esteestä.

101 § Viranomaisten tiedonantovelvollisuus

Työministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja puolustusvoimien on annettava kutsunanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisälöstä.

15 LUKU VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

102 § Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2008.

Tällä lailla kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1991 annettu siviilipalveluslaki (1723/1991) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen

103 § Siirtymäsäännökset

Tämän lain säännöksiä sovelletaan jäljempänä säädetyin poikkeuksin myös siviilipalvelusvelvolliseen, joka on aloittanut siviilipalveluksensa ennen tämän lain voimaantuloa.

Ennen tämän lain voimaantuloa palveluksensa aloittaneeseen siviilipalvelusvelvolliseen ei sovelleta palvelusaikaa koskevaa 3 §:ää, kertauskoulutusvelvollisuutta koskevaa 8 lukua eikä 38 § 1 momentissa säädettyä henkilökohtaisten lomien määrää.

Tämän lain 8 luvun kertauskoulutusvelvollisuutta koskevia säännöksiä ei sovelleta siviilipalvelusvelvolliseen, joka on kokonaan suorittanut siviilipalveluksensa ennen tämän lain voimaantuloa eikä siviilipalvelusvelvolliseen, joka on suorittanut täydennyspalvelusta ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleen lain mukaisesti.

Tämän lain voimaantulo ei vaikuta lain voimaan tullessa voimassa olleen lain nojalla annettuihin palveluksen aloittamista tai lykkäyksen myöntämistä koskeviin päätöksiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa tapahtuneet palvelusrikkomukset ratkaistaan menettelyn ja seuraamusten osalta palvelusrikkomuksen tekohetkellä voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Tämän lain voimaantullessa pääesikunta luovuttaa siviilipalveluskeskuksen ylläpitämään siviilipalvelusrekisteriin asevelvollisuusrekisterissä olevat siviilipalvelusvelvollisten perustiedot, palveluskelpoisuustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat terveydentilatiedot sekä siviilipalvelusvelvollisia koskevat tiedot tämän lain 65 §:ssä tarkoitetuista hakemuksista ja päätöksistä.

LAKI ASEVELVOLLISUUSLAIN 90, 98 JA 120 §:N MUUTTAMISESTA

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan x päivänä x kuuta 2007 annetun asevelvollisuuslain (x /2007) 90 §, 98 §:n 1 momentin 8 kohta ja 120 § seuraavasti:

90 §

Asevelvollisuudesta kieltäytyvän palvelus

Asevelvollinen, joka on kieltäytynyt kokonaan tämän lain mukaisesta palveluksesta, eikä ole hakenut siviilipalvelukseen, voidaan liikekannallepanon aikana määrätä kokonaisuudessaan puolustusta palvelemaan työhön.

-----

98 §

Tietojen saanti viranomaiselta, yhteisöltä ja yksittäiseltä henkilöltä

Rekisterinpitäjällä on sille 93 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus sen lisäksi, mitä muussa laissa säädetään, salassapitosäännösten estämättä saada asevelvollisrekisteriä varten tarpeellisia tietoja seuraavasti:

-----

8) siviilipalvelusviranomaiselta tietoja siviilipalvelusvelvollisen palveluksesta ja tämän palveluskelpoisuudesta poikkeusolojen aikaisiin tehtäviin varautumista varten sekä asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen siirtyvästä siviilipalvelusvelvollisesta lisäksi asevelvollisuuslain 96 §:n 1 momentissa tarkoitetut perustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat terveydentilätiedot

-----

120 §

Asevelvollisuudesta kieltäytyminen

Varusmies, joka kieltäytyy kokonaan tässä laissa säädetystä palveluksesta, on, jollei hän hae siviilipalvelukseen, rikoslain 45 luvun säännösten soveltamisen sijasta tuomittava asevelvollisuudesta kieltäytymisestä rangaistukseen siten kuin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä säädetään siviilipalveluslaissa. Rangaistusta tuomittaessa asianomaisen jäljellä olevaksi palvelusajaksi katsotaan se aika, joka olisi siviilipalveluslain 98 §:n nojalla määrätty hänen siviilipalvelusajakseen, jos hänet olisi hakemuksestaan hyväksytty siviilipalvelukseen kotiuttamispäivänään.

Jollei tässä pykälässä toisin säädetä, 1 momentissa tarkoitetun rikoksen osalta noudatetaan soveltuvin osin siviilipalveluslain 11 luvun säännöksiä. Varusmies, jonka asevelvollisuudesta kieltäytymistä koskevan rikoksen esitutkinta-aineiston joukko-osaston komentaja on päättänyt sotilasoikeudenkäyntilain 14 §:n mukaisesti toimittaa syyttäjälle, on heti kotiutettava. Jos asianomaista ei tuomita asevelvollisuudesta kieltäytymisestä vankeusrangaistukseen, sotilasviranomaisen antaa hänelle uuden palvelukseen astumismääräyksen.

Jos asevelvollisuudesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittava hakee siviilipalvelukseen, hänet voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen siten kuin siviilipalveluslaissa siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittavasta säädetään.

Kun asevelvollisuudesta kieltäytymisestä tuomittu on suorittanut kokonaan vankeusrangaistuksen tai kun vankeusrangaistus on rauennut, häntä ei enää määrätä suorittamaan asevelvollisuuttaan rauhan aikana.

_____

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 200_____

LAKI PELASTUSLAIN 6 JA 52 §:N MUUTTAMISESTA

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 13 päivänä kesäkuuta 2003 annetun pelastuslain (468/2003) 6 §:n 1 momentin 9 ja 10 kohta sekä 52 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta, sekä *lisätään* 6 §:n 1 momenttiin uusi 11 kohta sekä 52 §:n 1 momenttiin uusi 4 kohta seuraavasti:

6 § Muiden viranomaisten tehtävät

Pelastusviranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten, kuin niiden tehtävistä kunkin toimialan säädöksissä tai muussa lainsäädännössä säädetään ovat:

-
- 9) lääninhallitus;
  - 10) kunnan eri toimialoista vastaavat virastot ja laitokset; sekä
  - 11) siviilipalveluskeskus.
-

52 § Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Pelastusviranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä henkilöstön varaimiseksi väestönsuojelutehtäviin saada:

-
- 2) puolustusvoimilta maksutta tieto siitä, onko asevelvollinen vapautettu sodan aikaisesta palveluksesta;
  - 3) muilta viranomaisilta ja yhteisöiltä maksutta tiedot niiden palveluksessa olevista henkilöistä koskien myös varattavan henkilön ikää, koulutusta, ammattia ja työkykyä sekä henkilön varaamista viranomaiselle tai yhteisölle sen oman toiminnan varmistamiseksi poikkeusoloissa; sekä
  - 4) siviilipalvelusviranomaisilta tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen vapautettu liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta sekä tieto siviilipalveluksen suorittaneiden henkilöiden palveluksessaan saamasta erityiskoulutuksesta.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 200

ERIÄVÄ MIELIPIIDE

Palvelusaika

Siviilipalveluslakityöryhmän toimeksiantoon ei kuulunut palvelusajan pituutta koskevan kysymyksen selvittäminen. Siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen tehtävien katsottiin edellyttävän kertauskoulutusta, minkä johdosta päädyttiin jakamaan annettu 395 vuorokauden kokonaiskesto aika 362 vuorokauden palvelusaikaan ja korkeintaan 33 vuorokauden mittaiseen kertauskoulutukseen.

Siviilipalveluksesta suurin osa suoritetaan työpalvelussa, joka ei ole perustuslaissa tarkoitettua isänmaan puolustukseen osallistumista tai siinä avustamista. Yhdenvertaisuusperiaatteen nojalla on siviilipalveluksen kesto voisi olla lyhimmän ja yleisimmän 180 vuorokauden varusmiespalveluksen mittainen. Pidempi palvelus vaatisi lisäperusteluja. Mietinnön perusteluissa on kuvailtu keskeisiä ihmisoikeuselinten kannanottoja, joiden perusteella palvelusajan lyhentäminen 362 vuorokauteen ei riitä yhdenvertaisuuden toteuttamiseen siviilipalvelusmiesten ja varusmiesten välillä.

Käsitykseni mukaan jatkovalmistelussa tulisi lähtökohdaksi ottaa varusmiesten keskimääräinen palvelusaika. Palvelusaika voisi olla esimerkiksi 240 vuorokautta, minkä lisäksi voisi olla 30 vuorokauden kertauskoulutusvelvoite. Palvelusajan lyhentäminen 10-11 kuukauteen riittäisi suoranaisen syrjinnän poistamiseen näiltä osin. Toinen asia on, mitä syrjinnän poistaminen kaikkien uskonnon, omantunnon ja vakaumuksen vapautta edistävällä tavalla edellyttäisi suhteessa palveluksesta vapautettuihin ryhmiin, etenkin naisiin ja Jehovan todistajiin.

Poikkeusolojen tehtävät

Ehdotuksen mukaan siviilipalvelusvelvollisten enemmistö määrättäisiin poikkeusoloissa suoraan siviilitehtäviin. Ratkaisu on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta oikea. Vakaumuksen tutkintaan joutuvien osalta tilanne on ongelmallisempi. Ehdotuksen mukaan jopa siviilipalvelukseen hyväksytyt menettäisi tämän asemansa ja joutuisi tutkintamenettelyyn. Vakaumuksen tutkintaan liittyy vaikeita periaatteellisia ja käytännöllisiä ongelmia, joita tulisi edelleenkin selvittää ennakolta.

Siviilipalveluksen koulutusjakson sisällön muutostarpeita korostetaan mietinnön perusteluissa. Myös koulutusjakson sisällön tulee kunnioittaa siviilipalvelusmiesten erilaisia vakaumuksia ja siinä tulee ottaa huomioon edelleenkin maanpuolustuksen vakiintunutta käsitettä laajemmin rauhan edistämiseen, kansainvälisyyteen ja ympäristön suojeluun liittyviä asioita. Tarpeet ovat tässä suhteessa ilmeisiä ja välittömiä, epätodennäköisemmin tarvittaviin kriisivalmiukseen verrattuna.

Etuisuudet

Siviilipalvelusmiesten asumiskustannuksien siirtäminen valtiolle on välttämätöntä mietinnössä kuvatuista syistä. Valtion osuus voi kuitenkin vaihdella varsin laajalla skaalalla ehdotetun sanamuodon puitteissa. Mahdollisesti olisi löydettävissä ratkaisu, jolla valtion osuus määriteltäisiin sitovammin. Lopulta vain kaikkien ylläpitokustannusten siirtäminen valtiolle toteuttaisi täyden yhdenvertaisuuden varusmiehiin nähden, vaikka palveluspaikkapulan helpottamiseksi osittaisratkaisutkin ovat hyödyksi.

Muita huomioita

Mietinnössä on pääosin oikeansuuntaisia ehdotuksia esimerkiksi rangaistusjärjestelmän osalta. Ne eivät kuitenkaan riitä poistamaan sitä ongelmaa, että Suomi vastoin kansainvälisiä suosituksia edelleenkin soveltaa laajasti vankeusrangaistusta aseistakieltäytyjiin. Edelleenkin jää ongelmaksi myös se, että verraten vähäisistä rikkomuksista voi seurata ehdoton vankeusrangaistus.

Työryhmän käytettävissä ollut aika ja resurssit ovat olleet tehtävään nähden melko rajoitetut. Niihin ja toimeksiantoon nähden ehdotus on kokonaisuudessaan merkittävä edistysaskel. Erityisesti palveluskelpoisuuteen ja rangaistusjärjestelmään liittyvät käytänteet kuten uudistus kokonaisuudessaan-kin vaativat entistä tarkempaa seurantaa siviilipalvelusmiesten perus- ja ihmisoikeuksien käytännön toteutumisen kannalta.

Työryhmän työstä osa on perustunut asevelvollisuuslakitoimikunnan ehdotuksiin. Näiltä osin viitataan Aseistakieltäytyjäliiton antamaan lausuntoon.

Helsingissä 9.10.2006

Juna Keltti